

רשב"א - מסכת קידושין

• [פרק האשה נקנית](#) • [פרק האיש מקדש](#) • [פרק האומר](#) • [פרק עשרה יוחסין](#)

פרק האשה נקנית

ב ב ג ג ד ד ה ה ו ו ז ז ח ח ט ט י
י יא יא יב יב יג יג יד יד טו טו טז טז יז יז יח יח יט יט כ כ כא כא כב כב כג כג כד כד כה כה כו כו כז כז כח כח כט כט

פרק האיש מקדש

מא מא מב מב מג מג מד מד מה מה מו מו מז מז מ
ז מח מח מט מט נ נ נא נא נב נב נג נג נד נד נז נז נה נה נו נו נז נז נח נח נח נח

פרק האומר

נט נט ס ס סא סא סב סב סג סג סד סד סה סה סו סו
סז סז סח סח סח סח

פרק עשרה יוחסין

סט עב עג עג עה עה

דף ב - א

מתני': נקנית בכסף בשטר ובביאה. אע"פ שהביאה מפורשת בתורה כדכתיב (דברים כד, א) וּבְעֶלְיָהּ, דמיניה ילפינן עלה בגמרא (ד, ב. ט, ב). אפילו הכי אקדמיה לכסף, משום דאקדמיה קרא דכתיב פִּי יִקַּח דהיינו כסף, דגמירי קיחה קיחה משדה עפרון. ותנא שטר אחר כסף, משום דקנינו מרובה ככסף, וגט דאקדמיה למיתת הבעל, משום דכתיב בהדיא טפי ממיתה. ועוד דלישנא דחיי טפי עדיף.

בדינר ובשוה דינר. יש מקשים קדושי כסף מהיכא מדכתיב (בראשית כג, יג) כֶּסֶף הַשְּׂדֵה, אם כן נימא כסף דוקא. ואם תאמר שוה בכלל כסף, ליתא, דהא גבי עבד עברי אצטריך תנא לרבות שוה כסף כדתניא (טז, א) יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ לרבות שוה כסף ככסף, אם כן גבי נזיקין למאי אצטריך קרא לרבוויי דתנאי (בי"ק ז, א) כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף ואפילו סובין. יש לומר כל מקום שנאמר כסף גבי קנין שוה בכלל כסף, כיון דהא ניחא להו בהכי. וגבי גרעון כסף דעבד דבעל כרחו דרבו הוא, אצטריך, סלקא דעתך אמינא כיון דבעל כרחו מגרע ויוצא כסף דוקא, קא משמע לן אפילו סובין.

ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן (ח, א) האי תבואה וכלים היכי דמי. אילימא דלא מקני בהו כלל. ישיב אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, דאלמא אף לקנין אצטרכינן לרבוויי שוה כסף למהוי ככסף. יש לומר דהתם לרווחא דמלתא קאמר ליה, ודעדיפא קא מקשה, דאי מסברא הוה דחי ואמר ליה ומנא לך, משום הכי קא מקשה ליה מדכתיב ישיב לרבות שוה כסף. ויש מתרצים בזו דהיינו טעמא, משום דסלקא דעתך התם דממעית שוה כסף מדכתיב (ויקרא כה, ו) מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ דמשמע ולא כל כסף, לפיכך הוצרך לומר שכבר נתרבה מדכתיב ישיב גאולתו.

והאי שוה דינר דקתני. איכא למימר דדוקא (דקתני מטלטלי) [מטלטלין קתני] אבל נתן לה קרקע בקדושיה אינה מקודשת. וכן במחובר לקרקע, וכדמוכח בריש פ"ק דגיטין (י, א) גמרא אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים, דאקשינן והא איכא מחובר. ואסיקנא כי קתני מלתא דליתא בקדושינן מלתא דאיתא בקדושינן לא קתני, אלמא המקדש במחובר

לקרקע אינה מקודשת וכן כתב הרב בעל העיטור ז"ל דמקשינן הויה ליציאה מה יציאה במחובר לקרקע לא אף הויה במחובר לקרקע לא. אלא דקשיא לי הא דתניא בתוס' דמכלתין פרק ד' המקדש באשרה ופירותיה בעיר הנדחת וביושביה בבימוס ומה שעליו במרקוליס ומה שעליו וכל דבר שחל עליו איסור עבודה זרה, כולם אף על פי שמכרן וקדש בדמיהן אינה מקודשת, קתני בעיר הנדחת ובאשרה שהם קרקע ומחובר לקרקע וטעמא משום שחל שם עבודה זרה עליו אינה מקודשת, הא בעלמא מקודשת. ויש לומר דהתם לא אצטריך אלא משום מכרן וקדש בדמיהן דטעמא דעיר הנדחת או אשירה, הא בעלמא דהיתירא מקודשת, אבל בעיר גופה או באשירה גופה בעודה מחוברת בקרקע אפילו דהיתירא נמי אינה מקודשת, דבמחובר אינה מקודשת משום דכתיב ויצאה והיתה. ואי נמי יש לומר דנתן לה קרקע בקדושיה בתורת כסף מקודשת, וההיא דפרק קמא דגיטין בשטר אירוסין קאמר, שאם כתבו על המחובר לקרקע ונתנו לה אינה מקודשת דומיא דגט דמקשינן הויה ליציאה וזה עיקר.

בדינר ובשוה דינר. הא דלא קתני כמה היא דינר כדקתני כמה היא פרוטה. איכא למימר משום דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, לפיכך לא חשש לפרש כמה הוא הדינר. אי נמי משום שהדינר ידוע ביניהם ולא הפרוטה, וכן האיסור האיטלקי ידוע ביניהם עד ששמו בו הפרוטה, ולא הוצרכו לפרש כמה הוא איסור האיטלקי.

גמרא: משום דקא בעי למיתני כסף וכו'. והוא הדין דהוה מצי לשנויי משום דקא בעי למתני סיפא וקונה את עצמה דלא שייך ביה לשון קדושין תנא רישא נקנית כדמשני בסמוך. אלא דעדיפא מינה אמר ליה, דעיקר קיחה שבכסף קנין הוא.

גמר קיחה קיחה משדה עפרון. ואם תאמר אם כן ליתני האשה נקחת, דהוה לישנא דקרא טפי, ולישנא דמתניתין נמי הוה כדתנן (עירובין כו, ב) נקח בכסף מעשה, ושייך נמי אביאה דכתיב (ויקרא כ, יז) וְאִישׁ אֶשֶׁר יִקַּח אֶת אֶחָתוֹ, וכן כל פרשת עריות [וְ]אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ לֹא תִקַּח. יש לומר משום דלא שייך למתני סיפא ולוקחת עצמה.

ונתני הכא איש קונה. ואם תאמר קושיא זו הוה ליה לאקדומי כסדרא דמתניתין. ויש מרבותינו נר"ו מתרצים דאי אקשי ליה הכי, הוה משני ליה משום סיפא כדאמרינן בסמוך, ותו לא הוה קשיא אמאי תנא נקנית. דמשום סיפא הוא, דלא מצי למיתני מתקדשת. ואינו מחוור דאדרבה כל היכא דאיכא לאקשוויי חדא ולשוויי שינויא דמיתרצא ביה כולא מתניתין טפי עדיף מאפושי הויי ופירוקי. ועוד דאם איתא דמקשה הוה ידע פירוקא אמאי מקשה ליה ואזיל. אלא דבהא איכא למימר דמאן דמותיב הוא דמפרק ולברורא למתניתין. ומסתברא דהאי קושיא דקא מקשה תלמודא וליתני איש קונה לית לה עיקר. דאדרבה האשה נקנית עדיף טפי, דאי תני איש קונה הוי צריך לאפושי בלישניה איש קונה את האשה, אלא משום דאגב מקשה ליה הכי, ולא לעיקר קושיא. אבל לעיל קשיא ליה לימא דנקנית, משום דבכולא תלמודא קנין אשה בלשון קדושין מפיך ליה, משום הכי אקדמה דהאי קשיא והא לא קשיא.

תנא האשה נקנית דמדעתה אין בעל כרחה לא. ואם תאמר אדרבה נקנית בעל כרחה משמע, ותנן נמי היבמה נקנית דהיינו בעל כרחה, כדתנן (יבמות צב, ב) הבא על יבמתו בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד קנאה. ויש לומר דקונה משמע ודאי בעל כרחה, אבל נקנית משמע בין מדעתה בין בעל כרחה, ותפשת מועט תפשת ומרובה לא תפשת. אי נמי איכא למימר דלאו משום קונה ונקנית קאמר, אלא משום האשה, דכיון דתנא האשה נקנית משמע שאין הקנין תלוי באיש אלא אף באשה, אבל אי תנא איש קונה הוה במשמע שהכל תלוי בו וכל שמקדש מרצונו ובעל כרחה מקודשת. וביבמה דקתני היבמה נקנית, משום דאף לשון היבם קונה אינו מדוקדק בו, משום דאף שלא לדעתו הוא קונה כדתני ר' חייא (יבמות נג, ב) אפילו שניהן אנוסין קנאה, משום הכי קתני מנקנית כלומר נקנית ממילא שלא מדעת שניהם, ואי נמי משום דתנא רישא נקנית תנא הכא נקנית, כיון דקונה נמי לא שייך ביה.

ויש מי שהקשה אפילו תניא איש קונה היכי הוה סלקא דנקנית בעל כרחה, דהיכי מצינו מקנה בעל כרחו. ואישמיטתיה הלוח וזבין זביניה זביני ותליה וקדישו קדושיה קדושין דאגב אונסא דזוזי גמרה ומקנה נפשה הוי כאמימר דאית ליה הכין בפרק חזקת (מת, ב) והכא לאו בעל כרחו לגמרי קאמר, אלא כי האי גוונא וקיימא לן כרב אשי דאמר התם באשה אינה מקודשת דהוא עושה שלא כהוגן [בעשו לו שלא כהוגן],

ודוקיא דהכא כרב אשי אתיא. ואמימר מתרץ לה כתירוצה קמא, משום דתנא סיפא בדידה. כך נראה לי.

והאיש שאנסוהו לקדש. כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' אישות ה"א) קדושיו קדושין. והרב בעל העיטור (אות מ - מודעא מא, א) כתב שאין קידושיו קדושין, דתלו' וזבין אמרו תלוה וקני לא אמרו. ונראין דברי הרמב"ם דאי אגב אונסיה גמר וזבין כל שכן דגמר וקניא.

ותני תרתי משום חדא וכו'. אבל לעיל דאמרינן משום דבעי למתני כסף ליכא למפרך הכי. דהתם בכולהו שייך לשון קנין, אלא דבכסף אשכחן בהדיא, אבל הכא לא שייך דרך בשטר וכסף כלל. ומשום ביאה תני ליה. איכא לאקשווי אמאי שני בלישניה משום חדא.

מפני מה אמרה תורה כי יקח איש אשה ולא כתב כי תלקח אשה לאיש. קשיא לי ומאי אולמיה דתלקח דנכתביה. ונראה לי דמשום דתלקח משמע דתזמין עצמה ותתרצה בכך, דומיא דנקנית דמתניתין. אבל כי יקח משמע אפילו בעל כרחה כעין האיש קונה. וכיון שכן תלקח טפי דייק ולכתביה. וז' שלא כפירוש רש"י והראב"ד ז"ל שהם פירשו תלקח שתיקח את עצמה ולפירושו הקשה הראב"ד ז"ל ומאי קושיא דהא אתא קרא לאשמועינן כי יקח ולא שיקיח את עצמו. ולפי מה שכתבתי אינו קשה דתלקח נמי הכי משמע דתלקח האשה ולא שילקח האיש לאשה. אבל הוא ז"ל תירץ דר' שמעון הוא דדריש טעמא דקרא (ב"מ קטו, א) ומפני מה אמרה תורה שלא יקיח הוא את עצמו.

והא דתנן בשבעה דרכים בודקין את הזב וכו'. ואע"ג דשבעה לשון זכר הוא, ועד השתא דיתני שלשה קא קשיא לן כיון דהדרינן לפרוקי הא מני ר' שמעון היא דמשום שדרך האיש לחזור אחר האשה תני דרכים, אם כן כל היכא דתני דרכים משום שדרכו בכך הוא.

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. דהיינו לערלה ולשביעית ולרבעי כדתנן התם, ופירש רש"י ששלש אלה נוהגין בו כדרך שנוהגין באילן, ולירק בדרך אחד שמתעשר בשעת לקיטתו כירק ולא בשעת חנטה כאילן. והקשו עליו אם מצות שנוהגין בו קתני, ליתני לפאה ולשכחה, דאם נוהגין בו כאילן ליתני חמש כאילן, ואם נוהגין בו כירק מפני שאין לקיטתו כאחת ליתני ולירק בשלשה. ועוד ליתני להרכבה כאילן, דירק באילן אפילו בחוצה לארץ אסור, ואלו ירק בירק אינו אסור בחוץ לארץ, וירק באתרוג אסור אפילו בחוץ לארץ כשאר האילן. ויש לומר דאי אפשר

למחשב פאה ושכחה, דאם תמצא לומר שנוהגין בו אי אפשר לומר שוה לאילן ולא לירק, דהא איכא ירק דנוהגין בו כמלבנות הבצלים וכל שמכניסו לקיום כדאיתא במתניתים (פאה פ"ג, מ"ד. פ"ו, מ"ט) ואם תמצי לומר שאין נוגין בו, אי אפשר לומר שוה לירק ולא לאילן, דהא איכא תאנה ושאר אילנות שאין לקיטתן בשעה אחת שאין פאה נוהגת בהן כדאיתא במתניתין (שם פ"א, מ"ד). והרכבה נמי לא תני, דכיון שדין הרכבה נמי נוהגת אף בירק, אע"פ שאינו נוהג בכל מקום כאילן ולא שייד למיתני ביה דרך. אבל בתוס' הקשו ליתני לכלאים דירק בכרם אסור ואילן שרי וליתני ארבעה כאילן, ומשום הכי פירשו דהכא דין חנטה ולקיטה קתני, כלומר לערלה ולרבעי ולשביעית בתר חנטה כאילן ולמעשר בתר לקיטה כירק, וכן פירש רש"י בעצמו במסכת ר"ה (יד, ב).

דף ג - א

לא לחיה ולא [לבהמה]. כדתנן במתניתין דבכורים (פ"ב, מ"א) שאסור משום כלאים עם חיה ועם הבהמה והכותב חייתו ובהמתו לבנו לא כתב לו את הכוי. ואע"פ שאף בהמה ודאית וחיה ודאית אסורים בהרבעה עם שאינן מינן לגמרי כגון שור עם החמור ואו חמור עם הסוס נראה לי דהא מתניתין אתיא כמאן דאמר (חולין פ, א) כוי זה הבא מתיש וצביה ואסור להרביעו עם התיש וע הצביה קאמר, וספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא, והלכך הולכין בו לחומרא. וכענין שאמרו שם בשחיטת חולין בריש פרק אותו ואת בנו (עט, א). אי נמי יש לי לפרש אפילו כמאן דאמר בריה בפני עצמה היא, וספיקתו מפני שהוא דומה בצורתו כצבי בחיות ולעז בבהמות, לפי שהעז והצבי דומין זה לזה, והיינו דנקט התם תיש הבא על הצביה וצבי הבא על התישה, והלכך אלו היה ידוע שהוא מין בהמה היה מותר להרביעו עם התיש שהוא מינו וכאלו היה מביא עז מדברי על עז ישובי (כלאים פ"ח מ"ה), ואלו היה ידוע שהוא מן חיה היה מותר להרביעו עם הצבי, ולפיכך אם הביאו על התישה או על הצביה אסור, אבל אינו לוקה, אבל אם הביאו על השור או על החמור לוקה, דודאי כלאים זה בזה הן.

אלא כל היכא דאיכא פלוגתא תני דרכים. פירש רש"י ז"ל כגון מתניתין בשלש למעוטי חופה דלא קניא ובזב הכי הוא דהווי אונס כזיבה ולא אונס אחר. ואינו מחוור. דלא שייך פלוגתא אלא יהכא דאיכא למימר שוה בדרך זה להאי ובדרך זה להאי, אבל מתניתין וזב מיעוטי הן לומר בזה נקנית ולא בדבר אחר וזה אונס לזיבה ולא לדבר אחר, וכל היכא דתני מנינא למעוטי הוא כמו (ברכות נא, ב) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה ולא יותר, בעשרה מאמרות נברא העולם ולא ביותר (אבות פ"ה, מ"א). ואפילו הכי לא תני דרכים אלא הכא מתניתין וזה הא איתרצי להו ולאן עלייהו קיימינן השתא, אלא אאתרוג וכו' וגיטי נשים דקתני בהו שוה, ובהא שייך פלוגתא לומר בדבר זה דומה לזה ובדבר זה דומה לזה, ושחרורי עבדים נמי שייך בהו הכי דהא שוו לגיטי נשים למוליך ולמביא ושוו לשאר שטרות לאומר תנו כדתנן (גיטין יג, א) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ורצה לחזור בשניהן חוזר הוא באשה ואינו חוזר בעבד דזכות הוא לעבד וכו' דומיא דשאר שטרות דכיון דזכה לו על ידי אחר אינו יכול לחזור בו.

למעוטי חליפין סלקא דעתך אמינא כיון דגמרינן משדה עפרון וכו' ואימא הכי נמי חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה וכו'. הקשה הראב"ד כיון דגמרינן משדה עפרון ושדה עפרון מקנה בחליפין אע"ג דאיתנהו בפחות משוה פרוטה, הוה לן למימר גבי אשה דליקנו דומיא דשטר, דגמרינן מויצאה והיתה, ולא אמרינן כיון דאיתיה בפחות משוה פרוטה לא גמרינן. ותריץ דאנן לא גמרינן אשה משדה אלא מקיחה דכתיבא ביה, וקיחה שבשדה עפרון בכסף היא ולא אשכחן ביה חליפין, אבל שטר על כרחין כיון דכתיב ויצאה והיתה אע"ג דלית ביה שוה פרוטה גמרינן ליה מיציאה כיון דיציאה אינה אלא בשטר, והיינו דלא גמרינן שטר משדה, דהא לא חזינן שטר בשדה עפרון. ואי גמרינן מיניה הוה אמרינן כיון דשטרא איתיה בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה אלא אצרכינן למילף מויצאה והיתה.

ובתירוץ זה עלה לנו תירוץ גם למה שמקשים עוד למאי דאמרינן ואימא הכי נמי אם כן ליקני אשר בחזקה דומיא דשדה. ויש מתרצים בקושיא זו דכיון שאין גופה קנויא לא שייכא בה חזקה. וקשיא לי דהא עבד כנעני עד שלא טבל אין גופו קנוי ולא קני ליה אלא למעשה ידיו, ואפילו הכי כקנה בחזקה. ושמע מכיון שעל ידי חזקה זו אפשר לבא לידי קנין הגוף, שאם הטבילו לשם עבדות גופו קנוי חזקה נמי שייכא ביה, מה שאין כן באשה דלעולם אין גופה קנוי לו.

ומכל מקום עדיין קשה דכיון שאין למדין משדה עפרון אלא מקיחה דכתיבא ביה דהיינו כסף, היכי הוה סלקא דעתך דתקנה בחליפין דומיא דשדה, דהא לא מקשינן אשה לשדה אלא קיחה דכתב באשה הוא דגמרינן שהוא לשון כסף. וכן הא דאמרינן חליפין איתנהו בפחות משה פרוטה ואשה בפחות משה פרוטה לתא מיקניא נפשה, ופירש רש"י ז"ל דגנאי הוא לה, נימא בפחות משה פרוטה ליתנהו באשהבשה פרוטה איתנהו, דכיון דבפחות משה פרוטה לא נתבטלו מחמת פסול קנייתן אלא מחמת קפידתה של אשה כי אית בהו שוה פרוטה דלא קפדה אמאי ליתנהו בה. ויש לתרץ דמעיקרא סבר דחליפין בכלל קיחה הם, ומדין כסף (הם) הוא שרבה אותם הכתוב, דכל כסף חליפין הם שמחליף בהם הקרקע וקונה אף חליפין כן, אם כן בכלל קיחה דשדה עפרון הם, ואשה נמי תקנה בהן, ומפרקינן כיון דאשכחן חליפין בפחות משה פרוטה, ארלא קניה אחרת היא שחדשה תורה (קנין) אלא שאינה בכלל כסף, ואשה לא אמרה בה תורה קניה (שאינה בכלל) אלא כסף, הלכך אין חליפין קונין בה. והטעם הזה מספיק אפילו לחזקה, שלא עלה עד דעת לרבות באשה קניות שבשדה, אלא שהיה סבור שיקנו חליפין מדין כסף.

וקשיא לי דאם כן למאי אצטריך לאסוקי במלתיה ואשה בפחות משה פרוטה לא מקניא, דהא אפילו כי מקניא בפחות משה פרוטה, נמי לא מיקניא בחליפין, דהא כיון דלא מדין כסף הן קונין מנן אתיאן באשה. ונראה לי דמעיקרא כי אמרינן כיון דגמרינן משדה עפרון מה שדה עפרון מיקני בחליפין וכו', ואמרינן נמי ואימא הכי נמי, לאו למימרא דסבירא לן דאשה לשדה מקשינן, אלא הכי קאמר כיון דכסף דאשה מכסף דשדה גמרינן אלמא קניית אשה כקניית שדה, וכיון דאשכחן להו דהיקשו קצת קניותיהן אף אנו נאמר לכל שאר הקניות שבשדה שיהיו נוהגות כן באשה, קא משמע לן מתניתין דלא. ואימא הכי נמי, דהא טעמא קאמרינן מדהוקשו בהדיא בקצת קניותיהן והאי מהאי גמרינן. ופריק כיון דחליפין איתנהו בפחות משה פרוטה ואשה בפחות משה פרוטה לא מקניא נפשה דגנאי הוא לה, הא על כרחין לא הוקשו אלא לקניית כסף בלבד דאיתא בהדיא, ומחליפין אתה דן לכל שאר קניות שבשדה שאינן באשה כגון חזקה.

ואם תאמר מכל מקום מאי קאמר לפי שחליפין איתנהו בפחות משה פרוטה, נימא דחליפין איתנהו אף באשה בחליפי שוה פרוטה, ולעולם עיקר קניות שבשדה איתנהו באשה. זו אינה קושיא דכיון דעיקר חליפין אפילו בפחות משה פרוטה איתנהו, כי עביד להו בכלי שוה מנה לא ייפה

כחו יותר מכח כלי שאינו שוה פרוטה, דשם חליפין חד הוא, דבשלמא אי חליפין לא נתנו לחזרה הוה אמרינן כי יהיב לה פחות משה פרוטה לא מקניא נפשה, אבל כי יהיב לה שוה פרוטה מקניא נפשה. ואי נמי אי עיקר חליפין ליתנהו כלל בפחות משה פרוטה מקניא נפשה. ואי נמי אי עיקר חליפין ליתנהו כלל בפחות משה פרוטה הוינן אמרינן כיון דקנייה חשובה היא מקניא בה נפשה אבל השתא דיימא לן (נדריס מח, ב) דחליפין קני על מנת להקנות הוא ולא דידה נינהו, אפילו כי יהיב לה חליפין שוה מנה מאי הוי, הא מכל מקום לאו בגופן היא נקנית אלא בדינן, ודינן אפילו בפחות משה פרוטה איתיה, וכיון שדין חליפין איתיה בפחות משה פרוטה לא חשיבא לה וגנאי הוא לה להקנות עצמה בקנייה פחותה כזאת שעיקרא בפחות משה פרוטה, ולא דמי לשטר, דשטר לאו בגופו מתקדשת אלא במה שכתוב בו, ומה שכתוב בו אינו בתורת דמים. כך נראה לי.

והשתא נמי לא תיקשי אפילו כי גמרינן משדה עפרון לגמרי היכי הוה סלקא דעתך למילף מיניה חליפין, והא שדה עפרון אי אפשר לו בחליפין, דעכו"ם לא קני בחליפין אלא בכסף, דלפי מה שפירשתי לאו משדה עפרון קא גמרינן, אלא כיון שהוקשו קצת קניות אשה לקניות של שדה אף אנו נאמר דאשה כשדה לכל הקניות ולא כשדה עפרון ממש. ומיהו בתוס' תירצו בהם בשם ר"ת דעכו"ם נמי קונה בחליפין, דלא אמרו בבכורות (יג, ב) מה ישראל בחדא אף עכו"ם בחדא אלא לאפוקי משיכה אבל חליפין לא, וכדמוכח לקמן (ח, א) גבי נמכר לגוי דאמרינן בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין, אלמא בשאר דברים מהנו חליפין לגוי.

דף ג - ב

מנינא דסיפא למעוטי חליצה. הוא הדין דהוה מצי למימר למעוטי כסף, לומר דלא מקשינן יציאה להויה כדאיתא לקמן (ה, א), אלא נקט חליצה מפני שמוציאן באשה אחרת.

ותו הא דתנן האב זכאי בבתו בקידושיה מנא לן. כלומר בנערה, אבל בקטנה פשיטא, דהשתא זבוני מזבנינן לה קדושיו מיבעיא. ואם תאמר ומנא לן דמתניתין דהאב זכאי בבתו בנערה קאמר. יש לומר מדתנן לקמן בפרק שני (מא, א) האיש מקדש את בתו כשהיא נערה.

וכי תימא נילף מבשת ופגם. יש לדקדק היכי ילפינן קדושין מבשת ופגם, דאדרבה עיקר בשת ופגם דאיתנהו דאב מקדושין ילפינן להו בכתובות בפרק אלו נערות (מ, ב) משום דאי בעי מסר למנוול ומוכה שחין. והרבה תירוצין נאמרו בו, אבל רבותינו הצרפתים פירוש דודאי האב רשאי לקדש את בתו אפילו כשהיא נערה דכתיב (דברים כב, טז) את בתי נתתי לאיש הזה וכל נתינות במשמע ואפילו למוסרה לחופה. ואי אפשר בשמסרה בעודה קטנה דהא בת סקילה היא כדכתיב (שם, כ) ואם אמת היה הדבר הזה וגוי וסקלוה, ואי בשמסרה לחופה כשהיא קטנה לאו בת קטלא היא, ואי בשסרחה לאחר שנכנסה לחופה וגדלה בחנק היא, וכיון שלמדנו שהאב רשאי למוסרה לחופה כשהיא נערה, בשתה ופגמה דאב נינהו, דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין.

והא דאמרינן ואימא הני מילי קטנה אבל נערה תקדש איהי נפשה ותשקול כספה, הכי פירושו אבל נערה דאית לה יד בין היא ובין אביה מקבלין קדושיה, וכיון שכן כי מקדשה איהי נפשה תשקול איהי כספה, ואתיא למיפשטו מהפרת נדרים שהכל ברשות האב ולא ברשותה כלל, דאלו היתה ברשות עצמה כלל הואיל ונדרה מדעתה היאך מיפר האב, והלכך כיון דמצי מסר לה למנוול ומוכה שחין בשתה ופגמה דידיה נינהו, והלכך נילף כסף קדושיה מבשת ופגם דלעולם דידיה נינהו. וכיון שכן ודאי איהי לא מקבלא קדושיה כלל. דהשתא איהי מקבלא קדושיה ואיהו שקיל כספא. ורבינו תם פירש דהכא לאו אקדושין קיימינן אלא אמעשה ידיה פרכינן, לומר דרב הונא למה ליה למילף מכי ימכר לילף מהפרת נדרים אי נמי מקנסא וכו', וכי תימא נילף מבשת ופגם, ודחינן שאני בשת ופגם וכו', ואין ללמוד מעשה ידיה מבשת ופגם מדוכתי אחריתי, וכן פירש ראב"ד, ויש מפרש דלרווחא דמלתא קא פריך, לומר דאף כשתמצא לורמ דבושת ופגם מדוכתא אחריתי נפקא לן דאביה הוי אפילו הכי אין ללמוד מהן קדושין.

דאביה נמי אית ליה צערא בגוייהו. כך הוא גירסת הספרים. ואם תאמר אם כן בייש עני בן טובים ליהוי ופגמו דבני משפחה. ויש לומר דהכי קאמר אין ללמוד מעשה ידיה (ולא) וכסף קדושיה מבשת ופגם. דדלמא

כי זכי ליה רחמנא התם משום צערא דאית להו בגוייהו, מה שאין כן במעה ידיה ולא בקדושיה. ורש"י ז"ל נראה דגריס דאביה נמי שייך בהו, כלומר שהוא יכול יטול ממון ולביישה בבשת זה למוסרה בביאת קדושין למנוול ומוכה שחין.

דף ד - א

זרע זרעה פוסל מנין. יש מי שגורס כן, דאי זרעה ממש פסול, מאי איריא משום זרע, הא מכיון שבא עליה פסול לה פסלה כדאיתא ביבמות פרק אלמנה (סח, א), וכדמוכח מבת כהן אלא זרע זרעה פסול כגון שיש לו בן כשר והלך הבן ונכבש על הערוה והוליד ממנה בן ממזר. ואפילו לגירסת הספרים דגרסי זרע פסול מנין. הכי נמי מפרשינן לה בזרע זרעה ולא בזרעה ממש.

לזרע זרעה לא אצטריך קרא בני בני הרי הם כבנים. ואם תאמר והא בפרק יש נוחלין (ב"ב קטו, א) לא משמע הכי. דאמרינן התם ובין אין לו אין לי אלא [בן הבן בת הבן בן בת הבן] (בן בן הבת בת הבן) מניס תלמוד לומר ובין אין לו עיין עליו, אלא בן הבן צריך קראי. יש לומר בן משמע בן ממש, אבל זרע כל יוצאי ירכו נקרא זרעו, והכא דקאמר בני בני הרי הם כבנים לא בני בני הרי כבנים דוקא קאמר, אלא זרעו הרי הוא כבנים. וכן משמע בסנהדרין (סד, ב) דתניא מעביר בנו בותו באש אין לי אלא בנו ובתו וכו' בן בנו וכו' מנין תלמוד לומר כי מזרעו, דאלמא זרעו משמע כל יוצאי ירכו, אבל בנו בנו ממש משמע.

כי אצטריך קרא לזרע פסול. יש מקשים בזרע פסול נמי לא צריך קרא. ותדע דתנן ביבמות פרק כיצד (כב, א) מי שיש לו בן מכל מקום פוטר את אשת אביו מן היבום, וכן מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשר אחיו ליבום, ואמרינן עלה בגמרא מכל מקום לאתויי מא י לאתויי ממזר, ואקשינן עלה פשיטא אחיו הוא סלקא דעתך אמינא ניליף אחוה אחוה מבני יעקב מה התם כשרים ולא פסולין הכא נמי וכו', אלמא זרע פוסל נמי לא צריך קרא, וניחא להו דזרע משמע זרעו מיוחד אחר, אבל בן ואח משמע כל שהוא בנו ואחיו, ואנא גברי חזינא תיובתא לא חזינא, דהתם

נמי בן ממזר מקרא נפקא לן כדאמרינן התם מי שיש לו בן מכל מקום לאתויי מאי לאתויי ממזר, ואמרינן מאי טעמא, ואהדרינן אמר קרא ובן אין לו עיין עליו, ואח ממזר דפשיטא לן התם דאחיו הוא לאו מנפשא איפשיטא להו התם, אלא מבן הוא דאיפשיטא, דכיון דבנו הוא כדנפקא לן מאין לו, אם כן פשיטא דאחיו הוא. ותדע לך מדאמרינן התם פשיטא אחיו הוא, ופרקינן מהו דתימא לילך אחוה ואחוה מבני יעקב מה התם כשרים ולא פסולין הכי נמי כשרין ולא פסולין, ואמרינן ואימא הכי נמי, ופרקינן מדמפטר פטור מזקק נמי זקיק, אלמא כל עיקר לא איפשיט לן התם אלא מדפטר אשר אביו מן היבוס, וההוא לא נפקא לן אלא מאין לו עיין עליו, אבל בן ואח לא משמע כל שהוא בנו ואחיו.

אי אשמועינן מעשה ידיה משום דקא מתזנא מיניה. פירש רש"י ז"ל דקא מתזנא מיניה ודעתיה על מעשה ידיה, אבל קדושין דמעלמא קאתו לא היתה דעתו עליהם לזונה בשבילן. ואינו מיושב לפי לשון הגמרא, דהא משמע דמשום דהני מזונות גרמי להו, והני משום דלאו מזונות גמרי להו. ואי כפירוש רש"י הוה לן למימר משום דשכיחי ודעתיה עלוייהו, אבל הני דמעלמא קא אתו לא. ונראה לי דהכי פירושו משום דקא מיתזנא מיניה דמעשה ידיה מכח מזונות קא אתו, דכל דאכלה שבחא ועבדא טפי כדאמרינן בגיטין (יב, ב) הקדש גופיה ניחא ליה דליכול עבדא כי היכי דלישבח, כלומר וליעביד טפי והלכך הוה להו מעשה ידיה (בגדול) [בשביל] מזונותיו אבל קידושין דמעלמא קא אתו ומזונות לא קא גרמי להו אימא דידה הוה. כך נראה לי.

לא נצרכה אלא לבגר אילונית סלקא דעתך אמינא בבגרות לא תיפוק קא משמע לן. הקשה הראב"ד דזבין לה אימת, אי דזבנא בעודה קטנה בבגרות מאי בעיא גביה, דהיינו בשנת עשרים כדאמרינן (נדה מז, ב) תביא ראייה שהיא בת עשרים והיא אילונית והא נפקא לה בשש. ופריק בשמכרה כשהיא בת שש עשרה דעדיין היא קטנה כיון שלא הביאה שערות ונפקא כשהיא בת עשרים. והקשה עוד לרב דאמר ביבמות (פ, א) גבי סריס שלא הביא ב' שערות אכל חלב מבן י"ג עד י"ח נעשה גדול למפרע, היכא הוה סלקא דעתך דלא תיפוק, אדרבה כשהגיע לעשרים ולא הביאה ב' שערות איגלי מילתא למפרע דגדולה היתה בשעת מכירה, ומכירה בטעות היתה, והדרי זביני וניחא ליה דנעשה גדול למפרע דקאמר רב משעה שנולדו בו סימני סריס קאמר, והכא בשמכרה בשנת י"ו ונולדו בה סימני אילונית בשנת י"ז דמכירתה מכירה, וכשהגיע לעשרים נעשה בוגרת משנת י"ז ולמעלה ומחזיר לה אדון מעשה ידיה, דמשנת י"ז עד

שנת עשרים שעשתה עמו. והרמב"ם נר"ו כתב דעיקר קושיא ליתא, דלרב משכחת לה דזבנה בת ט' או בת עשר כשהיתה קטנה ויצאה בשש, וכשהגיעה לכ' ונודע שהיא אילונית נעשית גדולה למפרע, ואיגלי מלתא שהיתה דינה לצאת מבת י"ב שנה ומחצה, נמצא שהוא צריך להחזיר לה מה שעשתה עמו יותר, וכן הא דאמר רב אשי לא נצרכה אלא לעיקר זביני דאילונית, סלקא דעתך אמינא לא הוו זביני, הכי נמי קאמר דלכשתהא בת עשרים ואיגלי מלתא שהיא אילונית ובטל מקחו ויחזירו זה לזה.

דף ד - ב

מה אמה העבריה שאין נקנית בביאה נקנית בכסף. הקשה הרמב"ן נר"ו והא לאו משום קולא דביאה היא, אלא שאין קניינה לשם אישות, איכא למימר דעדיפא מינה מקשינן דאפילו בתורת קל וחומר אתית לה קל וחומר פריכא הוא דיבמה תוכיח.

מה ליבמה שכן אין נקנית בשטר. ואם תאמר מכל מקום קל וחומר איפריך ליה, כיון דמצינו ביאה שקונ במקום שאין כסף קונה, ואיכא למימר דהכי קאמר הואיל ואין היבמה נקנית בשטר אע"פ שקונה בכל מקום, ממילא שמעינן דכסף שאינו קונה ביבמה לאו משום קולא וחומר הוא, אלא שאין היבמה צריכה אלא ביאה שהיא עושה נישואין דזקוקה ועומדת היא, אבל לגבי קניה כסף עדיף מביא.

מה לאמה העבריה שאין קניינה לשם אישות. קשיא לי והא אמרי רבנן (לקמן יט, א) מעות הראשונות לקדושין נתנו. ויש לומר דלקדושין ממש לא ניתנו דהא נפקא בלא גט.

מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת. ואם תאמר מכל מקום ביאה עדיפא, וקל וחומר אכתי איתיה דמה כסף אחר זיקה שאינו גומר ביבמה קונה ביאה שגומרת אחר זיקה ביבמה אינו דין שתקנה, דכי האי גוונא אמרינן לקמן (ה, ב) ומה כסף אחד כסף שאינו גומר קונה חופה שגומרת אחר כסף אינו דין שתקנה. ויש לומר דהכי קאמר לא מצינו ביאה אלא בזקוקה, ואי אמרת קל וחומר מכסף אם כן [הוי ליה קוי וכסף לביאה]

דף ה - א

מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשרות אבל שטר אין פודין בו הקדשות. פירש רש"י ז"ל אם כתב שטר על מעות אין הקדש פדוי, דבעינן ונתן הכסף וקם לו. ואינו מחוור דבכי האי גוונא אפילו באשה אינה מקודשת, דאלו האומר לאשה הרי את מקודשת לי במנה ומחייב אני עצמי לך בשטר באותו מנה אינה מקודשת, דמנה אין כאן ושטר אין כאן, שהרי אינו מקדשה בשטר אלא במנה, ומנה אינו כן [ובעינן כי יקח איש כלומר בכסף]. וצריך עיון מההיא דכתב לכהן [חייב אני לך חמש סלעים דאינו פדוי]. דאפילו לכשיתן בקדושין (אם) [אינה] מקודשת, כיון שנתן לה לשם פרעון השטר ולא לשם קדושין של עכשיו וכדתנן בבכורות פרק יש בכור (נא, א) גבי פדיון הבן, ומייתנין לה בריש פרק הנושא את האשה (קב, א) כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים חייב ליתן לו ה' סלעים ובנו אינו פדוי, ואיתמר עלה אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן, ומה טעם אמרו אינו פדוי כדי שלא יאמרו פודין בשטרות, דאלמא אפילו דבר תורה אינו פדוי עכשיו אלא לכשיתן, והכא נמי אינה מקודשת עד שיתן, וההיא שעתא בכסף מתקדשת ולא בשטר. ומשום הכי נראה לי לפרש מה לשטר שכן אין פודין בו הקדשות, אם כתב בשטר הקדש סזה פדוי אינו פדוי דומיא דשטר קדושין שכותבי לה הרי את מקודשת לי.

יאמרו כסף מכניס כסף מוציא יאמרו סניגור יעשה קטיגור. וכסף שמוציא באמה העבריה אינו קטיגור, דלא נכנסה אלא לשפחות.

הא דתניא הרי זה גיטך על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם. כתבתיה בגיטין בפרק המביא (כא, ב) המגרש (פג, ב) בסייעתא דשמיא.

ירושלמי (פ"א ה"א): אמר ר' יודן קל וחומר לבת חורין שתקנה בחזקה ודין הוא ומה אם שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בביאה נקנית בחזקה זו שהיא נקנית בביאה אינו דין שתקנה בחזקה, תלמוד לומר ובעלה בביאה היא נקנית ואינה נקנית בחזקה. פירוש משום דביאה

מפורש בקרא בהדיא טפי מכסף ושטר נסיב ליה ובעלה, והכי קאמר תלמוד לומר כי יקח ובעלה ויצאה והיתה דכתיבי בקרא אבל חזקה דלא כתיבה מקל וחומר לא מרבינן לה. ומיהו לדידן דמהדרינן לרבווי קניות (מכל מקום) מקל וחומר בגמרא, מקל וחומר דשפחה לא אתיא, דאיכא למפרך מת לשפחה כנענית שאין קנינה לשם אישות כדפרכין באמה העבריה. כך נראה לי.

כסף נמי איתיה באמה העבריה בכל כרחה. פירש רש"י ז"ל שכן אביה מוכרה בעל כרחה. ותימה הוא דכיון שהאב זכאי במכירתה ומדעתו מכרה דעת האב כדעתה וידו עדיפא מידה, שאם אין אתה אומר כן אף כסף באישות אשכחן בעל כרחה, שכן אב מקבל קדושיה בעל כרחה. ואם תאמר כסף בעל כרחה בעלמא לא אשכחן, וקדושי כסף אכתי לא קים לן, אם כן אף מדעתה באישות לא אשכחן. וקשה מזו פירוש רש"י לקמן (בע"ב) גבי הא דאמרינן גבי חופה מה להצד השוה שבהן שכן ישנן בעל כרחה, ביאה ביבמה ושטר בגרושין וכסף באמה העבריה שאביה מוכרה בעל כרחה. וזה קשה דאם כן אף חופה אשכחן בעל כרחה, שכן האב מוסרה לחופה שלא מדעתה כדאיתא בפרק נערה שנתפתתה (מז, א), ועוד דהיכי קאמר באישות בכל כרחה לא אשכחן, דהא אשכחן בקדושינ בין בקטנה בין בנערה. ותירצו בתוס' דכסף דקדושינ וחופה לא חשיבי בעל כרחה, דאנן סהדי דמינח ניחא לה, והיינו דאמרינן הכא ולקמן דכסף באישות בכל כרחה לא אשכחן, ואמרינן לקמן דחופה בעל כרחה לא אשכחן. ואם תאמר והא איכא שמסרה למנוול ומוכה שחין, ואע"פ שעומדת וצווחת, מסתברא דאף זו מינח ניחא לה כדריש לקיש דאמר טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלי וכדאמרינן ביבמות שלהי האשה רבה (ק"ח, ב) המזכה גט לאשות במקום קטטה מהו ואסיקנא טב למיתב טן דו ואמרינן (כתובות עה, א) דשומשנא גברא סורסיא ביחרתא רמו לה, ותאנא כולן מזנות ותולות בבעליהן.

אבל רבינו תם פירש כסף באמה העבריה בעל כרחה, שהאדון מיעדה בכסף שפחות בעל כרחה ובעל כרחו של אב, ואע"פ שמדעתו מכרה האב, הא לא מכרה הוא אלא לשפחות, ובשעת ייעוד מיהא אפילו בעל כרחו הוא קונה אותה, והתורה זכתה לו ביעוד. ודחי באישות מיהא בעל כרחו לא ארשכחן, דמכירה זו לשפחות היתה, מה שאין כן בכסף קדושי קטנה או נערה דעל ידי האב, דכיון שהאב מקבלן מדעתו ומרצונו לא קרינן ביה בעל כרחה, דדעת האב כדעתה.

ואם תאמר כיון דיעוד בעל כרחה אשכחן, היכי אמרינן לקמן דחופה בעל כרחה לא אשכחן, הא דואי אשכחן, דיעוד לא ו נשואין עושה, ונמצא שלאחר יעוד כונסה אדון לחופה בעל כרחה. ותירצו בתוס' (ע"ב ד"ה אף) דחופה שלאחר יעוד אינה בעל כרחה כלל אלא צריך מדעת האב.

ואם תאמר והא אמרינן בהמביא תניין (כא, ב) שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחה, שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחה, אלמא אע"פ שהוא מדעת האב חשבינן ליה בעל כרחה. יש לומר דהתם בעל כרחו ובעל כרחה קאמר, דכשם שהוא מתגרשת על ידה בעל כרחה כך היא מתגרשת על יד אביה בעל כרחו. אי נמי יש לומר דלגבי קדושין דאין לה יד כלל לקבל קדושיה אלא מדעת האב חשבינן דעת האב כדעתה דידו עדיפא מידה, אבל לגבי גיטין שהיא מתגרשת בין על ידה בין על ידי אביה דשתי ידיים זוכות כאחת כדתנן בפרק התקבל (סד, ב) נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה, ונערה לאו דוקא כדמוכח לקמן במכילתין (מד, ב) בהא דבעיא מינהי רבא מר"נ נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, וכמו שכתבתי בפרק התקבל בסייעתא דשמיא, הלכך דעתה חשיב דעת, וכל שאינה רוצה להתגרש אע"פ שרצה האב וקבל לה גיטה חשבינן ליה בעל כרחה.

וכסף אינו מאכיל בתרומה והאמר עולא דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה וכו'. קשיא לי אמאי שביק מתניתין דקתני בפרק אע"פ (נז, א) הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה ונסיב ליה מימרא דעולא. ויש לומר דהא דעולא עדיפי לה, דקאמר בהדיא דמדאורייתא משעת אירוסין קא אכלה ואינה צריכה להמתין כלל, דאלמא כספא מאכילתה בתרומה ואע"פ שלא הגיע זמנה ואין הבעל חייב במזונותיה, דאילו למתניתין שאינה אוכלת עד שיגיע זמנה איכא למימר שאינה אוכלת מחמת כספא אלא מפני הגעת זמנה, והואיל והבעל חייב מזונותיה כענין שאמרו בנדריים פרק נערה המאורסה דתנן התם (עג, ב) בוגרת ששהתה י"ב חדש ואלמנה ל' יום ר"א אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה מיפר, ואמרינן עלה בגמרא אמר רבה ר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד, הלכך הא דעולא עדיפא ליה. כך נראה לי.

דף ה - ב

אמר רבא שתי תשובות בדבר וכו'. ופריק להו אביי, ורבינו אלפסי לא הביא הא דרב הונא כלל, וכן לא הביא הא דאמרינן בריש מכלתין (ג, א) מנינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה. נראה דסבירא לי דספיקא הוי. וכן כתב ר"ח דספיקא הוי, דהא פריקא אביי כל מאי דאקשו ליה. ואע"ג דסתם תלמודא קאמר למעוטי חופה והדר בעי ולרב הונא מאי איכא למימר, לא אלימא למדחי דרב הונא בהכי, דהא לקמן (ח, א) אמרי, דכותה ואינו נקנה בתורה תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין, ואקשינן ולרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי איכא למימר, ובההיא ודאי הלכה כרב נחמן והרבה כיוצא בה. ורבא נמי דאקשי ליה, הא פרקינהו אביי לתשובותיו, ואע"ג דאביי ורבא הלכה כרב, בהא מדשתיק ליה רבא, שמע מינה דקבולי קבלה מיניה. ועוד דהוה ליה רב הונא ואביי רביס לגבי רבא.

אבל בעל ה"ג כתב דהא דרב הונא ליתא, מדאמרינן לעיל (ג, א) מנינא דרישא למעוטי מאי, למעוטי חופה. ומטין דבריו, דהא דאמרינן לקמן ומאי ניהו חליפין מאי איכא למימר, לא דמיא להא, דהכא קאמר תלמודא להדיא סתם למעוטי דרב הונא, אלמא מוסכס הוא אצלם דרב הונא ליתא, אבל לקמן דאמרינן ומאי ניהו חליפין לאו תלמודא נסיב ליה, אלא דחויי הוא דקא דחינן לסיעתיה דרב יוסף מההיא, ולאן בעיקר אלא בדרך קושיא ותירוץ. וביבמות פרק הבא על יבמתו (נז, ב) בשמעתא דיש חופה לפסולות משמע נמי דמלתא פשיטא להו דחופה אינו קונה, דאמרינן התם אמר רמי בר חמא יש חופה לפסולות באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון, לרבי מאיר דאמר קדושין פסלי כדקתני אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט לא יאכלו בתרומה, חופה נמי פסלה לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי קדושין לא פסלי, חופה נמי לא פסלה, ואקשינן ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא בקדושין דקני לה, אבל חופה דלא קני ליה לא, אלמא מפשיט פשיטה להו דחופה לא קני. אלא שיש לחוש לדברי רבינו חננאל שלא להתירה לשוק בלא גט.

הא נתן הוא ואמרה היא לאו הווי קדושי. פירש רש"י ז"ל דדמי לכי תלקח אשה לאיש. וכבר כתבתי למעלה בריש מכלתין (ב, ב) דתלקח אשה לאיש לא משמע אלא שתתרצה בקדושין, וקידושין [דידיה] נינהו. אלא

הכי פירושא דכי יקח משמע שכל הלקוחין דהיינו נתינה ואמירה תלוין בו. וכשאמרה היא הוה ליה כי תקיח את עצמה. וכן פירשו בתוס'.

אבל נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי וחיישינן מדרבנן. ואם תאמר ולידוק מינה כמי נתנה היא ואמר הוא. ותירץ הראב"ד ז"ל מההיא לא פסיקא ליה, דאיכא אדם חשוב דהויא מקודשת גמורה כדאיתא לקמן, וכן בתוס' רבותינו הצרפתים (תוס' ד"ה הא נתן). אבל רבינו אלפסי והרמב"ם (אישות פ"ג ה"ב) כתבו דנתנה היא ואמר הוא אין כאן בית מיחוש. ונראין דבריהם, דהא דאמרינן לקמן דבאדם חשוב מקודשת, היינו דוקא בשחזר הוא ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו, וכן פירש שם ר"ח ז"ל, ואם כן הוה ליה כנתן הוא ואמר הוא, אבל נתנה היא ממש ואמר הוא אינה מקודשת, והדין נותן שאם נתנה היא במה קנאה, אדרבה דמי לכי תקע אשה לאיש, והלכך נתנה היא אע"פ שאמר הוא אמירה דידיה בלא נתינה לית בה מששא ואינה מקודשת.

ואם תאמר נתן הוא ואמרה היא אמאי אינה מקודשת גמורה, דהא אמרינן לקמן בסמוך (ו, א) היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ולא פירש רבי יוסי (הגלילי) אומר דין, ותירצו בתוס' דהכא בשלא דברו מעיקרא בעסקי קדושין כלל, אלא השתא הוא דאמרה ליה תן לי דינר ואתקדש אני לך, ונתן לה ולא פירש, דהא לא אמר איהו מידי לא השתא ולא מעיקרא. והא דאמרינן לקמן (ו, ב) תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקדשת מדין ערב, דוקא בשחזר הוא ואמר לה בשעת נתינה הרי את מקדשת לי במנה זה שאני נותן לזה, הא נתן ולא פירש אינה מקודשת, ואע"פ שהדברים מראין דלדעת מה שאמרה לו נתן הוא וכמו שפירש דמי. מכל מקום העדאת עדים בעינן. דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקדושין, אם כן כיון שלא פירש כאן ואפשר שלשם מתנה נתן ולא לשם קדושין, אע"פ שהוא מוכח דלשם קדושין נתן לה כמו שאמרה, אפילו הכי אין כאן עדות שמיעה ולא ראיה לשם עדות, אלא שהם דנין כונת הלב ואין כאן עדות, אבל בשהיו עסוקין באותו ענין, כיון שהוא בעצמו נתרצה בהם מעיקרא, הרי זה כאלו פירש עכשיו בשעת נתינה דאדבורא דנפשיה קא סמיך ויהיב.

והא נתן [האומר] אהא הרי זה נזיר וכו' ואמר שמואל שהיה נזיר עובר לפניו הא לאו הכי לא. ואם תאמר ומאי קושיא דדלמא התם דליכא ידים כלל, דבשלון אהא מאי ידים איכא בנזירות טפי מתענית, אבל בקדושין

ידיים מיהו איכא אלא דאינן מוכיחות, מדלא פירש מקודשת למי, ותירץ הראב"ד דהתם בריש נזיר (ב, ב) מוכיח דאפילו תופס בשערו דאיכא ידיים קאמר אינו נזיר אלא אם כן נזיר עובר לפניו. ובנמוקי הרמב"ן נר"ו משום דאהא משמעותו לנזירות שהוא אומר אהא אני בעצמי, דמשמע נזיר שהוא תאר השם, אבל אינו יכול לומר אהא אני תעית, אלא אהא עומד בתענית, וזה שאמר אהא ולא פירש יותר על עצמו קאמר, ומכל מקום ידיים שאין מוכיחות קרי להו, דדלמא אהא בתענית קאמר.

ולענין פסק הלכה. קיימא לן כשמואל דידיים שאין מוכיחות לא הויין ידיים. דפלוגתא דאביי ורבא הוא בפרק קמא דנדריים (ה, א) דרבא סבר לא הויין ידיים, וקיימא לן כרבא. והלכך לענין קדושין אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר (לה) לי אינה מקודשת. ומיהו איכא למימר דחוששין לה וצריכא גט. ותדע לך דהא בפרק המגרש (פה, ב) אמרינן דהיכא דלא כתב לה ודין דיהוי לכי מינאי הויין ידיים שאין מוכיחות, ולר' יהודה דבעי ידיים מוכיחות אינה מגורשת, ואפילו הכי מסתברא דהיכא דכתב לה הרי את מותרת לכל אדם ושאר תורפיה דגט חיישינן לה, ואי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה ממנו גט ונפסלה מן הכהונה, אבל לגבי נדריים כל היכא דלא הוו מוכיחות לא הוו ידיים כלל. ויש אומרים דאפילו בגיטין וקדושין למאן דאמר לא הויין ידיים אין חוששין לה כלל. ולר' יהודה דאמר צריך לכתוב ודין אי לא כתב לה אין כאן בית מיחוש. ומיהו אנן בגרושין חוששין לרבנן והויא ספק מגורשת, דרבא גופי דאית ליה ידיים שאין מוכיחות לא הויין ידיים מתרץ בפרק קמא דנדריים (ה, ב) אנא דאמרי אפילו לרבנן וכו', כלומר דבלא כתב ודין איכא ידיים מוכיחות, ואיכא למימר דהיינו בעיין דבעי בפרק המגרש (פה, ב) בעינן ודן או בעינן ודן. כלומר אי הויין ידיים מוכיחות בלא ודן כתירוץ דרבא בפרק קמא דנדריים או לא, דאי לא הוי מוכיחות בודאי לא הוי גט. ומיהו אע"ג דקיימא לן דבעינן ודן להתירה לעלמא לחוש לדברי ר' יהודה דאמר ידיים שאין מוכיחות לא הוי ידיים, אף על פי כן בסיפא דהא דשמואל בדאמר הרי את מגורשת או הרי את מותרת לכל אדם אע"ג דלא אמר ממני הויא מגורשת ודאית. דהתם בפרק המגרש (פה, א) לא קרי ליה ר' יהודה ידיים שאין מוכיחות אלא משום דאמרינן מדלא כתב לה ודין בגט, אמרינן דלמא בדבורא גרשה, ושטרא ראייה בעלמא הוא, אבל הכי דגיטה כתקנה אכתוב ומוכיח הוא מתוכו דבדידיה מגרש לה, אע"ג דבשעת נתינה לא אמר לה הרי את מותרת ממני, לא מעלה ולא מוריד, דכיון דמסר לה גיטה ואמר לה הרי את מגורשת בגט זה, כמאן דאמר לה ממני דמי, דהא מינאי כתב בגיטא, דלא גרע מנזיר עובר לפניו, וכל שכן למאי דאמרינן

בפרק קמא דנדרים (ה, ב) דלא קרי ליה ידים שאין מוכיחות אלא משום דלא כתיב ביה מינאי, ואפילו הכי קאמר רבא התם אנא דאמרי אפילו לרבנן, דעל כרחין לא קאמרי רבנן התם אלא משום שאים אדם מגרש אשת חברו, וכל שכן הכא דכתב ביה מינאי, ואע"ג דלא אמר ממני בשעת נתינה. מוכיח הוא ודאי שהוא מגרשה, שאין אדם מגרש אשת חברו, וכן יראה מדברי רבינו אלפסי והרמב"ם (אישות פ"ג ה"א, וקידושין פ"א ה"ד) ומדברי בעל הלכות גדולות דבקדשין הזכירו הרי את מקודשת לי כתירוצא דגמרא, ובגרושין כתב דברי שמואל כצורת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם ולא כתבו בו ממני כלל, דאלמא בנתינת גט לא צריך.

דף ו - א

אלא הכי קאמר האומר חרופתי ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה. כלומר אבל בעלמא האומר חרופתי אינה מקודשת, דמקרא ליכא למילף, דההוא יחוד בעלמא הוא, שהרי בשפחה כנענית הכתוב מדבר, שאין קדושין תופסין בה, ומעיקרא הוה סלקא דעתך כמאן דאמר בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר, דשייכי בה צד קדושין כדפירש רש"י. ונראה מדבריו דלדין דקיימא לן כרבי עקיבא דאמר [כריתותיא] דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר, האומר חרופתי בכל מקום מקודשת, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה"ל אישות ה"ו) הרי את ארוסתי הרי את לקוחתי הרי את חרופתי הרי זו מקודשת. וקשיא דהא פלוגתא דאמוראי היא בפרק השולח (מג, א) חציה שפחה וחציה בת חורין אי תפסי בה קדושין כלל או לא, ומשמע נמי התם דאפילו למאן דאמר דתפסי בה קדושין, לא קדושי ודאי קאמר, אלא ספק מקודשת היא דהויא, ואי נשתחררה וקבלה קדושין מאחר מקודשת לשני מספק וצריכה גט משניהם, אלמא ספיקא הוי אי נחרפת מאורסת קאמר או מיוחדת קאמר, אם כן אפילו לדין דקיימא לן דבחציה שפחה חציה בת חורין הכתוב מדבר, האומר חרופתי אמאי מקודשת גמורה. ומסתברא דאפילו למא דאוקימנא ברייתא באומר חרופתי ביהודה סבירא ליה כמאן דאמר בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר,

אלא דמעיקרא הוה סלקא דעתך דהאי תנא דברייתא סבירא כמאן דאמר התם דבחציה שפחה וחציה בת חורין תפסי בה קדושין גמורין, אבל השתא הדרינן למימר כמאן דאמר התם דאין קדושין תופסין בה כלל. אי נמי כמאן דאמר ספיקא הוי, והכא בקדושי ודאי קאמר לומר דביהודה מקודשת ודאי, אבל בעלמא ספיקא הוי. כך נראה לי.

ועוד יש לומר להעמיד דברי רש"י והר"מ, דאפילו למאן דאמר התם דלא תפסי בה קדושי, הכא ודאי מקודשת, דמכל מקום כיון דאשכחן יחוד צד חירות בלשון זה, אי מקדש בהאי לישנא מקודשת, דהא שייך ביחוד צד שתופסין בה קדושין, ולא משום דנחרפת מאורסת ממש היא, ותדע לך דהא אנן כי מבעיא לן צלעתי וכו' סגורתי, לאו משום ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר משמע לן דהוי לשון קדושין ממש, אלא משום דנאמ בענין אישות, והיינו דכתב רש"י דשייכי בה צד קדושין ולא קאמר דשייכי בה קדושין.

ומפירושי ר"ח נראה שאינו גורס כל האי שקלא וטריא, אלא ת"ש האומר הרי את חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה. וז"ל הרב איבעיא להו האומר חרופתי מהו. ופשטוה מהא דתניא האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה.

במאי עסקינן אילימא כשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה מנא ידעה מאי קאמר. רש"י ז"ל פירשה אכולהו לישני, ואפילו אהרי את לקוחתי וזקוקה לי דהי לישני מעליא, דאי לא ידעה מאי קאמר לה ולא היו עסוקין מעיקרא בעסקי קדושין אינה מקודשת כלל, דהיכי מקנה נפשא אי לא ידעה מאי קאמר לה. והרב בעל העיטור (ח"ב ריש אות ק' קידושין) כתב דהיכא דמקדש בלישנא מעליא אע"ג דאין עסוקין באותו ענין מקודשת, אבל כי מקדש לה בהכי לישני דמיבעיא לן אם אין עסוקין באותו ענין לאו כלום הוא, עסוקין באותו ענין בעיא ולא אפשר.

ונראה לי שהזקיקו לפרש כן הא דאמרינן הכא במאי עסקינן דאמר לה בהני לישני, והכי מיבעיא להו הני לישני לקדושין משמע או למלאכה משמע, דאלמא בעיין אהני לישני היא, ועלה קא קשיא לן היכי דמי אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה, הא בהני לישני, מעליא מקודשת ואע"ג דאינו מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה, ולא נראו דבריו דהיכא דאין עסוקין באותו ענין אי אמר לה בלישנא דלא ידעה ליה אינה מקודשת, אבל ודאי היכא דקאמר לה בלישנא דידעי לה נשי כגון הרי את מקודשת לי דכלהו נשי ידעי ליה מקודשת, דהא ידעה

מאי קאמר לה וגמרה ומקדשה, ומעיקרא אכולה לישני אקשינן היכי דמי דאי עסוקין אפילו בכולהו נמי מקודשת, ואי בשאינם עסוקים אפילו בכולהו אינה מקודשת. וכי אוקימנא בעסוקין באותו ענין הדרינן למימר דאפילו הכי איבעי לן בהני לישני אי לישנא דקדושין הן, דאי לא טפי גרעי משתיקה, ומיהו אפילו אמר לה הרי את זקוקתי או דדמי ליה מהני לישני מעליא דסתם נשי לא ידעי ליה, מסתברא אי מודה דידעה ולשם קדושין קבלינהו מקודשת, אבל אמר לה בהני לישני דמיבעיא לן אע"ג דתרווייהו מודו דלשם קדושין נתכוונו, וסהדי נמי אמרי דלהכי מכווני, אינה מקודשת ודאית, וכן כתב הראב"ד.

ר' יהודה אומר צריך לפרש. פירש הראב"ד ז"ל אחר שנתנו לה צריך שיאמר לה הא גיטך, ואפילו למאן דאמר (גיטין עח, א) כנסי שטר חוב זה או שנתן בידה והיא ישנה שצריך שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי גיטך, התם הוא דבטוליה בטליה כי אמר לה שטר חוב הוא, אי נמי בישנה דלאו בת איגרושי היא, אבל הכא סגי לה בהכי. ותמיהא לי דהא ר' שמעון בן אלעזר דאית ליה הכי פליג אפילו בששלפתו מאחוריו ועייק לה חרצ"י, וקאמר דאינו גט עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה כדאיתא בריש פרק הזורק בגיטין (שם). אלא שאין אנו צריכין למה שכתב הרב ז"ל דקיימא לן כר' דאמר דאינו צריך ליטלו הימנה, אלא שיאמר הא גיטך כדאיתא התם.

ומיהו נראה לי דהכא אפילו לר' דאמר אינו צריך שיטלנו ממנו, הכא צריך, הואיל וקנאתו לגמרי, דהא אי בעי למיהדר ביה לא מצי הדר, דמימר אמרה ליה את בסתמא יהבת ואנא למתנה איכווני, וכיון שכן, אינה מקודשת עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה, והוא לה ככנסי סלע שאני חייב ליכי ולאחר שנטלתו אמר לה התקדשי לי בו, דאפילו רצתה, אינה מקודשת עד שיטלנו ממנה, ודמיא למאי דאמרינן בגיטין פרק המגרש (פד, ב) גבי כיצד יעשה יטלנו ממנה וכו', אפילו תימא ר' דילכוון אמר שאני הכא הואיל וקנאתו ליפסול בו, והכא דכותה היא ועדיפא מינה דקנאהו לגמרי.

אמר אביי מענין לענין ובאותו ענין. והיינו תנאי, דר' דאמר עסוקין באותו ענין ממש כר' יהודה, ור' אלעזר ב"ר שמעון דאמר מענין לענין ובאותו ענין כר' יוסי, והלכך הלכה בהא כר' אלעזר ב"ר שמעון, ואפילו נסתלקו מענין לענין ובאותו ענין, וכתנאי דקאמר לאו אדשמואל קאי, אלא אעיקר פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה, והני תנאי כהני תנאי קאמר.

אבל ראיתי להרב בעל העיטור (שם) שכתב שאם נסתלקו מענין לענין ובאותו ענין אינה מקודשת כר'. ולפי דבריו כתנאי אדברי שמואל קאי, כלומר דר' ורשב"א פליגי בדר' יוסי, דר' סבר דדברי ר' יוסי בעסוקין ממש, ורשב"א אפילו אין עסוקין ממש.

ובתוספתא (פ"ב ה"ט) מצאתי כדבריי דרבי יוסי בעסוקין באותו ענין ממש ורשב"א סבר אפילו אין עסוקין בדבר. דגרסינן התם פרק שני דמכלתין נתן לה קדושיה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי ר' יוסי אומר מקודשת ר' יהודה אומר אינה מקודשת, ואם היו עסוקין באותו ענין מקודשת, אלמא לא נחלק ר' יהודה אלא בשאין עסוקין באותו ענין, אבל בעסוקין מודה, ואם כן מאי קאמר שמואל הלכה כר' יוסי והוא שעסוקין באותו ענין, דהא אפילו ר' יהודה מודה בה, אלא ודאי כי פליג ר' יוסי בשנסתלקו מענין לענין ובאותו ענין, ובהא הוא דאצטריך למפסק שמואל כר' (יוסי הגלילי) משום דלא מודה בה ר' יהודה, והיינו דר' שמעון בן אלעזר.

ובמסכת גיטין נמי משמע דר' ור' שמעון בן אלעזר בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה קא מיפלגי, דגרסינן התם בתוספתא פרק ו' (ה"ט) הוליד אשתו אצל לבלר ונטל גיטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטיך, ר' יוסי אומר מגורשת ר' יהודה אומר אינה מגורשת, ר' אומר אם עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת, ר' שמעון בן אלעזר אומר מגורשת. ובירושלמי בפרק התקבל (ה"א) גרסינן בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה בשהיה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה, אמר ליה ר' יוסי לר' חגי ואת מה בידך דמר ר' זעירא חייא בר בון אדא בר תחליפא בשם ר' הושעיא פליגין בשהפליגו לעצמן לענינות אחרים, אבל אם היו עסוקים באותו הענין גט הוא, ולפי מה שפירשתי עסוקין באותו ענין דקאמר שמואל אין פירושו כעסוקין באותו ענין דקתני בדר' דההוא דר' דעסוקים באותו ענין ממש, וההיא דשמואל אפילו בשנסתלקו מענין לענין ובאותו ענין, ולאפוקי שנסתלקו לענין אחר שלא מאותו ענין ויש לנו הרבה בתלמוד לשון אחד מתפרש לשני משמעיות.

ומיהו לפי מה שפירשתי, קשה קצת למה סדר מה שאמר שמואל הלכה כר' יוסי בתר כתנאי, אחר שאין התנאי על דברי שמואל, והוה ליה לסדורי כל דברי שמואל במקום אחד, ולימא אמר שמואל הלכה כר' יוסי ואמר רב הונא אמר שמואל והוא שעסוקין באותו ענין. והרב אלפסי לא

הזכיר הני תנאי כלל, ולא פסק בעסוקין מענין לענין באותו ענין כלום.

דף ו - ב

הא דבעא רבינא מרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו. גבי אשה לא בעי לה, דפשיטא ליה דלגבי גט לאו כלום הוא, דאין לי עסק בך כאיני אישך הוא, וכתוב וְשִׁלְחָהּ (דברים כד, א) ולא שישלח את עצמו, כך כתב הראב"ד.

ואסיקנא דאין לי עסק בך לגמרי קאמר לי ויצא לחירות. ויש מדקדקין והתניא (כתובות פג, א) דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום. והרבה תירוצין נאמרו בה. והתירוץ הנכון דלשון אין לי עסק בו אינו לשון מתנה ולא לשון הפקר כדאיתא בכריתות (כד, ב) גבי הא דאמר ר"ל הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה, ואקשינן עלה מההיא דאין לי עסק בה לא אמר כלום, ופריק (התם) שאני התם דמדין ודברים הוא דסליק נפשיה לומר שאין זה לשון הפקר ולא לשון שאינה רוצה בו אלא שיהא לעצמו, והלכך לגבי שדה לשון הבאי הוא שאין השה זוכה בעצמו, אבל בעבד מהני דזוכה הוא בעצמו.

אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת בהנאת מלוה מקודשת. ואסיקנא הנאת מלוה דארווח לה (בה) זימני. ופירש רש"י שהרוויח לה הזמן ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שהיא היתה נותנת פרוטה בכך בשעת ההרוחה, וכל שכן אם מחל לה המלוה בעצמו ואמר לה בשכר הנאת המחילה. והא דנקט בהרוחת מלוה ולא נקט במחילת מלוה, משום דבעי לאשמועינן שאסור לעשות כן מפני הערמת רבית. וכן פירש הרב אלפסי דכתב דהנאת מלוה איתא בעולם אבל המלוה עצמה אינה בעולם.

אבל ר"ח פירש דשקלינהו מינה והדר אוזפינהו ניהלה, ואמר לה בההיא הנאה דקא שביקנא לך עד כך וכך זימנא מקודשת לי ומסרה [וכו'], דאי בדלא שקלינהו, היכא עדיפא הנאת מלוה ממלוה עצמה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. והאי קשיא ליתא, דהנאת מלוה איתא ומלוה גופא

ליתא, ועוד דלישנא דארווח לא משמע הכי, דהוי ליה למימר דאוזיף לה זיזי לזימנא, ועוד דאים איתא דהיכא דלא שקלינהו מיניה לא מיקדשא בהנאת הרוחה, אף בדשקלינהו מינה לא תתקדש, דהא איהו לאו במלוה גופה דיהיב לה מקדש לה אלא בהנאת המתנת זימנא, והיא גופא אינה בעולם.

והר"א אבב"ד ז"ל וכן הראב"ד פירשוה במלוה שהגיע זמנה והמעות בידה, דכיון דבעל כרחא יכול לגבותה, הרי כאלו גבאם. גם זה אינו מחוור. דכל שלא גבאם מש מלוה היא, ויכולה לפרעם לאחרים ומלותו של זה אינה בעולם.

אילימא דאזקפה ארבעה בחמשא (זוזי) וכו', ריבית מעליא היא, ואסיקנא דארווח ליה זימנא. ואיכא למידק מ"ש ארבעה בחמשה דקא יהב לה האי טופיינא בקדושי, ומאי שנא כי ארוח לה זימנא בקדושין, הכא והכא אתתא הויא ליה ברבית מלותו, אטו מאן דארווח זימנא ושקיל דינא מי שרי. ויש לומר כיון דגופה ממש לא קני יה לא הוי רבית, אלא שאסור משום הערמת רבית, אבל כי קצץ ד' בחמשה ובדמי ההוא דינר של רבית קא שקיל לה הוי רבית מעליא, דהוה ליה כמאן דשקיל (לה) פחות משוה פרוטה בדמי ההיא דינר, ורבית מעליא הוא, דהא אחשביה איהו בדינר כך תירץ הראב"ד.

אלא אמר רב אשי בכולהו קני לבר מאשה גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין. כך היא הגירסא הנכונה. ולמקצת ספרים דגרסי לפי שאין אשה נקנית בחליפין, אפשר לפרש דאע"ג דהני לאו חליפין נינהו, מכל מקום כעין חליפין נינהו, דהא לית לה הנאה לארתתא במתנה זו כעין חליפין, וכל שאין לה הנאה, אינה מתקדשת בו, דלא מקניא ביה נפשה, ואע"ג דאפשר דמתהניא ביה בשוה פרוטה בין נתינה לחזרה, מכל מקום איהי לאו בהנאה זו מקדשה אלא בגופו של מנה, ומנה נתן לחזקה, דאי לא מחזירתו לא מקדשא, וכי מהדר ליה במאי מקדשא ומשום דחליפין ממעטין ממנינא דמתניתין, תלי האי דלא תניא בחליפין דתניא.

וקשיא לי אפילו לגירסא ראשונה דכיון דגזרינן באשה כדי שלא יאמרו אשה נקנית בחליפין, ובפדיון הבן חמשת שקלים כתיב (במדבר יח, טז) וחליפין לאו מדין כסף נינהו כדכתבינן לעיל בריש פרקין (ג, א ד"ה למעוטי) מדאיתנהו בפחות שמוה פרוטה. ויש לומר דלאו למימרא דחליפין איתנהו בפדיון הבן, אלא דבאשה גזרינן משום חומר עריות, אבל בפדיון הבן דליכא אלא עשה לא גזרינן.

והא דאמרינן דבכולהו קני, קשיא ליה לראב"ד דהא תנן (נדריס מת, א) גבי מעשה דבית חורין כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה, ותירץ דמתנה על מנת להחזיר נמי אי מקדיש לההוא זכותא דאית ליה בגויה קדיש, כגון אתרוג על מנת לצאת בו ולהחזירו. אי מקדיש לזכותיה יהיב מרא קמא להקדש שכר נטילתו ושקיל ליה, דמאי דאקני ליה בגויה אקדיש ליה, וזה אינו מחוור כלל. והרמב"ן נר"ו כתב דלא אמרו שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה אלא במתנת הערמה כמתנת בית חורין וכדאמרינן בנדריס (מת, ב) ורב נחמן אמר קנין על מנת להקנות הוא, אמר ליה רבא לרב נחמן והא מתנת בת חורין דקני על מנת להקנות הוא ולא קנה, זימנין אמר ליה משום דסעודתו מוכחת עליו, וזמנין אמר ליה ר' אליעזר הוא דאמר ויתור אסור במודר הנאה, ושמעת מינה דלא אמרו אינה מתנה אלא במקום שמראין הדברים שהיא הערמה כגון התם דסעודתו מוכחת עלה, אי נמי דוקא במודר הנאה. ואיכא נמי מאן דאמר התם בגמרא דדוקא בשאמר אינן לפניך אלא שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה, שכך סתם משנתנו שנויה שם, אבל לא אמר ליה הכי אפילו במודר הנאה מותר. ובירושלמי (נדריס פ"ה, ה"ו) נמי מפורש בלשון הזה ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים. כיני מתניתין כל מתנה שהיא כמתנת בית חורין שהיתה בהערמה שאינה (מקודשת) שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה.

תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב. כלומר וחוזר הוא ואומר לה התקדשי לי בהנאה זו שאני נותן מתנה זו לזה בדבורך, דערב נמי בההיא הנאה דקא מהימן ליה משתעבד ולא מחמת גוף הממון ממש שאינו מקבלו. וכן כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' אישות הכ"א) האשה שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך, הרי זו מקדושת. עד כאן.

הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני. ופירש רש"י והוא שעשאו שליח אלא שהמעות שלו. לומר שאם לא עשאו שליח אינה מקודשת ואפילו נתרצה לבסוף, משום דבשעת קדושין מיהא לא מיקניא, דהא איהו לא שויא שליח ודלמא לא נתרצה מעיקרא בהכי. והא דאמרינן לקמן בפרק האיש מקדש (מה, ב) ודלמא ארצויי ארצי קמיה מעיקרא וגלה דעתיה דניחא ליה, בהא קאמר, וכן פירש רש"י שם. ור"ח כתב קבלנו מרבותינו ז"ל לא שנא כי שויה שליח בעדים ולא שנא כי לא שויה, ואפילו ארצויי ארצי קמיה ואזל וקדשה מדיליה מקודשת, ולא משתריא אלא בגט, וכן הלכה. וקרובים דברים אלו לדברי רש"י. והרב בעל העיטור שכתב דאע"ג דלא ארציה אלא בתר דקדשה לה אודעיה לההוא גברא ואירצי בעדים מקודשת, לא נראה דבריו.

ומיהו תמיהא לי למה לן לארצוייה מעיקרא, והלא זכין לאדם שלא בפניו, והכא זכות הוא שתהא אשר זו קנויה לו. ואפשר לי לומר דהכא חובתו היא דשמא באחרת ניחא ליה, וכל כמה דאגיד בהא לא יהבו ליה אחריתי וכדאמרינן בפרק אע"פ (סד, א) גבי אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם דבין בא ליבם בין בא לחלוץ לא אמרינן ליה זיל נסיב אחריתי, משום דמצי אמר כל כמה דאיגדא בי אחריתי לא יהבו לי. ואם תאמר שאני הכא דאי לא ניחא ליה מגרש לה בעל כרחה, לא היא דאף הוא מפסיד, שצריך ליתן שכר הסופר בגט, ועוד שאתה משיאו שם רע שמגרש את נשיו, ועוד שאתה מטריחו אחת סופר ועדים, ועוד שאתה אוסרו בקרובותיה. כך נראה לי.

והרמב"ם (שם הכ"ב) פירשה לזו כגון שחזר מי שנתקדשה לו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבא לך בגללי ואיני יודע מי דחקו על זה. שהרי אין זה כדין עבד כנעני ממש, אלא בשנתן ראובן ואמר ראובן שתהא מקודשת לשמעון כפירושן של ראשונים ז"ל, וכן כתב הוא ז"ל (שם הכ"א) בתן מנה לפלוני ואתקדש אני לו בשאמר מי שנתקדשה לו הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך. גם זה איני יודע למה, ואדרבה לכאורה משמע דכל כי האי גונא קרוב הוא להיות נתנה היא ואמר הוא, שכתבנו למעלה (ה, ב) שאין בו בית מיחוש לדעת הרב ז"ל בעצמו ולדעת הרב אלפסי, ואי נמי הוי כהילך מנה ואתקדש אני לך דאינה מקודשת אלא באדם חשוב דוקא, ולא עוד אלא דרבא גופיה דאמרה להא מספקא ליה אפילו באדם חשוב וצריך עיון.

אם כן הוו נכסים שיש להן אחריות נקנין עם נכסים שאין להם אחריות. וכתב הרמב"ן נר"ו דהכא לאו בדוקא נקטיה, דהא משמע דאי הוי איפכא כגון שמקנה לו מנה אגבה נקנה, והא ליתא, דאפילו למאן דאמר עבדא כמקרקעי דמי אין קונין מטלטלין אגבו כדאיתא בפרק דבבא קמא (יב, א) דשאני מקרקעין דניידי ממקרקעי דלא נייד, כל שכן למאן דאמר דעבדא כמטלטלי דמי, דתרווייהו מטלטלי נינהו. ועוד דעבדא הוא דהוה כמקרקעין משום דכתיב (ויקרא כה, מו) והתנחלתם אותה. אבל הכא דבת ישראל לא, אלא הכא לרווחא דמלתא קאמר ליה, לומר דאפילו שייך הכא דין אגב, איפכא תנן, ולא למימרא דבאיפכא ניחא, ר"ל אם יקנה לו מנה אגב האשה שתהיה נקנה, ומסתברא לי דעל כרחין אית לך למימר הכי, דאי לא לדידיה דהוה סבירא ליה דרב פפא מדין אגב קאמר, עדיפא מינה הוי ליה לאקשווי דאין אשה נקנית באגב, דמנא תיתי, דאפילו לכשתמצא לומר דמשדה עפרון ילפינן, דמקשינן אשה לשדה עפרון לכל קניות שבשדה, אפילו הכי באגב ליתא, דקרקע אינה נקנה אגב קרקע, אלא על כרחין רבינא לרווחא דמלתא אקשי ליה הכי. כך נראה לי.

הכא באדם חשבו עסקינן. וכגון שחזר הוא ואמר לה התקדשי לי בהאי הנאה דקא שקילנא מינד מתנה. והקשה הרמב"ן נר"ו ללוי דאמר (ב"מ מז, א) קונין בכליו של מקנה, ומפרשינן טעמא משום דבההיא הנאה דקא מצקבל מתנה מיניה גמר ומקנה, הכא אמאי בעינן אדם חשוב. יש לומר אשה שאני, שאינה מקנה ליה, ואי נמי התם עשו כל אדם כאדם חשוב כיון שדרכן בכך. ואם תאמר ולרב דאמר בכליו של קונה, דבההיא הנאה לא אמרינן באדם חשוב, מיהא ליקני כי הכא, יש לומר כיון דההיא מתנה על מנת להחזיר היא אינה מתנה של הנאה שיקנה באותה הנאה.

איתמר נמי משמיה דרבא וכן לענין ממונא. רש"י ז"ל כתב הני תלת מימרי דבקדושין תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך והילך מנה והתקדשי לפלוני ותן מנה לפלוני ואתקדש אני לו, אבל הילך מנה באדם חשוב לא כתב, ושמא לא מפני שאין הדין כן בממון, אלא משום דלרבא לא איפשיטא ליה, והלכך לא אפשר לעיולא בהאי מימרא דרבא. ור"ח ז"ל כתבה אהילך מנה ואקדש אני לך דאמר ליה הילך מנה ויקנו נכסי לך באדם חשוב ואמר דההיא הנאה חשיבא ככלי עליה דיהבה הקונה למקנה וקנה בו בתורת חליפין אותם הנכסים. והלכך לפי דבריו אף במטלטלין קנה. וכתב עליו הרמב"ן נר"ו איני רואה בשמועה זו זכר לכלי וחליפין אלא למעות וכסף שקונין באשה ובקרקע. ולא ירדתי לסוף דעת

רבינו נר"ו בקושיא זו, דאטו באשה ובקרקע הנאה זו כסף ממש היא הנאה יש כאן כסף אין כאן. אלא כדי לקיים כונת המקנה ודעתו אנו רואין הנאתו כאלו יש לה ממש שיתקיים דעתו עליו, והלכך לגבי אה שהכסף קונה בה אנו רואין אותו כאלו הוא כסף, וקבלתו היא ומתקדשת בו, ובמטלטלין שאין הכסף קונה בו כאלו הנאתו כלי וקבלו בחליפין, והלכך בין קרקע בין מטלטלין נקנין בכך כדברי ר"ח ואריך.

הכי קאמר אי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא. וכתב הראב"ד ואיש למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש, דהתם ודאי הוי חצי איש כדאיתא בגיטין (מג, א), נראה שהוא ז"ל מפרש דרבא הכי קא מהדר ליה חציך מקודשת לי היינו חצי אשה דקא ממעט רחמנא, דעל כרחין חצי אשה ממש הוא דמקדש, דהא אי אפשר למימר דהכי קאמר לה איבעית להתנסבא לאחריני מנסבת, דאיתתא לבי תרי לא חזיא, אבל איש דכתב רחמנא לא ממעיט התקדשי לחציו. דהא אפשר דהכא קאמר לה אי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא. ולא מיעט רחמנא אלא מי שהוא חציו איש דהיינו חציו עבד וחציו בר חונין. ותמהני על דברי הרב דאם איתא, כי איבעיא לן התם בפרק השולח מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין מהו, ולא איפשטא, הוי ליה למיפשט מדכתיב איש ולא חצי איש, דאלו להתקדשי לחציו לא אתי, דהא חזיא לכוליה, ואי בעינא נסיבנא אחריתי קאמר כדאמרינן הכא, ואיתא נמי התם והא דאמר רבא התם ראוי ליטול ואין לו, לאו למימרא דפשיטא ליה דלא הוו קדושי קדושין, אלא דחויי הוא דקא דחי דלא תשמעיןא מברייתא דקתני המית מי שחציו וחציו בן חורין נותן חצי כופר ליורשיו. ועוד דביבמות פרק החולץ (מה, ב) גמרא המחזיר גרושתו משמע דחציו עבד וחציו בן חורין אית ליה קדושין בבת חורין. דאמרינן התם אמר רגב יהודה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו הולד אין לו תקנה, ואמרינן דכי איתמר דרב יהודה הכי איתמר כגון שבא על אשת איש ונמצא צד חירותו שבו משתמש באשה איש, כלומר ומשום כך הולד אין לו תקנה וממש הוי, ואע"ג דאין ממזר אלא מי שיש לו קדושין באחרים כאשת אב, דאין לו בה קדושין ויש לו קדושין באחרת כדמוכח התם. אלמא חציו עבד וחציו בן חורין אית ליה קדושין בבת חורין. ועוד דלדברי הרב ז"ל הוה לן למימר דאשה דקא ממעט רחמנא דומיא דחצי איש ולמעוטי חציה שפחה וחציה בת חורין (קא ממעט) אבל מקדש חצי אשה כון דחזיא ליה כולה מקודשת.

ומסתברא דהכי פירושא על כרחין חציך מקודשת לי משייר בקנינו הוא, דהא אי אפשר לומר דאי בעית להתנסבא לאחריני אתנסבת קאמר לה, דהא איתתא לבי תרי לא חזיא, והכי נמי קאמר התם אתתא לבי תרי לא חזיא, כלומר לאו טעמא דידי, משום דכתיב אשה ולא חצי אשה כדקא סלקא דעתך, אלא משום שיורא דמשייר בקנינו, דליכא למימר דהכי קאמר לה אי בעית לאינסובי מינסבת, דאתתא לבתרי לא חזיא, אבל התקדשי לחציי לאו משייר בקנינו הוא, דהכי קאמר לה אי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא, והיכא דמי חצי איש כגון דמפרש לה לחציו ממש ולא לכולו.

וקשיא לי אשמעתין היכי קאמר אתתא לבי תרי לא חזיא, והא ר' יוחנן אמר בפרק האומר (לקמן ס, א) אפילו קדושי מאה תופסין בה, והכא נמי הכי קאמר לה אי בעית לאקדושי לאחריני מקודשת. וצריך לי עיון.

התם בהמה הכא איכא דעת אחרת. תמיהא לי הכי נמי כבהמה היא, דהא כיון דאיהי מקבלה קדושי דעתה שיפשטו קדושין בכולה, ומי מעכב, וניחא לי דכיון דאלו בעיא איהי לעכובי מעכבא ואינה מקודשת מכח דבריו בלבד, השתא דבעיא דליפשטו בכולה הוה ליה כמקחת את עצמה. אבל ר"ח נראה שנשמר מקושיא זו, ופירש כיון דשמעה ליה דאמר לה חציך לא גמרה ומקנה נפשה כלל. עד כאן.

דף ז - ב

ושמע מינה דחוי מעיקרו הוי דחוי ושמע מינה יש דחוי בדמים. יש לדקדק היינו דחוי מעיקרא והיינו יש דחוי בדמים. ותירץ הראב"ד דאפשר דיש דחוי בדמים דאמרינן הכא היינו קדושת דמים מדחה דאמרינן בתמורה (כו, ב) לורמ דזו אין לה אלא קדושת דמים [ו]מדחה תמורתה מן המזבח, שהיא עושה תמורתה כיוצא בה, והכא הכי קאמר יש תורת דחוי בדמים שעושה תמורתה כיוצא בה.

והרמב"ן נר"ו הקשה לפירוש זה מהא דגרסינן בשלהי פרק בתרא דכריתות (כח, א) מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני, הואיל

ונדחה ידחה, אמר רב הונא שמע מינה תלת שמע מינה בעלי חיים נדחין ושמע מינה קדושת דמים נדחה ושמע מינה דחוי מעיקרו הוי דחוי, והתם ליכא למשמע מינה שדוחה תמורתו. והרבה תירוצין נאמרו בו, הותירוץ הנכון דאע"ג דבמקום זה חדא נינהו, כיון דאפשר לפעמים דהוי דחוי מעיקרו ולא הוי דחוי בדמים, או דחוי בדמים ולא הוי דחוי מעיקרו, משום הכי מני להו הכא בתרתי, והיכי דמי דחוי דמים בלא דחוי מעיקרא, כגון שהפריש דמים לחטאת ונשתמד וחזר בו, דאמרינן הואיל ונדחו אותם דמם ידחו ולא יקרבו לעולם. ומתחלתן לא היו דחויין. ויש לך דחוי מעיקרו ולא הוי דחוי דמים אלא דחוי הגוף, כי הא דאמרינן במסכת תמורה (כו, ב) בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים קדושה ואינה קריבה ועושה תמורת ותמורתה כיוצא בה, והא ודאי מדעושה תמורה מעיקרא חיילא עלה קדושת הגוף, דאלו קדושת דמים אינה עושה תמורה, ודחוי בדמים לא הוי דחוי מעיקרו הוי, ור' יוחנן דאצטריך הכא לאשמועין הני תלת, אע"ג דמתניתין היא בפסחים (צח, ב) דתנן המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, ואמרינן שמע מינה תלת, יש לומר דתנאי היא, וקא משמע לן דר' יוחנן סבר לה הכי כההוא תנא דפסחים, ורב אית ליה כאידך תנא, וסבר דדחוי מעיקרו לא הוי דחוי ואין דחוי בדמים.

או דלמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו. ופסק הרמב"ם (פ"ג מהל' אישות ה"י) דבחציק מקודשת בחצי פרוטה וחציק בחצי פרוטה או חציק בפרוטה וחציק בפרוטה מקודשת גמורה, כשטתו בכל מקום לפסוק כאם תמצא לומר, אבל חציק בפרוטה היום וחציק בפרוטה למחר ושני חציק בפרוטה הוא דסלקן בתיק"ו, והויא לה ספק מקודשת, ואינו מחוור, דשני חציק בפרוטה טפי עדיף מכולהו, מדקאמר בחד זימנא, ואפילו הכי סלקא בתיק"ו, וכל שכן אידך. ועוד דלישנא דקאמר שאין אשה מתקדשת לחצאין כלל. משמע דכל היכא דקאמר לה חצי כלל אינה מקודשת. אלא ודאי מסתברא דבכולהו הוי ספק מקודשת. ורבינו אלפסי לא הזכיר מכל אלו כלום.

בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מהו. כלומר אם תמצא לומר בתך ופרתך מקודשת, דבתך בפרוטה ופרתך במשיכה קאמר, משום דפרה בכסף לא מקניא, אבל בתך וקרקעך דקרקע בכסף מיקני, הכי קאמר לה שניהם בפרוטה זה בחציו היא בחציו.

אי דאמר לה בכל דהו כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא. ולא דוקא בדאמר לה בפירוש בכל דהו, אלא נתן לה סתם, היינו בכל דהו, והכי מוכח לקמן (ח, א) מדאמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא עגל זה לפדיון בני וכו', והת לא קאמר לה בכל דהו בפירוש, אלא עגל זה סתם, ואי הכא בדאמר לה בכל דהו דוקא מאי קושיא, התם בדלא אמר לה בכל דהו, אבל בדאמר לה בכל דהו בכל דהו מקודשת.

דף ח - א

טלית זה בה' סלעים לפדיון בני. פירוש לדעת רב יוסף טלית זו שנישום בחמש סלעים, דאילו באומר טלית זו חמש סלעים לא קרי ליה רב יוסף קיץ.

אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעי ליה סודרא אבל כולי עלמא לא. משמע מהכא דכולי עלמא ואפילו צורבא מרבנן דוקא בה' סלעים או בשווייהן ממש, אבל רב כהנא דגברא רבה הוא ודומה לומר הוא דיכולין לומר לדידי שוה לי, לפי שדרכן של גדולים להתיקר במה שהן צריכין לו, וכדקאמר כי הא דמר בר רב אשי זבין סודרא מאמיה דרבא מקובי שוה עשה בתליסר, לומר שאין כאן הערמה דשוה הוא לו ממש.

אבל הרמב"ם (פי"א מהל' ביכורים ה"ז) כתב דכל כהן יכול לומר לדידי שוה לי, ואפשר לומר דהא דאמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא בטלית דוקא קאמר, שאין דרכן של בני אדם להתיקר בו, אלא תלמידי חכמים, שאין הולכין בגלוי הראש כלל, אלא בטלית נאה כטליתן של תלמידי חכמים, אבל בשאר דברים, כל האדם שוה, והכל אומרים לדידי שוה לי, דאפשר דהכין הוא, ואין כאן הערמה של כלום, וצריך עיון.

אמר ר' אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים מאי טעמא כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינה כמאן דאמר לה על מנת דמי. וכתב הראב"ד ודוקא דיהיב לה דינר, אבל יהיב לה כוליה מנה חסר דינר, לא, דכסיפא לה מילתא למתבעיה כדאמרינן בפר' דלקמן (מז, א).

ואמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. יש מדקדקין מכאן דבעל מנת אינו צריך לתנאי כפול ולהן קודם ללאו דהא הכא סתמא יהי לה. אלא דאנן הוא דקאמרינן דכמאן דאמר לה על מנת דמי וכן דעת רבינו אלפסי, וכבר הארכתי בזה בפרק מי שאחזו (עה, א) בסייעתא דשמיא.

השתא במנה סתם לא הוה קדושי במנה זו מיבעיא. פירש רש"י ז"ל במנה זה ונמצא חסר דהשתא לא קבלה מיבעיא דמציא הדר. ולפי פירושו נמצא חסר דינר דאינה מקודשת בשחזרה בה. ואינו מחזור, דבשנמצא חסר דינר אינה מקודשת כלל, דהא התקדשי במנה זו קאמר לה ואין כאן מנה, דומיא דאמר לה שוה חמשין ואינו שוה חמשין, דאע"פ שרצה לשלם לה אינה מקודשת. ויש לומר דשאני שיראי בדלא שוה דאי אפשר להוסיף בגופו, אבל מנה אם חסר דינר ראוי להוסיף בו ולהשלים עליו הדינר.

ונראה דהזקיקו לרבינו ז"ל לפרש כן הא דאמרינן פירושי קא מפרש רצה אחד מהם לחזור בו הרשות בידו, כיצד כגון דאמר לה מנה זה, דאלמא רישא דקתני רצה אחד מהם לחזור בו הרשות בידו, בשהיה מנה חסר היא, ואפילו הכי קתני רצה לחזור דמשמע דצריכין לחזור בהן. ועוד מדקאמר הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך רישא במנה סתם השתא במנה סתם לא הוה קדושי במנה זה מיבעיא, אלמא רישא וסיפא בחד דינא קא מיירי, דאי אמרת רישא בדינא דחזרה וסיפא בדין קדושין בטלים מעצמן, מאי קאמר, הא ודאי אצטריך לאשמועינן הני תרתי גווני דהאי דינא לחוד והאי דינא לחוד. ומסתברא דהכי פירושו פירושי קא מפרש כיצד כגון דאמר לה מנה זה ומנה שלם בידו, והיה מונה והולך ונמצא כולו מנה (בידה) [בידו] חסר דינר (לומר), שעדיין לא הספיק למנות וליתן לה, רצה אחד מהם לחזור הרשות בידו, אבל אם היה מנה שבידו חסר דינר, ואמר לה התקדשי לי במנה זה, אינה מקודשת כלל. והכי נמי מסתברא הכי קאמר, דמרישא דקתני דבמנה סתם יכולין לחזור בהם עד שישלים כוליה מנה, שמעינן דכל שכן כשאמר לה מנה זה ונמצא מנה חסר דינר שאינה מקודשת כלל, דמה טעם אמרו במנה סתם דיכולין לחזור בו, דבכוליה מנה דוקא מיקדשא, ולא על מנת שאתן לך מנה קאמר, אם כן כל שכן כשאמר לה מנה זה שבאותו מנה דוקא הוא מקדשה, וכשנמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת, ואפילו לכשישלים. וכן שנויה בתוספתא (פ"ב, י) התקדשי לי במנה זה ונמצא חסר דינר אינה מקודשת, היה בו דינר רע יחליף, היה מונה ומשליך לתוך ידה ראשון ראשון יכולה היא שתחזור בה עד שעה שיגמור, וכתבה רבינו אלפסי

בהלכות, ומדברי ר"ח גם כן נראה שהוא מפרש דלאו כולה סיפא פירוש דרישא, אלא מנה זה בלבד, דסיפא הוי פירושא דרישא, כלומר כיצד כגון דאמר לה מנה זה, ואחר כך השמיענו דין אחר, דהיינו שנמצא בו דינר רע או שהוא חסר דינר, ונכון הוא, וזה לשון הרב ז"ל פרושי קא מפרש והכי קתני. רצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר אחרון הרשות בידו, כיצד כגון דאמר התקדשי לי במנה זה וכן אם נמצא מנה חסר דינר וכו'.

רב אשי אמר מונה והולך שאני דדעתיה אכוליה מנה. כלומר לעולם במנה סתם, ואפילו הכי כיון דמונה והולך דעתה להתקדש בכוליה מנה ולקבלו כולו מחמת קדושין ולא מחמת תנאי, ודר' אלעזר כשלא היה מונה והולך, אבל אמר מה זה אפילו בשאינו מונה והולך אינה מקודשת, עד שיתן כוליה מנה, ואם רצה אחד מהן לחזור הרשות בידו. אבל הרב אלפסי כתב והני מיילי דאמר מנה סתם, אבל אמר מנה זה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור בו אפילו בדינר האחרון הרשות בידו.

דף ח - ב

מנה אין כאן משכון אין כאן. כלומר מנה שהוא מקדשה בו אינו כאן. ומשכון שהניח לשעבוד על המנה אינו שוה כאן כלום, שלא נתן לה גופו של משכון לקדושין, אלא לשעבוד המנה, ובמה תתקדש. ואפילו אמר לה הריני חייב לך מנה בקנין והתקדשי לי בו, אינה מקודשת, שאין כאן מנה אלא מלוה, ולא קנה, ואפילו כתב לה שטר עליו אינה מקודשת, וכמו שכתבתי למעלה (ה, א ד"ה שכן) גבי מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשרות.

התם במשכון דאחרים וכדר' יצחק. ומדקתני סתם קדשה במשכון, משמע דאפילו משכנו בשעת הלואתו מקדש בו, וכבר כתבתיה בארוכה בגיטין פרק השולח (לו, א) בסייעתא דשמיא, ואע"ג דגופו אינו קנוי לו ממש, ואי אקדיש מלוה או זבין מלוה לא עבד כלום, מכל מקום לענין קדושין כיון שיש לו בו מקצת קנין מעכשיו לענין שביעית ולענין שאינו נעשה מטלטלין אצל בניו, הוה ליה כדידיה לענין קדושין ומתקדשת בו, ולא גרע מהמקדש במלוה שיש לו על אחרים דמן הדין מקודשת, אלא

משום דלא סמכא דעתא דלמא מחיל לה כדשמואל בפ"ב (מח, א) דכל שיש לו שעבוד על הלוח והוציאו מידו ונתנו לה הרי זו מקודשת, כאילו הוציא ממון ממש מידו ונתנו לה, והלכך מלוה שיש עליה משכון כיון דאית ליה בגויה קצת קנין ואינו יכול למחול, אחר שנתנו לה וסמכה דעתה מקודשת, אבל במשכון דידיה כיון דבגופיה לא מקדש לה אינה מקודשת, דהא לא נפיק מיניה כלום, דהא שעבודא אכתי גבי דידיה הוא, הלכך אינה מקודשת, וכן כתב הרמב"ן נר"ו. והא דאמרינן במשכון דאחרים, לאו למעוטי משכון דידיה ומשכון דידיה, אלא למעוטי משכון דידיה בלחוד, אבל במשכון דידיה מקודשת מדרי' יוסי בר יהודה דהיא גופה משכון הוא ומקודשת וכדאיתא לקמן בפרקין (יט, א).

תנא אבא להודיעך כח דרישא ותנא אביך להודיעך כחה דסיפא. ואם תאמר וליתני אבא ואחיה אבא להודיעך כח דסיפא, ואמאי תנא אביך. יש לומר דתנא הכי שמעינהו וגרסינהו כדאמרינן לעיל (ו, א).

הא דתניא אם היה סלע שלה מקודשת. פירש רש"י ז"ל משום דקתנה לה חצרה, והרי הוא כמי שקבלתו. ואם תאמר אם מדין זכיה נגעו בה, מאי תיבעי ליה לרב ביבי בסלע של שניהם, דאילו הניח על גבי קרקע לא קנתה, כדאמר בבבא בתרא דחצר השותפין אין קונין בו מקח זה מזה במודד על גבי קרקע כדאיתא התם בפרק הספינה (פד, ב) גמרא המוכר פירות לחברו משך ולא מדד וכו', ואם במניח בקופתה שעל גבי הסלע הא נמי פשיטא דקתנה, דא"ר ינאי א"ר חצר השותפין קונין זה מזה, ואוקימנא במודד לתוך קופתו, כדאיתא התם דכליו של אדם קונה לו אפילו בחצר של שניהם. יש לומר דהכי קאמ מיבעי ליה כיון דאיתא לה שותפות בגויה, הכי קאמר ליה הניחהו על הסלע שתקבלהו לי, ואיהו כיון דמחזר לקדשה מושיל לה מקומו וקנתה ומיקדשא, או דלמא תנהו על הסלע שלך קאמרה, לומר שאינה רוצה בהן.

ואי קשיא לך אפילו בסלע שאינה שלה אמאי אינה מקודשת מדין ערב, דהא הוה לי כתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב. יש מתרצים דהתם שאני, דקאמרה ואתקדש אני לך, והכא דכותה אי אמרה הניחהו על גבי הסלע ואתקדש אני לך מוקדשת. ויש מפרשים דהכא והתם בדאמרה ואתקדש אני לך, אלא דהתם דמפיק ממונא אפומה ויהיב לההוא פלניא, דתו לא מצי איהו לאפוקינהו מיניה, מיחייבא איהי מדין ערב, והלכך מקודשת, אבל הכא לא פיק מידי אפומה, דאי בעי הדר שקיל להו מן הסלע, אבל אם אמרה לו זרוק מנה לים ואתקדש אני לך

מקודשת, והכא נמי ודקתני תנהו לכלב אינה מקודשת, בדלא אמרה ואתקדש אני לך, אלא דאמרה ליה סתם תנהו לכלב, הא תנהו לכלב ואתקדש אני לך מקודשת.

וקשיא לי דאם כן בהיה כלב רץ אחריה, לא הוה ליה למימר בההוא הנאה דקא מציל לה מיניה גמרה ומתקדשא, אלא הכי הוה ליה למימר כיון דמציל לה מיניה לשם קדושין קא אמרה, דהא בכל הני לא איסתפק לן אלא אי לשם קדושין קא אמרה ותנהו בשבילי קאמרה או לדעתך קא אמרה. ולישנא דבההיא הנאה דקאמר משמע דעיקר טעמא דתנהו לכלב והניחהו על גבי הסלע אינו אלא משום דלא שקלא מידי דליתקדש ביה, וכי היה כלב רץ אחריה אע"ג דלא ממשו של ככר קא שקלא, הא אית לה הנאת הצלה דשויא לה כפרוטה אלמא לאו משום דלא אמרה ואתקדש הוי טעמא, דאע"ג דקא אמרה ואתקדש אני לך. אינה מוקדשת, דהא לא שקלא מידי.

ומסתברא דלעולם אינה מקודשת, אלא בשפשטה ידה וקבלתו, או שאמרה ליתנו לבן דעת שהיא מתקדשת מדין ערב כאלו קבלתו היא, ואע"ג דלא אמרה ואתקדש אני לך, מקודשת, דכל שאמר לה התקדשי לי בזה ואמרה תנהו לי אין צריך לומר ואתקדש אני לך, דכל שקבלתו מודה היא במה שאמר, וכן נמי בשאמרה לו תנהו לפלוני בן דעת מקודשת מדין ערב, והוא דקאמרינן ואתקדש אני לך, אבל לא אמרה ואתקדש אני לך אינה מקודשת, והיינו תנס לאבא ולאביך תנס לעני, אבל אמרה תנהו לכלב שאינו שלה ואתקדש אני לך, והניחהו על הסלע שאינו שלה, אע"פ שאמרה ואתקדש אני לך, אי נמי השלך מנה לים ואתקדש אני לך אינה מקודשת, לפי שלא קבלה ממנו היא כדי שתתקדש מחמת הנאה דמטי לה מיניה, ולא מדין ערבות, דאין דין ערבות אלא במי שנותן לבר זכיה על דבורה, לפי שהערב אינו מתחייב אלא מפני זכיית הלוח, דמשאמרה תן מנה לפלוני אני לך, אע"פ שהמקבל אינו מתחייב עליו בכלום דהא מתנה הוא דקא שקיל, מכל מקום היא מתקדשת בו באות הנאה הבאה לאותו בן זכיה בדבורה, אבל כשהמקבל אינו בר זכיה, אין כאן דין ערבות, והיינו דבכלב רץ אחריה אינה מתקדשת מחמת ממשו של ככר שנתן לכלב בדבורה, אע"פ שאמרה ואתקדש אני לך, אלא מחמת הנאת ההצלה שהוא חשובה לה כפרוטה וכאלו קבלה היא ממש פרוטה מידו, כדין הנאת מלוה, או כהילך מנה ואתקדש אני לך, דמקודשת באדם חשוב, דאינה מתקדשת בגופה של מלוה ובגופה של מתנה אלא בהנאתו שהיא חשובה אצלה כקבלת פרוטה.

וגרסינן בירושלמי דמכלתין בפרק האיש מקדש (ה"א) התקדשי לי בסלע זו ואמרה השליכהו לים או לנהר אינה מקודשת, תנהו לעני מקודשת, במכל מקום לא נכנס תחת ידה כלום, הכא איתמר מקודשת והכא יאתמר אינה מקודשת א"ר אבהו רוצה היא מקודשת ותרעה עושה טובה לעני, אלמא כל שלא נכנס תחת ידה כלום אינה מקודשת, אע"פ שהשליכו במצותה במקום שאינו יכול עוד ליטלו בים או בנהר, אפילו הכי אינה מקודשת, ולא משום דאמרה דהשליכהו לים לדעתך קאמרה, דהא מפרש טעמא התם משום שלא נכנס תחת ידה כלום, ועוד פירשו תמן דתנהו לענין שהיא מקודשת, משום דנעשה הבעל שלוחה של אשה לזכות לעני. אי נמי משום דעני זוכה לאשה וחוזר וזוכה לעצמו, ולא זוכה ממש לאשה אמרו אלא עשאוהו כזוכה לאשה כדין לוח שזוכה בקבלתו לחייב את הערב כטעמא דגמרין דאמר לעיל מקודשת מדין ערב. וגרסינן נמי התם שאם אמרה תן מנה לחרש ואתקדש אני לך אינה מקודשת, לפי שאינו בר זכיה, והלכך אי אפשר לה להתחייב מדין ערבות בקבלתו, והלכך אינה מקודשת. וזה ראייה למה שאמרנו. כך נראה לי.

תנהו לעני אינה מקודשת. והא דגרסינן בירושלמי (פ"ב ה"א) התקדשי לי בסלע זה תנהו לעני מקודשת, וקא מפרש ר' אבהו רוצה אשה שתהא מקודשת ותרעה עושה טובה לעני, יש מי שאומר דפליגא אגמרא דילן, ויש מי שאומר דסלע שאני, שהיא מתנה מרובה. ואי אפשר לומר בו כי היכי דמחייבנא ביה אנא הכי נמי מחייבת ביה את, לפי שאינו מחויב במתנה מרובה כסלע בפעם אחת, אלא שיקבלה לי קא אמרה, ואפשר דאפילו בעני שאינו סמוך עליה מקודשת, דהא רוצה אשה שתהא מקודשת ותרעה עושה טובה לעני קא אמרה, ואע"ג דתנהו לאבא ולאביך ולפלוני אינה מקודשת, הכא דרוצה להראות עושה טובה לעני מקודשת. והנכון כמו שכתבתי למעלה. דהתם בשאמרה ואתקדש אני לך ומקודשת מדין ערב קאמר, וכטעמא דמפרש התם בירושלמי נעשה העני זוכה לאשה מיד בעלה וחוזר וזוכה לעצמו. ועני דנקט איכא למימר דלרבותא נקטיה, דאע"ג דאיהו נמי מיחייב ביה, אפילו הכי מקודשת, דרוצה היא שתראה עושה טובה לעני. אי נמי דוקא לעני, ופליגא אגמרא דילן, דהתם לית להו באיניש אחרינא דמקודשת, כיון דלא נכנס לתוך ידה כלום. ואפשר נמי דר' פנחס דמפרש טעמא התם דנעשה עני זוכה לאשה מיד בעלה וחוזר וזוכה לעצמו פליגא אדר' אבהו, דמפרש טעמא רוצה היא שתראה עושה טובה לעני, ולר' פנחס אפילו לעשיר נמי מקודשת מדין ערב, דאף הוא זוכה לאשה מיד בעלה וחוזר וזוכה לעצמו, ועני דנקט, אורחא דמילתא קתני, אי נמי לעני וכל שכן לעשיר כמו שכתבתי. כך

דף ט - א

תגא דמלכא אינה מקודשת. פירוש שבועה היא, כלומר בתגא דמלכא. ור"ח פירש אפילו נתן לה תגא דמלכא שהיא דבר חשוב מאד אינה מקודשת. יש אומר דטעמא משום דאדבורא קמא קא סמכה. אבל אי אמר לה איהו מעיקרא אי יהיבנא לך מקדשת לי, ואמרה יהבה, אי נמי הבה מיהבה ושדי או אשקי מקודשת, דהבה מיהבה כדקאמר הוא דקאמרה, ומקודשת. ואחרים אמרו דאם חזר הוא בשעת נתינה ואמר לה התקדשי לי בו הרי זו מקודשת.

ומסתברא דטעמא דמלתא משום דכיון דאיהו בלשון שאלה קאמר לה אי יהיבנא לך מקדשת לי, ואיהי לא אמרה לו אין, אלא הבה, גילתה דעתה דלא בעיא בקידושיה, דאם תימא ליה אין, אלא מתנה היא דקא בעיא מיניה, והיינו דאמרינן כל הבה מיהבא לאו כלום הוא. דאלמא עיקר טעמא משום הבה דקאמרה השתא הוא, ולא משום הבה לי דקאמרה מעיקרא, ולא משום דלא אמרה לה התקדשי לי בו בשעת נתינה, דהא דקאמר לה אי יהיבנא לך מקדשת לי, לאו למימרא דלבסוף נתן לה סתם, אלא בשעת נתינה אמר לה הרי את מקודשת לי בזה, דסתמא דמילתא הכי הוא, ואע"ג דלא אמר לה הכי בגמרא בהדיא, משום דקאמר לה מעיקרא מקדשת לי, כי לא אמרו בגמרא דאמר לה לבסוף לא מעלה ולא מוריד.

ועוד דמן הסתם הכי הוא, וכדאמרינן לקמן (יג, א) ההיא אתתא דהות מזבנא ורשכו אתתא ההיא גברא וחסף ורשכא מינה, אמרה לי הבה ליה ניהלה, אמר לה אי יהיבנא לך מקדשת לי, שקלתיה ואשתיקא, והתם ודאי בדאמר לה התקדשי לי בו בשעת נתינה הוא, דאי לאו הכי, פשיטא דאינה מקודשת, דדלמא דידה הוא דקא מהדר לה, אלא דתלמודא הוא דקא מקצר בלישניה ומסרן לחכמים, וכן פירש שם ר"ח ז"ל. אמרה היא אהדריניה לי אמר לה הילך ומקדשת לי בה ע"כ. וכן מצאתיה בירושלמי

בפרק האיש מקדש (ה"א) דגרסינן התם חטף סלע מידה, ובשעת מתנה אמר לה הרי את מקודשת, הרי זו מקודשת.

ועוד דהכא אע"ג דלא אמר לה התקדשי לי בו, אגן סהדי דלקדושין אינון, והוה ליה כמדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה, דאינו צריך לפרש, וסתם כמפרש דמי, ואי במפרש מקודשת בסתם נמי מקודשת, אלא טעמא כדפרישית דכיון דלא אמרה אין גליא אדעתא דלאו לשם קדושין נסיב לה, והלכך אע"ד דאיהו אמר התקדשי לי בו אינה מקודשת, ואי נמי לא אמרה לו איהי מעיקרא הב לי או אשקי אלא דאיהו אמר לה אי יהיבנא לך מנה זה מקדשת לי ואהדרא לי הב או אשקי חד דינא אית ליה ואינה מקודשת, דאי נתרצית בקדושיו הוה לה למימר אין, ואי ואי אמר לה אי יהיבנא לך מקדשת לי ושקלתיה ואשתיקא מקודשת, דהשתא לא גליא דעתה דלא נסבה ליה לקדושין וחזקה אתרצויי אתרצית לקדושין ושקלת, וראיה לדבר מדאמרינן לקמן (יג, א) גבי מעשה דוורשכי כי יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי, הא לאו הכי מקודשת, דעדיף שותקת מהבה או אשקי, דשותקת כמודה, והבה או אשקי אחר שאלה כאומרת איני רוצה בקדושין אלא במתנה. כך נראה לי.

והלכתא שיראי לא צריכא שומא. ואע"ג דפלוגתא דרבה ורב יוסף היא, וקיימא לן כרבה (ב"ב קמג, ב) חוץ משדה קנין ומחצה, יש מי שאומר שלא אמרו אלא דוקא במה שנחלקו בבבא בתרא, ואי נמי יש לומר דהכא בגררא דקא פסיק הלכתא בהבה ואשקי פסק נמי בהדיא כרבה. ואע"ג דלא צריך דכלל הוא. ותדע דהא נמי פסק בהדיא כר"א וכרבאמר ר"נ, אע"ג דלא הוה צריך, דהא ליכא מאן דפליג עלייהו. ומשם רבינו תם אמרו דאצטריך משום דרבה ורב יוסף כי היכי דפליגי בשיראי הכי נמי פליגי במקדש בכל דבר ואפילו אבנים טובות ומרגליו, והוי אמינא דהלכה כרבה ולעולם מקודשת, קא משמע לן דדוקא בשיראי ששומתן ניכרת, אבל אבנים טובות ומרגליות שאין שומתן ניכרת ויש אחרת כפלי כפלים מחברתה, בהא אין הלכה כמותו, אלא צריכה שומא, דשמא טועה היא בשומתא וסבורה היא ששוה יותר, ואפילו אמר לה בכל דהו אינה מקודשת, דלא סמכה דעתה, והיינו טעמא נמי דאמר והלכתא שיראי לא צריכי שומא, ולא אמר והלכתא כרבה כדאמר והלכתא כר' אליעזר והלכתא כרבא אמר רבי נחמן.

כתב לו על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי. לישנא קייטא נקט הכא, דבתך פלונית מקודשת לי אני פלוגני כותב לו, דהא שטר קדושין משטר

גירושין ילפינו, והתם הא בעינו שכיתבו שמותיהן בגט, ומדאורייתא היא, משום דכתיב (דברים כד, א) ספר כריתות ספירת דברים הכורתין בינו לבינה, ובאין שמותיהן מפורשין בגט אין מוכיח מתוך הגטשיהא גט זה כורת בין ראובן זה זה ללאה אשתו זו. והא דמכשרינן בכתב על הנייר או על החרס, ר"א היא דאית ליה עדי מסירה כתרי, אבל לר"מ דאית ליה עדי חתימה כרתי, הכא בעינו שיכתוב על הקלף או בדבר שאינו יכול להזדייף, וכדתנן בהמביא תניין (כא, ב) אין כותבין על הנייר מחוק ולא על הדפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירין, ואמרינן עלה בגמרא מאן חכמים ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי, והוא הדין לשטר קדושין, דלר"מ כל שיכול להזדייף או שאין עליו עדים אינו שטר. ולקמן בפרק האיש מקדש (מח, א) אמרינן הכא במאי עסקינן כגון שקדשה בשטר אירוסין שאין עליו עדים, ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי, ור"א לטעמיה דאמר עדי מסירה כרתי.

ור"ת ז"ל פירש דהא דכתב לו על הנייר אילו ר"מ היא, ובנייר שאינו מחוק, ובשחקק על החרס שאינו יכול להזדייף, דיש בלשון כתיבה חקיקה כדאיתא בפרק המביא נתיין בגיטין (נ, א) ואין צורך לזה, כיון דכולהו אמוראי פסקו כר"א בגיטין וקדושין.

מתקיף לה רבינא והא לא דמי האי שטרא לשטרא דזביני התם מוכר כותב והכא בעל כותב. הקשה הרמב"ן נר"ו אלא היכי ליעביד, אי כתב ליה אב בתי מקודשת לך, לא אפשר, דהא כתיב כי יקח ולא שתקח את עצמה, וניחא ליה דכי כתיב כי יקח בכסף הוא דכתיב, והתם ודאי בעינו שיקח הוא, והיינו דלא אקשינן הכי לעיל (ה, ב) גבי כסף, והא לא דמי האי כספא לכספא דזביני, דהתם מוכר אומר שדי מכורה לך בכסף זה והכא בעל אומר הרי את מקודשת לי, אבל גבי שטר הוא שאקשינן לומר דכיון דשטרי דזביני מוכר כותב בשטר ארוסין נמי נימא הכי, ופרקינן הכא מענינא דקרא דכיון דבכסף תלה רחמנא בלוקח, מקשינן כולהו הויות להדדי, והתם במוכר תלה רחמנא ובין בכסף בין בשטר בעינו שיאמר מוכר שדי מכורה לך, ואקשינן בזביני נמי הא כתבי שדות בכסף יקנו, דאלמא בכסף בלוקח תלה רחמנא, ואקיש כולהו קניות להדדי.

ואם תאמר ואמאי לא אקשי ליה והא לא דמי האי שטרא לשטרא דגט, דהתם מקנה כותב והכא קונה כותב. יש לומר משום דאיכא למימר דדומיא דגיטין הוא, דהכא והתם בעל כותב והיא מקבלה, והכי נמי משמע לקמן (טז, א) גמרא עבד עברי נקנה בשטר דאמרינן התם בשטר

מנא לן אמר עולא אמר קרא אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרתצ מה אחרת מקניא בשטר אף אמרה העבריה מקניא בשטר, ואקשינא הא ניחא למאן דאמר שטר אמה העבריה אדון כותבו, אלא למאן דאמר אב כותבו מאי איכא למימר דאלמא כל היכא דלא דמי שטרי להדדי דחיא הקישא. ואיכא למידק והא שטר אירוסין מגרושין ילפינן, ואע"ג דלא דמו דהתם מקנה כותבו והכא וקנה כותבו, אלא ודאי משמע דשטר אירוסין וגירושין כהדדי נינהו דבתרווייהו בעל כותב והיא מקבלת כדאמרן. ולדידי קשיא לי דאנן שטר קדושין משטר גרושין ילפינן מויצאה והיתה ולא משטר מכר, ומאי קא מקשינן, והא לא דמי לשטר זביני, ושקלינן וטרינן מכי יקח קרי ביה כי יקח, ואנן קדושי כסף בלחוד הוא דילפינן מכי יקח. ויש לי לומר דודאי קדושי שטר מגרושין ילפינן. מיהו עיקר קדושין מדין קניה הוא, ובכולהו קיחה שייכא בהו, ובכולהו תנינן נקנית וכיון שכן אף קניית שטר קדושין הוה לן למילף מקניית שטר זביני דעלמא, מה התם מקנה כותב אף הכא הוה לי למימר שיכתוב המקנה. כך נראה לי.

כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי וכו' בין על ידי אביה בין על ידי עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה. ופירש על ידי עצמה, בין שעשאה אביהו שליח ממש בין שאמר לה צרי וקבלי קדושיד, וכדאמרין לקמן (יט, א) אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיד, ולאן מדין שליחות הוא, דאין שליחות לקטנה, אלא משום דהוי ליה כאומר כל המקדש את בתי מקודשת לו, כאלו נתן כסף קדושיה או שטר קדושיה לידי, הא למה זה דומה לתנם לפלוני שיקבלם לי דמקודשת.

והא דאמר בתך מקודשת לי, משום מתקדשת על ידי איה נסיב ליה דכי יהיב ליה לאב ועודה לא בגרה צריך למיכתב ליה בתך פלונית מקודשת לי, ואי כתב לה הרי את פלונית מקודשת לי אינה מקודשת. דכיון דעיקר קדושין מחמת האב הן ועל ידיה יהיב ליה לא מקדשא אלא אם כן כתב ליה בתך מקודשת לי. אבל במקדשה על ידי עצמה אע"פ דאיהי מחמת האב שקלה להו. בין כתב לה בתך מקודשת לי בין כתב לה הרי את מקודשת לי הרי זו מקדשת, ודומיא דכסף ייעוד דאמרין לקמן (יט, א) אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי, אלמא אף בקטנה שאמר לה הרי את מקודשת, ומינה בצאי וקבלי קדושיד כי אמר לה הרי את מקודשת לי מקודשת, והוא הדין בשעשאה האב שליח. ור"נ דנקט בתרווייהו בתך מקודשת. תרתי קא משמע לן, דאפילו בדידיה כי כתב

בתך מקודשת לי מהני, ואם כתב הרי את פלונית מקודשת לי ונתן לאביה קודם שבגרה אינה מקודשת. אבל בסיפא בשנתקדשה בין על ידי אביה בין על ידי עצמה לאחר שבגרה דוקא בשכתב הרי את פלוניתא מקודשת לי, אבל אי כתב בתך מקודשת לי ונתן ע"י האב אינה מקודשת, דכיון דלאו ברשות האב קיימא, הרי זה ככותב לאחר פלונית מקודשת לי, דלא דומיא דגרושין היא, דאלו בגט לא אשכחן שיהא כותב על ידי שליח, אלא הרי את מגורשת הרי את מותרת, ולא שידבר עם השליח פלונית מגורשת ממני.

דף ט - ב

אימא טעמא דידי מה יציאה בעינן דעת מקנה אף הויה בעינן דעת מקנה. כלומר אף דעת מקנה. אבל דעת קונה נמי בעינן דומיא דגיטין דבעינן דעת הבעל, כך ראיתי בפירושי הרמב"ן נר"ו, וכן הוא ודאי כדבריו מדאקשינן לרבא ורבינא מאין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם, אלמא שטרי ארוסין ממש אין כותבין אותן לרב פפא ורב שרביא אלא מדעת שניהם. ומכל מקום צריך תלמוד דכיון שאינהו מגיטין ילפי, וגיטין הא לא בעו אלא דעת מקנה בלחוד, והכא דבעל קונה למה בעינן דעתו דדעת שניהם בגיטין לא אשכחן. ויש לומר דאי משום היקישא דגיטין בודאי בדעת האשה שהיא המקנה די, אלא משום דכתיב בו כי יקח ודרשינן ולא שתקיח את עצמה, על כרחין בעינן דעתו, הואיל ובעינן דעתה, דאי לא, הוי ליה כמקחת את עצמה. כך נראה לי.

ולענין פסק הלכה. ר"א ור' אלפסי פסקו כרב פפא ורב שרביא. משום דפשטא דמתניתין דאין כותבין שטרי ארוסין ונשואין מסייעא להו. ואע"ג דשנינן לה ואוקימנא בשטרי פסיקתא. לא סמכינן אשנויי, וכן הביא הרב אלפסי ראיה מהא דגרסינן בפרק הנושא את האשה (כתובות קב, ב) על הא דרב גידל אמר רב א"ל רבינא לרב אשי דברס הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב, כלומר אם כתבן בשטר יש להם דין שטר לגבות ממשעבדי, ואם אמר פרעתי שאינו נאמן, או דלמא אע"פ שכתבן כמי שלא נכתבו דשעבודא לא קבילו עליהו ויכול לומר נמי פרעתי. אמר

ליה לא ניתנו ליכתב. ואקשינן עליה תא שמע אין כותבין שטרי ארוסין ונשואין אלא מדעת שינהם, מאילאו בשטר פסיקתא, אלמא ככותבין הן, דאי סלקא דעתך ללא ניתנו ליכתב אמאי צריך דעת, דמאי איכפת להו. ומפרקינן לא בשטרי ארוסין ממש וכדרב פפא ורב שרביא, אלמא רב אשי כרב פפא ורב שרביא סבירא ליה, דהא על כרחך למאי דסבירא ליה דלא ניתנו ליכתב מוקי מתניתין כוותייהו.

והר"ז הלוי כתב דאדרבא מההיא משמע דרב אשי כרבא ורבינא סבירא ליה, וההוא תא שמע סייעתא היא דמייתין מינה לרב אשי, דהא דאמרינן ניתנו ליכתב הכי פירושו ניתנו ליכתב לעדים מעצמן בלא דעת שניהם או לא, כלומר אם יש לו דין שטר או לא, ואהדר ליה לא ניתנו ליכתב בלא דעת שניהם, לפי שאם כתבן כמלוה בשטר דמי וגובין מן המשועבדים, וסייעניה מדתנן אין כותבין שטר ארוסין ונשואין מאי לאו שטר פסיקתא, ודחינוה לא בשטרי ארוסין ממש, אבל שטרי פסיקתא כותבין, ודלא כרב אשי, אלמא רב אשי כרבא ורבינא סבירא ליה. ואינו מחוור. דאם כן לא הוי ליה למימר לא ניתנו ליכתב, דמשמע כלל כלל לא, מדלא אמר אין כותבין, ועוד מדאקשינן מהא דתנן בנותיהן נזונות מכנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים, ואוקימנא בשקנו מידו, ומאי קושיא מתניתין בשכתבו מדעתו. ואמאי אצטריך לאוקמה בשקנו מידו.

ומקצת מרבני צרפת פסוק הלכתא כרבא ורבינא, ואמרו דרבינא בתרא הוא, ורב אשי ורבינא הלכה כרבא. ותמיהא לי דהא משמע דתרי רבינא הוו, חד קשיש דהוה בימי רבא, וכדאמרינן בכמה מקומות בתלמוד אמר ליה רבינא לרבא, וחד בימי רב אשי ותלמידו [הויל], ואי אפשר דהיינו רבינא דהוה בימי רבא, דההוא קשיש מיניה טובא, דהא ביום שמת רבא נולד רב אשי (לקמן עב, ב), ורבינא דהכא היינו רבינא דבימי רבא. ועוד תדע דאם איתא, מאי קא בעא מיניה רבינא מרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב, דהא לדידיה מיפשט פשיטא ליה הכא דמתניתין דאין כותבין שטרי ארוסין בשטר פסיקתא היא, ואם כן על כרחך לא ניתנו ליכתב לפי פירושו של הר"ז הלוי ז"ל, ולפי פירוש הרב אלפסי ניתנו ליכתב, ומכל מקום חדא מינייהו הוי ליה לרבינא למפשט מינה למאי דסבירא ליה הכא.

והרב בעל ההלכות פסק כרבא ורבינא בסוף הלכות קדושין, וכן פסק רב נטרונאי גאון ז"ל כמו שנמצא בתשובות, ויש לחוש להן, וכן כתב ר"ח ז"ל, ויש מי שאומר הלכתא כרבא ורבינא, וצריך עיון עכ"ל.

והיכא דשויא שליח כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' אישות הי"ח) שהוא כותבו מדעת השליח, והרמב"ן נר"ו כתב דאינו כותבו אלא מדעתה כדקיימא לן (גיטין סו, א) גבי גט דאפילו באומר אמרו גט פסול או בטל, והכא נמי מהתם גמרינן, מה התם דעת מקנה בעיא ולא שלוחו אף כאן דעת מקנה ולא שלוחו ואפילו באומרת אמרו.

הוה אמינא עד דמקדש והדר בעיל קא משמע לן. ואם תאמר ור' מנא ליה דלא נימא הכי. ויש לומר דר' סבירא ליה כמאן דאמר (ב"מ צד, ב. סנהדרין סו, א) משמע שניהן כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו עד שיפרטו לך הכתוב יחדו כדרך שפרט לך בכלאים, ור' יוחנן סבר כמאן דאמר משמע שניהם כאחד.

דף י - א

ומתו גם שניהם עד שיהיו שניהם שוין כאחד. כך גריס רש"י ז"ל, ופירוש למעוטי גדול הבא על הקטנה דכיון שהיא פטורה אף הוא אינו מומת. ואינו מחוור. והגירסא הנכונה ומתו גם שניהם שיהו שניהם שוין. וכן גרס הראב"ד. ואם ר"ת נראה שגורס כן. ופירשוה שיהו שניהם שוין במיתה אחת, ובא הכתוב ללמדנו לדעת רבנן דאמרינן במסכת סנהדרין (סו, ב) נערה ואפילו קטנה במשמע, שאם האשה קטנה אע"פ שהיא פטורה שידון הבועל בסקילה כמיתתה אילו היתה גדולה, וכיון שבמיתה אחת הן, שניהם שוין קרינא ביה, שאילו היה הוא נידון בחנק לא היו שוין כלל לא בעונש ולא במיתה, ולדעת ר' מאיר דאמר נערה ולא קטנה, בא ללמד על גדול שבא על הקטנה שיהא פטור לגמרי, ולאפוקי מדרב דאמר התם לדעת ר' מאיר דכי ממעט ליה מסקילה, אבל מחנק כשאר הבא על שאת איש לא ממעט ליה, דאלו לדברי רב לא היו שניהם שווים כלל.

ור' יונתן אומר ומת האיש אשר שכתב עמה לבדו, ולרבנן האיש לבדו נידון אף על פי שהיא פטורה, ולעולם בסקילה כדי שיהו שניהם שוין במיתה אחת, ולרבי מאיר נידון את הבועל לבדו אע"פ שהיא פטורה ונידון בחנק דנערה ולא קטנה, וכדעת רב דכי ממעט ר' מאיר מסקילה, אבל בחנק חייב ומתו גם שניהם, ומוקמינן לרב מאיר לבאו עליה עשרה שלא כדרכה הראשון בסקילה וכולם בחנק. ומתניתין דנדה דמייתי בסמוך דקתני בת ג' שנים ויום אחד מתקדש בביאה וכו' ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה כולם מומתים על ידה והיא פטורה, השתא אתיא ככולי עלמא.

כל הבועל דעתו על גמר ביאה. קהו רבוותא ז"ל בהא מלתא מהא דאמרינן ביבמתו פרק הבא על יבמתו בתחלתו (נה, ב) אשה לבעלה מנין, כלומר דקניא בהעראה, גמר קיחה קיחה מעריות. ותירץ רבינו אלפסי דהתם בביאה דאחר אירוסין וקודם שנכנסה לחופה, ולירשה וליטמא לה ולהפר נדריה, ודומיא דיבמה דזקוקה ועומדת. אבל ביאה דמחמת קדושין בגמרא ביאה קונה ולא בתחלתה. ואם תאמר והא קיחה קיחה גמרינן, וקיחה בקדושין עצמן איכתיב ולא בביאה דאחר אירוסין. יש לומר כי יקח ובעלה משמע ביאה דבתר קדושין כדאיתא בשמעתין.

ומיהו לא נהירא, דאם כן לעולם לא יקנה עד דקדיש והדר בעיל, וכי תימא אתא בעותת בעל וגלי על ביאה לבדה שתקנה, אם כן ובעלה לחודה משמע, והדרא קושיא לדוכתא. ויש שתירצו דכי אמרינן הכא דסוף ביאה קונה, הני מילי בשגמר ביאתו, דהוכיח סופו על תחלתו, אבל פירש אחר העראה, העראה קונה, והכי מוכח מדאמרינן כל הבועל דעתו על גמר ביאה, דאלמא בגמרא דעתו תליא מילתא.

ויש מי שהקשה אם כן אף ביבמה נאמר כן, שאם גמר ביאתו דעתו על גמר ביאה, ואי אפשר לומר כן דהא תנן פרק כיצד ביבמות (כ, א) אלמנה לכהן גדול חולצת ולא מתייבמת, והוינן בה בגמרא קא פסיק ותני לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנשואין, בשלמא מן הנשואין לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה, אלא מן האירוסין אמאי, ליתי עשה ולידחי לא תעשה, ואסיקנא גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ואי אמרת סוף ביאה קונה אף ביאה ראשונה אסירה, דהא בסוף ביאה איכא לאו דאלמא לא יקח (ויקרא כא, יד) ועשה דכי אם בתולה מעמיו יקח אשה (שם) ולא בעולה, דבעולת עצמו היא, ומפותת עצמו ואנוסת עצמו קיימא עליה בעשה כדאיתא התם בפרק הבא על יבמתו (נט, א), וכדאמר נמי

הכא אי נמי לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה. ויש לומר יבמה שאני, דבההיא לא אזלינן בה בתר דעתו, דהבא על יבמתו בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד קנאה, דבפירוש רבתה תורה ביאת שוגג כמתכוין, ואונס כרצון דאיתא בפרק הבא על יבמתו (נד, א).

ואם תאמר מכל מקום כיון שקנאה בהעראה, אף סוף ביאה ראשונה אסירא, דהא כיון שהערה בה קיים ליה מצות יבמה יבא עליה, והלכך סוף ביאה דליכא עשה איתסר, ולמה אמרו גזירה אטו ביאה שניה לימא גזרה אטו סוף ביאה. ויש לומר דאף על פי שקונה הוא בתחלת ביאה, מכל מקום כולה ביאה בכלל יבמה יבא עליה היא, שזו היא ביאת מצות יבום האמורה בתורה, אלא שבפירוש רבתה אף העראה, ומכל מקום משהערא בה קנאה ואשתו היא, ותו ליכא משום בעולה אלא משום אלמנה, ואתי עשה דיבמה יבא עליה שהיא אף בגמרא ביאה ודחי לא תעשה דאלמנה. ועוד דכתיב (דברים כה, ז) להקים לאחר שם ובגמר ביאה איכא הקמת זרע, בהעראה ליכא הקמת זרע. והרב בעל ההלכות ז"ל (ה' קידושין בסופו) כתב דעתו על גמר ביאה, דהיכא דאמר לה איקדש לי בביאה סתם, אי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר הווי קדושין, והני מילי בסתם, אבל פירש ואמר בתחלת ביאה הוי מקודשת בתחלת ביאה, ואי אמר בסוף ביאה לא מקודשת עד סוף ביאה, ובסתם דעתו על גמר ביאה, ע"כ.

אי נמי לכהן גדול דקא קני בתולה בביאה. ואיכא דקשיא ליה והיכי קני לה בביאה, והא בתר נשואין אזלינן ולא בתר איוסין, ובשעת נשואין בעולת עצמו היא ואסורה, וכדאמרינן ביבמות בפרק הבא על יבמתו (נח, ב) כהן גדול שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו, בתר נשואין אזלינן, כלומר ואסירא, כלומר דבוגרת אסורה לכהן גדול, איכא דאמרי בתר אירוסין אזלינן, ושריא, בותר דבעיא הדר פשטה דבתר נשואין אזלינן ואסירא. ויש לומר דהכא הוה סלקא דעתך דביאת נשואין עושה כדבעינן למימר בגמרא בסמוך. אי נמי הכא במאי עסקינן בשכנסה לחופה בלא קדושין ובעלה בחופה לשם קדושין, דמשעה שבא עליה קנאה ונעשית כאשתו נשואה לכל דבר.

הא דקתני וחייבין עליה משום אשת איש. פירש רש"י ז"ל אם קבל בה אביה קדושין ובא עליה אחר חייב משום אשת איש. ואיכא למידק היינו סיפא ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה הן מומתין על ידה, ואשת איש בכלל עריות היא. ופירשו בתוס' בשם רש"י דמשום

דכתיב (שם כב, כב) ומתו גם שניהם, אצטריך הכא לאשמועינן שאע"פ שאינה בת עונשין שאינה בת עונשין הבא עליה חייב משום אשת איש.

דף י - ב

נשאת לכהן אוכלת בתרומה. אבל פחות מג' שנים ויום אחד אינה אוכלת בתרומה, דכיון דאיתה ביאתה ביאה חופתה אינה חופה, כך פירש רש"י. ונראה שהזקיקו לרבינו ז"ל לפרש כך, מדאמרינן ביבמות פרק הבא על יבמתו (נז, ב) אתמר רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות. אמר שמואל ומודה לי אבא בקטנה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה. ואמר רבא עלה אף אנן נמי תנינא בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו', דאלמא לכאורה משום דאין לה חופה הוא. ותמיהא לי דהא ארוסה מדינא אכלה, דקנין כספו היא, כדעולא דאמר (לעיל ה, א) דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, ומה טעם אמרו אינה אוכלת, או משום דעולא או משום סמפון, וכל שנכנסה לחופה כי אין ביאתה ביאה מאי הוה, מכל מקום לא משום דעולא איכא ולא משום סמפון איכא, ולא גרע ממסר האב לשלוחי הבעל וקבל הבעל מומין שאוכלת בתרומה אע"פ שלא נכנסה לחופה כדאיתא בסמוך הואיל וליכא משום דעולא ולא משום סמפון. וההיא דיבמות הכי קאמר הואיל ואין לה ביאה ליפסל בה אין לה חופה, כלומר אין החופה פוסתה מלאכות בתרומה, וכן פירש שם רש"י וכן פירש ר"ת, והיינו דמסיק רבא התם אף אנן נמי תנינן בת ג' שנים ויום אחד וכו' בא עליה אחד מן הפסולין פסלה, בא עליה אחד מן הפסולין היא דמיפסלא בביאה מיפסלא בחופה, הא פחותה מבת ג' ויום אחד לא מיפסל בביאה ולא מיפסלא בחופה.

ונראה כפירוש רבותינו בעל התוס' שפירשו דכיון שאין ביאתה ביאה אף הוא חוזר ומשלחה אצל האב ואיכא משום דעולא ואיכא משום סמפון, ובראויה לביאה בדק לה עד שלא תכנס לחופה, שאינה ראויה לביאה לא בדק לה. ואפשר לומר שאף רש"י כך פירש הואיל ואין ביאתה ביאה אין

חופתה חופה, כלומר שאף הוא אינו בודקה בחופה, והלכך אין לה דין חופה לאכול בתרומה על ידי אותה חופה.

ומה שפחה כנענית דאי ביאתה מאכילתה בתרומה כספא מאכילתה בתרומה ולא חיישינן לסמצפון זו שביאתה מאכילתה בתרומה וכו'. פירש רש"י ז"ל דבנישאת מודו דלא חיישינן לסמפון, דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו ויודע וקבל עליו. וקשיא לי אם כן מאי קל וחומר, דהא כסף בכי האי גונא נמי מיכל קאכלה, כלומר אם קדיש בכספא ובדק או דקבל עליו וכדאמרינן בסמוך איכא בינייהו קבל מסר והלך, ופירש רש"י ז"ל קבל הבעל המומין דמשום סמפון ליכא. ויש לומר דקל וחומר מיהא איתאי וכדאמרינן לעיל, והכי קאמר ומה שפחה כנענית שאין ביאתה אפילו בבדיקה מאכילתה בתרומה כספא גרידא מאכילתה בתרומה ולא חיישינן לסמפון, זו שביאתה בבדיקה מאכילתה בתרומה אינו דין שכספא גרידא מאכילתה בתרומה ולא חיישינן לסמפון.

דף יא - א

איכא בינייהו קבל מסר והלך. פירש רש"י ז"ל קבל הבעל המומין משום סמפון ליכא ומשום דעולא איכא, מסר לשלוחי הבעל והלכו להן הוי איפכא דמשום דעולא ליכא אבל משום סמפון איכא. ושי מפרשים דכולה חדא היא, קבל האב קדושין ומיד מסרה לו והלך לו הבעל עמה דמשום דעולא ליכא ואכלה אבל משום סמפון איכא, דבאורחא לא בדיק לה ולא אכלה. ואיכא למידק והא עולא נמי אית ליה למשנה אחרונה משום סמפון כדתנן (כתובות נז, א) בית דין של אחריהם אמרו אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, ואמר עולא ואי תימא רב שמואל בר יהודה משום סמפון, אלמא עולא נמי אית ליה משום סמפון למשנה אחרונה, והכא למשנה אחרונה הוא, מדנקנט עד שתכנס לחופה, דאלו למשנה ראשונה אינה צריכה כניסה לחופה אלא בהגעת זמן סגיא לה, כדתנן (שם נז, ב) הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה, ור' יהודה בן בתירא נמי משמע דאית ליה משום סמפון לפי מקצת ספרים דגרסי לעיל

במלתיה, אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה משום דעולא אי נמי משום סמפון, אם כן מסר האב לשלוחי הבעל לר' יהודה בן בתירא היכי אכלה והאיכא משום סמפון. ויש לומר דכי לא חייש ר' יהודה לסמפון הני מילי היכא דמעיקרא ליכא למיחש לדעולא, כגון שקבל האב קדושין ומיד מסרה לשלוחיו, דהשתא ליכא משום מזיגת כוס, דהא ליתא גביה, וכיון דליתא לדעולא לסמפון נמי לא חיישינן, דמשנה אחרונה אינה אלא כתוספת על משנה ראשונה, וכיון דגזירת ראשונה דהיא עיקר ליתא אף לאחרונה שהיא תוספת לא נחוש. אבל היכא דאיכא דעולא כגון שקדשה והניחה בבית אביה אע"פ שמסרה לבסוף לשלוחי הבעל או שהגיע זמנה ולא נישאת, אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, משום גזרת משנה אחרונה.

ולי נראה דעולא ודאי לית ליה משום סמפון, וכן נראה מדברי רש"י שפירש בפרק נערה שנתפתתה (מח, ב ד"ה חוץ וד"ה ורב אסי) גבי רב אמר מסירתה לכל חוץ מתרומה ורב אסי אמר מסירתה לכל אף לתרומה, דרב אית ליה טעמא דסמפון ורב אסי אית ליה טעמא דעולא, וההיא דפרק אע"פ כרב שמואל בר יהודה היא וכדאמרינן אמר עולא ואיתימא רב שמואל בר יהודה, והא דאמרינן נמי התם בשלמא לעולא קמייתא משום שמא ימזגו לה בתרייתא משום סמפון, דמשמע מינה דעולא נמי איתה ליה טעמא דסמפון, לא היא דהתם לרווחא דמלתא קאמר, ולומר דאי נמי אית לה לעולא טעמא דסמפון ניחא ליה משנה ראשונה ואחרונה, מה שאין כן לרב שמואל בר יהודה, אלא כשתמצא לומר דעולא לית ליה טעמא דסמפון כלל, לא תיקשי ראשונה ואחרונה לי כלל, אלא דבית דין ראשונים הוו סברי דכיון שהגיע זמן ומיחד לה מקום בבית אביה תו ליכא משום מזיגת הכוס, דמיבדל בדילי מינה, ובית דין שלאחריהם אמרו שעד שתכנס לרשות הבעל לא בדילי מינה. אי נמי יש לי לומר דהתם מעיקרא הוי סבירא ליה לתלמודא דמשנה ראשונה ואחרונה בחששות מחודשות פליגי, ומשום הכי לעולא ראשונה משום מזיגה ואחרונה משום סמפון, אבל בתר דפריקו התם דלרב שמואל בר יהודה כולהו משום חדא חששא הוא דפליגי, אלא דפליגי בית דין דראשונים ובית דין שלאחריהם בחששא גופה אי מסתלקת בהגעת זמן או דוקא בכניסה לחופה, לעולא מני כולהו משום חדא חששא הוא דפליגי בית דין ראשונים ובית דין שלאחריהם, דהיינו משום מזיגה, אלא דפליגי אי חששא זו מסתלקת בהגעת זמן או בכניסה לרשות הבעל דוקא. כך

נראה לי. וכבר הארכתני בה במקומה בפרק אע"פ (נח, א) בסייעתא דשמיא.

והא דאמרינן מאי אמרת לסטים מזויין או מוכתב למלכות אינהו קלא אית להו. פירש רש"י ז"ל קלא אית להו ושמע וקבל. ואינו מחוור. דבריש פרק המוכר פירות (צב, א) אמרינן לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך. ור"ת פירש קלא איתא להו אם איתא דהכי הוּו וכיון דלא נפק עלייהו קלא בהכי לא חיישינן להו מסתמא, ומיהו היכא דאשתכח דמוכתב למלכות היה בטל מקח ואומר לו הרקי שלך לפניך. והא דאמרינן בפרק המגרש (פו, א) אתקין רב יהודה בשטרא זביני דעבדא עבדא דנן מוצדק לעבדו ופטור ועטיר מן ערורי מלכא ומלכתא. ההוא לרווחא דמלתא הוא דאתקין, וכדאמרינן בהמוכר את הבית (סט, ב) צריך למיכתב ליה קני לך דיקלין ותאלין, ואע"ג דאי לא כתב ליה קני אפילו הכי שופרא דשטרא הוא. ואם תאמר הכא אמאי לא חיישינן דלמא שוטה היא או נכפית היא, שהמקח מתבטל בכך כדאמרינן בהשוכר את האומנין (פ, א) איכא למימר דהני נמי קלא איתא להו. וכיון דלא נפק עליה קלא, מסתמא לא חיישינן ליה.

אלא מעתה בנתיה דר' ינאי דקפדן אנפשייהו ואל מקדשי בפחות מתרבא דדינרי הכי נמי דאי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחד חד זוז הכי נמי דלא הוי קדושין ופרקינן פשטה ידה וקבלה לא קאמינא. וקשיא לן אם כן כי אמרי בריש פרקין (ג, א) ואתתא בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשיה, ליקשי נמי הכי מבנתיה דר' ינאי, ואי נמי אי פשטה ידה וקבלה פחות משוה פרוטה תתקדש כיון דבקפידא דנפשייהו תליא מלתא. ומשום הכי לא גריס התם ר"ל לא מקניא נפשה אלא אתתא בפחות משוה פרוטה לא מקניא, ולא בקפידא דידהו תלינן כלל. ומיהו אפילו לגרסת הספרים איכא למימר דהתם קפידתן קפידא, דאינו מן הראוי שיקנו נפשן בפחות מכאן, כיון שאינו נחשב בשום מקום. וכן נמי אי פשטה ידה וקבלה פחות מכאן אינה מקודשת, דבטלה דעתה אצל כל הנשים.

כי קאמינא דקדשה בליליא אי נמי דשויה שליח ובנתיה דר' ינאי נמי כי משויין שליח בדינא מקדשן, דמידע ידען דכל דמקדש בשוה דינר מקדש. וכיון דלא פירשה אתרצויי אתרצית בקדושי דינר. והוא הדין לפשטה ידה וקבלה קדושין בליליא, דאי לא ניחא לה עלה דידה רמיא לגלויי שהיא

מקפדת על עצמה יותר משאר כל הנשים, ורש"י ז"ל שפירש דבנתיה דר' ינאי אי שוו שליח לא מקדשן בפחות מתרקבא דדינרי, לא מחוור.

וכללא הוא הרי הטענה דכתיב (שמות כב, ו) פי יתן איש אל רעהו כסף ותנן הטענה שתי כסף התם דומיא דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב. כך היא גירסת הספרים (רש"י בשם רבותיו, ותוס'). ולפי גרסא זו הקושיא מדקתני שתי כסף שהן מעין, דאם איתא דכל כסף האמורה בתורה כסף צורי, הוי ליה לתנא למיתני הטענה דינר דהיינו מטבע הפחות שבצורה, דגרה דכתיבא באורייתא ומתרגמינן מעה, לאו למימרא דבימי משה סגיאי מעין, אלא משקל היה שמשקלו כמעה שעשו בימי אונקלוס, והיינו דאמרינן לקמן (יג, א) כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר, אלמא אין מטבע צורי פחות מכאן, דאם לא כן אמאי תוקמיה אדינר, נוקמי אמעה. ומהדרי מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב, לומר שכל כלי חשוב אפילו מחט חשוב הוא שעושה בו מלאכה חשובה, אף כסף כל שהוא חשוב. ומעה חשובה היא, אבל פרוטה לא, דלאו מטבע כסף הוא, דסוף מטבע כסף מעה. כך היא שיטת רבותינו בעלי התוס'.

וקשיא לי דאם איתא דבימי משה לא היתה מעה, אם כן הטענה שתי מעות מנא ליה לתנא דלא אמרה תורה כסף שאינו יוצא. ואם תאמר דכסף כל שהוא, וכל דחשיב להו לאינשי קאמר כדאמרינן לקמן (שם) גבי פרוטה, אם כן נתת דבריך לשיעורין, דבמקומות שחשוב להן מטבע כסף פחות ממעה תהיה גם כן הטענה שנים מהן, ומתניתין דהטענה שתי כסף דהיינו מעין כללא הוא לכל המקומות. ויש לומר דמטבע הפחות שבצורי היינו דינר, אבל בימי משה היה מעין וכדכתיב (שמות ל, יג) עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרים מעין סלעא, אלא שהכסף האמור בתורה סתם אינו אלא דינר שהוא הפחות שבצורי. ולענין הטענה מרבינן כל כסף חשוב, דהיינו מעה, שהוא סוף מטבע דכסף מהיקשא דכלים. אבל בכל דוכתא אחרינא כל כסף היינו דינר, והיינו דאמרינן לקמן כיון שאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר, ולא אמרינן אוקמיה אמעה. והקשה רש"י אם כן דכל כסף האמור בתורה סתם היינו דינר, היכא אתיא היקשא דכלים ומפקא ליה, הא כי אתיא היקשא לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים, ועוד מאי קאמר מה כלים דבר חשוב, וכי מחט דבר חשוב הוא, והא אמרינן בשבועות (לט, ב) יצאו כלים למה שהן, ועוד בהדיא אמרו התם איפכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב. ומיהו אפשר לפרש דמשום הכי מוקמינן היקשא לרבות כל כסף שהוא חשוב,

לפי שאם ללמד על כסף שיהו שנים לימא כספים, ואם ללמד על כלים עצמן שיצאו למה שהן אם כן לכתוב רחמנא כספים וכלי, אלא מדכתב כסף וכלים שמעת מינה תרתי, ומאי דאקשי נמי וכי כלי דבר חשוב הוא, והא אמרינן יצאו כלים למה שהן, איכא למימר דכל כלי חשוב הוא כמעט שראוי לעשות בו מלאכה חשובה. ואי נמי לאפוקי מרוקא כדאמרינן במציעא (מז, א) במנא דכשר לאפוקי מרוקא שאינו חשוב. אי נמי לאפוקי שברי כלים בשאינן ראויין למלאכתן ואינן חשובין ככלים, וכענין שאמרו לגבי חליפין מה נעל דבר המסויים אף כל דבר המסויים לאפוקי חצי רמון וחצ אגוז. והא דאמרינן בבבא קמא פרק מרובה (סג, א) שמלה למעוטי דבר שאינו מסויים, לאו למעוטי חצי כלי קאמר, דמהכא נפקא, אלא דבר שאינו במדה דלא חשוב במקצת.

ורש"י גריס הכי מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב, ופירש דהא דאמרינן כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי, אם פירש שקלים הוי כסף צורי, ואם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי, והכא הוי פירכא מדקתני שתי כסף דאלמא קרא לאו דוקא כסף קאמר אלא ממונא בעלמא קא קפיד, ולא פירש כמה ומסור הכתוב לחכמים, ולא קמה להו לרבנן לאשבועי בבציר מהכי, דאי קרא דוקא נהי דמעה היא מטבע הפחותה שבצורי מיהו שתים מנא להו, ופרקינן מה כלים שנים אף כסף שנים, ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב שיהו שוים שתי כסף, ולאפוקי מהא דאמר שמואל טענו שני מחטין והודה לו באחד מהן חייב.

ויש לדקדק עליו מדאמרינן התם דייקי קראי כותיה דשמואל ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב כך היא גירסת הספרים שם. אלא שהוא ז"ל מחק שם הגירסא, והגיה מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב, ולא גריס אף כלים, ואין צורך בזה כמו שכתבנו דכלים דבר חשוב ואע"פ שאין בו שוה פרוטה, ועוד קשה לפירושו שהוצרך לפרש דאע"ג דלגבי קדושין כסף סתם כתיב, והוה לן למימר מעה דהיינו מטבע הפחותה שבצורי כיון דאפיקתיה מפרוטה לפי שהיא של נחשת, ובצורי מטבע של נחשת ליכא אוקמינן אדינר כדלמקן. וזה קשה כיון דמטבע [הפחותה] שבצורי היא מעה, הוה לן למימר אוקמיה אמעה, דבשלמא לקמן איכא למימר כיון דסתם כסף שאינו קצוב היינו פרוטה והתם אפיקתיה מפרוטה מסברא נוקמיה אדינר, אבל כאן דאפשר לאוקמיה בכל כסף סתם האמור בתורה דהיינו מעה אמאי תוקמיה אדינר.

דף יא - ב

ותנן הפורט סלע ממעות מעשר שני. ופירש רש"י ז"ל שמעת מינה שחלל תחלה מעשר בפרוטות של נחשת ועתה בא לפרט בהן סלע. ותמיהא לי דמשמע מלשונו דפירכא מדחלל המעשר על פרוטות של נחשת, ולומר דכסף דוקא בעינן, וזהו תימא, דהא תנן בדינר ובשוה דינר, דאלמא כסף האמור בתורה לאו כסף דוקא אלא שוה כסף ככסף, ועוד דאם כן הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מנא לן, דמהיקשא דכסף כסף דמעשר לא גמרינן אלא דלא בעינן כסף דוקא, אבל שוה כסף מיהא נבעי, אלא הכי פירושו ותנן הפורט סלע ממעות מעשר שני דשמעינן מינה דמעיקרא חלל שמעשר מעט מעט על פרוטות עד שהשלימו לפרוטות שוה סלע ואחר כך בא להחליף הפרוטות בסלע, דאם לא כן הפורי מטרתו למה לי להחליף מעשר בפרוטות ופרוטות בסלע, ליחל מעיקרא מעשר בסלע, אלמא אף בפרוטה אחת מצי מחלל ואע"ג דכתיב וְנִתְּתָהּ [ה] בַּכֶּסֶף (דברים יד, כה), וכן נראה מפירושי הראב"ד ז"ל ועיקר.

ושל דבריהם כסף מדינה. ולא כל של דבריהם קאמר, דהא תנן (ב"ק לו, א) התוקע לחבירו נותן לו סלע ר' יוסי הגלילי אומר מנה, ואמרי בגמרא דמנה צורי קאמר, אלא כל מקום ששנו בו סלע ר' יוסי הגלילי אומר מנה, ואמרי בגמרא דמנה צורי קאמר, אלא כל מקום ששנו בו סלע קאמר דומיא דכסף קצוב שבתורה, דהיינו סלעים שאין כתוב בתורה אלא שקלים כך פירש בתוס'. ויש מפרשים דלא כל כסף של דבריהם קאמר, אלא לומר לך דאין של דבריהם כשל תורה שהוא לעולם כסף צורי, אלא של דבריהם פעמים שהוא של מדינה, והלכך כל שלא פירשו לך כסף צורי אין לך לומר אלא של מדינה, דתפשת מועט תפשת מרובה לא תפשת.

דף יב - א

חיישינן שמא שוה פרוטה במדי. כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' אישות הי"ט) דדוקא בדבר המתקיים, אבל אוכלים המתפסדין שאי אפשר להגיע למדי לא חיישינן להו כלל, דאין מקום לאלו שיהו שוין פרוטה. ולדבריו הא דאקשינן עלי דשמואל ממתניתין דקתני בפרוטה ובשוה פרוטה הוי מי לשנויי בשקדשה בדבר המתפסד, אלא דמלתא דקושטא נקט דאפילו בדבר המתקיים קדושי ספק הן ולא ודאי, ומדברי רבותינו בעלי התוס' נראה דאפילו בדבר שאינו מתקיים הוי ספק מקודשת, שהם ז"ל פירשו דהא דשמואל מדרבנן היא כדי שלא יבא הדבר להקל במדי. ומדבריהם גם כן נלמוד אפילו ידוע ששוה פרוטה במדי אינה מקודשת ודאית, דאין לך בכסף אלא מקומו ושעתו ולא אמרו כאן אלא משום הרואה גזירה שמא שיבא הדבר לידי טעות במדי, וגם כן ראיתי לרמב"ן נר"ו, ודברי הרמב"ם נראין לי עיקר, דאם כן לא הוה לן למימר כאן בקדושי ודאי ספק, שאין אלו קדושי ספק, דודאי אינם קדושין אלא דגזרה דרבנן היא והוה ליה למימר הכא מדרבנן, אי נמי כאן בקדושין מדאורייתא כאן בקדושין מדרבנן.

דף יב - ב

אמאי הא איכא סהדרי באידית דידעי דבהוא יומא הוה ביה שוה פרוטה. כלומר הרי יצא קול בעיר שיש שם עדם באדיתא דהוי ביה שוה פרוטה. ואין לפרש שמא איכא סהדי, דמספיקא לא חיישינן להכי. והא דר' חנינא דמייתא הכא, על כרחך בדנפק קלא דנשבית, הא מספקא לא חיישינן, דהא קתני התם (כתובות כב, א) נשביתי וטהורה אני נאמנת, וההיא דבשלהי יש נוחלין (קלה, א) גבי ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתתו דלית ליה אחי, וא"ר יוסף למאי ניחוש לה, ואקשינן והא אמרינן דאיכא סהדי במדינת הים דיעי דאית ליה אחי ואסיקנא לה זיל חוש לה. דכוותה היא בדנפק קלא דאית לה אחי דאי מספק לא חיישינן כלל דאם כן בכל אדם ניחוש שמא יש לו אחים, ועוד דאם כן הכא למה להו למימר, ניחוש דלמא איכא סהדי דידעי דבהוא

שעתא שוה פרוטה והשתא הוא דהוּזל, ואפילו כי ליכא סהדי באודיתא נמי ניחוש לה, והוי ליה למימר נויחוש דלמא הוּזל, אלא ודאי בדנפק קלא דאיכא סהדי באודיתא דאמרי דשוה פרוטה הוה בשעת נתינה.

ואם תאמר אם כן הא תנן בפרק המגרש (פט, א) יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. איכא למימר דשאני הכא כיון דקדושי קמן נינהו ולית בהו שוה פרוטה מבטלינן קלא, דיאמרו עיינו בהו רבנן ולא הוו שוה רפוטה, וכדאמרינן התם גבי ההוא דנפק קלא דאיקדש באציפא דתחלה.

ואם תאמר אם כן אביי ורבא אמאי חשו לה הכא, ורבנן נמי אמאי פרשו מההיא משפחה, והא קיימא לן התם בפרק המגרש דמבטלינן קלא, כי האי גונא, ואביי גופיה הוא דקאמר התם בההוא עובדא דצפתא דתחלה אפילו למאן דאמר לא מבטלינן קלא הכא מבטלינן מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקדושי ולא הוי בהו שוה פרוטה. יש לומר דשאני התם דקמו רבנן בקדושי ולא הוה בהו בשעת נתינה שוה פרוטה וליכא אלא קלא בעלמא וקמו אקלא ולית בהו מששא, אבל הכא עדיף טפי דנפק קלא דבשעת נתינה הוה בה שוה פרוטה והשתא הוא דזל, וכיון שכן איכא למיחש לקלא דדלמא קושטא הוא, ומשום הכי חשו לה אביי ורבא ורבנן דפרשי מינה.

אמרו אם הקלו בשבויה דמנוולא נפשה לגבי שבאי נקל באשת איש. כך הוא גרסת הספרים. וכן בההיא דיש נוחלין (קלה, א) והכי פירושו אם הקלו בשבויה דאע"ג דנפק עלה קלא דאיכא עדי טומאה לא חיישינן לה כדאיתא בפרק האשה שנתאלמנה (כג, א) התם משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי ומימר אמרו דקלא ליתא, ולעולם לא יבאו עדים בכך. נקל באשת איש דנפק עלה קלא דנתקדשה בקדושי מעליא ואיכא מאן דלא גריס דמנוולא לגבי שבאי, ופירושו אם הקלו בשבויה דאיסור לאו נקל באשת איש דאיסור חנק. ולא מחוור, דכל בדאורייתא לא שנא הכי ולא שנא הכי כדאיתא בפרק בתרא דיבמות (קיט, א).

ומאן דמבטל גיטא. פירש רש"י ז"ל השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא, דילמא לא ידעי ליה אינשי דבטליה קודם שבא לידה, ושמא יתננו לה השליח לאחר שבטלו ותנשא בו ע"כ. ותמיהא לי דאטו ברשיעי עסקינן, דשליח לאחר שבטלו, איך נותנו לה, ועוד משום חשש פשיעת השליח מלקיין לזה טוביהי חטא זינגוד מנגד (פסחים קיג, ב). ומסתברא דהכי פירושו אמאן דמבטל גיטא שלא בפני השליח, דהא קיימא לן כר' דאמר בפרק השולח (לג, א) בטלו מבוטל,

ושמא משום דרב יוסף הוא דשלחה ליה לרב אחא בר הונא הכי, ואיהו הוא דאית ליה בפר השולח כרשב"ג דאמר בטלו אינו מבוטל, הוצריך כאן רש"י לפרש כן, ומכל מקום אינו מחוור ממה שכתבנו, ואפילו לרב יוסף אע"פ שאינו מבוטל ואין כאן חשש אשת איש מכל מקום איכא משום לעז, וזה עיקר.

ומאן דמצער שליחא דרבנן. פירש רש"י ז"ל שהזמינו לדין הדיינין וזה קם עליו והכהו ע"כ. ואינו מחוור, דמאי שנא שליחא דרבנן, דאפילו בכל אדם בר נדוי הוא, ומסתברא שצערו בדברים, ובפ"ג דיבמות (נב, א) דמייתנין לה להא דרב, גרסינן בספרי דוקני ומאן דמבזי שליחא דרבנן, ופירש רש"י ז"ל שמעיו פניו להתריס עם שליח בית דין.

דף יג - א

סברא אי שדינא להו מתברי מיחייבנא בהו. ואם תאמר תימא ליה לא, יש לומר דלא איכפת לה, כיון דלא מידי קא עבדא דמוכח דניחא לה, וכן פירש רש"י ז"ל. והא דלא מחאי, משום דלא איכפת ע"כ.

ויש לדקדק כיון דדינא קאמרינן תשדינהו ונימא ליה הרי שלך לפניך. ותירץ הראב"ד דהכא בדאפקיד גבה לזמן ידוע. ואינו נכון. דמאי קא חזי רב הונא בריה דרב יהושע לאפוקי ברייתא מפשטה ולאקשוויי, והא בריתא סתמא קתני, וסתמא לא במפקיד לזמן ידוע, ועוד דכיון דעיקרא דמלתא משום הכין הוא הוי ליה לפרושי בהדיא התם בדאפקיד לזמן ידוע וסברא אי שדינא להו וכו', ועוד אני מסופק בדינו שאפילו הפקיד לזמן למה לא תוכל לחזור תוך זמן. מי עדיף שומר חנם מפועל שחוזר בחצי ביום (ב"מ עז, א). והראב"ד תירץ דסברא אי שדינא להו אתי זיקא או כלבא ושדי להו מקמיה דלא מצי ידא דמרייהו למישלט בהו וקא מיחייבנא. ויש מי שפירש דלאו מדינא קאמרי. אלא דלמא הכא טעיא וסברא הכי כיון דקביל עלה אחריות דלאו כולי עלמא דינא גמירי וכל שכן נשי. אבל הכא כידון דלקדושין יהבינהו ניהלה ולא קבלתינהו בשמירה, אפילו נשי ידעי דלא מיחייבא בהו ותשדינהו, והיינו דאמר סברא אי שדינא להו [מחייבנא] דמשמע דאיהי סברה וטעיא. ופריך רב

אחאי אטו כולי עלמא דינא גמירי, אפילו בקדושין נמי אפשר דטעיא ומשום הכי לא שדיא להו.

והרמב"ן נר"ו כתב דפקדון אי שדיא להו מחייבא בהו עד דמהדרא ליה מיד ליד דלהכי קבלתיה, אבל אי אמרה ליה תא שקול דידך ולא בעי למשקליה, אי אמרה לי הרי שלך לפניך ושדיתינהו קמיה מפטרא, והלכך תימא ליה שדיתינהו קמיה בשתיקה מיחייבא בהו. ואם תאמר לימא ליה שקול דידך ואי לא בעי למקליה תשדינהו אן לא אתיא עלה משום דלא טענה, דאי הכי הכא נמי אי לא ניחא לה תימא ליה לא.

ולענין פסק הלכה. כיון דשלח ליה רבינא לרב אחא אתון דשמיעא לכו הא דרב הונא חושו לה, אן נמי חיישינן לה, והלכך שתיקה דאחר מתן מעות כי הא דצפתא דאסא חיישינן לה, וצריכה גט להתירה לעלמא ולעיולי צריכה קדושין אחרים, אבל שתיקה דלאחר מתן מעות דפקדון לאו שתיקה היא כברייתא דכנסי סלע זה בפקדון. וכן פסק הרב אלפסי והרב בעל ההלכות.

והיכא דשדיך איכא מאן דאמר דמקודשת, ודייק לה מהא דאמרינן בפרק שני האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שנארבד, אם נשאר ממנו שוה פרוטה מקודשת, דאלמא אע"פ ששתקה אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת, ואם כן קשיא הך, ומפרקי דהתם בדשדיך, והא ליתא דהתם בדאמרה ליה אין קאמר, ואע"ג דלא פירוש כך התם, משום דלאו בעיקר דין שתיקה קא מייר, אלא ללמדך דין קדושי פקדון שאם אמרה אין והלכה ומצאתו שנגנב אינה מקודשת. ואם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת, ולעולם אפילו בדשדיך אם אמרה אין מקודשת, אבל שתקה אינה מקודשת.

והרמב"ם כתב (פ"ה מהל' אישות הכ"ה) בהא דצפתא משום דחוששין לה שמא שוה פרוטה, במדי, אבל משו שתיקתה במעות לא. ושמא דעת הרב לומר דמדשלח ליה רבינא לרב אחא אן לא שמייע לן הא דרב הונא אתון דשמייע לכו חושו לה, שמעינן מינה דהא דרב הונא ליתא, דהא אבינא לא חש לה, אע"ג דפומבדיתא שמייע להו ומסהדי עלה, ולפומבדיתא בלחוד הוא דקאמר להו חושו מלה משום כבוד רבם, הלכך כולי עלמא לית להו למיחש להא דרב הונא אלא כרבינא דלא חש לה, דאלו כן אף רבינא הוי ליה למיחש להא מעדותן דפומבדיתא דשמייע להו ומסהדי עלה וטעמא דמסתבר הוא.

ולענין מקדש בתמרה או בדבר שאינו שוה רפוטה במקום הקדושין פסק הרב אלפסי ור"ח והרמב"ם (פ"ד מהל' אישות הי"ט) כשמואל דחיישינן שמא שוה רפוטה במדי, ואע"ג דרב חסדא לא סבר להא דשמואל, הא רב יוסף דסבירא ליה כותיה דשלח ליה לרב אחא בר רב הונא נגדיה כרב ואצרכיה גיטא כשמואל, והא דאמרינן פרשי רבנן מההוא משפחה, ולא משום דסבירא ליה כשמואל, אלא משום דאית להו לדאביי ורבא, הכי פירוש לאו משום דשמואל לחוד הוא דפרשו אלא משום דאביי ורבא. ונפקא מינה היכא דקדשה בדבר שאינו מתקיים, אי נמי היכא דאמר דשוה רפוטה, דאי לא שוה הכא לא הוו קדושי כלל. וליכא משום דשמואל, אפילו הכי חיישינן לה משום דאביי ורבא, ומיהו הני רבנן אפשר דסבירא להו בעלמא כשמואל נמי.

ואם תאמר אם כן הא דשלח ליה רבינא לרב אחא אתון דשמיע לכו הא דרב הונא חושו לה, מאי שנא מדרב הונא ת"ל משום צפתא גופא וכשמואל דדלמא שוה רפוטה במדי. איכא למימר דהא דשלח לי רב אחא בא איקא לקמיה דרבינא, לאו עובדא דצפתא שלח ליה ולא משום צפתא הוא דאיבעיא ליה, אלא משום שתיקה דלאחר מתן מעות, וכגון דשדא זוזי בחיקה ואמר לה לבסוף התקדשי לי בהן ואשתיקה, דליכא משום דשמואל, אי נמי איכא למימר דבעובדא דצפתא ליכא משום דשמואל, דמסתמא איהו מעיקרא לקדושי בצפתא ובארבעה זוזי דאית ביה איכוון, דהא לקדושי ודא קה מכוין ולא לקדושי ספק, והא דקאמר תקדש לי בארבע זוזי דאית בה, הכי קאמר אנא ביה ובמאי דאית ביה מקדשנא לך וארבעה זוזי אית ביה ותקדש בהו, וכיון שכן כיון דאיהי לא ידעה להו ולא נתכוונה לכך ליכא למיחש לקדושי צפתא, אלא אי איכא למיחש לזוזי הוא דאיכא למיחש, ומשום דאשתיקה, וסבר רבא דאפילו לשתיקה ליכא למיחש, דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא. אבל בעל ההלכות פסק דלא כשמואל, מהא דאמרינן ופרשו רבנן מההיא משפחה, ולא משום דסבירא ליה כשמואל, דאלמא הא דשמואל ליתא, וכבר תרצנוה לדעת הרב אלפסי.

יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי. ואפילו מודה דלשם קדושין נתכוונה אינה מקודשת, והכי משמע מדתניא התם בהא ברייתא דכנסי סלע זה שאני חייב ליכי לא רצתה אינה מקודשת, ואוקימנא לה לא אצתה דאשתיקה. ואפילו הכי קתני אינה מקודשת סתם, דאלמא לעולם אינה מקודשת ואפילו מודה דלשם קדושין נתכוונה כמו שאמר. כך נראה לי.

כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת. ואסיקנא רצתה דאמרה אין לא אצתה דאישתיקה משום דיכולה היא לומר אין שקלי ודידי שקלי. יש לפרש שחזר ואמר לה לא לפרעון אלא לקדושין. ולפי פירוש זה מסתברא דדוקא כי אמר לה כנסי סלע זה שאני חייב ליכי דאע"ג דהדר אמר התקדשי לי בו יכולה היא שתאמר לשם פרעון קבלתיו כמו שאמר תחלה, והוא שהגיע זמנו, אבל היה חייב לה ולא הגיע זמנה ואמר לה התקדשי לי במנה זו ואשתיקה מקודשת, דכיון דלשם קדושין יהביה ופשטה ידה וקבלתיה בשתיקה, חזקה למאי דקאמר שקתיה, ואינה יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי, ואע"ג דלענין דינא הדין עמה דאילו היה חייב מנה לשמעון ומנה ללוי ואמר ליה לשמעון הוליד מנה זה ללוי שאני חייב וקבליה בשתיקה יכול לומר לו שמעון ללוי אין שקלי ודידי שקלי וכדמשמע מהכא, ודאע"ג דבשעת נתינה חזר ואמר לה לא לשם פרעון אני נותנו אלא לשם קדושין וקבלתיה בשתיקה, אפילו הכי אמרינן דיכולה היא לומר אין שקלי ודידי שקלי, אבל לענין קדושין דחזקת כל הנשים רוצות להתקדש כל שלא הזכיר לה פרעון מעיקרא לשם קדושין נתכוונה, והיינו דאפילו אדכר פרעון כל דשדיך ואשתיקה מקודשת דחזקה מינח ניחא לה וסתמא לשם קדושין קבלה כדאמר לה, קבלה כדאמר לה, ואפילו חזרה ואמרה לבסוף אין שקלי ודידי שקלי אינה נאמנת. דסמכינן אחזקה זו, הא סתמא קתני או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת. כך נראה לי.

ומדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרשה לזו בשלא חזר לו מן הפרעון, אלא שאומר לה שבפרעון זה תתקדש לו ונתקבלה פרעונה ונתקבלה קדושיה, והלכך בדאשתיקה יכולה שתאמר אין שקלי ודידי שקלי, אבל אם חזר ואמר לה לא לשם פרעון אני נותן לך אלא לשם קדושין אפילו בדאשתיקה מקודשת. וז"ל שכתב בפ"ה (היי"ב) החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה אם היה ביניהם שדוכין הרי זה מקודשת ואם לא שדך אינה מקודשת עד שתאמר הן ע"כ. והא דקתני חזר ואמר לה התקדשי לי בו לאו חזר מן הפרעון קאמר, אלא חזר לדבר עמה, כלומר חזר עוד ואמר לה התקדשי לי בו, ואין חזר זה שבכאן כמו חזר ואמר לה דברייתא דפקדון, שהיא חזרה גמורה שאינו נותנו לפקדון אלא לקדושין, וכן נראה מדברי בעל הלכות, וההיא נמי דחטף ורשכא הכי משמע, דהא אמר לה אי יהיבנא לך מקדשת לי, דאלמא בחזרת גזלה בלבד הוא רוצה לקדשה, ואי שדיך נתקבלה קדושיה ונתקבלה גזלתה ואינו חייב לשלם לה דמי ורשכא כלל.

וכן נראה מדברי רש"י שפירש בפרק האיש מקדשת (נב, א) גבי חטף סלע מידה מקודשת, ואוקימנא בדשדיך, דכיון דשדיך כי קבלתיה לגזל דידה לשם קדושין אחולי אחילתיה, והדברים עתיקים, וכן משמע מן התוספתא דגרסינן בתוספתא דמכילתין בפ"ב (ח, א) הילך סלע זה שאני חייב לך אמר לה בשעת מתנה הרי את מקודשת לי רוצה מקודשת אינה רוצה אינה מקודשת, ולא קתני חזר ואמר לה, ומיהו בגזל דידה וקדשה סתם מפרש בירושלמי (פ"ב ה"ח) שהוא חייב לה לשלם כדי גזילה דלא אחלה גביה אלא אקנויי אקנייא ליה לשם מלוה והוא חייב לה כנגדו, וכדגרסינן התם בפרק האיש מקדש (שלהי הלכה א) במה קדשה ר' חגי בשם ר' פדת רוצה היא מקודשת לו ויהא חייב לה סלע, והא דחטף ורשכא דלמא אף הוא חייב לשלם לה את דמיו, ואי נמי התם שאני דמפרש לה בהדיא אי יהיבנא לך מקדשת לי, דמשמע דבחזרתו בלבד הוא דמקדשה, וכיון דאשתיקה מקודשת ואפילו בדלא שדיך, וצריך עיון. והא דתניא בגזל ובחמס, בגזל דידה קאמר, וחטף סלע מידה פרושי קא מפרש, אבל בגזל דאחרים אינה מקודשת עד שנתייאשו הבעלים, דקיימא לן כמאן דאמר סתם גזילה לאו יאוש בעלים היא כדאיתא בפרקין דלקמן (נב, א).

אמרו ליה והתניא אע"פ שאין אשה נקנית בפחות משוה פרוטה אבל קרקע נקנית בפחות משוה פרוטה. ותמיהא לי לדעת המקשה דאינה נקניתה בפחות משוה פרוטה, מנא ליה, דהא עיקר קדושי כסף משדה גמרינן ליה בקיחה קיחה, וכיון דשדה נקנה בפחות משוה פרוטה אף אשה בפחות משוה פרוטה, ואפשר דסבירא ליה דסברא היא באשה דאין אשה מקנה נפשה בפחות משוה פרוטה וכדאמרינן בריש מכילתין (ג, א) אתתא בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה דזילא בה מלתא.

דף יג - ב

הדור יתבו וקאמרי הא דתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה. הא דנקט לה באשה ולא תנא לה באיש כגון מצורע

שהביא חטאתו ומת, משום דכולה מתניתין בקיני אשה דתנן במס' קינין (פ"ב מ"ה).

ואמר שמואל והוא שהפרישתה מחיים. ודוקא בשהביאה חטאתה מחיים, אבל לא הביאה חטאתה בין הפרישה חטאתה ועולתה בין לא הפרישה חטאתה אין היורשין מביאין עולתה, לפי שחטאתה אי אפשר להקריב לה אחר מיתה, דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא, וכיון שאין חטאתה קריבה אף עולתה אינה קריבה, דעולה אחר חטאת היא באה, וכל שלא קרב החטאת לא חלה עליה חובת העולה כלל, שהחטאת הוא שקובע כדתנן (נגעים פי"ד מ"א. כריתות ט, ב) מצורע שהביא קרבנו עני והעשיר עשיר והעני הכל הולך אחר החטאת, ואפילו למאן דפליג התם, היינו מדלות לעשירות או מעשירות לדלות, אבל הכא שאין החטאת יכול ליקרב מודה שאין העולה קריבה, לפי שהחטאת קודמת לעולה לעולם.

ויש מדקדקים מדקתני סיפא דההיא מתניתין הביאה עולתה אין היורשין מביאין חטאתה, משמע הא היא עצמה מביאה חטאתה ואינה צריכה להביא עולה אחרת, אלמא עולה שקדמה לחטאת כשרה, והאמרין בפרק תמיד נשחט (נט, א) וכי תימא בשקרב עולתו, ומי קרבה עולה קודם לחטאת והתניא וכו'. ואמר רבא שאני עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה את העולה שהעלה כבר, אלמא בעלמא אפילו בדיעבד אסור, ועוד דאמרין במנחות (ה, א) הביא האשם ונשחט לא היא אחר ממרס בדמו עד שישחט חטאתו אלא תעובר צורתו ותצא לביות השריפה. ויש מפרשים דטעמא דאמרין שאם הביאה עולתה תביא חטאתה, משום דגמרין ממצורע דכתיב ביה (ויקרא יד, כ) וְהֶעֱלָה [הַפֶּה] אֶת הָעֹלָה שהעלה כבר, וגבי אשם דלא גמרין כדאמרין (מנחות ה, א) הביא אשמו ונשחט וכו', היינו טעמא לפי שדנין חטאת ועולה שבכל מחוסרי כפרה מחטאת ועולה שבמצורע ואין דנין אשם וחטאת מעולה וחטאת, והכי משמע התם בפרק תמיד נשחט (נט, א).

ובתירוץ זה עלה לנו תירוץ למה שהקשו בתוס' מהא דאמרין בספרי פרשת ויקרא (פי"ח) אחד לחטאת ואחד לעולה שאם הביא חטאתו ומת יביאו היורשים עולתו, ומנין שאם הביא עולתו ומת יביאו היורשים חטאתו תלמוד לומר אחד לחטאת ואחד לעולה, אלא מיהו אכתי תקשי לן הא דספרי אהא דמסכת קינין (פ"ב מ"ה) דהתם תנן שאם הביאה עולתה ומתה אין היורשין מביאין חטאתה. וצריך עיון.

מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא. ותמיה לי והא מלוה הכתובה בשטר נמי למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא לאו מדינא גביא, אלא משום שלא תנעול דלת בפני לווין כדאיתא התם בשלהי גט פשוט (קעה, ב). ואין לומר דהכי קאמר מלוה הכתובה בתורה גובה מן היורשין מדינא כמלוה הכתובה בשטר אלא דהא דאורייתא והאי מתקנת חכמים, דהא מדקאמר בהא דאמר ר' יוחנן דיביאו היורשין עולתה משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, דאלמא משמע דאילו כתובה בשטר פשיטא דגביא מדאורייתא. ואפשר לומר דאפילו למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא איש עבד נכסיו בפירוש בשטרא גביא מדאורייתא והכי משמע מדברי רש"י דפירש לעיל אינה גובה מן היורשין שעבודא לאו דאורייתא, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שעבדן דכתב ליה כל נכסים דאית לי אחראין לשטרא דנן עכ"ל ז"ל. ותימה הוא, דהא קיימא לן (כתובות קד, ב) אחריות ט"ס הוא, ואם כן כל מלוה בשטר ליגבי מדאורייתא, והדרא קושיין לדוכתא, דהתם אמרינן דלמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא מלוה בשטר משום שלא תנעול דלת בפני לווין הא דגביא. אלא דאיכא למימר דסבירא ליה לרבינו ז"ל דכשעבד נכסיו בפירוש בשטר אלים כח השטר לשעבדן דבר תורה, וההיא דבשלהי גט פשוט דאמרינן אחד מלוה על פה ואחד מלוה בשטר אינה גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות, בשלא שעבדן בפירוש ולא אלים אחרית ט"ס למיגבי מדאורייתא, כיון שלא נכתב בפירוש בשטר, וצריך עיון.

מלוה הכתובה בתורה. פירש רש"י ז"ל כל שהיא מצות המלך עליו כגון קן דיולדת דחובה מוטלת עליה, אבל מלוה אע"פ שכתוב בתורה (דברים כד, יא) והאיש אשר אתה נושה בו אינה קרויה כתובה בתורה, לפי שלא הוטל עליו חובת מצות מלך אלא מעסקי מעשה עצמו, וערכין ונזקין אע"פ שאינן חובה עליו אלא ממעשה עצמו, דאם לא הזיק אינו משלם ואם לא העריך אינו נותן כלום לכהן מחובת מצות המלך, אפילו הכי כתובה בתורה היא, כדאיתא בערכין פרק קמא (ז, א) גמרא הגוסס והיוצא ליהרג ובפרק האומר משקלי עלי (כ, א) גמרא זה חומר בנדרים מבערכין לפי שהמעריך אינו מחייב עצמו בסך ידוע אלא שאומר ערך פלוני עלי, ובדבור זה חייבות מצות המלך לתת לפי שניו, אע"פ שלא הוציא חיוב סך בפיו, וכן נזקין אינו מחייב עצמו בסך ולא במיטב והתורה חייבו בסך ובמיטב ואינו כמלוה שהוא מחייב עצמו בפירוש בסך ידוע, ולא חייבתו תורה אלא במה שהוא בעצמו מתחייב מרצונו. וכענין זה פירוש בתוס' וז"ל קרבנות ופדיון הבן וערכין ונזקין קורא מלוה

הכתובה בתורה שלא הייתי יודע כל עניני נתינת ממון הללו אם לא שחייבתם תורה בפירוש, אבל מלוה אע"פ דכתיב (דברים כד, יא): וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נָשָׂה בוֹ, לא חשיב ככתובה בתורה.

אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא ואינה גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא. וקשיא להו לרבוותא דהא שמעינן ליה לרב פפא דאמר בשלהי גט פשוט דשעבודא לאו דאורייתא, דאמרינן התם (קעו, א) אמר ר"פ הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, דלאמ שעבודא לאו דאורייתא. ותירץ הרב אלפסי דהתם הכי קאמר גובה המן יורשין דאוקמוה אדאורייתא כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין.

והקשה עליו הראב"ד דבהדיא שמעינן ליה לרב פפא בבבא בתרא (קעד, א) ובכתובות (פו, א) דפריעת בעל חוב מצוה דאלמא שעבודא לאו דאורייתא, ואפילו מיניה דידיה לא משתעבד אלא משום מצוה, כדאמרינן בכתובות אמרו ליה לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אמר לא ניחא לי דאיעביד מצוה מאי, אמר להו כדתניא לולב איני נוטל סוכה איני עושה מכין אותו עד שתצא נפשו וכו'. וכאן נמי משום מצוה כופין אותו לפי שכופין עלה עשה, אלמא לרב פפא שעבודא לאו דאורייתא.

ועוד הקשה עליו הרמב"ן דאם איתא דשעבודא דאורייתא, למאי אצטרכינן לטעמא דנעילת דלת, בלא טעמא נמי מדינא גבי, דאמאי לא ליגבי, בכדי לא עקרינן דינא דאורייתא.

ואם תאמר לדידן נמי כי נימא דשעבודא לאו דאורייתא, אמאי אצטריך למימר אינה גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא, בלא טעמא נמי מדינא לא גביא איכא למימר דאי לאו האי טעמא הויא גביא מן הלקוחות משום נעילת דלת, כי היכי דתקינן במלוה בשטר דתגבה מן הלקוחות מהאי טעמא דנעילת דלת.

ור"ח כתב דהכא גבי עולת אשה שמתה קיימינן, דעלה איפלגו שמואל ור' יוחנן, ובהא הוא דפסק רב פפא דשעבודא דאורייתא משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, וההיא דבשלהי גט פשוט במלוה דעלמא וההיא אינה תורה אלא תקנת לוויין, ואינו מחוור, דמלוה על פה כל מלוה משמע, ולא הוי ליה לרב פפא למיסתם לישניה, כיון דרב ושמואל ור' יוחנן בכולהו פליגי.

ורב האי גאון כתב בתשובה דהתם הכי קאמר אפילו למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא דינא הוא דתגבי מלוה על פה מן היורשין כדי שלא תנעול דעת בפני לוויין.

והראב"ד תירץ דהכא הכי קאמר הלכתא כמאן דאמר גובה מן היורשין דסבירא ליה שעבודא דאורייתא, מיהו לאו מטעמיה, דלדידיה שעבודא לאו דאורייתא סבירא ליה, אלא כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין, ואדכריה לטעמיה התם ולא איכפת ליה לאדכורי הכא.

ור"ת פירש שזו אחד מן הסברות המתחלפות בחלוף המסכתות, והם כמו איכא דאמרי, אבל מפני שלא נשנו כאחד לא נאמר בהם איכא דאמרי.

ולענין פסק הלכה. קיימא לן דשעבודא דאורייתא, דהא רב ור' יוחנן ושמואל ור"י הלכה כר' יוחנן. ועוד דרב הונא דאמר (ערכין כב, א) דטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום צררי, ופליג על רב פפא דאמר משום דפריעת בעל חוב מצוה, ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. משמע דסבירא ליה דשעבודא דאורייתא, ולא משום מצוה גרידא, ועוד דבפרק הנזקין (נ, א) משמע דרבא סבירא ליה שעבודא דאורייתא בשמעתא דשטר חוב היוצא על היתומים אע"פ שכתוב בו שבת, דקאמר דנזקין דינייהו מן התורה בעידית מיתמי ובעל חוב דיניה בזיבורית, ואילו למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא כולהו מיתמי לא גבו כלל מדאורייתא. ובערכין נמי פרק שומם היתומים (כב, א) דקא מפרש רבא טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום שובה. אלמא מדינא נזקקין דשעבודא דאורייתא. והכי נמי אסיקנא בשלהי גט פשוט דרבא שעבודא דאורייתא סבירא ליה, מדאמר רבא יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם, ורב נחמן נמי הכין סבירא ליה.

אלא דקשיא לי דבפרק קמא דמסכת ערכין (ז, א) גמרא הגוסס והיוצא ליהרג אמר רבא דכולי עלמא מלוה על פה אינה גובה מן היורשין, ושמא רבה גרסינן התם, דהוא בר פלוגתיה דרב יוסף, והתם פליג אדרב יוסף. ואי נמי כולי עלמא דההיא מתניתין קאמר, וליה לא סבירא ליה. ויש לנו כיוצא בה ביבמות פרק ר"ג (נג, א) דכולי עלמא יש תנאי בחליצה, ואע"ג דקיימא לן דאין תנאי בחליצה, ויש אחרות בתלמוד כיוצא בה. כך נראה לי.

לכהן גדול בלאו לכולי עלמא בעשה. פירש רש"י ז"ל ושלחה ויצאה והיתה לאיש אחר, דמשמע בגט תלך לאיש אחד, אבל במיתה לא, ולא

הבא מכלל עשה עשה. והראב"ד פירש מדכתיב (בראשית ב, כד) ודבק באשתו ולא באשת חברו, ואע"ג דהאי קרא בבני נח כתב ומחיים, איכא למימר נאמרה לבני נח ונשנית בסיני ולזה ולזה נאמרה.

אמר רב אשי חדא דיבם לאו אחר הוא. והכי נמי אמרינן בפרק קמא דסוטה (ה, ב) והלכה והיתה לאיש אחר לאיש אחר ולא ליבם, דאלמא יבם לא איקרי אחד. ואיכא דקשיא ליה, דהא בפרק האשה שנפלו לה נכסים (פא, א) גביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי דיבם נמי כאחר דמי, ורב אשי גופיה הוא דקאמר לה התם. ותירצו בתוסי' דלענין יבום שנושא אשתו להקים לאחיו שם אין שייך לקרותו אחר. פירוש לפירושים כל היכא דמשתעי בענין יבום כי התם דכתיב (דברים כד, ב) והלכה והיתה לאיש אחר, כלומר תנשא לאחר, שייך לומר דיבם לאו אחר, שאם הלכה ונשאת ליבם להקים לאחיו שם אז לא מיקרי אחר, דגופו הוא, וכן נמי הכא אם איתא דהאי ואיש אחר יקחנה יבם הוא, היכי קא קרי ליה אחר, שהר לקוחין אלו להקים שמו הוא, אבל התם דכתב לה לכשתנשאי לאחר, הכי קאמר לה כשלא תהוי אגידא בי אלא שתוכל להנשא לאחר שלא אני, תטלי מה שכתוב ליכי, והלכך יבם נמי כאחר דמי לענין תנאי זה, דהא לא אגכידא ביה, והיינו דאמרו התם ויבם נמי כאחר דמי לענין תנאי זה, דהא לא אגידא ביה, והיינו דאמרו התם ויבם נמי כאחר דמי, ולא קאמר ויבם נמי אחר הוא, דהא לאו אחר הוא, אלא לענין תנאי זה כאחר דמי, ותירוצין אחרינן נאמרו בו, וזה הנכון.

דף יד - א

לכדתני רב שמואל בר יהודה בישראל בבית דין של ישראל ולא בבית דין של גרים. הכי גרסינן, ולא גרסינן גוים, דההוא מלפניהם ולא לפני גוים (גיטין פח, ב) נפקא. וכי תימא וגרים נמי מקרב אחיך נפקא, הא אמרינן התם ביבמות פרק מצות חליצה (קב, א) דאי מקרב אחיך אם היתה אמו מישראל מקרב אחיך קרי ביה, ואתא בישראל לומר עד שיהא אביו ואמו מישראל.

דף יד - ב

מתני': עבד עברי נקנה בכסף וכו' וקונה את עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף. ואם תאמר אמאי לא תני נמי ובשטר, כדתני בברייתא דמייתנין לקמן (טז, א) דקתני קונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר, ואוקימנא בשטר שחרור. ואין לורמ דתנא דמתניתין סבירא ליה דעבד עברי אין גופו קנוי, ופליגא אברייתא, דהא ליתא, דהא אמרינן בבבא קמא פרק הגוזל ומאכיל (קיג, ב) רבא לטעמיה דאמר עבד עברי גופוי קנוי, ואם איתא מנא לן דרבא סבירא ליה הכי, דאע"ג דאמר רבא לקמן (טז, א) גבי ברייתא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי, פרושי קא מפרש לה, מיסבר לא סבר לה, דלא שביק מתניתין ועביד כברייתא, אלא על כרחך משמע דמתניתין ברייתא לא פליגי. ויש לומר דתנא דמתניתין לא תני אלא יציאות דבעל כרחיה דאדון, אבל שטר שחרור דמדעתו אין בעל כרחך לא, לא קתני.

גמרא: אשכחן עבד עברי הנמכר לגוי הואיל וכל קנינו בכסף. פירש רש"י ז"ל שלא נאמרה בו משיכה במטלטלין אלא בישראל דכתיב (ויקרא כה, יד) ביה מיד עמיתך עד שימשוך מיד ליד. והקשה עליו ר"ת דההיא ריש לקיש היא, ואנן כר' יוחנן קיימא לן דאמר דבר תורה מעות קונות, ודריש לעמיתך בכסף הא לגוי במשיכה כדאיתא במסכת בכורות (יג, ב). ויש לומר דהכא נקיט לה אליבא דריש לקיש, ועל דרך ניהוג התלמוד דמקשה הניחא לר' יוחנן אלא לריש לקיש מאי איכא למימר, ואשכחן דכותה בתלמוד דמקשינן ופרקינן סתם אליבא דלא כהלכתא, כההיא דאמרינן בפרק האשה שנתאלמנה (טז, א) וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי לא אתו עדים מאי הוי, כלומר ניזל בתר רובא ואע"ג דקיימא לן (בי"ק מו, ב) כשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב, וגדולה מזו בפרק בתרא דע"ג (סג, א) דאמרינן התם בזונה גויה דלא קניא במשיכה, דאע"ג דקיימא לן כר' יוחנן פרקינן לה התם אליבא דריש לקיש.

ומיהו אכתי קשיא דהא קני בחזקה, לפי מה שפירש רש"י בפרק השולח (לח, א) גבי הא דאמרינן התם גמרא עבד שנשבה ואימא הני מילי בכספא בחזקה מנין. ופירש רש"י ז"ל בחזקה דהלבישו והנעילו, ואם כן קשיא

לן דהא קני בחזקה. ומשום הכי פירש ר"ת ז"ל דהכי קאמר הואיל וכל קנינו דגוי בעבד עברי אינו אלא בכסף לאפוקי שטר דלא קני להי בשטר כישראל, משום דשטר נפקא לן בעבד עברי מהקישא דמקשינן עברי לעבריה, ועבריה גופה נפקא לן מואם אחר, ובגוי לא שייך אמה העבריה, שאין מיחדין אצלו ערוה, ועוד שאינו בר ייעוד כלל לא בה ולא באחרת, וכן לא שייכא ביה אחרת, והלכך קנין שטרא בעברי לית ליה, וחזקה נמי לא שייכא בעבד עברי, והתם בחזקת שביה קאמרינן, והיינו דמייתנין לה מהא דאמרינן עמון ומואב טהרו בסיחון דהיינו בחזקת שביה, ומייתנין נמי קרא דכתיב (במדבר כא, א) וישב ממנו שבי.

מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה. פירש רש"י ז"ל ומדמגרעת פדיונה ויוצאה מסתמא בכסף קנאה. ואיכא למידק ודלמא בשטרא קנאה ונתן כסף בתורת דמים, ומדמיה היא דמגרעת ויוצאה, ומשום הכי פירש ר"ת ז"ל שכשם שקונה עצמה בכסף כך נקנית בכסף. וקשיא לי אם כן שטר קדושין נמי נשמיענה מהאי טעמא מה מה היא קונה עצמה בשטר אף נקנית בשטר, והקישא דיוצאה והיתה למאי אצטריך. ויש לומר דאי לאו הקישא לא נשמיענה מן הדא, הואיל והאי שטרא לחוד והא שטרא לחוד, אבל טיבעא חד הוא. ועוד קשיא ליה דאכתי נימא כשם שנכנסת בכסף קידושין כך תצא בכסף. וליתא, דיציאה הא מיעט קרא מספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה.

מוכר עצמו מנין. קשיא לי והא מתניתין על כרחך לרבנן לאו במוכר עצמו מיירי, דהא (מיהא) קתני וקונה את עצמו בשנם, ואילו מוכר את עצמו אינו יוצא בשש לרבנן דקיימא לן כותייהו. ויש לומר דאליבא דר' אלעזר מיהא בכולהו מיירי ואליביה בעי ליה מנא לן. ואי נמי יש לומר דכיון דקושטא דמלתא לכולי עלמא שאף המוכר עצמו נמכר בכסף בעי לה הכא, ואע"ג דמתניתין לא מיירי ביה, וכאילו אמר והא דקיימא לן דאף (עבד) מוכר עצמו נקנה בכסף מנא לן.

ואידך ההוא לגזירה שוה הוא דאתא. דבעינן מופנה מבי צדדים, דקסבר דבמופנה מצד אחד למדין ומשיבין, והכא איכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת, אבל במופנה משני צדדים למדין ואין משיבין.

ואידך. כלומר רבנן נפקי ליה מואם אמור יאמר העבד. וקשיא לן דהא אין אשה נמכרת בבית דין, ולרבנן נמכר בבית דין בלבד הוא שנרצע. יש לומר דמכירת האב כמכירת בית דין שאף היא נמכרת בעל כרחיה. עוד נראה לי דאי לא מיטיה קרא הוי אמינא דאמה נרצעת מגזרת הכתוב, דהא סמוך לרציעה כתיב (דברים טו, יז) ואף לאמתך תעשה כן, ואף על פי שאינה נמכרת בבית דין הוי אמינא דהוהו לי כהענקה שמעניקין לה אף על פי שאינה נמכרת בבית דין, אלא דמדמיעטה קרא דרשינן האי לאמתך תעשה כן להענקה דלעיל מיניה. עוד נראה לי דקושיא מעיקרא ליתא, דאי לא מיעטה קרא מואם אמור יאמר העבד. הוה מוקמינן אזנו ולא אזנה, והוי אמינא דאף מוכר עצמו נרצע, אלא מדמיעט רחמנא אזנו של זה ולא אזנו של אחר. וזה נראה לי עיקר.

מדסבירא לן בעלמא כר' נתן [וכו'] אתיא לו אפקיה. קשיא לי וכיון דבעלמא סבירא לן כר' נתן, מאי טעמא נפקיה הכא, נוקי האי לו למעט מוכר עצמו כרבנן. יש לומר דטפי עדיף לן לקיומי גזירה שוה. ומהאי טעמא נמי אצטריך למימר לרבנן דלית להו בעלמא כר' נתן, דאי הוה סבירא ליה כר' נתן בעלמא, הכא ודאי הוה מוקמינן לו למעוטי בעל חובו ולא למעוטי מוכר עצמו משום גזירה שוה.

מה שכתב רבינו נ"ר בהא דר' נתן דאמר **מנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה דכתיב (במדבר ה, ז) ונתן לאשר אשם לו.** ומדרבנן דפליגי עליה, שמעינן דראובן שלוח מנה משמעון והלוח ליהודה (אין) נכסי יהודה משועבדים לראובן מדין שעבוד, דהא שעבודא דאורייתא, ואפילו הכי לרבנן אין מוציאין מיהודה ונותנין לשמעון, ור' נתן נמי לא קאמר אלא מדחדית רחמנא לאשר אשם לו הא מדין שעבודא לא, ואי אפשר לומר דהכא בשעבודא אי ישנה מדאורייתא או לא פליגי. מדלא מייתו לה בשלהי בבא בתרא (קעה, ב) דאיפליגו התם אמוראי בהא אי מדאורייתא או לא. ואם תאמר וטעמא מאי, יש לומר משום דאין שעבוד חל אלא על נכסי לוח ממש, הא בנכסים שנשתעבדו ללוח שאין גופן ממון של לוח לא, וכדין מכר והקדש שאין אדם מוכר ולא מקדיש מלוח שיש לו על אחרים דבר תורה, כדאיתא בפרק מי שמת (קנז),

א) ובבא קמא פרק הגוזל (פט, א), ומכירת שטרות מדרבנן היא, ומעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא (גיטין יד, א) והיינו דאמרינן בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות יט, א) דנאמן מלוה לומר שטר אמנה הוא זה למאן דלית ליה דר' נתן, משום דלא חשבינן ליה כתב לאחרים, הואיל ולא נשתעבד לו לא מדין שעבוד ולא מדרי' נתן.

ואם תאמר לר' נתן כיון דמכל מקום מוציאין מזה ונותנין לזה מאי נפקא מיניה אי מדין שעבוד אי מחדוש דונתן לאשר אשם לו. וכי תימא נפקא מינה להיכא דנפלה קמי יתמי, דאי מדין שעבוד אפילו נפלה קמי יתמי יהבי למלוה דאבוהון, דהא משתעבד ליה כנכסים דאבוהון ממש, אבל השתא דלא משתעבד ליה מדין שעבוד דאבוהון, כי איתיה לאבוהון מפקינן מהאי ויהבינן להאי מדחדית רחמנא ונתן לאשר אשם לו, הא מת לוח ונפלה מלוה קמי יתמי לא יהבינן ליה למלוה שלו, וכדרי' עקיבא דאמר בפרק הכותב (שם פד, א) ינתנו ליורשים. לא היא, דאפילו חל עליה שעבוד אפילו הכי היכא דנפלה קמי יתמי לא גבי מינייהו, וטעמא משום דהוה להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב. ותדע לך דאפילו בפקדון שיש לו ביד אחרים נמי אמר רב עקיבא ינתן ליורשים, ולכולי עלמא נמי מטלטלין דביד יתמי דשבק להון אבוהון לא גבי בעל חוב מינייהו, ויש לומר דודאי נפקא מינה להיכא דמית ונפלה קמי יתמי וכדאמרן. והא דלא גבי בעל חוב ממטלטלי דיתמי, אינה [מדין] תורה, דמדינא גבי, אלא משום דלאו עיקר אסמכתיה אמטלטלי, והלכך כל שאינן ביד לוח ממש לא גבי מינייהו, אלא דכל שהוא קיים וישנן תחת ידו גבי מינייהו, משום דשעבוד נכסיו ואפילו שעבוד מטלטליו נגרר אחר שעבוד גופו. וכל היכא דאיהו משעתבד נכסים נמי משתעבד. והוא הדין לפקדון שיש לו ביד אחרים, דכל היכא דאיתיה ברשותיה איתיה, ומלוה שיש לו אצל אחרים גובה ממנה מדרי' נתן, אבל היכא דמית ליה לוח ונפלו מטלטלי קמי יתמי כיון דעיקר אסמכתיה דלוח ליתיה אמטלטלי לא גבי מינייהו, וכדמשמע בירושלמי בפרק הכותב (ה"ב) גבי ההוא דר' עקיבא דאמר שכולן צריכין שבועה, וגרסינן עלה בירושלמי הגע עצמך שפטרם מן השבועה, ומשני זו תורה וזו אינה תורה, מכל מקום מהאי טעמא הוא משום דירדה תורה לסוף דעתן של בריות, ומסתמא לאו עיקר אסמכתיהו אמטלטלי, ומיהו היכא דשעבד ליה בפירוש מטלטלי גבי ואפילו מיתמי, וכדמוכח בההיא (ב"ק ז, א) דעשה שורו אפותיקי ומכרו, אבל ממלותו דנפלה קמי יתמי לא גבי ואפילו שעבדה לן בפירוש, משום דלא אפשר לחול עליה שעבוד כדאמרן, ואפילו תפס מפקינן מיניה, וכדמוכח בהדיא בההיא דאמרינן בפרק מי שהיה נשוי (כתובות צב, א)

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה וכו' דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן אנן מטלטלי שבק אבונא גבך כו', ואף על גב דאיהו תפיס להו, וההיא דרב נחמן דאמר [אס] גבו קרקע יש לו, מדרבנן הוא, דנראית כמקרקעי דאבוהון.

אלא דצלי"ע בפרק כל שעה (לא, א) בפלוגתא דאביי ורבא בבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה או למפרע הוא גובה, דמפרש טעמא דרב נחמן משום דר' נתן דאמר מנין לנושה בחברו מנה וחברו בחברו דכי היכי דמשעבד ליה משעבד ליה לבעל חוב דאבוהון, ועוד צלי"ע מדאמרינן בההיא דפרק מי שהיה נשוי אנן מטלטלי שבק אבונא גבך ומטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי, אלמא מה שאינו גובה מן מלותו דנפלה קמי יתמי (ממלוה) [טעמא משום] דמטלטלי דיתמי הוא. וכן בההוא (כתובות פא, ב) דלא יאמר היבם הואיל ואני יורש החזקתי דאמרינן לא אשכחן תנא דמיקל תרי קולי בכתובה אלא או ר' מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה או ר' נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה.

ויש לי לומר דההיא דבפרק מי שהיה נשוי רבותא קאמר, כלומר מאי דשבק אבון קמך לא עדיף ממטלטלי דאפילו מטלטלי דתפרע ניהלן או שבקינהו אבון לדידן לא משתעבדי לך דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי, והוא הדין למלוה שבידך וכל שכן הוא, משום דאפילו דין מטלטלי נמי לית לה, דשעבודא בעלמא שבק לן אבונן גבך דלא משתעבדא לבעל חוב כלל, וההיא נמי דלא יאמר היבם החזקתי שאני, משום דיבמה היא, וכיון שאין ליבם בנכסי אחוה מידי, דכולהו נכסי משתעבדי לדידי כאלו בעלה הראשון קיים, לפיכך לא קרינן ליה למלותו שעבודא בלחוד אלא נכסי דמיתנא ממש, ומשתעבדי לה כדמעיקרא אליבא דר' מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה אבל לרבנן דאמרי דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה לא, דלא יהא אלא שהבעל קיים והא מטלטלי דידיה לא משתעבדי לה כלל, השתא נמי לא משתעבדי לה, דלא יפה כח שעבוד על נכסי בעלה הראשון משמת מכחה מחיים, אלא כחה עכשיו ככחה בנכסיו בחייו, מהאי טעמא נמי מחמיר לגבי דידיה כר' נתן, מה שאין כן באלמנה דעלמא, דהא באלמנה בעלמא לא יהיבין לה ממלוה שיש לו ביד אחרים מדר' נתן, כדאמר ר' עקיבא בפרק הכותב (פד, א) אלא דיבמה שאני, שהיא כמחזקת בנכסים ושעבודה עליהם גם עכשיו, כאלו בעלה הראשון קיים.

ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן כר' נתן. מכאן דקדק ר"ת דלית הלכתא כר' נתן, דהא לית ליה אוקימתא אליבא דרבנן דרבנן דאמרי מוכר עצמו אין מעניקין לו, ואנן כרבנן סבירא לן, חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים, ועוד דר' אליעזר שמותי היא, ועוד מדאמרינן לקמן (טז, ב) הא מני תוטאי היא דאמר לו ולא לב"ח, כלומר דסבירא ליה כר' נתן, דאלמא לית הלכתא כר' נתן. ור"י זקן זצ"ל כתב דאדרבה מדקאי ר' נתן בהענקה כרף אלעזר כותיה עבדינן, משום דר' נתן (כב"מ קיז) דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, ואע"ג דלית להכתא כר' אלעזר במוכר עצמו שרבו מוסר לו שפחה כנענית, הא לאו בהא תליא, דכל חד וחד מקרא באנפי נפשיה דייקי ליה. וברוב הספרים גרסינן הכא ר' אלעזר ולא ר' אליעזר, והא דאמרינן לקמן הא מני תוטאי היא, משום דאיהו אמר לה בהדיא.

ונראה לי דאפשר לומר דר' נתן נמי אית ליה בהענקה כרבנן, ודריש נמי לו ולא למוכר עצמו, ולא דרשינן לו ולא לבעל חובו, משום דמסתברא קאי גבי עבד וממעט מילי דעבד, קאי גבי עבד וממעט מילי דבעל חוב, וליכא בין ר' נתן לר' אלעזר אלא משמעות דורשין. ור' נתן נמי אמר לך דרבנן כותיה סבירא ליה, ומוקי טעמייהו בהכי, ואנן דמוקמיה טעמייהו משום דבעלמא לית ליה דר' נתן, היינו משם דניחא לן לאוקמי טעמיה דתנא קמא בדינא מדתליא ליה במשמעות דורשין. והלכך אפשר דאיתי לדרבנן בהענקה ודר' נתן בעלמא בב"ח.

ובודאי כר' נתן קיימא לן, כדמוכח בפרק השולח (גיטין לז, א) גבי פרוזבול דאמרינן לו ולערב אין לו קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן, ובפרק שני דכתובות (יט, א) גבי האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואסיקנא דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכר' נתן, ובפסחים פרק שני (לא, א) בפלוגתא דאביי ורבא בב"ח למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא הוא גובה, אית ליה לרבא התם כר' נתן, וכן בפרק דיינו גזירות (כתובות קי, א) בשמעתא דשנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, ורב נחמן הכי אית ליה כתם, וקיימא לן כרב נחמן בדיני.

ומיהו דוקא מחיים דב"ח הוא שמוציאין מבעל חובו ונותנין לאשר אשם לו, וטעמא דמלתא משום דהוי ליה כעין הפוכי מטרתא, שהרי כשגבה שמעון חובו מלוי בין גבה מעות בין גבה קרקע ב"ח שלו גובה ממנו, אם כן מעתה מוציאין מלוי ונותנין לראובן דהפוכי מטרתא למה לי, ולא הפוכי מטרתא ממש קאמינא, דהא מצי ליה שני למימר ליה להאי לאו בעל דברים דידי את מדכתיב (במדבר ה, ז) ונתן לאשר אשם לו, ודוקא

מחיים דלוה דידיה, משום דכל שהחייב לו בעל דברים דידיה אף החייב לחייב לו בעל דברים דידיה. וזה חדושו דונתן לאשר אשם לו, אבל אם מת ויש לו ב"ח והניח מלוה ופקדון ביד אחרים אין מוציאין מהם ונותנין לב"ח אלא ליורשין, וכדתנן בכתובות פרק הכותב (פד, א) מי שמת והניח אשר וב"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר ינחנו לכושל שבהן, ופירש ר' יוחנן מאן כושל ב"ח ור"ע אומר אין מרחמין בדין אלא יתננו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה, דר' טרפון סבר דאפילו ממלוה דשבק מפקינן מדרי' נתן, ואע"ג דאיכא תרתי חדא דהווי מטלטלי ואידך כר' נתן וכל שכן בפקדון דליכא אלא חדא, ור"ע סבר אפילו פקדון דליכא אלא חדא, ואע"ג דליתנהו ביד יתמי לא גבי וכל שכן מלוה דאיכא תרתי, דאפילו ר' נתן לא אמר אלא מחיים אבל לאחר מיתה לא, וקיימא לן כר"ע.

וטעמא דמלתא משום דכיון דאי פרע ליה לוח גזוזי לא גבי ב"ח דאבוהון מנייהו כדאמר רב נחמן (פסחים לא, א) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בע"ח חוזר וגובה אותה מהן, אבל מעות אין בעל חוב גובה מהן, דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי, והלכך אין כאן הפוכי מטרותא, אלא דין גמור, וכשגבו קרקע דבעל חוב חוזר וגובה אותה מהם מדרי' נתן גופהי היא, דאי לאו דרי' נתן הווי להו נכסי דקנו יתמי כדאיתא בהדיא בפרק כל שעה (לא, א) בפלוגתא דאבבי ורבא דבעל חוב למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא הוא גובה, והא דיהיב ר"ע טעמא התם למלתיה לפי שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה, לאו למימרא שאם פטרו האב למלוה משבועה או דשמתיה ומת בשמתיה או מת בגו זמניה דנותנין למלוה, אלא לעולם נותנין ליורשין, אלא התם הכי קאמר הואיל ויפה כחן של יורשין שאין צריכין שבועה לעולם, מה שאין כן באשה ובעל חוב שהורע כחן שאין דינן ליטול אלא בשבועה. והכי אתמר בירושלמי (כתובות פ"ט ה"ב) דגרסינן התם הגע עצמך שפטרום מן השבועה, זות תורה וזו אינה תורה, וכן נמצי מוכח בפרק מי שהיה נשוי (צב, א) אמרינן התם אמר רמי בר חמא ראובן דמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה, ומת ראובן, ואתא ב"ח דראובן וקא טריף לה משמעון ופייסיה בזוזי, דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן אגן מטלטלי שבק אבון גביך דיתמי מטלטלי לב"ח לא משתעבדי, והא התם דאין צריך שבועה ואפילו הכי לא גבי ממלוה דבידיה אלא מוציאין מיניה ויהבין להו ליתמי. ומיהו אי פקח אידך מקרקש בזוזי לב"ח דאבוהון ומגבי ליה קרקע בשביל חובת אבינן, ומוקמינן להי בידיה דזה היה פקח ונשכר דהשתא נמי הוי הפוכי מטרותא, וכדאמרינן בההיא דפרק מי שהיה נשוי דמייתנין בסמוך

ואי פקח שמעון מגבי ליה ניהלייהו והדר גבי לה מינייהו מדרב נחמן דאמר רב נחמן יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו', והא דאמרינן התם מגבי לה ניהלייהו. לאו דוקא מגבי. דהפוכי מטרטא למה לי, אלא הכי קאמר אי פקח אידך טעין להו קרקע מגבינא לכו ולא זוזי והדר מעכבנא לי בחובת אבוכון, אי נמי כביש מטלטלין כי היכי דלית להו לגוביינא אלא מינה קאמר. והא דר' נתן דוקא במקום שאינו מוצא לגבות מיניה דב"ח, אבל מקום שמוצאין לגבות אין מוציאין מזה ונותנים לו כדמוכח בב"ק (מ, ב) וטעמא דאמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו דב"ח כעין משועבדים הוא ואין מוציאין מן המשועבדין במקום שיש בני חורין.

הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע מאי משמע. יש מפרשים מאי משמע דושבתם אישד אל אחוזתו בנרצע, ושב אל משפחתו במכרוהו בית דין, אימא איפכא. ופרקינן איש, איזהו דבר שנוהג באיש ואינו נוהג באשה הוי אומר זו רציעה. והקשה הראב"ד ואכתי מאי משמע, דהא מכירת בית דין נמי אינו נוהג באשה, דאינו נמכרת בגניבתה. וניחא ליה דאיש איש קא דייק, איזהו שנוהגין בו שתי מדות שבאיש ואינה באשה הוי אומר זו רציעה, דנרצע נוהגין בו שתי מדות שבאיש דהיינו מכירת בית דין ורציעה, אבל במכרוהו בית דין בלבד ואי נמי במוכר עצמו חדא הוא דאיכא. וקצת קשה לי דאם כן הוה ליה למימר איש איש איזהו דבר שנוהג באיש איש. ואחרים פירשו דאשה נמי שייכא, במכירה דמכירת האב כמכירת בית דין, שאף היא נמכרת בעל כרחיה, וכמו שכתבתי למעלה.

דף טז - א

הקשה הכתוב לאחרת מה אחרת מיקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא בשטר. אבל קדושי כסף דאחרת ליכא למיגמר מאמה העבריה. דכיון דיציאת אמה בכסף ויציאת אחרת ליתא בכסף, ולא גמרינן לה מאמה דמעטינן קרא מספר כריתות, אף קנינא לא גמרינן מינה.

הא דאמרינן הניחא למאן דאמר שטר אמה העבריה אדון כותבו אלא למאן דאמר אב כותבו מאי איכא למימר. קשיא לי אם כן אף בשטר אירוסין דגמרינן לה משטר גרושין נמי מאי איכא למימר, דהא שטר גרושין מקנה כותבו ושטר אירוסין קונה כותבו, ואם כן היכי גמרינן ליה מיניה. ויש לומר דהתם מיהא שוין הן בכתיבת הבעל דזה וזה בעל כותב והיא מקבלת.

מסבתרא שטר הוי ליה לרבווי שכן מוציא בבת ישראל. והא דלא קאמר שכן מכניס בבת ישראל, משום דאליבא דרח חסדא דאמר שטר אמה אב כותבו הוא דפרקינן השתא, ולדידיה שטר אירוסין לא דמי לשטר אמה העבריה, דהתם קונה כותבו ושטר אמה מקנה כותבו.

אילימא דכתב לה שטרא אדמיה היינו כסף. כלומר כל שנתרצה אדון בכך אינו יכול לחזור בו דהיינו כסף, אבל בעל כרחיה דאדון לא, דהשתא נקיט מרגניתא בידיה ויהבינן ליה חספא, כדאיתא לקמן (יח, א) גבי מפדין אותה בעל כרחיה, דאמרינן סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון, אמר ליה אביי מאי ניהו דכתיבנא ליה שטרא אדמיה נקיט מרגניתא בידיה ויהיבנא ליה חספא.

ומיהו אכתי קשיא לי מאי קאמר היינו כסף, דאם כן המקדש בכסף וכתב לה שטר עליו תהא מקודשת, דשטרא דכתיב עליה היינו כסף. ויש לומר דהשתא הוא דקאמרינן הכי, משום דאכתי לא ידעינן דגופו קנוי ואינו אלא כחוב, אבל למסקנא דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי אי כתב ליה שטרא אדמיה לא נפיק, דכסף אין כאן שטר אין כאן. וצריך עיון.

לימא ליה באפי תרי זיל. ואם תאמר ומאי קושיא איתא להאי ואיתא להאי, ועוד אי לאהדורי בתר יציאות קא בעו, כי פריק רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי, כלומר ואי אמר ליה זיל לא קני נפשיה, אכתי ליקשי ליה ולפקריה, ותיקשי מהא לשמואל דאמר בפרק השולח (לח, א) המפקיר עבדו יצא לחירות. ותירץ ר"י הזקן ז"ל דהכא לא מהדר בתר יציאות, אלא הכי פירושו אילימא שטר שחרור דאי כתיב ליה הרי את לעצמך הרי את בן חורין דהוא ניהו גופו של גט שחרור, כדתנן בפרק המגרש (פה, ב) למה לי דליכתוב ליה הכי בשטרא, לימא ליה הכין על פה, כלומר לימא ליה באפי תרי זיל הוי לעצמך, ומשני דגופו קנוי ושטרא בעי, אבל דבור על פה לא אלים דליקני ליה גופיה.

אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי. כלומר לענין פדיון, דאינו יכול למחול לו גרעונו אלא בשטר, אבל לענין מציאה ופדיון מעשה וזכוי ערב אין גופו קנוי, ואין ידו כיד רבו, כדאיתא בבבא מציעא (יב, ב) גבי מציאת עבדו ושפחתו העברים, ובגיטין פרק התקבל (סה, ב). ואיכא למידק והיכן מצינו קנין מעשה ידיו שאינו יכול למחול בעל פה. ותירץ הרמב"ן דכיון דשני קניינין הן בעבדות אחד קנין ממון והוא קניון דמעשה ידיו, ואחד קניו איסור שהוא אוסרו בבת ישראל ופוטרו ממקצת מצות, וקנין הגוף הזה הוא המצריכו גט חירות ואינו נפקע בדבור, דומה לקנין אישות, שהוא צריך גט להתירו, וממנו הוא למד, לפיכך אמרו שאף עבד עברי יש לרבו בו קנין אסור, שהרי מתירו בשפחה כנענית, ואין קניון איסור נפקע בלא גט בין באישות בין בעבדות, הלכך הרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול, אלא הוי ליה כמפקיר עבדו שצריך גט שחרור ע"כ. ולפי דברי רבינו נראה מוכר עצמו שאין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אין צריך שטר שחרור, אלא במחילת גרעונו סגי ליה. וצריך עיון דהא סתמא תניא.

מיתת האדון לאו שיורא הוא דאיתיה נמי באיש. פירש רש"י ז"ל איתא באיש בנרצע דאיהו נמי יוצא במיתת האדון כדתנן במתניתין. והוצרך ז"ל לפרש כן, משום דכשאינו נרצע עובד הוא את הבן ולא דומיא דאמה העבריה הוא. וקשיא לי דבהא מתניתין מיהא דעבד עברי קונה עצמו בשנים ויובל דקתני בה יתירה עליו אמה העבריה, שייריה למיתת האדון, דהא מתניתין לא בנרצע מיירי, ואי אמרת דעבד עברי כללא הוא לנרצע ושאינו נרצע. וכי קתני בתר הכי הנרצע קונה את עצמו במיתת האדון, הכי קאמר כל העבדים קונים עצמו בשנים ויובל ובגרעון כסף, ויש אחד מהם שקונה עצמו במיתת האדון, ומאי ניהו, נרצע, אם כן לא שייריה כלל, אדרבה תניא, ועוד דאם כן בהא מתניתין גופא קתני דבר שאין לו קצבה, דהיינו מיתת האדון, והיכי דחינן בסמוך תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני, ומסתברא דאיתיה באיש בכל איש קאמר, דהא נמי שאינו נרצע אינו עובד לא את הבת ולא את האח, וכי קתני מלתא דליתא כלל באיש כגון סימנין, מלתא דשייכא באיש לא קתני, וכן פירשו בתוס'.

דף טז - ב

הא דתניא ארבעה מעניקין להן שלשה באיש ושלושה באשה. פירש רש"י ז"ל דקא סלקא דעתך שלשה באיש שהן היוצא בשש ויובל ונרצע שיוצא במיתת האדון, ושלושה באשה שנים ויובל וסימנין. ואם תאמר היינו תנא קמא. איכא למימר ר' שמעון היינו תנא קמא, ופרושי קא מפרש, ללמדך שאין סימנין באיש ואין רציעה באשה.

ומיהו קשה היכי הוה סלקא דעתך דמקשה לתרוצי ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן, והא איתנהו באשה שנים ויובל וסימנים ומיתת האדון, וכדתניא בברייתא דלקמן דאמה אינו עובדת לא אבן הבן ולא את הבת. ויש מפרשים דמעיקרא קא סלקא דעתך דשלושה באיש היינו שנים ומיתת האדון ויובל בין שפגע בתוך שש בין של רציעה. דכל יציאת היובלין חדא הוא. דבין הכא ובין הכא יובל הוא דמפיק ליה, ושלושה שבאשה שנים ומיתת האדון וסימנין, ואילו יובל כיון דלא שייך בה יובל של רציעה לא מנו ליה ביציאת האשה, ולבסוף אמרינן דכיון דיוטבל נוהג בה כגו שפגע בה בתוך שש קתני ליה באשה, אבל מיתת אדון כיון דלית ליה קצבה לא קתני, דאי קתני ליה משכחת להו ארבעה באשה.

תיובתא דריש לקיש תיובתא. ורב ששת דאקשי מסיפא דברייתא דאית לה פירוקא, ולא אקשי מרישא דהויא תיובתיה איכא למימר דלאו חדא ברייתא היא, אלא ברייתא אחריתי ולא שמיע ליה, ותלמודא הוא דערבינהו ותני להו בסמוך. ועוד מסתברא דזמנין דלא בקיאי בברייתא, ואיכא מאן דשמיע ליה רישא דברייתא ולא שמיע ליה סיפא, אי נמי איפכא. ואיכא דכותה בתלמודא.

קל וחומר פריכא הוא מה לסימנין שכן נשתנה הגוף. ואם תאמר מכל מקום קל וחומר מיהא איתיה, ומה סימנין שאע"פ שנשתנה הגוף אין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון, מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציא מרשות אדון. ויש לומר דהכי פירושו מה לסימנין שכן נשתנה הגוף ואין זה הגוף שמכר לו, דהא קטנה מכר נערה לא מכר. והלכך דין הוא דתצא, שגוף זה לא נמכר אבל במיתת האב הגוף במקומו עומד, שלא נשתנה כלל, שהרי קטנה היא עדיין. וכן פירש ר"ת. וכן פירשו בתוס'.

ואם תאמר אמאי לא מיייתין ליה משנים ויובל ותהדר דינא ותיתי במה הצד, ומה שנים ויובל שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה וכו'. וכי תימא מה לשנים ויובל שכן מוציאין בעבד עברי, איכא למימר סינין יוכיחו, מה לסימנין שכן נשתנה הגוף, שנים ויובל יוכיחו, לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן וכו'. ותירץ הראב"ד לפי שאי אפשר לומר שמוציאין בעלמא, דהא סימנין אין מוציאין בעלמא. ולר מחוור ליה דהא מכל מקום איכא למימר הצד השוה שבהן שמוציאין ומוציאין כאן, וכדאמרינן לקמן (כא, א) הצד השוה שבהן שנגאלין ואינו לוח וגואל אף אני אביא מקדיש שדה אחוזה שנגאל ואינו לוח וגואל. ובתוס' תירצו דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן מוציאין בעבדות תאמר במיתת האב שלא מצינו שמוציאה בעבדות, ואע"ג דהיא גופה בעינן למילף, מכל מקום כל מה דלא ילפינן פירכא היא דלא נוכל ללמוד במה הצד.

הא דאמרינן **אין לרבה אלא שכר בטלה בלבד**. קשיא לן דכל היכא דאיכא בטלה מציאתה לרבה הויא, כדמשמע בפרק קמא דבבא מצינא (יב, ב) דאמרינן התם מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי אלו שלהן, ופרכינן לא היה אלא שכיר וכו'. ופרקינן אמר רבא במגביה מציאה עם מלאכתו עסקינן, כלומר דאינו בטל ממלאכת רבו כלל, דאלמא כל היכא דמתבטל ממלאכת רבו כל מציאתו דרבו היא, דהגבהות מציאתה היינו מלאכתה. איכא למימר דהכא בעבד נוקב מרגליות עסקינן, דאינו רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת, וכדמשני ר' יוחנן התם, ומיהו שכר בטלה יהיב לרביה, ורבא לא פליג אדר' יוחנן בדינא, אלא דאוקמתא דברייתא לא משמע ליה דמיירי בעבד נוקב מרגליות, משום דקתני התם בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים דמשמע דעבדו ושפחתו העברים דומיא דבנו ובתו הגדולים, מה בנו ובתו הגדולים דלא יהבי שכר בטלה אף עבדו ושפחתו דלא יהבי שכר בטלה, ואילו עבד נוקב מרגליות שכר בטלה יהיב, אי נמי משום דלא קתני בההיא ברייתא ואין לרבן אלא שכר בטלה כדקתני הכא.

יכול לא יהו מעניקין אלא ליוצא בשש מנין לרבות יוצא ביובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנין תלמוד לומר תשלחנו וכי תשלחנו. ואיכא למידק אמה העבריה מואף לאמתך תעשה כן נפקא לן לקמן בסמוך. יש לומר דתרוייהו צריכי, דאי לאו ואף לאמתך לא מרבינן אמה להענקה מתשלחנו, הואיל ולא אשכחן לה הענקה בשום מקום, ואי כתב ואף לאמתך ולא כתב תשלחנו, לא הוה שמעינן שמעניקין אלא ליוצא בשש

בלבד, דעליה כתיבא, אבל ביוצא ביובל ובמיתת האדון בין בעברי ובין בעבריה לא שמעינן, כתב רחמנא תשלחנו יתירה למילף הני מניה, ואכתי לא ניחא ליה, דהא כתיב (דברים טו, יב) אחיך העברי או העבריה הקיש הכתוב עבריה לעברי, אם כן אף לאמתך למה לי, ואפשר לומר דאי לאו דכתיב ואף לאמתך הוי אמינא דרחמנא מיעטה מדכתיב (שם) בהענקה לא תשלחנו ריקם ולא כתיב לא תשלחם ריקם, ואע"ג דברישא כתב נמי ועבדך שש שנים ולא כתב ועבדך, התם כל כרחין בין עברי בין עבריה קאמר, דאי לא, לאיזה ענין כתב עבריה, אבל להענקה אפשר דקאי אעברי בלחוד, לפום כן אצטריך למיכתב ואף לאמתך, וצריך עיון.

מנין לבורח שחייב להשלים תלמוד לומר שש שנים יעבוד יכול אפילו חלה. כלומר חלה בבית רבו ולא ברח יהא משלים, תלמוד לומר ובשביעית יצא, אבל ברח וחלה ואף חלה בבית רבות וברח חייב להשלים, כדגרסינן בירושלמי (פ"א ה"ב) ברח ואחר כך חלה משלים דיכול למימר ליה אלו גבי הוית לא אבאשית, אמר ר' חנינא אפילו על קדמאה אתיא היא, חלה ואחר כך ברח משלם, דיכול למימר ליה אלו הוית גבי אנשמת בפריע.

דף יז - א

יכול אפילו חלה וכו'. ירושלמי (ה"ב) ומה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה, אחר שריבה הכתוב מיעט מוציא אני את זה שהוא ברשותו, ומרבה אני את זה שאינו ברשותו.

הא קא משמע לן מיבצר הוא דלא ליבצר ליה מהאי מנינא הא בציר ליה מחד מינא וטפי ליה מחד מינא לית לן בה. ומדקאמר לית לן בה, משמע דאפילו לכתחלה נמי מטפי ליה מחד ומבצר ליה מאידך. ואיכא דקשיא ליה אכתי למה ליה למימר חמש מכל מין ומין לימא כמה הוא נותן לו ט"ו סלעים. יש לומר דאגב אורחיה קא משמע לן טעמא דמלתא, משום דילפינן לה מחמש סלעים דבכור.

ונילף נתינה נתינה מערכין וכו' דתפשת מועט תפשת וכו'. ואיכא למידק אדרבה תפשת מרובה תפשת, מדאמר קרא (דברים טו, יד) אבר ברכך ה' תתן לו כדאמרינן לעיל. ויש לומר דלעיל דבעינן למילף מעולת ראייה דכל דהוא הוא, דאיכא למימר הכי דלא כתב רחמנא אשר ברכך משום שיעור של עולת ראייה, אבל בנתינת שלשים איכא כדי ברכה. ועוד יש לומר דכיון דנתינה דגבי ערכין לא בחמשים בלחוד היא, דהא איכא חמש, וכיון שכן, ליכא למימר לא נילף מנתינה דעבד, אלא נילף מנתינה דערכין ולא מפחות שבערכין אלא מערך גדול שבכולן, והיינו דלקמן דילפינן מנתינה דערכין בלבד אמרינן דמגדול שבכולן הוה לן למילף משום אשר ברכך.

מה צאן גורן ויקב מיוחדין שישנן בכלל ברכה. הקשו בתוס' למה לי הני פרטי, מאשר ברכך לא משמע אלא דבר שישנו בכלל ברכה. ויש לומר דאתתן לו דכתב בסיפיה דקרא סמוך, דמשמע כל דבר, משום הכי צריך למעוטי מצאן גרן ויקב. ואם תאמר אשר ברכך תתן לו נעשה כלל מוסף על הפרט ורבי כל מילי. יש לומר דכלל ופרט וכלל הוא הענק תעניק לו כלל מצאנך פרט אשר ברכך חזר וכלל, ומשום הכי דרשינן כעין הפרט מה הפרט דבר שישנו בכלל ברכה אף כל שישנו בכלל ברכה. ואהנו הנך פרטי למר למעוטי כספים ולמר למעוטי פרדות, ואע"ג דאיתנהו קצת בכלל ברכה, ואי לאו הני פרטי לא הוה ממעטינן להו, כיון דאיתנהו בכלל ברכה קצת. ובמקצת נוסחאות יש למר לאתויי כספים ולמר לאתויי פרדות, דאי לאו יקב הוה ממעטינן תרוייהו מצאן וגרן, והשתא דכתיב יקב הוי ליה כעין מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, למר כספים דוקא דמשבחן בעיסקא, ולמר פרדות דוקא דמשבחן בגופייהו.

דף יז - ב

שדה אחוזה מהאי טעמא דקמא ליה לתנא. ואם תאמר ולימא שכן קם תחת אביו לנחלה. איכא למימר דלא קאמרינן אלא קרבות שיש לבן אצל האב מה שאינן לאחר אצל אחיו, וקורבת נחלה ישנה בין בן בין באח אלא שזה קודם לזה, וקדימות לא קא חשיב.

ואם תאמר אמאי אינו עובד את הבת דהא בן ובת כי הדדי נינהו, כדאיתא בריש פרק יש נוחלין (קית, ב) ומאי קורביה דבן מבת, כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו. יש לומר עבדך משמע לך ולא לאחר, כל שהוא אחר במקום בן, ובת נמי במקום בן לנחלה אחר הוא. ומהאי טעמא נמי הוא דאמרינן בערכין פרק אין מקדישין (כה, ב) שאין הבת מעמדת שדה אחוזה לאביה, דכיון דלגבי נחלה בת לגבי בן כאחר דמיא לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא.

ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו לידו מאי הוי כי קא שקיל חלופי ע"ז הוא דשקיל. ואיכא למידק והא אמרינן (תוספתא דמאי פ"ר ה"ט) חבר ועם הארץ שירשו את אביהם ע"ה והניח פירות מעושרין ושאינן מעושרין יכול חבר לומר לעם הארץ טול אתה פירות שבמקום לוני, ודעתו על המעושרין, ואע"ג דירושה דאורייתא. ויש לומר דהתם במין אחד ומשום ברירה, אבל בב' מינין כי הכא, אין ברירה, וכדאמרינן התם בהדיא, אבל לא יאמר לו טול אתה חטים ואני שעורים, והלכך בירושה דאורייתא אסור, דכי קא שקיל דמי ע"ז קא שקיל, דבתרי מינין אין ברירה. ואכתי לא ניחא לי דהא תנינן בתמורה בפרק כל האיסורין לגבי מזבח (ל, א) וכן שני שותפיען שחלקו אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב אחד, את שכנגד הכלב אסורין שעם הכלב מותרין, ואקשינן עלה בגמרא ואמאי אסירי, נשקול חד בהדי כלב ונתסר, כלומר משום ברירה ותשעה אחרני נשתרו, ופרקינן רב אשי כגון דשוי עשרה אימרי כל חד וחד ארבע זוזי ופלגו חמשא, וכלבא שוה חמשה זוזי, דזוזא יתירה דכלב משוך בכולהו, אלמא אי לאו הכי תשעה אחרני שרו, דאלמא אף בשני מינין יש ברירה, ושמא רבא סבור דבשני מינין אין ברירה, וההיא מתניתין כפשטה מפרש לה אפילו לא שוי כלבא טפי מדי זוזי דאימרי.

דף יח - א

כאן שהורתו ולידתו בקדושה כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. כך הגירסא במקצת ספרים ובהלכות רבינו אלפסי. וקשיא טובא עלה דאילו הורתו ולידתו בקדושה, ישראל גמור הוא ויורש הוא

דבר תורה, ולא משום נחת רוח של חכמים. והגירסא הנכונה כאן שהורתו ולידתו שלא בקדושה וכאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. ויש מפרשים הוראתו ולידתו שלא בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו, אבל לידתו בקדושה אע"פ שהורתו שלא בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו, משום דמיחלף בישראל גמור.

ואיכא דקשיא ליה מדאמרינן בבבא בתרא (קמט, ב) באיסור גיורא דהו ליה תריסר אלפי זוזי ביה רבא, ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה, אמר רבא היכי קני להו רב מרי להנך זוזי, אי שלח לי לא אזלינא וכו'. מתקיש לה רב איקא בריה דרב מרי אמאי לא לודי איסור דהנך זוזי דרב מרי נינהו ולקנינהו ניהליה באדיתא, נפק אודיתא מבי איסור, איקפד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדו לי, ואם איתא דבלידתו בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו, אמאי לא היה מחזיר. ואין לתרץ דהוה ניחא ליה לרבא לאהדורינהו משום מצותן של חכמים ולא מחמת הקנאה, דהא לא משמע הכי מדקאמר ומפסדו לי. ויש מי שתירץ דרוח חכמי נוחה הימנו דקאמר, לאו למימרא דיקפידו חכמים להחזירו לו אלא לומר שאע"פ שבלידתו שלא בקדושה הקפידו שלא להחזיר, ואם החזיר אין רוחם נוחה הימנו, בליחדתו בקדושה אם רצה להחזיר מחזיר, ואי חכמים מקפידין בדבר. ואינו מחזור דהא תנן לה בסוף שביעית (פ"י ה"ט) גבי המתזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, וכל המטלטלין נקנין במשיכה, כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה הימנו, וההא ודאי אם עשה רוח חכמים נוחה הימנו, ואם לא עשה אין רוח נוחה הימנו, אלמא כל מקום שאמרו רוח חכמים נוחה אם לא עשה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו.

ותוס' תירצו דרב מרי בר רחל ברתיה דמר שמואל הוה, ולא נחשב גר כלל, דבן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, והלכך ישראל גמור הוא ואינו ראוי לירש את הגוי כלל. ור"ת (ס"א ור"ת) כתב דלענין הלואה שעשה לו טובת הנאה רוח חכמים נוחה כדין שלא ישלם לו רעה תחת טובה, אבל בפקדון כי ההיא דרבא אדרבה הוא עשה חסד עם איסור שקבל פקדונו ונעשה לו שומר.

ויש מי שפירש בהפך דלידתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו, שאין כאן חשש שמא יחזור לסורו, כיון שלידתו בקדושה, אבל הורתו ולידתו שלא בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו, דלמא יחזור לסורו, דומיא דגר את הגוי. ואע"ג דבברייתא דאין רוח חכמים נוחה הימנו קתני גר

שנתגיירו בניו עמו, דמשמע דהוה לידתו והורתו שלא בקדושה, איכא למימר כל שלא היתה הורתו בקדושה קרי שנתגיירו עמו.

ובעיקר הדבר יש לדקדק מפני מה אין רוח חכמים נוחה הימנו, ומה אילו רצה ליזוק בנכסיו ולתת משלו לגר, אמאי אין רוחן של חכמים נוחה בכך. ולפי שהוקשה זה בעיני רש"י ז"ל פירש אין רוח חכמים נוחה הימנו, כלומר אין מחזיקין לו טובה בכך ולומר אם עשה כן לא טובה ולא קללה. ויש מקשים עליו מדכתבין לעיל דבמסכת שביעית (פ"י) לא נראה כן, ומפרשין דהכי פירושו אין רוחן נוחה שישוה אותו לישראל כעין שאמרו (סנהדרין עו, ב) והמחזיר אבדה לגוי עליו הכתוב אומר (דברים כט, יח) למען ספות הרוה וגו'. ואינו מחוור דמכל מקום עכשיו גרצדק הוא ומה לא יתן לו כישראל, ודברי רש"י ז"ל נראין לי עיקר דהמחזיר למי שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו, ואם לא עשה כן, אין רוחן נוחה הימנו לתת בו ברכה על זה ולא קללה, אלא אם ירצה להחזיר יחזיר, שלא אמרו רוח חכמים אינה נוחה הימנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו.

ת"ר יש בעברי מה שאין בעבריה ויש בעבריה וכו' שהעבריה יוצאת בסימנין ואינה נמכרת ונשנית ומפדין אותה בעל כרחו. הקשו בתוס' אמאי לא תנא ואינה נרצעת, ונשאר להם הדבר בקושיא. ולי נראה דלא מנו כאן אלא יציאות שהן בעברי שאין בעבריה ושבעבריה שאין בעברי, ורציעה אינה יציאה אלא הכנסת שעבוד. ואע"ג דחשיב אינה נמכרת ונשנית, לאו משום דאינה נמכרת נקט לה, אלא משום כח יציאתה, לומר שאיציאתה חזקה שאין אחריה מכירה, מה שאין כן ביציאותיו של עברי שנמכר אחרי נגאל. ומיהו אכתי לא ניחא דרציעה דכותה היא, שיציאת האשה חזקה שאינה חוזרת לשעבוד ברציעה, ועוד צריכה עיון.

ורמינהו יתירה עליו אמה העבריה שקונה עצמה בסימנין. ואע"ג דדמקרא מלא כתיב (דברים טו, יב) כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים. ניחא ליה טפי להביא מתניתין שכוללת כל היציאות.

אמר רב ששת כגון שיעדה. וקשיא לי אי בשיעדה, אמאי לא תני נמי גרעון כסף, דהא בשיעדה אף היא אינה מגרעת ויוצאה. ויש לומר דמכל מקום כיון דתנא דברייתא סתם ותנא בה מפדין אותה בעל כרחו. לא בעא למתני בעברי שאין בעבריה גרעון כסף, דמיחזייה ברייתא דתקשי רישא אסיפא.

ואם תאמר אמאי לא תנא בעברי שיוצא בשטר כדתניא בברייתא (טז),
א. יש לומר דלא תנא אלא הני דבעל כרחיה דאדון, אבל שטר דמדעתיה
לא תנא, כתנא דמתניתין דלא תנא ליה מהאי טעמא כדכתבין לעיל. ואי
נמי יש לומר דאמה העבריה ישנה בשטר, דהיינו גט, כעבד עברי, דדמי
האי שטרא להאי שטרא, וזה נראה לי עיקר.

דף יח - ב

**דתניא בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי
ר"ע ר' אליעזר אומר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי למוכרה. כך גריס
רש"י ז"ל. ור"ת גריס איפכא כיון שפירש טליתו עליה וכו' דברי ר' אלעזר
ר"ע אומר כיון שבגד בה, משום דר' אליעזר רביה דר"ע הוה, והיכי
אקדים ר"ע לר' אליעזר, וכן היא בפירש ר"ח. ומכל מקום לדברי כולם
ר"ע סבר יש אם למקרא ור' אליעזר סבר יש אם למסורת, דהכי שמעינו
להו בעלמא כמו שפירש רש"י ז"ל. ולקמן גרסינן ולרב נחמן בר יצחק
דאמר אפילו לר' יוסי בר יהודה מעות הראשונות לקדושין ניתנו במאי
מוקי לה כר' עקיבא דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא וכו', וזה אינו
נכון, דאם כן מעיקרא אמאי מהדרין לאוקמה כרף אליעזר, דלית הלכתא
כותיה, אבל לדברי רש"י דגרסינן מוקי לה כר' אליעזר, אתיא שפיר,
דמעיקרא מהדרין לאוקומה כר' עקיבא, ולרב נחמן דלא אפשר לאוקמה
כר' עקיבא דחקינן ומוקמינן כר' אליעזר, אף על גב דלית הלכתא כותיה,
משום דלר' נחמן לית לה אוקמתא לברייתא אלא בהכין, וזה ראייה
לגרסתו של רש"י.**

דף יט - א

איש פרט לקטן. פירש הר"א רב בי"ד פרט לקטן פחות מבן תשעה שנים ויום אחד ולפטור את האשה, אבל בן תשעה ויום אחד היא מומתה על ידו וכדתנן בפרק יוצא דופן (נדה מה, א) ומייתנין לה לעיל. והקשה הראב"ד דאם כן הוי ליה לתנא למימר יכול שאני מרבה אף בן תשעה ויום אחד תלמוד לומר ואיש, וכדתניא בשאר דוכתיה (בתו"כ) איש אשר תצא ממנו וגומר פרט לקטן, יכול שאני מוציא בן תשעה שנים ויום אחד תלמוד לומר ואיש. ופירש הוא ז"ל פרט לקטן פחות מבן י"ג שנה ויום אחד ולפטור את הקטן.

ואם תאמר ולפטר את הקטן קרא למה לי, בכל התורה כולה אין עונשין לקטן. יש לומר כיון דביאתו ביאה ונהנה, אימא בהא ליענשיה, קא משמע לן פרט לקטן. ועם כל זה אינו מחוור כיון דבעלמא לאו בר עונשין הוא, דאי משום דנהנה אם כן למעטיה נמי קרא לגבי אכילת איסור, והראשון נראה לי עיקר, והא דלא תנא יכול שאני מרבה בן תשעה ויום אחד, לאו כולהו בחדא מחתא אתמחיאוו, ותנא התם והוא הדין בהא.

מהו דתימא הואיל ומדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה נתחייב אשה איש קא משמע לן. פירש רש"י ז"ל וביאתו ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה, כדתנן (נדה מה, א) בן תשעה שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה. ולפי פירושו מדינא הוה לן למימר דנתחייב עלה משום אשת איש, אלא דגזרת הכתוב הוא דמיעטה, דאע"פ שהיא אשתו גמורה וקנאה דבר תורה, שאין אדם מתחייב עליה משום אשת איש, וכך פירש הראב"ד וז"ל וקני בביאה כדגרסינן ביבמות (קיא, ב) יבמה יבא עליה כל דהו, ואפילו מעטיה רחמנא ממיתה. וקשה לי על זה דאם כן אמאי נדנין מלאוקמי במיעד לבנו קטן, דמאי קושיא אי מצינו אשת איש לקטן, אימא אין הכי נמי, אלא דרחמנא מיעטיה ממיתה, כדאמרינן השתא כי מוקמת לה ביבמה לקטן, ועוד מקשי על זה מדאמרינן ביבמות (צו, א) עשו עשו ביאת בן תשעה כמאמר בגדול, דמשמע דלא קני בביאה אלא מדרבנן, וביאתו אינה קונה קנין גמור אלא לפוסלה על על האחין כמאמר בגדול, ותנן בפרק האשה שהלך בעלה (שם, ב) בן תשעה שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואחר כך בא אחיו שהוא בן תשעה שנים ויום אחד עליה פוסל על ידו, אלמא כי קני לה בביאה אינה תורה. והא דאמרינן בריש פרק אלמנה לכהן גדול (שם סז, ב) העובר והיבם והאירוסין וכו' אמר אביי הכא ביבם בן תשעה שנים ויום אחד שבא על יבמתו עסקינן, סלקא דעתך אמינא הואיל ומדאורייתא קניא ליה וכו', הא מדאורייתא וכי בא עליה ליכול בתרומה קא משמע לן. אלא הכא הכי פירושו כיון

דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה בעלמא, שכל העריות מומתות על ידי, וקניא לה נמי ליבמה בביאה כדתנן בן תשעה ויום אחד הבא על יבמתו קנאה, נימא מדאורייתא קניא ליה ואשת איש גמורה היה והבא עליה חייב משום אשת איש, קא משמע לן דאין קנינה דבר תורה אלא שם דבריהם בעלמא, וכן פירשו בתוס'.

מלמד שצריך ליעדה. לפי מה שפירש ר"ת בריש מכלתין (ה, א. תוד"ה שכן) כסף באמה העבריה (מרצונה מפרשינן הכא שצריך ליעדה) בעל כרחא דהיינו שהבעל מיעדה בעל כרחא, הא דאמרינן הכא צריך ליעדה לאו לעשות מרצונה ולא בעל כרחא קאמר, אלא להודיעה בעלמא וגזירת הכתוב היה, וכי הא דאמרינן בסמוך שאני הכא דאמר קרא אשר לא יעדה והפדה. אבל לדברי רש"י שפירש לעל שכן אב מוכרה בעל כרחא, מפרשינן הכא שצריך ליעדה מרצונה ולא בעל כרחא. וזה מיושב יותר. דאי גזרת הכתוב קאמר ולהודיעה בלבד, למה הוצרך אבימי לאוקמה אליבא דר' יוסי בר יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו, דאפילו לרבנן נמי דאמרי לקדושין ניתנו אתי שפיר דבין למר ובין למר אינו אלא גזירת הכתוב, ומכל מקום דברי ר"ת עיקר כמו שכתבתי למעלה.

אמר רבא אמר רב נחמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושין מדרי' יוסי בר יהודה. קשיא לן מאי שנא דנקט מדרי' יוסי בר יהודה. ת"ל דמקודשת מדין ערב, דכי אמר לה צאי וקבלי קושין הוי ליה כמאן דאמר לה כל הנותן לך פרוטה הר את מקודשת לו כאלו נתנו לי, ולא גרע מתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב. ויש לומר דלא דמי לערב, כיון שלא אמר כלום למקדש. וערב מדבר הוא עם המלוה, אלא כשאומר לה צאי וקבלו קדושין הוי ליה כאלו נותן לה זכותו שנתן וזכה לו תורה עליה שיקבל בק קדושין, והיא תתקדש לדעתה לכל מי שתרצה, וזה דומה לדרי' יוסי בר יהודה שהמכירה אנו חושבין כאלו אמר לה זכותי שיש לי בך אני נותן לך שתקדשי עצמך לאדון זה, ואע"פ שאינו דומה לגמרי, דבהא דרי' יוסי אילו רצה האב לחזור בו אינו יכול, אלא אם כן קדשה ממש לאחר, ובאומה לבתו צאי וקבלי קדושין אם רצה לחזור בו הדעת נותנת שחוזר.

ואם תאמר אם כן היאך היא מתקדשת. דהא אין זכיה לקטן, ואפילו לרי' יוסי דאמר (גיטין נט, ב) במציאת קטן שיש בה גזל גמור. הא אסיקנא דגזל גמור מדבריהם קאמר, אבל דאורייתא לית ליה זכיה כלל. ויש לומר

דדעת אחרת מקנה שאני, וכדמשמע בגיטין פרק האומר (סה, ב) דקטן שמבין בין צרור לאגוז זוכה לעצמו דבר תורה.

ואכתי לא ניחא, דזו זוכה לאחרים הוא, דכסף קדושיה דאביה הוא, והתם משמע דאינו זוכה לאחרים עד שיגדל ויביא שתי שערות, וכדאמרינן התם אמר רב יהודה אמר רב אסי צרורו וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים, חפץ ומחזירו זוכה בין לעצמו בין לאחרים, ושמוא אמר דא ודא חד היא אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו אוינו זוכה לאחרים, ופסק שם רבינו אלפסי כשמואל. ושמא נאמר דטעמא דזוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים משום שלזכות עצמו נותן דעתו ומתכווין הוא לזכות, אבל לזכות לאחרים אינו נותן דעתו כל כך ואינו זוכה להן, והכא כיון שהמקדש נותן לה והיא מתכוונת לקנות לעצמה, אע"פ שהאב חוזר ונוטל ממנה משום בח נעוריה שזכתה לו תורה, מכל מקום זכיתה זכיה. אי נמי איכא למימר דידה כיד אביה היא לזכות לו היכא דאיכא דעת אחרת מקנה, דלא גרע מחצרו (ב"מ יא, ב) דקונה לו בזכות שלא מדעתה.

ואיכא למידק בהא משום דחצר המהלכת היא. ונראה דרבותינו בעל התוס' דעתם לפסוק כרב יהודה אמר רב אסי דאמר חפץ ומחזירו זוכה בין לעצמו בין לאחרים, דא אותיבון רב חיננא ורב אויא עליה דשמואל מברייתא, ואע"ג דשניניהו, שינויי דחיקי נינהו, ולדעתם לא תיקשי מידי, דמוקמינן קטנה זו ביודעת להחזיר החפץ לאחר שעה שזוכה בין לעצמה בין לאחרים.

ואמר רבא אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרי' יוסי בר יהודה. ואיכא למידק מאי שנא דנקט מדרי' יוסי בר יהודה, תיפוק מדרי' יצחק דאמר (לעיל ח, ב) בעל חוב קונה משכון. ויש מפרשים דמדרי' יצחק לא שמענו אלא משכון דאחרים. אבל משכון דידה לא שמענו, דדלמא דעתה אמלוה, אב מדרי' יוסי בר יהודה שמענו אפילו משכון דידה, דהכא נמי משכון דידה הוי, דהא ייעוד אירוסין עושה וחוזרת היא צל האב, ואפילו למאן דאמר נשואין עושה, מכל מקום משכון דידה מיקרי, דהוי ליה כמאן דאמרה תן זכות שיש לך במשכוני לפלוני ואתקדש אני לך, ויש מי שפירש דמדרי' יצחק לא שמענו אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו, אבל משכנו בשעת הלואתו, לא שמענו, וכדמאמר במציעא בפרק השוכר (פב, א) ובשבועות (מד, א) אימר דשמעת ליה לרי' יצק משכנו שלא בשעת הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי שמעת

ליה, ומדרי' יוסי בר יהודה שמעינן אפילו במשכנו בשעה הלואתו, דאמה העבריה משכנו בשעת הלואתו היא, ומשום הכי נקט ליה מדרי' יוסי בר יהודה, ומהא שמעינן נמי לדרי' יצחק דאפילו בשעת הלואתו היא, וכבר הארכתני בפרק השולח (לז, א) בסייעתא דשמיא גבי מלוה על המשכון אינו משמט מדרי' יצחק.

ושני הפירושים האלו אינן עולין בשמועתינו כהוגן, לפי שלא אמרו כאן מהקדש במלוה שלה שיש עליה משכון, אלא המקדש במלוה שלש עליה משכון סתם אמרו, דמשמע דבכל מקום בא ללמדנו דין זה, ועוד דהמקדש במלוה אמרו, דמשמע דבגופה דמלוה מקדש ולא במשכון, דאם איתא, הוי ליה למימר המקדש במשכון שלה מקודשת וכלישנא דברייתא, דקתני קדש במשכו מקודשת. ומסתברא לן דחדושו של רב נחמן לומר לך שאע"פ שהמקדש במלוה אינה מקודשת יש לך מלוה שהיא מתקדשת בה, והיכי דמי כגון שיש עליה משכון שאע"פ שהמלוה אינה בעין מכל מקום הרי היא נהנית בחזרת המשכון בין שהמשכון שלה או של אחרים, דמברייתא לא שמענו אלא במקדש בגופו של משכון ומדרי'יצחק, אבל במקדש בגופה של מלוה ונותן לה את המשכון לא שמענו, עד שבא רב נחמן ולמד שאף במלוה היא מתקדשת, כיון שהיא נהנית מן המשכון, ואינו דומה לאידך דרבא אמר רב נחמן דאמר לעיל (ח, ב) התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת, דהתם לא היה המשכון קנוי לשעבוד המנה אלא במנה גרידא הוא מקדשה, ואחר כך הוא משעבד המשכון למלוה, אבל כאן שכבר היה המשכון קנוי לשעבוד המנה כשהוא מקדשה במלוה ומחזיר לה את המשכון כאלו מקדשה במשכון, שהרי הוא נהנית במנה של מלוה שהיא מתקדשת בו, דהיינו נאת המשכון.

וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"ה מהלי' אישות הי"ג"ד) שכתב המקדש במוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת וכו' מפני שהמלוה להוצאה ניתנה, ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו, היה לו אצלה מלוה על המשכון וקדשה באותה המלוה והחזיר המשכון הרי זו מקודשת, שהרי היא נהנית במשכון מעתה, והרי הגיע הנאה לידה זה מבואר כפירשנו. וכן פירשו רבותינו בעלי התוס' שבגוף המלוה הוא מקדשה, אלא שהפריזו על המדה ואמרו שאפילו לא החזיר לה את המשכון מקודשת, שהרי מקדש במלוה שיש עליה משכו אמרו סתם לא שנא נתן לה את המשכון לא שנא לא נתן לה את המשכון, וזה צריך תלמוד, דאם כן במלוה שאינה בעולם היאך

תתקדש, ועוד דלא דמיא לדרי יוסי בר יהודה דאמה העבריה גופה משכון הויא ומחזירו לה ביעוד זה, והיאך נלמוד ממנה למי שאינו נותן לה את המשכון, מחמירתא לקילתא לא ילפינן, ואע"פ שלא פירשו ונותן לה את המשכון, בכלל מה שאמר במלוה שיש שיש עליה משכון הוא, וסתמא דמלתא מי שנותן את המלוה נותן הוא כל זכות וכל שיש לו בה, והמשכון שמשועבד עליה נתן לה, וההיא דעשה לי שירין ונזמין דאמרינן לקמן (מח, א) דלמאן דאית ליה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אינה מקודשת, משום דהוי ליה מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת, ואע"ג דהתם תפיס להו לשירין אאגריה כדאיתא בפרק השוכר (פ, ב) במציעא, הא תריצנא לה לקמן בדוכתא בסייעתא דשמיא.

מלמד שצריך ליעדה. לפי מה שפירש ר"ת בריש מכלתין (ה, א. תוד"ה שכן) כסף באמה העבריה (מרצונה מפרשינן הכא שצריך ליעדה) בעל כרחא דהיינו שהבעל מיעדה בעל כרחא, הא דאמרינן הכא צריך ליעדה לאו לעשות מרצונה ולא בעל כרחא קאמר, אלא להודיעה בעלמא וגזירת הכתוב היה, וכי הא דאמרינן בסמוך שאני הכא דאמר קרא אשר לא יעדה והפדה. אבל לדברי רש"י שפירש לעל שכן אב מוכרה בעל כרחא, מפרשינן הכא שצריך ליעדה מרצונה ולא בעל כרחא. וזה מיושב יותר. דאי גזרת הכתוב קאמר ולהודיעה בלבד, למה הוצרך אבימי לאוקמה אליבא דרי יוסי בר יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו, דאפילו לרבנן נמי דאמרי לקדושין ניתנו אתי שפיר דבין למר ובין למר אינו אלא גזירת הכתוב, ומכל מקום דברי ר"ת עיקר כמו שכתבתי למעלה.

אמר רבא אמר רב נחמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושין מדרי יוסי בר יהודה. קשיא לן מאי שנא דנקט מדרי יוסי בר יהודה. ת"ל דמקודשת מדין ערב, דכי אמר לה צאי וקבלי קושין הוי ליה כמאן דאמר לה כל הנותן לך פרוטה הר את מקודשת לו כאלו נתנו לי, ולא גרע מתן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב. ויש לומר דלא דמי לערב, כיון שלא אמר כלום למקדש. וערב מדבר הוא עם המלוה, אלא כשאומר לה צאי וקבלו קדושין הוי ליה כאלו נותן לה זכותו שנתן וזכה לו תורה עליה שיקבל בק קדושין, והיא תתקדש לדעתה לכל מי שתרצה, וזה דומה לדרי יוסי בר יהודה שהמכירה אנו חושבין כאלו אמר לה זכותי שיש לי בך אני נותן לך שתקדשי עצמך לאדון זה, ואע"פ שאינו דומה לגמרי, דבהא דרי יוסי אילו רצה האב לחזור בו אינו יכול, אלא אם כן

קדשה ממש לאחר, ובאומה לבתו צאי וקבלי קדושיך אם רצה לחזור בו הדעת נותנת שחוזר.

ואם תאמר אם כן היאך היא מתקדשת. דהא אין זכיה לקטן, ואפילו לר' יוסי דאמר (גיטין נט, ב) במציאת קטן שיש בה גזל גמור. הא אסיקנא דגזל גמור מדבריהם קאמר, אבל דאורייתא לית ליה זכיה כלל. ויש לומר דדעת אחרת מקנה שאני, וכדמשמע בגיטין פרק האומר (סה, ב) דקטן שמבין בין צרור לאגוז זוכה לעצמו דבר תורה.

ואכתי לא ניחא, דזו זוכה לאחרים הוא, דכסף קדושיה דאביה הוא, והתם משמע דאינו זוכה לאחרים עד שיגדל ויביא שתי שערות, וכדאמרינן התם אמר רב יהודה אמר רב אסי צרורו וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים, חפץ ומחזירו זוכה בין לעצמו בין לאחרים, ושמוא אמר דא ודא חד היא אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו אוינו זוכה לאחרים, ופסק שם רבינו אלפסי כשמואל. ושמא נאמר דטעמא דזוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים משום שלזכות עצמו נותן דעתו ומתכווין הוא לזכות, אבל לזכות לאחרים אינו נותן דעתו כל כך ואינו זוכה להו, והכא כיון שהמקדש נותן לה והיא מתכוונת לקנות לעצמה, אע"פ שהאב חוזר ונוטל ממנה משום בח נעוריה שזכתה לו תורה, מכל מקום זכיתה זכיה. אי נמי איכא למימר דידה כיד אביה היא לזכות לו היכא דאיכא דעת אחרת מקנה, דלא גרע מחצרו (ב"מ יא, ב) דקונה לו בזכות שלא מדעתה.

ואיכא למידק בהא משום דחצר המהלכת היא. ונראה דרבותינו בעל התוס' דעתם לפסוק כרב יהודה אמר רב אסי דאמר חפץ ומחזירו זוכה בין לעצמו בין לאחרים, דא אותיבון רב חיננא ורב אויא עליה דשמואל מברייתא, ואע"ג דשנינהו, שינויי דחיקי נינהו, ולדעתם לא תיקשי מידי, דמוקמינן קטנה זו בידעת להחזיר החפץ לאחר שעה שזוכה בין לעצמה בין לאחרים.

ואמר רבא אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדר' יוסי בר יהודה. ואיכא למידק מאי שנא דנקט מדר' יוסי בר יהודה, תיפוק מדר' יצחק דאמר (לעיל ח, ב) בעל חוב קונה משכון. ויש מפרשים דמדר' יצחק לא שמענו אלא משכון דאחרים. אבל משכון דידה לא שמענו, דדלמא דעתה אמלוה, אב מדר' יוסי בר יהודה שמענו אפילו משכון דידה, דהכא נמי משכון דידה הוי, דהא ייעוד אירוסין עושה וחוזרת היא צל האב, ואפילו למאן דאמר נשואין עושה, מכל מקום

משכון דידה מיקרי, דהוי ליה כמאן דאמרה תן זכות שיש לך במשכוני לפלוני ואתקדש אני לך, ויש מי שפירש דמדרי' יצחק לא שמענו אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו, אבל משכנו בשעת הלואתו, לא שמענו, וכדמאמר במציעא בפרק השוכר (פב, א) ובשבועות (מד, א) אימר דשמעת ליה לר' יצק משכנו שלא בשעת הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי שמעת ליה, ומדרי' יוסי בר יהודה שמעינן אפילו במשכנו בשעה הלואתו, דאמה העבריה משכנו בשעת הלואתו היא, ומשום הכי נקט ליה מדרי' יוסי בר יהודה, ומהא שמעינן נמי לדרי' יצחק דאפילו בשעת הלואתו היא, וכבר הארכתני בפרק השולח (לז, א) בסייעתא דשמיא גבי מלוה על המשכון אינו משמט מדרי' יצחק.

ושני הפירושים האלו אינן עולין בשמועתינו כהוגן, לפי שלא אמרו כאן מהקדש במלוה שלה שיש עליה משכון, אלא המקדש במלוה שלש עליה משכון סתם אמרו, דמשמע דבכל מקום בא ללמדנו דין זה, ועוד דהמקדש במלוה אמרו, דמשמע דבגופה דמלוה מקדש ולא במשכון, דאם איתא, הוי ליה למימר המקדש במשכון שלה מקודשת וכלישנא דברייתא, דקתני קדש במשכו מקודשת. ומסתברא לן דחדושו של רב נחמן לומר לך שאע"פ שהמקדש במלוה אינה מקודשת יש לך מלוה שהיא מתקדשת בה, והיכי דמי כגון שיש עליה משכון שאע"פ שהמלוה אינה בעין מכל מקום הרי היא נהנית בחזרת המשכון בין שהמשכון שלה או של אחרים, דמברייתא לא שמענו אלא במקדש בגופו של משכון ומדרי'יצחק, אבל במקדש בגופה של מלוה ונותן לה את המשכון לא שמענו, עד שבא רב נחמן ולמד שאף במלוה היא מתקדשת, כיון שהיא נהנית מן המשכון, ואינו דומה לאידך דרבא אמר רב נחמן דאמר לעיל (ת, ב) התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת, דהתם לא היה המשכון קנוי לשעבוד המנה אלא במנה גרידא הוא מקדשה, ואחר כך הוא משעבד המשכון למלוה, אבל כאן שכבר היה המשכון קנוי לשעבוד המנה כשהוא מקדשה במלוה ומחזיר לה את המשכון כאלו מקדשה במשכון, שהרי הוא נהנית במנה של מלוה שהיא מתקדשת בו, דהיינו נאת המשכון.

וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"ה מהל' אישות הי"ג"ד) שכתב המקדש במוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת וכו' מפני שהמלוה להוצאה ניתנה, ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו, היה לו אצלה מלוה על המשכון וקדשה באותה המלוה והחזיר המשכון הרי זו מקודשת, שהרי היא נהנית במשכון

מעתה, והרי הגיע הנאה לידה זה מבואר כפירשנו. וכן פירשו רבותינו בעלי התוס' שבגוף המלוה הוא מקדשה, אלא שהפריזו על המדה ואמרו שאפילו לא החזיר לה את המשכון מקודשת, שהרי מקדש במלוה שיש עליה משכו אמרו סתם לא שנא נתן לה את המשכון לא שנא נתן לה את המשכון, וזה צריך תלמוד, דאם כן במלוה שאינה בעולם היאך תתקדש, ועוד דלא דמיא לדרי' יוסי בר יהודה דאמה העבריה גופה משכון הויא ומחזירו לה ביעוד זה, והיאך נלמוד ממנה למי שאינו נותן לה את המשכון, מחמירתא לקילתא לא ילפינן, ואע"פ שלא פירשו ונותן לה את המשכון, בכלל מה שאמר במלוה שיש עליה משכון הוא, וסתמא דמלתא מי שנותן את המלוה נותן הוא כל זכות וכל שיש לו בה, והמשכון שמשועבד עליה נתן לה, וההיא דעשה לי שירין ונזמין דאמרינן לקמן (מח, א) דלמאן דאית ליה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אינה מקודשת, משום דהוי ליה מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת, ואע"ג דהתם תפיס להו לשירין אאגריה כדאיתא בפרק השוכר (פ, ב) במציעא, הא תריצנא לה לקמן בדוכתא בסייעתא דשמיא.

דף יט - ב

תנו רבנן כיצד מצות יעוד אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי כו' אפילו בסוף שש ואפילו סמוך לשקיעת החמה ונוהג בה מנהג אישות דר' יוסי בר יהודה אומר אם יש שהות ביום כו'. ירושלמי (פ"א ה"ב) על דעתה דרבנן משעה ראשונה נותן כסף ליעודין, על דעתיה דר' יוסי בר"י בסוף נותן כסף ליעודין, מאן דאמר בסוף נותן כסף ליעודין מעשה ידיה של בעלה, ומאן דאמר משעה ראשונה נותן כסף ליעודין מעשה ידיה של בעלה נעשה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שמעשה ידיך שלי. ונראה משום האי טעמא לא אמרינן לעיל (יח, ב) גבי יעוד נשואין עושה או אירוסין עושה, נפקא מינה ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה ולמעשה ידיה, דבין כך ובין כך מעשה ידיה לבעלה דהוי כאמן דאמר לה על מנת שמעשה ידיך שלי.

אלא משל רבנן. פירש רש"י מדברי חכמים אנו למדין משל זה שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר לי יום כו', ובסמוך נמי דאמרינן פשיטא מהו דתימא הא לא אמר לה מעכשיו. פירוש (יחליף) [ותילף] מינה דאפילו בלא [מ]עכשיו מקודשת לראשון, דהא באמה לרבנן לא אמר לה מעכשיו, ואפילו הכי כי אמר לה בסוף שש סמוך לשקיעת החמה הרי את מקודשת [הרי זו מקודשת], דאלמא מעכשיו מתחילין קידושין. ואינו מחוור שאין זה שיטת התלמוד להביא ראיה מן הדבר על המשל, אלא סומך הדבר מן המשל, ועוד דהא דקאמר משל לאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר לי יום, אי בשאמר לה בלשון זה ממש אין זה (ב)[כ]אמה העבריה לרבנן. דאלו אמה העבריה אם בא אחר וקדשה בינתים אינה מקודשת לשני כלל אלא אם רצה אדון לייעד מייעד כדאמרינן בסמוך. והאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר לי יום ובא אחר וקדשה בתוך לי יום מקודשת ואינה מקודשת לשניהם (כלקמן נט, ב), דמספקא לן אי תנאי הוי או חזרה הוי, אלא על כרחין בשפירש ואמר מעכשיו אם אין אני חוזר בו מכאן ועד לי יום, ובשפירש פשיטא דמקודשת לראשון ואין צריך להביא מאמה העבריה. אלא וודאי המשל בא כאן ללמד ולומר דכי היכי דפשיטא לן התם דמקודשת לראשון הוא הדין גבי יעוד, דמעוות הראשונות לקדושין ניתנו. וכן פירשו בתוס'.

דף כ - א

אשכחן עבד עברי הנמכר לגוי הואיל ונגאל ידו על התחתונה. כך היא גירסת הספרים, ופירוש הואיל ויפה כחו שנגאל לקרובים ידו של עכו"ם על התחתונה, והקשה הראב"ד אם כן היאך סתם את דברים, ולדידי קשיא לי דהיכי קאמר נמכר לישראל דאינו (גואל) [נגאל] לקרובים מנין, והא מיבעיא בעינן לה לקמן (כא, א) נמכר לישראל אם נגאל לקרובים אם לאו. ואפשר לומר דהכי קאמר אשכחן עבד עברי הנמכר לגוי הואיל וכתוב ביה בהדיא דנגאל לקרובים, נמכר לישראל דלא איכתיבא ביה גאולת קרובים כשתמצא לומר שאינו נגאל מנין. וגירסת הראב"ד יותר נכונה דגריס אשכחן עבד עברי הנמכר לגוי שנגאל וידו על התחתונה, וכן

דף כ - ב

וכי יש שנים מרובות ויש שנים מועטות. פירש רש"י וכי אפשר להיות מרובות משש או מועטות משש. וקשיא לי חדא דהא משמע דבשנים קא קשיא ליה כדאמר בסמוך, אם כן לימא קרא אם עוד רבות שנים ואם מעט נשאר שנים, מאי בשנים, דאלמא (הא) [דקא] קשיא ליה. ועוד היכי מקשה להדיא וכי יש יותר משש או מועטות משש, [הרין] (ו) פלוגתא דתנאי היא וקיימא לן כרבנן דאמרי מוכר עצמו נמכר לשש ויותר על שש. ונראה לי דהכי פירושו וכי יש שנים מרובות, דבשנים משמע דיש ריבוי בגופן של שנים או מיעוט בגופן של שנים, אלא נתרבה כספו, דהיינו כאילו נתרבו השנים דמלאכת השנים נתרבה כנ"ל.

או דלמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן. פירש רש"י דגאולת חצאין יש בה להקל ולהחמיר כדלקמן, והיכא דהוי קולא לגביה אמרינן דנגאל, והיכא דהויא חומרא לגביה אמרינן דאינו נגאל, כדגלי קרא גבי השביח והכסיף. פירוש לפירושו דגזירה שוה לא ילפינן כלל, וכיון שכן מסתברא דנגאל לחצאין, הואיל ואשכחן דאקיל רחמנא גביה, וכיון דמהאי טעמא אתי ביה אף אנו נאמר דדוקא לקולא לגבי דידיה אמרינן לחומרא לא אמרינן, דממקום שבאת מהשביח והכסיף. [אולי חסר כאן איזה תיבה]. והראב"ד פירש גזירה שוה זו לא נשנית אלא להקל על שדה אחוזה, שנלמד אותו מעבד עברי לענין השביח והכסיף כדאיתא בערכין, אבל להחמיר על עבד הנמכר לגוי לא נאמרה, שאין לנו להחמיר עליו ולהקל לגוי אלא אם כן נתפרש בו.

והא דאמר אביי אם תמצא לומר נגאל לחצאין משכחת לה לחומרא. ולא קאמר אם תמצא לומר אינו נגאל לחצאין משכחת לה לחומרא וכו'. פירש הראב"ד משום דאביי לסיועי לרב ששת אתא. כלומר לא תיחוש לה להך דרשה דקא דרשת ביה ונגאל כולו ולא חציו, דאף על גב דלקולא אזלינן ביה ולא לחומרא, אף כשתמצא לומר נגאל לחצאין אינו קולא גרידא לגביה, דיש בו להקל ולהחמיר ולהאי פירושא לא תיקשי לן אמאי

לא קאמר או דלמא היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי כדאמר בסמוך, דהכא על כרחין איכא לגזירה שוה לגבי שדה אחוזה למילף עליה מעבד עברי לענין השביח והכסיף.

אי אמרת אין נגאל לחצאין הנך מאה פקדון נינהו. תמיהא לי היכי הוּוּ פקדון, והא איהו לפרעון קבלינהו, דאף כשתמצא לומר דאינו נגאל לחצאין, היינו שאינו יכול לכוף את האדון לקבל פדיונו לחצאין, אף על גב דבעלמא הוי פרעון, כדאמרינן במציעא (עז, ב) פרעיה זוזא זוזא פרעון הוי, אבל אי ארצייה ואתרצי וקביל לפרעון אמאי לא הוי פרעון, כיון דקבליה קבליה, ואף כשתמצא לומר שאסור לגאול לחצאין כשם אסור לגאול תוך שתי שנים, כדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (כט, ב) דתנן התם המוכר שדהו בשעה שהיובל נוהג אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר (ויקרא כה, טו) במספר שני תבואות ימכור לך, ואמרינן עלה בגמרא אחד הלוקח ואחד המוכר קיימי עליה בעשה, אפילו הכי אי עבר וקביל קביל ואפריק עליה. ועוד דבתוך שנישנים איכא עשה משום דכתיב במספר שני תבואות ובעינן שנים (תקנה) [כתקנתן] וליכא, אבל בגאולת חצאין לא אשכחן ואיכא למימר דהכא בדקביל סתם, וכאותה שאמרו במסכת שבועות (מא, ב) ואל תפרעני אלא באפי תרי דתנו הלכתא, אזל ופרעיה בין דיליה לדיליה ואתניסו כו', ואמר אין קבלתינהו מיניה מיהו אמינא ליהוּוּ פקדון בידי עד דמייתי תרי דתנו הלכתא ומקיים תנאיה. והכא כיון דקבלינהו סתם ומדינא לא הוי פרעון, דבר תורה חשבינהו להו כפקדון עד דפרע ליה דמי כוליה. אבל אי אתנו בפירוש שיהא פרעון בין שתמצא לומר נגאל או אינונגאל פרעון הוי, ויהיב ליה מאי דאישתאר עליה ונפיק.

ומהכא נמי משמע דאף כשתמצא לומר נגאל לחצאין, בעבד אינו עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. ואם קרקע הוא כגון בית בבתי ערי חומה אינו נוטל חצי פירותיו, אלא כולהו פירות דלוקח הוּוּ, עד דפרע ליה כוליה, דאי לא תימא הכי היא נמי כי אתרצי וקביל חצי דמיו הא אפריק פלגיה וזכה בחצי פירותיו מעתה, ואם כן היכי קרינן להו פקדון, אדרבה פרעון גמור הוי, והלכך מסתברא לענין ממשכן שדהו שגואל לחצאין מדינא כדבעינן למיכתב. אי גאל לחצאין פירי מיהא כולהו דמלוה נינהו, דכוליה שדה אשתעבדי אשתעבד לכולה מלוה, ועד דפרע ליה כולה מלוה לא שקיל פירי ולא כלום.

וכן נראה דעת ה' ר' שמואל בר מאיר בבבא בתרא פרק בית כור (קד, ב) גבי היו שם נקעין עמוקין יי טפחים אין נמדדין עמה, ואקשינן נהי דבהדי ארעא לא קדשי ליקדשו באפי נפשיהו, ופירש הוא ז"ל נהי נמי שאינו בכלל השדה לענין פדיון, יפדו בפני עצמן לחשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, ונפקא מינה שנגאלין בפני עצמן. ולפום ריהטא קשיא לי לפירושו דהא מקדיש שדה אחוזה דברי הכל נגאל לחצאין, ואפילו הוי מכלל השדה נגאל הוא לחצאין. אלא שדעת הרב ז"ל דהא דאמרינן גואל לחצאין, לא שיאמר לגזבר הא לך חצי דמיו ותן לי חצי שדה. דגזבר אומר לו שדה הקדשת ולא חצי שדה. אלא לומר שיכול לכוף לקבל חצי הדמים שעד היובל, ונ"מ שחצי השדה אינו נחלט לכהנים ביובל והוא הדין לממשכן שנות לו חצי דמים ולכשיהיה לו חצי דמיו האחרים יתן לו, וכן (משמע) [מצאתי] להרמב"ן נר"ו בממשכן שהדין כנראה שאינו יכול לפדות חציו בחצי דמיו והוא הדין לבי' שדות בהלואה אחד.

מדאיבעיא לן. בעבד עברי ובבית בבתי ערי חומה אם נגאלין לחצאין או גמרינן גאולתו גאולתו משדה אחוזה, שמע מינה דמשכונא בעלמא נגאלת לחצאין.

דף כא - א

משום דאיכא למימר עבד עברי הנמכר לגוי יוכיח שיפה כחו לגאול מיד כו'. ואם תאמר אם כן אמאי לא גמיר מעיקרא דדינא מעבד עברי דלית ליה פירכא. יש לומר דמעיקרא בעי למילף קרקע מקרקע, וכי לא קם ליה דינא יליף ליה מעבד עברי.

ההוא לקובעו חובה ואליבא דר' אליעזר. תמיהא לי ולילף מינה אליבא דר' יהושע דהלכתא כותיה, דר' יהושע נמי אית ליה ההוא ברייתא כדמשמע בסמוך דאמרינן ההוא לקובעו חובה, וזו אפילו לר' יהושע, ועל כרחין לדידיה לרבות בתי ערי חומה קאמר דבתי חצרים בהדיא כתיבי. ויש לומר דלר' יהושע לא דרשינן מיניה לרבות בתים כלל, אלא לרבות עבד עברי הנמכר לגוי. ואינו מחוור כלל דהיכי אפשר דקרא דכתיב

(ויקרא כח, כד) בכל ארץ אחוזתכם ואנן אמרינן דלא מרבי קרקע אלא עבד עברי ויותר קשה דמי הזקיקו לרב ששת לדחוקי כולי האי.

כדאמר רב נחמן בר יצחק הקרוב קרוב קודם. פירש רש"י דגבי שדה אחוזה כיון שלא פירש הקרוב קרוב קודם כי הכא דפריש דודו ברישא והדר בן דודו ואם לאו משאר בשרו, כתב כאן יגאלנו יגאלנו לרבות כל הגאולות שיהיו כסדר הזה. וקשיא לי דהא גבי נחלות דכתיב (במדבר כז, יא) לשארו הקרוב אליו ודרשינן (ב"ב קי, ב) הקרוב קרוב קודם. ומסתברא דהכי פירושו דאי משום ובא גואלו הקרוב אליו הוה אמינא הקרוב שיש בידו ספק לגאול קודם, ואפילו היה בן דודו אמיד ודודו אינו אמיד בן דודו קודם, דהכי כתיב (ויקרא כה, כה) ובא גואלו הקרוב אליו וגאל מי שיש בידו ספק לגאול, אבל השתא דכתיב יגאלנו רבה כל הגאולות לעכב שיהיו דוקא כסדר הזה, ואם בן דודו אמיד ודודו אינו אמיד.

דף כא - ב

וחכמים אומרים אין עבד עברי נרצע מפני שנעשה בעל מום. ושאלו בירושלמי (ה"ב) וירצע מן הסחוס פחות מכרשינה. פירוש לפי ששנינו בבכורות (לז, ב) נקבה מלא כרשינה, אבל פחות מכרשינה אינו מום, והשיבו שלא יבא לידי כרשינה, והרמב"ן נר"ו כתב דנראה דמרצע גדול הוא גס ועושה נקב רחב כמלא כרשינה, ומשום הכי היה יודן ברבי דורש שאין רוצעין אלא במילת כדי שלא יפסל.

רב אמר מותר הואיל ואשתרי אשתרי. קשיא לי והא יבמה מן האירוסין דשריא לכהן גדול דבר תורה בביאה ראשונה, (יבמות כ, ב), ואפילו הכי בביאה שניה אסירא ולא אמרינן כיון דאשתרי אשתרי. ויש לומר דהתם לא שרי לה ניהליה קרא בהדיא, אלא דמדרש קא דרשינן משום דעתי עשה ודחי לא תעשה, ובביאה ראשונה דאיכא עשה שרי, שניה דליכא עשה אסירא, אבל כאן דשריא לה בהדיא ולא חלק בין ביאה לביאה, אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי. והא לא דמיא אלא לאשת אח דשריא בהדיא ולא אמר ביאה ראשונה שריא שניה אסירא, ואם תאמר אם כן

מאי טעמיה דשמואל דאסר, יש לומר דלא דמי לאשת אח, דהתם מצוה רמיא עליה, וליכא למימר דבביאה ראשונה רמיא עליה מצוה ובביאה שניה אהדריה לאיסוריה, אבל יפת תאר לאו מצוה היא, שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע (יומא פג, א), ולא דמיא אלא למי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו עד שיאורו עיניו ומשם ואילך באיסוריה קאי, והכי נמי מביאה ראשונה ואילך דנתקרה הדעת אסור.

כל היכא דקרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך קרינא ביה וראית בשביה. לא ידענא אמאי נקט והבאתה, ולא נקט ולקחת לך לאשה דמפורש טפי וסמוך לוראית בשביה.

תנו רבנן וראית בשביה בשעת שביה. פירוש פרט לשנתן עיניו בה קודם שביה, ורש"י פירש ולא שלקחה מתחלה למכרה או לשפחה, אבל בשעת שביה שריא משום יצר הרע. ואם תאמר והא שלא בשעת שביה נמי מדאורייתא בצנעא שריא, כדאיתא בעבודה זרה פרק אין מעמידין (לז), (ב) יש לומר דמשום דבשעת מלחמה איכא ישראל טובא ואיכא פרהסיא אסירא, ואי לאו דשריא קרא קנאין פוגעין בו.

אשת אפילו אשת איש. ואם תאמר והא אישות לית להו כדאמרינן (סנהדין נח, ב) אשת רעהו פרט לאשת אחרים, ואמרינן בסנהדרין הבא על העכו"ם חייב עליו משום נשג"ז, אבל אישות לית להו ואפילו מדרבנן, דהא נשג"ז דרבנן דבית דינו של חשמונאי גזרו עליה, ואפילו הכי משום אשת איש ליכא. ויש מפרשים דלאו משום איסור אשת איש אצטריך קרא למעוטי דלא, אלא לפי שאינה מתגיירה יפה לפי שאחר בעלה לבה הולך, שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, קא משמע לן דאפילו הכי בשר תמותות שחוטות הן ומותרות.

דף כב - א

והבאתה (אל תוך) שלא יחלצנה במלחמה. פירש רש"י שלא ישכב עמה עד שיביאנה לביתו. נראה שהוא מפרש שאסור לבא עליה אלא לאחר כל המעשים הללו. והקשו בתוס' והא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע,

ואי במלחמה אסירא הא איכא משום יצר הרע, ואיכא למימר דכיון דאיכא פת בסלו מיתבא דעתיה, ואכתי קשיא דאי לאחר כל מעשים האלו ובביתו (היא) גיורת [היא] ושריא, ואמאי אצטריך קרא למשרייה, ואף כשתמצא לומר שאינה גיורת גמורה דעל כרחא מתגיירת, מכל מקום כיון דבביתו הוא בצנעא שריא ליה דבר תורה (ע"ז, לו, ב) ואכתי קרא לא צריך. ועוד הקשה [עליו] רבינו תם מדאמרינן בסנהדרין (כא, א) תמר בת יפת תאר היתה, משום דכתיב (שמואל'ב יג, יג) דבר נא אל המלך עלי כי לא ימנעני ממך, ואם לא בא דוד על מעכה אמה אלא לאחר שנתגיירה ולאחר כל המעשים האלו, מי שריא ליה לאמנון, והא אחותה היא דבר תורה, אבל אם בא עליה במלחמה שריא ליה, דבת גויה היתה, ובן בנד הבא מן הגויה (לקמן סח, ב) אינו קרוי בנד אלא בנה.

ופירש רבינו תם דביאה ראשונה אפילו במלחמה שריא, אבל ביאה שניה אסורה אלא לאחר כל המעשים, ושלא ילחצנה במלחמה היינו שלא ידחוק אותה במלחמה לעשות כל המעשים האלו כדי שיבא עליה פעם שניה, אם שוהין במלחמה. והרמב"ם כתב (הלכות מלכים פ"ח ה"ב) ומנין שלא ילחצנה במלחמה שנאמר והבאתה יכניסה למקום פנוי ואחר כך יבעול, וכן כתב ואסור לבעול אותה ביאה שניה עד שישאנה, ובספר היראים מפרש שלא ילחצנה שלא יבא עליה בעל כרחא, אבל מדעתה מותר קודם שתתגייר, ודוד מדעתה בא עליה. ואם תאמר אם כן מאי בשר שחוטות איכא הכא בשר נבלות הוא, יש לומר כיון שדעתה להתגייר תמותות שחוטות קרינא ליה.

ורבינו יצחק זצ"ל מצא בירושלמי שזה מחלוקת של אמוראין, דגרסינן התם בפרק בתרא דסנהדרין ר' יוחנן שלח אמר לרבנין דתמן תרתין מלין אתון אמרין בשם רב ולית היא, (כאן) [כן] אתון אמרין בשם רב יפת תואר לא התירו בה אלא ביאה ראשונה, ואני אומר לא ביאה ראשונה ולא ביאה שניה אלא אחר כל המעשים דכתיב (דברים כא, יג) ואחר כן תבא אליה ובעלתה אחר כל המעשים, ולדברי ר' יוחנן איכא למימר דסבירא ליה דתמר לא היתה בתו של דוד, אלא בת מעכה מן הגוי, והא דכתיב (שמואל'ב יג, יח) כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים, לא משום שהיתה בתו של דוד, אלא שגדלה עם בנות המלך, וכי קרי לה אמנון אחותו ואבשלום דאמר לה האמנון אחיך, לפי שגדלו יחד כאחים. ורב דאמר בסנהדרין (כא, א) דבת יפת תואר היתה, אזיל לטעמיה דאמרו משמיה בירושלמי דביאה ראשונה מותרת מיד.

דף כב - ב

יכול אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל תלמוד לומר לעולם בהם תעבודו. ואף על גב דועבדו לעולם דרשינן (לעיל טז, א) לעולמו של יובל, התם משום דאתא ושבתם איש אל אחוזתו וגלי עליה. ואם תאמר מכל מקום כיון דהוקש לקרקעות נימא דהאי לעולם היינו עולמו של יובל. יש לומר אם כן לישתוק קרא מינייהו ואנא ידענא דאי ללמד שלא יצא בשש פשיטא דמנא תיתי. ואם תאמר האי לעולם אצטריך לעשה כדאמרינן (גיטין לח, ב) המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה, מו) לעולם בהם תעבודו. יש לומר מכל מקום שמעת מינה שהוא עובד לעולם, דאי לא ליכתוב בהם תעבודו ולא ליכתוב לעולם כנ"ל.

תנא אף בחליפין. ונראין הדברים דאינו קנה עצמו בחלפין, מדלא תנו כן אסיפא דמתניתין גבי קונה את עצמו, וכבר הארכתי בזה בגטין פרק השולח (לט, בד"ה ולא היא) בס"ד.

תנו רבנן כיצד בחזקה התיר לו מנעלו כו'. כל אלו מלאכות של עבד הן, ולפיכך עבד נקנה בהן, אבל תפר או אפה לרבו אין זו חזקת העבדים, שאין אלו אלא אכילת פירות, ואכילת פירות אינה חזקת קניה, והמציע מצעות בנכסי הגר דאמרינן בפרק חזקת (ב"ב נג, ב) דקנה, היינו משום דנהנה גופו מגוף הקרקע, ודוגמתו בעבדים הגביהו הוא לרבו, שגוף האדון נהנה מגוף העבד, ולא כתב כן הרמב"ם (פ"א מהל' מכירה הט"ז ופ"ב מהל' זכייה ה"ב).

הגביהו רבו לו לא קנאו ר' שמעון אמר לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום. וקיימא לן כר' שמעון, דהא נקנה אף במשיכה כדאמר שמואל, ורב אשי נמי הכי קאמר, וכל שכן בהגבהה.

דף כג - א

איכא דאמרו קטן הוה ודלא כאבא שאול. זו היא גירסתו של רש"י. ופירוש דאלו לאבא שאול לא היה צריך לכך, דאפילו לאחר מיתה היה יכול לזכות בו. ואינו מחוור דדילמא לא נתכוון אלא כדי שלא יקדימונו אחר (בחזרה) [בחזקה]. והגירסא הנכונה וכאבא שאול. ויש מפרשים מדלא דקדק אחריו לראות אם היה מתעסק בעבודתו בשעת מיתה, שמע מינה כאבא שאול סבירא ליה דאפילו לאחר זמן קטנים המחזיק בהן זכה בהן, ולא נתכוון אלא להוליכו לביתו כדי שלא יזכה בו אחר. ואין זה נכון בעיני, דאם כן למאן דאמר גדול הוה כמאן עבדה, דהא לכולי עלמא גדולים קנו עצמן בני חורין, ואיך לא דקדק אם היה מתעסק בעבודתו משעת מיתה אי לאו. ועוד דהא אמרינן זה פירש למיתה וזה פירש לעבדות, אלמא תקיף עליה עלמא כולי האי, דקודם שנסתלק מעבדות כבר מת (הגוי) [הגר].

ורבינו תם פירש איכא דאמר קטן הוה, שאם היה גדול לא היה מועיל לו אף על פי שזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, דאפילו בשעבודת אחרים עליו קודם הוא את הכל לזכות בעצמו, כיון שיש לו יד אבל קטן שאין לו יד, זכה כל הקודם בו כאבא שאול, אבל לרבנן בין גדול בין קטן ואפילו עבדות אחרים עליו קנה עצמו בן חורין, דזכו בו מן השמים, ואינו מחוור בעיני כל הצורך. דאם כן למאן דאמר גדול הוה כמאן ודוחק הוא לומר דלישני נמי פליגי בהאי דינא (נמי) דללישנא קמא אמרינן דעבדות אחרים מעכבת בזכיותו. וללישנא בתרא אמרינן דאין עבדות אחרים מעכבת על יד העבד מלזכות בעצמו, שאין משמעות לשון הגמרא סובלת כן.

מתניתין: וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו. ירושלמי (ה"ג) אמאי לא תנינן וקונה את עצמו בראשי אברים שאינן חוזרין, אמר ר' יוחנן מפני המחלוקת, אית תנאי תני צריך גט שחרור אית תנאי תני אין צריך גט שחרור.

גמרא: והא לא תני הכי דתניא בשטר על ידי עצמו ולא על ידי אחרים דברי ר' מאיר. קשיא לי ודלמא על ידי אחרים דקאמר היינו שלא מדעתו, אבל מדעתו אף על ידי אחרים, ויש לומר דברייתא זו על משנתנו נשנית ופירושא דמתניתין היא.

ושאני כסף הואיל וקני ליה בעל כרחיה מקני ליה בעל כרחו. ואם תאמר כיון דיכול הוא לשחררו בעל כרחו בכסף ולפסלו מן התרומה ולאוסרו בשפחה כנענית, מאי טעמא דר' מאיר דאמר דבשטר על ידי אחרים לא, דחוב הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות, דהא משמע פרק קמא דגיטין (יא, ב) דכל שיכול רבו לפוסלו בתרומה ולאוסרו בשפחה על ידי אחרים לא חשבינן ליה חובתו כשנותן גיטו על ידי אחרים אלא זכותו, דאמרינן התם (יב, א) אמר להם ר' מאיר השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה. וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל ליה, שביק ליה ועריק ליה. ואהדרו ליה רבנן אי בעי שקיל ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה, כלומר, וכיון שכן כשמוציאו לחירות על ידי אחרים לאו חובתו הוא אלא זכותו, ופרכינן ור' מאיר תינח עבד כהן דאיכא הפסד, אלא עבד ישראל במה מפסידו. ואהדר להו שאוסרו בשפחה מה שאינו יכול לפסלו במכירת אחרים, אלמא אילו יכול לפוסלו בשפחה בכסף על ידי אחרים אף בשטר היה יכול להוציאו לחירות על ידי אחרים ולא חשבינן ליה חובתו, ויש לומר דשאני הכא שאינו בידו של אדון לשחררו בכסף על ידי אחרים, שלא ימצא מי שיתן לו כסף כדי לשחררו.

ואם תאמר אכתי לא ניחא דהא אי בעי מפקיר ליה ואסר ליה בשפחה, דבפרק בתרא דנזיר (סב, ב) מסקינן דר' מאיר כשמואל סבירא ליה דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור. ויש לומר דר' מאיר לית ליה דשמואל כדמוכח הכא מהאי טעמא דאמרן. והא דקאמר התם דכולי עלמא אית להו דשמואל, הכי קאמר דמהכא לא שמעינן מידי דלית ליה לר' מאיר כשמואל, אבל מהא דהכא ודאי שמעינן לה.

האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד. קשיא לי לימא הואיל ומקנה ליה לאחר בעל כרחיה מקנה ליה לעצמו בעל כרחיה, דמאי שנא. ומינה דאפילו בשטר על ידי אחרים, דהאי שטרא והאי שטרא חדא נינהו, דמאי שנא מקנה לאחר ממקנה לעצמו. ויש לומר דאביי הכי קאמר כשם שנכנס אצלו בעל כרחו בכסף כך יוצא ממנו בעל כרחו בכסף, ומשום הכי פריך נימא כשם שנכנס אצלו בעל כרחו בשטר כך יצא ממנו בעל כרחו בשטר, ופרקינן שטר כניסה לחוד ושטר יציאה לחוד.

מכדי שמעינן להו לרבנן דאמרי זכות הוא לעבד כו'. והוא הדין דהוה מצי למימר אם כן בשטר על ידי אחרים אמאי, אלא דאלומי אלים לקושייה דבין בכסף בין בשטר שמעינן להו לרבנן דזכות הוא לו. ואם תאמר אמאי לא אהדר ליה דרבנן לאפוקי שאינו יוצא בכסף על ידי

אחרים בעל כרחיה דעבד הוא דקאמרי, ולאפלוגי עליה דר' מאיר דאמר אפילו בעל כרחו, דהא ודאי משמע לכאורה דלרבנן דוקא שלא מדעתו הא בעל כרחו לא, דהא טעמא אמרינן לרבנן משום דזכות הוא לו ולא אשכתן דזכין לאדם בעל כרחו, וכן דעת הרב אלפסי דאין העבד יוצא בעל כרחו על ידי אחרים, וכמו שנכתוב לפנינו, ויש לומר דבשטר על ידי אחרים דקאמרי רבנן לאו בעל כרחיה דעבד קאמר, דשטר בעל כרחו על ידי אחרים לא אשכתן, אלא לשלא מדעתו הוא דאתא, וכיון שכן בכסף על ידי עצמו דקאמרי דומיא דשטר הוא ולאפוקי על ידי אחרים אפילו כהאי גוונא.

ויש אומרים דכסף על ידי אחרים לרבנן אפילו בעל כרחו נמי איתיה, דלא משמע דרבנן מחמרי בהא טפי מר' מאיר, דאדרבה מקילי טפי מר' מאיר גבי עבד, ומסתמא רבנן נמי בכסף בעל כרחו מודו לר' מאיר כטעמייהו דאביי ורבא, והיא הנותנת דלא פריק ליה הכא דכסף על ידי עצמו לאפוקי על ידי אחרים בעל כרחו.

ואם תאמר אם כן כי פריך מכדי שמעינן להו לרבנן דאמרי זכות הוא לעבד כו', דמשמע הא אילו הוה סבירא ליה דחוב הוא לעבד ניחא, הא הוה מי לאלומי קושייה ולימא דאפילו בעל כרחו נמי, משום דרבא דכסף קבלת רבו גרמה לו. איכא למימר דמשום דההוא טעמא אליבא דר' מאיר אתמר, לא פשיטא ליה מלתא דרבנן מודו ביה כי היכי דליקשו מיניה, ואקשו ממתניתין דגיטין (יא, ב) דתנינן בהדיא דזכות הוא לעבד. ול"נ דאפילו בשטר על ידי אחרים בעל כרחיה איתיה לרבנן, וכמו שאני עתיד לכתוב בסמוך, והתם על כרחך משום דזכות הוא לו, שאילו היה חוב לעבד חובתו על ידי אחרים לא אשכתן, הלכך נקט הכא טעמא דזכות כי היכי דתיסוק טעמא בין לכסף בין לשטר.

והא קיימא לן גיטו וידו באין כאחד. פירש רש"י שמעשים בכל יום שהעבד מקבל גיטו, ואי רבנן פליגי עליה דמלתא מי שבקינן רבנן ועבדינן כר' מאיר, ולא היה צריך לכך, דבהדיא מוכחא בפרק קמא דגיטין דסבירא להו לרבנן כן, דאמרינן התם (יב, ב) אמר ר' אלעזר אמרו לו לר' מאיר והלא זכות הוא לעבד כו', אמר להן ר' מאיר השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה, וכי תימרו אי בעי כתב ליה גיטא וזריק ליה שביק ליה ועריק ליה. אלמא לרבנן אי זריק ליה גיטה יצא לחירות, אם כן סבירא ליה דגיטו וידו באין כאחד. ומשמע נמי דמתניתין הוא דתנן בגיטין פרק הזורק (עז, א) הזורק גט לאשתו לתוך ביתה או לתוך חצרה

מגורשת כו', ופירש רבא התם טעמא משום דגיטא וחצרה באין כאחד, וגמיר לה ממאן דאמר בעבד בשטר על ידי עצמו, דאלמא דגיטו וידו באין כאחד, וליכא למימר דסתם מתניתין ר' מאיר, דהא עביד רבא עובדא הכי התם, ואי לאו דמתניתין רבנן, לא הוה שביק רבנן ועביד כר' מאיר.

אי הכי נערבינהו ונתנינהו. ואם תאמר ולמאי דכתבינן לעיל דרבנן נמי אית להו בכסף בעל כרחו מדרבא דקבלת רבו גרמה לו, אמאי לא פריק ליה משום דכסף על ידי אחרים אפילו בעל כרחו, ובשטר על ידי אחרים שלא מדעתו אין בעל כרחו לא, איכא למימר דעיקר פלוגתא דרבנן ליתא אלא לאפלוגי אדר' מאיר בכסף על ידי עצמו דוקא, וכיון דתרוייהו על ידי אחרים כשרין, הוה ליה לערבינהו, דהשתא נמי דקתני בכסף על ידי עצמו וכל שכן על ידי אחרים הא לא משמע מינה בעל כרחיה אלא דומיא דשטר על ידי אחרים.

ושלש מחלוקת בדבר. פירש רש"י דבמתניתין גופא איכא ג' מחלוקות ר' מאיר וחכמים ור' שמעון בן אלעזר, ר' מאיר סבר בכסף על ידי אחרים דוקא, ואפילו בעל כרחו, משום דכסף קבלת רבו גרמה לו, אבל על ידי עצמו לא, משום דאין קנין לעבד בלא רבו, ובשטר על ידי עצמו משום דגיטו וידו באין כאחד, ועל ידי אחרים לא, משום דחוב הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות, וחכמים אומרים בכסף בין על ידי אחרים בין על ידי עצמו, על ידי עצמו דיש קנין לעבד בלא רבו, ועל ידי אחרים דזכות הוא לו, והוא הדין לשטר על ידי אחרים דזכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות, ועל ידי עצמו דגיטו וידו באין לו כאחד. ור' שמעון סבר בשטר על ידי אחרים דוקא, והוא הדין לכסף, מדקתני בברייתא אף בשטר על ידי אחרים, על ידי אחרים אין על ידי עצמו לא בכסף, משום דסבירא ליה דאין קנין לעבד בלא רבו, והלכך בכסף על ידי עצמו לא, ושטר משום דאין גיטו וידו באין כאחד, והלכך בשטר על ידי עצמו לא, וזכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות הלכך בין כסף בין בשטר על ידי אחרים הו איוצא.

ואינו מחוור דהא לא משמע דחכמים דמתניתין היינו חכמים דפליגי עליה דר' שמעון, חדא דהא בתר ר' שמעון קתני במתניתין ובלבד שיהא הכסף משל אחרים, ואם איתא ליקדמיה וליתנייה גבי חכמים, ועוד דסכינא חריפא מפסקא למתניתין, ועוד דמלישנא דגמרא לא משמע הכי, דקתני אלא בכסף בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים בשטר על ידי אחרים אין על ידי עצמו לא, ומני ר' שמעון היא, דאלמא ר' שמעון בכסף

בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים סבירא ליה, וחכמים דמתניתין היינו ר' שמעון, ושלוש מחלוקות לא במשנתנו עצמה נשנו, והיינו ג' מחלוקות דר' מאיר סבר בכסף על ידי אחרים דוקא משום דקבלת גרמה לו ולא על ידי עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו, ואפילו בעל מנת, ובשטר על ידי עצמו דגיטו וידו באין כאחד ולא על ידי אחרים דחוב הוא לו ואין חבין לאדם שלא בפניו, ור' שמעון דהיינו חכמים דמתניתין, סבר דכסף אף על ידי עצמו דיש קנין לעבד בלא רבו בעל מנת, דליכא מאן דפליג בהא אלא ר' מאיר לבדו, ובשטר על ידי אחרים דוקא משום דזכות הוא לעבד, ובהני תרתי אית ליה לר' שמעון כרבנן, אבל על ידי עצמו לא, דלית ליה גיטו וידו באין כאחד, ובהא פליג אדרבנן, דרבנן סבירא להו גיטו וידו באין כאחד כדמוכח בריש פרק קמא דגיטין (יב, ב) ובמתניתין דהזורק (עז, א), ובמאי דפריש עלה רבא כדכתבינן לעיל והיינו ג' מחלוקות, והא דקתני בדר' שמעון אף, לאו אכסף דנפשיה קאי, אלא אכסף דר' מאיר, דשמעיה לר' מאיר דאמר בכסף על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, אבל שטר על ידי עצמו אי, ואמר ליה אף בשטר על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, כלומר כמו שאתה אומר בכסף אף אני אומר כן בשטר, ובמקצת נוסחאות לא גרסי אף, ובתוספתא מפורש כן, דתניא התם בפרק קמא דמכילתין (פ"א הלכה ד) קונה את עצמו בכסף על ידי אחרים ובשטר על ידי עצמו מפני שהוא נותן משמאל לימינו דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים בכסף על ידי עצמו ובשטר על ידי אחרים, ובלבד שיהא כסף של אחרים, ואומר לו על מנת שאין לך רשות (ליפדות) [אלא לפדות בן], ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' מאיר אף בשטר על ידי אחרים אבל לא על ידי עצמו עד כאן בתוספתא. וזה מבואר שלא כדברי רש"י, וחכמים היינו ר' שמעון דידיה, דאילו חכמים דעלמא בשטר אף על ידי עצמו סבירא להו, דגיטו וידו באין לו כאחד כדאמרן.

ולענין פסק הלכה. קיימא לן כחכמים דבין בכסף בין בשטר בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים (אפילו בעל כרחו) ומשמע נמי דבכסף שעל ידי אחרים אפילו בעל כרחו, דכיון דאשכחן לר' מאיר דאית ליה הכי משום דקבלת רבו גרמה לו, ולא אשכחן רבנן דפליגי עליה בהדיא, לכאורה אינהו נמי כר' מאיר סבירא להו בהא, כדכתבינן לעיל. ור' אלפסי כתב בכסף על ידי אחרים אף על פי שנתנו לרב שלא מדעתו של עבד דקיימא לן זכות הוא לעבד שיוצא לחירות, משמע דסבירא ליה לרב [ז"ל] דבעל כרחו לא, אלא דוקא שלא מדעתו ושיאמר העבד כששע רוצה אני, אבל צווח לא יצא לחירות, דכי אמרינן זכין לו לאדם שלא בפניו הני מילי בשנתרצה כששמע, אבל בצווח לא, כדאמרינן בפרק יש נוחלין (קלח, א),

ובשטר הסכימה דעת רבותינו הצרפתים שאינו בעל כרחו עד שישמע ויאמר רוצה אני, וכן ראיתי דעת רמב"ן נר"ו דשטר על ידי אחרים משום דזכין לאדם שלא בפניו הוא, ולא אמרו זכין לאדם שלא בפניו אלא כששמע ואמר רוצה אני, אבל בצוות לא.

וקישא לי דהא בשמעתא דאמר ר' אלעזר אמרו לר' מאיר כו' דבפרק קמא דגיטין (יב, ב) משמע לכאורה אפילו בעל כרחו נמי, דהא אמר להו ר' מאיר מה תשיבוני על התרומה שאילו עבד כהן שברח אוכל בתרומה וזה אינו אוכל, וכי תימרו כתב ליה גיטא וזריק ליה עריק ושביק ליה, דאלמא משמע דיכול הוא לפוסלו מן התרומה בעל כרחו בשטר על ידי אחרים, דאי לא אף זה שברח אוכל בתרומה, דאי בעי צווח ואמר דלא ניחא ליה דלזכי ליה האי בשטר שחרוריה, ואי לאו דמסתפינא אמינא דהכא אפילו בעל כרחו נמי, ומתנת ממון שאני, דלאו זכות גמור הוא, ואדרבה חוב הוא מצד עצמו דכתיב (משלי טו, כז) ושונא מתנות יחיה, אלא מיהו מצד שנפשו של אדם מחמדתן קרינן ליה זכות, ואף על פי שהוא מצד עצמה חובה זכין לו שלא בפניו, אבל גט שחרור דזכות גמור הוא, דמתירו בבית חורין ומכניסו לכל מצות כישראל זכין לו מכל מקום, ואפילו עומד וצווח בטלה דעתו אצל כל אדם, ואף על פי שבמציאה ובנכסי הגר ובלקט שכחה ופאה דזכות גמור הוא, וגר קטן שהטבילוהו על דעת בית דין שאין זכין לו בעל כרחו כדאמרינן בפרק קמא דכתובות (ית, א) הגדילו יכולין למחות, הכא שאני דאלו איתיה לעבד כאן כייפינן ליה לקבוליה בעל כרחיה, כי ליתיה נמי מזכין ליה בעל כרחיה, ומה שאין כן באשה, דאף על גב דמגרשה בעל כרחה מכל מקום על ידי אחרים לא, משום דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו, אבל הכא דזכות הוא לו, ועוד דיוצא בעל כרחו, זכין לו בעל כרחו, ועוד שלא יהא רבו עובד לעבדו ויהא מפסיד רצון נפשו בעקשותו של עבד. וגדולה מזו אמרו (ב"ב יג, ב) טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו, כדי שלא יהא זה מפסיד בעקשותו של זה, ורשב"ג דפליג ואמר אין שומעין לו, הא מתמהינן עליה מאי טעמיה, ומהדרינן משום דאמר ליה אי במתנה לא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה, דאלמא אי לאו דחובה היא לו מצד זה כייפינן ליה כנ"ל.

מאי טעמיה דר' שמעון יליף לה לה מאשה, ואף על גב דרבנן נמי לה לה מאשה גמרי, סבירא להו דלאו לכולהו מיילי דעבד גמרינן ליה. אלא לגופו של גט, שיהא גיטו של זה כגיטה של אשה. וטובא איכא בפרק השולח כהאי גוונא דמר משוה להו ומר לא משוה להו כדאמרינן התם (לט, ב)

מאי טעמיה דרבי גמר לה לה מאשה מה אשה איסורא ולא ממונא אף
עבד נמי איסורא ולא ממונא, ורבנן לא משוה להו אלא מה אשה בשטר
אף עבד בשטר.

**בעי רבה לר' שמעון בן אלעזר עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט מיד רבו
מה אשה כו' איכא דאמרי אשה דמצי מקבלא משויה שליח עבד דלא
מצי מקבל גיטיה לא משוי שליח. ואם תאמר וכי מגרע גרע כי יהיב ליה
אדון מדעתיה דעבד על ידי אחרים, דהא לר' שמעון בשטר על ידי אחרים
סבירא ליה. לא קשיא דהכי פירושו בדשויה עבד שליח לקבל גיטו ואמר
לו אדון הא לך כמו שאמר, דאי אמרת לא משוי שליח אינו גט דהא אדון
לא מזכי ליה גט מדעתיה אלא כמו שאמר העבד, ושליחותו לאו כלום,
אבל אי משוי שליח שפיר דמי דשליח מעליא הוי.**

דף כג - ב

**דאמר רב הונא בריה דרב יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו. כלומר
ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שמקריב קרבנותיו וקשיא לן דהא בעיה
בנדרים היא פרק אין בין המודר (לה, ב) ולא איפשיטא, ואמאי לא
פשיטא לה מהא דרב הונא. ויש מפרשים דהתם בעבודות הכשרות בזר
כגון שחיטה והפשט ונתוח קבעי, והא דר"ה בקבלה וחברותיה, דאין
כשרות בזר, ומשום הכי קאמר רב הונא דשלוחי דרחמנא נינהו, דכל דלא
מצי עביד לא משוי שליח, ואי נמי התם בכהן בכהן והכא בכהן בישראל.**

**ובתוס' הקשו דהא התם הוה בעי למיפשט מדתנן (שם לו, א) מקריב עליו
קיני זבין, ומדתניא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו של מצורע ודם
אשמו דמצורע דכל הני לא מצו עבדי. ותירצו הם ז"ל דלא חשש לפשוט
אלא מברייתא או ממשנה וכיוצא בה באותו הפרק (שם, ב) דאיבעיא להו
התורם משלו על של חברו צריך דעת או אין צריך דעת, ולא איפשיטא,
ולא פשטוה מדאמר רב הונא בפרק קמא דבכורות הפודה פטר חמור של
חבירו פדיונו פדוי, וטעמא נמי התם משום דלא בעו למיפשט אלא
ממתניתין או מברייתא, וכן בגיטין פרק השולח (מג, א) דאיבעיא להו מי
שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין מהו ולא איפשיטא. ובפרק**

החולץ (מה, ב) אמר רב יהודה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הולד אין לו תקנה, אלמא קדושיו קדושין, ולא חששו למיפשטה בגיטין מההיא, משום דלא בעו למיפשט אלא ממתניתין או מברייתא.

אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה. יש מדקדק מכאן דאדון שנתן מתנה לעבדו קנה העבד. ואין האדון אוכל פירות כאשה, מדאמרינן בפרקי חזתן (נא, א) הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות שהרי השוו כאן העבד והאשה, וזה אינו, דבהדיא אמרינן בפרק השולח (מב, א) גבי הכותב נכסיו לשני עבדיו דאם אמר חצי חצי אף עצמו לא קנה, כלומר דהוא אינו משוחרר, וכיון שכן אינו יכול לשחרר את חברו שלא קנאו, דאין לו יד לקבל מתנה מיד רבו. ועוד דהא אמרינן לעיל דהמקבל גיטו מיד רבו משום דגיטו וידו באין כאחד, דאלמא בעודו עבד אין לו יד ואפילו לקבל מיד רבו, דאם אית ליה מה צריך לטעם זה, אפילו תמצא לומר אין גיטו וידו באין כאחד מכל מקום יד יש לו לקבל מתנה מיד רבו. ועוד דאמרינן בירושלמי (פ"א שלהי הלכה ג) פשיטא שהעבד מקבל מתנה (לאחר) מאחר לאחר מאחר לרבו, מרבו לעצמו לא, מאחר לעצמו מחלוקת ר' מאיר ורבנן, ודאמרינן הכא אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה לא להשוותן לגמרי בא, ותדע דהא כשתמצא לומר שאין קנין לעבד בלא רבו, היינו שאין לו קנין כלל לא גוף ולא פירות והכל לרבו, מה שאין כן באשה שאין לו בו אלא אכילת פירות בלבד וילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות, וכדאמרינן בגמרא דבני מערבא פרק מציאת האשה לבעלה (כתובות פ"ו ה"א) מה טעם מציאת האשה לבעלה אמר ר' יוסי שלא תהא אשה מברחת זהובים משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי, הגע עצמך שנתן לה אחר מתנה קול יוצא למתנה ואין קול יוצא למציאה, אלמא מתנה אינה כמציאה שהכל לבעל, וגרסינן נמי בירושלמי (שם) אף על גב דעבד ר' מאיר עבד כרבו וזכתה אשה זכה בעלה מודה שאין לבעל אלא אכילת פירות בלבד. ומה שפירש כאן רש"י דאשה כעבד הואיל ובעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה, לא להשוות מתנה למציאה לגמרי פירש כן.

ור' אלעזר אמר כל כהאי גוונא כולי עלמא לא פליגי דקני עבד וקני רבו. לכאורה משמע דלרב ששת כל כהאי גוונא דאמר לה על מנת שתפדי בו את עצמך אפילו לר' מאיר יש קנין לעבד בלא רבו, ואם תאמר אם כן היכי כייל תנא דמתניתין בכסף על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, הא משכחת לה על ידי עצמו בכהאי גוונא. ותירצו בתוס' דכל כהאי גוונא סבירא ליה לרב ששת דלא על ידי עצמו מיקרי, אלא על ידי אחרים,

דאפילו לדידיה נמי לא מקני ליה, ואף על גב דלר' אלעזר קרינן ליה על ידי עצמו. התם היא משום דר' אלעזר אית ליה דקני עבד וקני רביה, אבל רב ששת אית ליה דאפילו עבד נמי לא קני ליה אלא לצאת בו לחירות, וכאילו אמר נותן מתנה לאדון קני על מנת שיצא עבדך לחירות. ואם תאמר והא קרינן ליה על ידי עצמו אפילו לרבנן אליבא דר' אלעזר. יש לומר דרבנן לר' מאיר הוא דקאמרי בכסף על ידי עצמו שאתה אומר, אבל לדידין אין זה על ידי עצמו אלא על ידי אחרים, דאפילו לדידיה נמי לא מיקני ליה, וכהאי גוונא איכא בשבועות (מב, א) ובהניזקין (נא, ב) פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו, דהיינו מה שאתם קורין טענת עצמו, אי נמי איכא למימר דמתניתין לאו כללא הוא דעל ידי עצמו כלל וכלל לא, אלא בהני אנפי קאמר, ותדע לך דהא אמרינן בברייתא דאין אשה פודה מעשר שני בלא חומש, ואף על גב דאיכא אנפי שפודה, אלא דבהני אנפי קאמר, ולא כללא הוא דמתניתין נמי לאו כללא הוא. ועוד תדע דהא מעיקרא הוה סבר לאוקמיה פלוגתייהו בנותן מתנה סתם, אבל בתנאי דעל מנת שאין לרבך רשות בהן וכל שכן בעל מנת שתצא בו לחירות יש קנין לעבד, ואף על גב דקתני במתניתין בכסף על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, אלמא לכולי עלמא מתניתין לאו כללא הוא.

הא דאמרינן הכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בהן כו' וכי אמר ליה על מנת לאו כלום קאמר. תימה והיאך אפשר לומר כן שאם התנה עליו שלא יקנה רבו שיקנה בעל כרחו של נותן, והרי הוא כפל תנאו, לדברי ר' מאיר, שאם יקנה רבו שלא תהיה מתנתו מתנה כלל. ואם כן היאך קנה רבו ולמה אין מתנתו בטלה. ויש מפרשים שהטעם בזה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה שתנאו בטל, לפי שכל תנאי שעוקר את המעשה אינו תנאי, לפי שמשעה שאמר לאשה הרי את מקודשת לי או לעבד הרי מתנה זו נתונה לך, חל המעשה, שהרי ראוי היא לחול ולהתקיים שלא יהא לרבו רשות בו ושלא תהא לאשה שאר כסות ועונה על בעלה, ואלו אינן מבטלין מתנאי המתנה ולא כלום, אלא דדברי תורה שאין אישות בלא שאר כסות ועונה ואין יד לעבד בלא רבו, וכיון שחל המעשה לא חל לחצאין, אבל שאר תנאים דעלמא (כמי) [כמו] שהתנו עליו (מבטל) [וביטל] תנאו מדעתו, בטל המעשה בביטולו של תנאי, לפי שהיה כח לתנאי להתקיים בקיומו של מעשה, וכיון שלא נתקיים התנאי נתבטל המעשה, ואינן דומין לזה שמשעה שחל המעשה בטל התנאי, ורבנן דמודו בהכי לדעת ר' אלעזר ופליגי בעל מנת שתצא בו לחירות, משום דסבירא להו דמתנה שתצא בו לחירות לאו מידי יהיב לעבד, כי היכי דנימא ביה מתנה על מה שכתבו בתורה, אלא

מתנה הוא דקא יהיב לאדון על מנת שיוציא עבדו לחירות. וכלשון הזה כתב רב האי גאון ז"ל בספר המקח בשער ה' כגון שאמר לו נותן המתנה הילך מתנה זו על מנת שיוציאך רבך לחירות, וכלומר כדי שיקח הוא מתנה זו ויוציאך בה לחירות ע"כ.

והראב"ד פירש דטעמא דמלתא משום דיד עבד כיד רבו לזכות בו לאדון אמרינן. אבל לא לחוב לו. והלכך סבירא ליה לר' מאיר דכיון דאמר ליה קני קני עבד וקני רביה דכשנתנו לעבד כאלו נתנו לרבו ממש, וכשהתנה עם העבד כאלו התנה עם אחר, ואין זה כשאר תנאין דעלמא דמתנה עם מקבל המתנה בעצמו, ורבנן סברי דמעיקרא קני עבד, אלא דלכי זכי עבד זכי אדון מכח זכיית העבד, והלכך כשהתנה עם העבד הוה ליה כשאר תנאין דעלמא דמתנה עם מקבל המתנה בעצמו, וכיון שכן, תנאו קיים, דאי אמת מכל מקום ליזכי אדון מיד עבד, כבר קדמו תנאי נותן שלא יהא לרבו רשות בו, ואתא ר' אליעזר למימר דאין יד לעבד כלל ואין לו קנין בלא רבו ואפילו לרבנן אבל בשאמר לו על מנת שתצא בו לחירות אפילו הכי לעבד לא יהיב מידי, אלא דאמר לו על מנת שנצא בו לחירות.

והא דאמר ר' אלעזר כי פליגי כגון דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה על מנת שתצא בו לחירות, ואפילו הכי פליג ר' מאיר דאין קנין לעבד כלל בלא רבו, ואף על גב דייחד לו דבר. קשיא להו לרבוותא הא דתנן בפרק בתרא דנדרים המודר הנאה מחתנו ורוצה לתת מעות לבתו אומר לה הרי המעות הללו נתונין לך ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן, אלא מה שאת נותנת בפיד, ואמרינן עלה בגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לה אלא מה שאת נותנת בפיד, אבל אמר לה מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל, ושמואל אמר אפילו אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל, ואמרינן כמאן אזלא האי שמעתא דרב, כר' מאיר דאמר יד אשה כיד בעלה, דאלמא אפילו לר' מאיר כי ייחד לה דבר יש קנין לאשה בלא בעלה ויש קנין לעבד בלא רבו. ויש לומר דר' אליעזר מוקי שמעתיה דרב כרבנן, אבל לר' מאיר אפילו מה שאת נותנת בפיד אינו מועיל.

ועדיין קשה חדא דסתם מתניתין ר' מאיר, ועוד דשמואל דאמר כמאן, דהא לר' אלעזר מה שתרצי עשי בין לרבנן בין לר' מאיר לא אמר כלום, אלא על כרחין משמע דפלוגתא דרב ושמואל דלא כר' אלעזר. ורבינו תם מדקדק משם דלית הלכתא כר' אלעזר אלא כאוקמתא דרב ששת, דפלוגתייהו דרב ושמואל כותיה שייכא, ופסק כר' מאיר כשמעתיה דרב, כוותיה דקיימא לן כרב באיסורי, ואף על גב דפלוגתייהו נמי בממון

שייכא כי הכי, וקיימא לן כשמואל בדיני, מכל מקום לענין איסורא איתשיל קמייחו, ולדברי ר"ת בין בעבד בין באשה אין להם קנין כלל אלא במיחד להן דבר, בעבד שתצא בו חירות ובאשה מה שאת נותנת לפיך.

ובתוס' דוחין דפלוגתא דרב ושמואל דהתם בדרי אלעזר שייכא, דלא דמיא מתנה דהתם לדהכא, דהכא לא בשאמר לו נותן על מנת שלא יהא לרבך רשות בו אלא שתצא בו לחירות, ואי נמי שלא יהא לך רשות בו אלא (שתצא בו לחירות) [מה שאת נותנת בפיך], דכל כהאי גוונא לכולי עלמא לא קנה יתהון בעל כי התם, ולא קנה יתהון אדון, דהא מסלק ליה לאדון ולבעל, ולא יהיב ליה לעבד נמי אלא להא מלתא בלחוד, והכא בדאמר ליה הא לך מנה על מנת שתצא בו לחירות, דרי מאיר סבר כיון דאמר ליה סתם הא לך מנה ולא אמר ליה שלא יהא לך בו אלא שתצא בו לחירות דהויא מתנה גמורה, ואף על גב דאמר ליה על מנת שתצא בו לחירות, לאו כלום הוא, ורבנן סברי כיון דייחד לו דבר לאו מתנה גמורה יהיב, ליה ואין לו בו אלא פדיונו בלבד, אבל לכולי עלמא אי אמר ליה לא יהיה לך אלא שתצא בו לחירות או לא יהא לך בו אלא מה שאת נותנת בפיך, לא קנה אדון, ולא קנה יתהון בעל, והשתא אתי שפיר שמעתיה דרב, דהתם אף כרי אלעזר ואליבא דרי מאיר, והא דקאמר התם אבל מה שתצא עשי קנה יתהון בעל, הוא הדין דהוה מצי למימר אבל אמר לה על מנת שתתני לפיך קנה יתהון בעל, כיון דלא אמר שלא יהא לבעלך רשות בהן, דמתנה גמורה קא יהיב לה לכל דבר, אלא שמתנה עמה שתאכל מהן, אלא משום דשמואל פליג נמי אפילו במה שתצא עשי נקט לה וסבירא ליה לרב דלרי מאיר לא שני ליה בין אשה לעבד, ושמואל נמי מתוקמא שפיר כרי אלעזר, ויחלק שמואל בין קניית עבד לקניית אשה, דטפי אלימא יד אשה מיד עבד, דאף על גב דבעבד קנה יתהון אדון בעל מנת באשה לא קנה יתהון בעל, והיינו דקאמר הכא רי אלעזר כל כהאי גוונא לא פליגי דקני עבד וקני רבו, ולא מסיק וקניא אשה וקני בעל, דלגבי אשה לא קני בעל כדאמרן, והתם באשה בלבד הוא דאמר שמואל דאפילו מה שתצא עשי לא קנה יתהון בעל, משום דאלימא ידה לקנות בלא בעלה בין לרי מאיר בין לרבנן, ומתניתין דהתם כולי עלמא היא, אבל בעבד מודה דלא קנה, אלא אם כן אמר ליה שלא יהא לרבך רשות בהן אלא שתצא בו לחירות כרי מאיר, אי נמי בעל מנת שתצא בו לחירות כרבנן דהכא, וכדאמרין לעיל דעדיף טפי יד אשה מיד עבד, ואמרין נמי בריש פרק הזורק (עט, א) אטו יד אשה מקניא לבעל אלא רבא יד דעבד קא קשיא ליה, כלומר דנקנה לאדון נמי, וגרסינן נמי בירושלמי בשמעתין דהכא לפרוקי מתניתין דעירובין (עט, ב) דקתני אינו מזכה על ידי עבדו

ושפחתו הכנענית אבל מזכה על ידי אשתו, וסתם מתניתין ר' מאיר, ואם כן היכי מזכה על ידי אשתו, והא אית ליה יד אשה כיד בעלה, ופריק ר' חנניא בשם ר' פנחס תפתר כהדין תנייא דתני אשתו אינה פודה לו מעשר שני, רשב"א אומר משום ר"מ אשתו פודה לו מעשר שני והדין תניא ר"מ עבד יד העבד כיד רבו ולא (עבד) יד האשה כיד בעלה, ואתיא ההיא דירושלמי כסבריה דשמואל וכדאמרן.

והשתא נמי אתי שפיר מאי דאקשינן התם בנדריים (פח, ב) דר' מאיר אדר' מאיר אליבא דרב מההיא דעירובין, ולא אקשי דר' מאיר אדר' מאיר אליבא דשמואל דההיא דעירובין, (דאלמא) [דהתם] משמע דלשמואל דלא עבד ר' מאיר יד אשה כיד בעלה, דסתם מתניתין דהתם ר' מאיר, והכא בשמעתין אמר דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה, דהשתא לא תיקשי מידי, דהא אית ליה לשמואל דשאני ליה לר' מאיר בין אשה לעבד.

והשתא נמי אתי שפיר הא דסתים תלמודא בכמה דוכתא שעל מנת שאין לבעלך רשות בהן לא קנה יתהון בעל, כההיא דאמרינן בפרק בן סורר (עא, א) גבי אינו חייב עד שיאכל משל אביו ומשל אמו, ואמרינן עלה בגמרא אמו. מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה, ופריק דאקני לה אחר על מנת שאין לבעליך רשות בהן. וכן בנזיר פרק מי שאמר (כד, ב) הריני נזיר ושמע חברו גבי אם משלה היתה הבהמה. ופריך בגמרא מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה, ומשני שקמצה מעיסתה, איבעית אימא דאקני לה אחר על מנת שאין לבעליך רשות בהן, וכלהו מוקי לה שמואל אפילו כר' מאיר, דמודה ר' מאיר באשה כל כהאי גוונא דאמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן לא קנה יתהון בעל, וקיימא לן כאוקמתא דר' אלעזר, וכן מפורשת בתוספתא דתניא התם (פ"א ה"ד) ובלבד שיהא כסף משל אחרים ואומר לו על מנת שאין לך רשות אלא ליפדות ע"כ. אלמא פלוגתייהו בהכין ואוקמתיה דר' אליעזר.

ונמצא עכשיו דלר' מאיר אליבא דרב לא שנא עבד ולא שנא אשה בעינן תרתי סלוק בעל ואדון ויחוד דבר, כלומר שלא יהא לבעליך ולרבך רשות בהן אלא מה שאת נותן לפיך או שתצא בו לחירות, ולרבנן לא בעי אלא יחוד דבר בלבד, באומר על מנת שתפדה בו או על מנת שתאכל מהן וכיוצא בו בין בעבד בין באשה, ועבד ואה לדידהו חד דיאנ אית להו, אי נמי באומר לא יהא לך בו אלא שתצא לחירות או לא יהא לך בו אלא מה שאתה נותן לתוך פיך, דכל שאומר לא יהא לך בו אלא כך וכך הרי סילק

את האדון ואת הבעל מהן לגמרי כשאר כל אדם, שאפילו לעבד ולאשה לא נתן אלא לדבר המיוחד בלבד, והלכך האומר לאשה על מנת שתפדי בו את המעשר, לר' מאיר אינו פודה, שהרי לא התנה עמה שלא יקנה הבעל ושלא יהיה לה במ אלא שתפדה בו את המעשר, ולרבנן פודה, דהא איכא יחוד דבר, דלדידיה נמי הוה ליה כאלו לא הקנתו אלא לפדות בו את המעשר, ועבד נמי דאין קנין לעבד בלא רבו עד שיהא בו ייחוד דבר. כלומר שתצא בו לחירות או שאתה נותן לתוך פיד, אבל על מנת שאין לרבך רשות בו בלבד קני עבד וקני רביה כאוקמתא דר' אלעזר, ולשמואל בין לר' מאיר בין לרבנן באשה כל שאמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן ומה שתרצי עשי, וכל שכן בשאמר לה שאין לך בהן אלא מה שאת נותנת לתוך פיד, לא קנה יתהון בעל. אלא דקשיא לן למה לי דקתני במתניתין דהתם מה שאת נותנת לתוך פיד, דאפילו בסתם לא קנה יתהון בעל. ואם היינו אומרים דשמואל כרבנן אבל לר' מאיר עד שיאמר מה שאת נותנת לתוך פיד אתי שפיר, וכל הנך דמיייתין לעיל כההוא דנזיר (כד, ב) ודפרק בן סורר (עא, א) אתיין כרבנן. אבל לר' מאיר ליכא חילוק בין אשה לעבד, דבתרוייהו צריך לומר שאין לבעליך או לרבך רשות בהן אלא מה שאת נותנת לתוך פיד, ואף על גב דבירושלמי פליג אליבא דר' מאיר בין אשה לעבד כדכתבין לעיל, אתיא דלא כגמרא דילן, דהא פרכינן לה בגמרא ולא משני לר' מאיר דשאני עבד מאשה, אלא דאכתי תיקשי לן אמאי לא פריך התם דר' מאיר אליבא דשמואל מהא דערובין אהא דהכא, כדפריך מההיא דעירובין אהאי דנדריס התם אליבא דרב, וצ"ע.

ולענין פסק הלכה. איכא מאן דפסק כשמואל, דהא פלוגתייהו בדינא תליא אי קנה יתהון בעל או לא, והלכתא כשמואל בדיני. ועוד דבין לרב בין לשמואל אליבא דרבנן הכי דינא, וקיימא לן כרבנן, דרביס נינהו, והנגיד רב שמואל פסק כן בשם רב עמרם אבל רבינו תם והראב"ד פסקו רב, משום דכי איתשיל קמייהו לגבי נדריס איתשיל קמייהו, ואיסורי נינהו, וקיימא לן כרב באיסורי, ועוד דהתם בנדריס (פח, ב) אקשינן ופרקינן אליבא דרב, וכיון דרבא ורב אשי מקשו ומפרקי התם אליבא דרב, שמע מינה דכותיה, קיימא להו. ועוד דסתם מתניתין דהתם כותיה דרב. והרמב"ם (פ"ג מהל' זכיה ומתנה הי"ד) פסק שם כשמואל, ואפילו הכי קאמר דעל מנת שאין לבעליך רשות בהן לבד קנה יתהון בעל עד שיאמר לה ומה שתרצי עשי. וסוגית הגמרא מתישבת שם לפירושו, ושם במקומו הארכת יתיר בס"ד. ולגבי עבד קיימא לן כרבנן אליבא דר' אלעזר, והלכך באשה אם אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן אלא

מה שאת נותנת לתוך פיך או מה שתלבשי וכיוצא בזה, שיחד לה דבר, לא קנתה יתהון בעל, ואפילו אכילת פירות אין לו בו, הא אם אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן לבד, קנה יתהון בעל וכל שכן בעבד, עד שיאמר לו שאין לך רשות בו אלא שתצא לחירות, אי נמי על מנת שאין לרבך רשות בו אלא שתצא בו לחירות, או שאת נותן לתוך פיך, אבל בעל מנת שאין לרבך רשות בהן בלחוד קנה יתהון אדון, וכן פסק רבינו אלפסי, וכן פסק רב האי גאון בספר המקח בשער ה'. וכתב שם ר' האי ז"ל ואם קנה העבד כלום, כל זמן שהוא עבד, יהיה יד רבו (ידו) על העליונה, אם רצה יתרצה באותו המקח ולא יחזירנו ויהיה אותו מקח לרבו, ואם לא רצה יחזיר את המקח והמוכר יחזיר את הדמים לרבו, כיון שאין לו קנין בלא רבו ע"כ. וזה כשלקח במעות שלו או שנתנו לו סתם, אבל בעל מנת שאין לרבך רשות בו אלא שתקח חפץ פלוני קנה בלא דעת רבו.

דף כד - א

אלא בזווי דידה ומעשר דידיה. הכי גריס רש"י. ופירוש זווי דידה זווי דנכסי מלוג שלה היא, ואם גאול יגאל איש ממעשרו אמר רחמנא (ויקרא כז, לא) איש ולא אשה, ולא דוקא אשה, אלא איש ממעשרו ולא אחר, ואשה דנקט רבותא קאמר, כלומר איש ולא אשתו דאפילו אשתו חשיבא כאחר לגביה לענין מעשר, וקשיא לן דנכסי מלוג דידה כדידיה חשבינן ליה לענין פדיה ולהוסיף חומש, כיון שיש לו בהן אכילת פירות, וכדאמרינן במסקנא אלא במעשר דאתיא מבי נשא, ורבנן לטעמייהו דאמרי מעשר ממון הדיון הוא, והוי כשאר נ"מ שלה ושליחותיה קעבדא, ויכולני לתרץ בזו דשאני מעשר שני, דאין לו קרן, דהא אינו יכול ליקח בו קרקע שיאכל הוא את פירותיו, אלא קרנא קא אכיל, והלכך כשתמצא לומר דממון הדיוט הוא, הרי הוא כשלו ושליחותיה קא עבדא, אבל הא דאמרינן אלא דיהיב לה אחר מנה על מנת שתפדה בו את המעשר קשיא דהא בשנתנו לה אחרים אין לבעל אלא אכילת פירות וכדכתיבנא לעיל, ואפילו הכי אמרינן דלמאן דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה אינה פודה בו את המעשר דלשיחותיה קא עבדא, ובהא נמי איכא למימר דכיון

דלדבר זה בלבד נתנו לו כאלו כולו של בעל חשבינן לה, מה שאין כן בנכסי מלוג שלה די ש לו קרן ויש לו פירות והקרן קיימת לה, והלכך כשהיא פודה את המעשר בקרן שלה הויא לה כאחר לגבי מעשר הבעל ואינה מוסיפה את החומש. כנ"ל לתרץ דברי רבינו, ומכל מקום לא היה צריך לכך, אלא משכחת לה בזווי דידה לגמרי במתנה שנתן לה בעל, וכדאמרינן בפרק חזקת (נא, ב) במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות.

אבל בעיקר הגירסא תמיהא לי אם לרבות אשתו שאינה כגופו אלא כאחר, לא הוה ליה לתלמודא לסתום עיקר תלמודו ולאמרו בלשון שאין משמעו מפני כך אלא לחלק בין פדיית איש לפדיית אשה, אלא הוה ליה למימר איש אמר רחמנא ולא אשתו, והגירסא המיושרת היא הנמצאת בספרים ישנים, והיא גרסתו של ר"ח ז"ל אלא בזווי דידה ומעשר דידה איש אמר רחמנא ולא אשה. והכי פירושו איש מוסיף חומש ולא אשה אפילו אלמנה או גרושה ואפילו במעשר דידה, והא דאמרינן בתורת כהנים פרשת (בהר סיני) [בחוקותי] אם גאל יגאל לרבות את האשה דבעל בזווי דנכסי מלוג שלה, דומיא דדורש שפודה במעשר שבא לו ממקום אחר. והא דאמרינן התם אסיפא דההוא איש פרט לקטן ולא קאמר פרט לקטן ולאשה, משום דאיש פרט לקטן שאינו בר פדיה כלל ואם פדה אינו פדוי, מה שאין כן באשה דבת פדיה היא.

ואם תאמר כיון דאצטריך למיכתב איש למעט את הקטן, מנא לן מיעוטא דאשה שאינה מוספת חומש. יש לומר דקטן לא צריך קרא, ועיקר איש כי כתיב למעט את האשה הוא דכתיב.

דף כד - ב

וכולן עבד יוצא בהן לחירות. פירש כשהפיל שינו או סימא עינו בפי עדים ועמד בבית דין ובאו עדים קודם שהודה. הא אם לא היו שם עדים אינו יוצא לחירות, דאין קנסות אלא בבית דין ובעדים, ואף על גב דעבד כמאן דתפס דמי דהא אינו מחוסר גוביינא, אפילו הכי תפיסתו לא מהניא ליה אלא בעדים, ואם הודה רבו בכך נפטר, ושוב אינו יוצא לחירות בכך, וכדאמרינן (ב"ק עד, ב) אמר ליה רבן גמליאל לר' יהושע אי אתה יודע

שטבי עבדי יצא לחירות, אמר לו ר' יהושע אין בדבריך, כלומר שכבר הודית, ואפילו לצאת ידי שמים אינו חייב, כדגרסינן בירושלמי בפרק אלו נערות (פ"ג ה"י) מה שיאמרו לו צא ידי שמים נשמיענה מן הדא מעשה בר"ג שהפיל שינו של טבי עבדו, אתא לגבי ר' יהושע אמר לו טבי עבדי מצאתי עילה לשחררו, אמר לו מה בידך ואין קנסות אלא בב"ד ובעדים, ויאמרו לו צא ידי שמים, הדה אמרה שאין אומרים לו צא ידי שמים.

אלא הואיל ומדרש חכמים הוא. ואף על גב דמדרש חכמים דאורייתא הוא. מכל מקום צריך גט שחרור, שכיון שאינו מפורש בתורה ואין הכל בקיין בו, חיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבד אתה. ודוגמתה חששו בההוא דגיטין פרק השולח (מ, א) מקרקש ליה בזוזי וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה, וכבר כתבתיה שם בארוכה בס"ד.

הכהו על אזנו וחרשו עבד יוצא בהן לחירות. הקשו בתוספות מדתנן בבכורות (מה, ב) החרש והשוטה והשכור כשרין בבהמה ופסולין באדם, ובאדם נמי אינו פסול מטעם מום, אלא דאינו שוה בזרעו של אהרן כדדרשינן בריש פרק מומין אלו בין קבועים מדכתיב (ויקרא כא, כא) כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן איש ששוה בזרעו של אהרן ונפקא מינה דלא מחיל עבודה אף על פי שהמום מחלל עבודה כדכתיב (שם כג, א) מום בו ולא יחלל, ומשמע שיש להשוות יוצא בשן למומין דבכור, דהכי נמי דרשינן התם ובעינן מומין שבגלוי ואינן חוזרין, ולקמן נמי דמייתי מומין דבכור כדאמרינן ותנן נמי גבי מומין והוא שנטל רוב הלשון או רוב המדבר שבלשון, דאלמא שוין הן לכאורה, ויש לומר דאינן שוין, דהא עבד יוצא בהפלת שן אף על פי שאינה גלויה לגמרי כשיניו הפנימיות, והתם בעיא מום גלוי לגמרי, והיינו טעמא דבעי דומיא דפסח ועור דהוי גלוי גמור, והכא דומיא דשן שאינו גלוי גמור, והלכך אפילו חרשות מוציאות, כך תירצות בתוס'.

הא דאמרינן **מיבעי להו לכדתניא הושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה.** קשיא להו לרבוותא דמהכא משמע דרבנן בעו כונה, ובשלהי פרק כיצד הרגל (כו, ב) אמרי אמר רבא היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לעין עבד. פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן, דאלמא לרבנן לא בעינן כונה כלל, ותירץ הראב"ד דהכא לאו משום כונה קאמר, אלא משום דושחתה משמע שהיתה מתוקנת כבר ועין העובר לא היה מתוקן שלא יצא לאויר העולם.

והרמב"ן נר"ו הקשה עליו, דהא ר' אליעזר טעמא קאמר ושחתה עד שיתכוון לשחתה, אלמא בכונה תליא מילתא, ובתוס' תירצו דשאני הכא דאיכא תרתי לטיבותא, חדא דנתכוון להנאתה, ועוד דלא נתכוין לעין כלל. ולדידי קשיא לי דהא כונת הנאה לא מהניא, כדאמרינן היה רבו רופא ואמר לו כחול לי עיני וסימאו שיחק באדון, ואי משום שלא נתכוון לעין, הא לא בעינן כונה, כדמשמע מההיא דפרק כיד (כו, ב) וכיון דלא האי מהנה ולא האי מהנה כי (פרכיניה) [ארכביה] אתרתי אמיא מהנה. ונראין דברי ראב"ד. והא דאמרינן מיבעי להו לכדתניא ר' אליעזר אומר, לכדתני ר' אליעזר אצטריך להו ולא כטעמיה דר' אליעזר, משום דאיהו בעי כונה ואינהו משום ושחתה עד שישחית את המתוקן. ומשום דר' אליעזר תני לה בהדיא נקט דר' אליעזר, אף על גב דרבנן לאו כטעמיה סבירא להו. אי נמי יש לומר כל שאינה מתוקנת כבר אפילו נתכוין לחטטה לא קרינן ביה מתכוין לשחתה, ואין השחתה אלא במה שהוא מתוקן כנ"ל.

היתה עינו סמויה וחטטה עבד יוצא בו לחירות מאי טעמא שויה מחוסר אבר. תמיהא לי היתה שינו נדודה נמי בשאין יכול להשתמש בה כבר והפילה אמאי אינו יוצא בה לחירות, דהא שן נמי אבר הוא, וכדאמרינן מה שן ועין ראשי אברים, וצ"ע.

יבשה גפה. כתב הראב"ד אף על פי שעדיין מחובר בגופו, מחוסר אבר מיקרי, כיון שכל כחו של עוף בכנפיו ויבשו.

דף כה - א

הא דאמרינן נהי דביאת מיס לא בעינן מקום הראוי לבא בו מיס בעינן כדר' זירא. קשיא לן והא לא דמיא לדר' זירא, דבשלמא בדר' זירא בעיא ראוי לבילה משום דכתיב (ויקרא ז, י) בְּלוּלָהּ בְּשֶׁמֶן ולכתחלה בילה צריכה, וגבי אלם ואלמת בפרק מצות חליצה (קד, א) לפי שאינם בואמר ואמרה, ובקריאת בכורים בפרק המוכר את הספינה (פא, ב) משום וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ (דברים כו, ה), וכן בכל שאר המקומות שהוזכרו דברי ר' זירא כיוצא באלו, אבל כאן שאין צריך ביאת מיס ואפילו לכתחלה, למה

הוצרך למקום ראוי לביאת מים, ויש מפרשים דמדרבנן בעלמא לפי שצריך טבילה כל גופו דבר תורה תקינו דלשון ושינים שפעמים מגולין יהו צריכין ראוין לבוא בו מים. ובתוס' מתרצים דמכל בשרו דרשינן ליה דאף על גב דכל בשרו למעט בית הסתרים, מכל מקום כיון דכתיב כל מרבים להו לבית הסתרים לענין זה שיהיו ראוין לביאת מים.

דף כה - ב

מתניתין בהמה גסה ניקנית במסירה והדקה בהגבהה. פירש רש"י במסירה דוקא ולא במשיכה, לפי שאין דרכה בכך להוליכה בפניו. ואינו מחוור דכיון שניקנית במסירה כל שכן במשיכה החשובה ממנה, וכדמשמע בפרק הספינה, דאמרינן התם (עו, א) גבי ספינה נקנית במשיכה במאי אוקמיתיה כרבי, אי הכי תיקני נמי במסירה, מדקאמר נמי במסירה משמע דמשיכה עדיפא. ועוד תניא ספינה נקנית במסירה דברי רבי, וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה, מדקאמר עד, שמע מינה דמשיכה עדיפא, והלכך הדין נותן שאם בקנין גרוע דהיינו מסירה נקנית כל שכן במשיכה דעדיפא מינה, ועוד מדאמרינן בגמרא אשכחינהו שמואל לתלמידי דרב אמר להו מאי קאמר רב בבהמה גסה, אמרו ליה הכי אמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה, והא אנו במסירה תנן, ולפי דברי רש"י אית לן לפרושי דהכי קאמר להו שמואל והא אנו במסירה דוקא תנן. וזה קשה דהא שמואל גופיה אית ליה במשיכה, וכדאמרינן בריש פרק קמא דמציעא (ח, ב) היה רכוב על גבי בהמה אמר רב יהודה שמעית מינה דמר שמואל תרתי רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני, ואמרינן מאי רכוב ומאי מנהיג, אלמא רכוב לחודיה ומנהיג לחודיה, מי איכא למאן דאמר מנהיג לחודיה לא קני, כלומר דהא משיכה מעלייתא הוא ובהמה גסה נקנית הוא במשיכה. ועוד דר"מ גופיה משמע דאית ליה דנקנית במשיכה, וכדאמרינן התם בההיא שמעתתא השתא יושב לר' מאיר קני מנהיג לא כל שכן. ועוד אמאי לא בעינן פיל במציעא ובנכסי הגר, לרבנן במאי קני ליה, כדבעינן פיל לר' שמעון במאי קני ליה. ומיהו אפשר לדחות באלו, דשאני מציאה והפקר, דכיון שאי אפשר במסירה דליכא מאן דמסר לה קני ליה במשיכה, וקצת משמע כן מדאמרינן התם (ט, ב)

מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר דלא קני, ומאי קושיא אין איכא ר' שמעון דאמר הכא דזה וזה בהגבהה, אבל ודאי קשה מדתניא התם ר' אליעזר אומר רכוב בשדה ומנהיג בעיר קנה ומוקמינן ליה התם במקח וממכר, והוא ניהו דאמר הכא במסירה, דאלמא לא שנא הכי ולא שנא הכי קנה, והתם איכא למימר דהכי קאמר מי איכא למימר דסבירא ליה לשמואל כר' שמעון דמי איכא מאן דשביק רבנן ועביד כר' שמעון, אי נמי דאי כר' שמעון לא רכוב ליקני ולא מנהיג ליקני, כנ"ל פירושה דההיא מלתא.

ומכל מקום נחזור לענין שמועתינו דכיון דבמסירה קונה כל שכן במשיכה, ואף על גב דאין דרכה בכך, ועיקר טעמא דנקנית לר' מאיר במסירה ולא בעי משיכה אינו אלא משום דאין דרכה במשיכה, דאילו היה דרכה בכך לא היתה נקנית אלא במשיכה. ותדע לך דאלו דברים שאין דרכן להגביה אם הגביהן מי לא קני, הא ודאי א"א, דמצינו הגבהה שקונה בכל מקום, ועוד דאמרינן לעיל (כב, ב) הגביהו רבו לא קנאו ר' שמעון אומר קנאו שלא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום, אף על פי שאין דרכן של בני אדם להגביה עבדיהם, אלא ודאי הכי קאמר במסירה וכל שכן במשיכה, והיינו דמקשי להו שמואל לתלמידי דרב והא אנון במסירה תנו, כלומר אף במסירה. וקשיא לרב דאמר במשיכה ולא במסירה.

ומסירה זו פירש רבינו יצחק בר מרדכי דהיינו בשמסרו לו מוכר מיד ליד, אבל באמירה בעלמא לא, כדאמרינן בפרק קמא דמציעא (ט, א) מאי לשון מוסרה כאדם המוסר דבר לחברו מחברו קני, דהא קא מסר ליה, אלא במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני. ואינו מחזור אלא באמירה בעלמא הוא, וכדמשמע בפרק הספינה (בי"ב עו, א) דאמרינן התם אי דאמר ליה לך חזק וקני כולי עלמא לא פליגי דקני, כלומר במסירה, הכי במאי עסקינן דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר קפידא הוי, כלומר במשיכה דוקא, ומר סבר מראה מקום הוא לו, אלמא מדקא אמרינן דאמר ליה לך חזק לך משוך ולא קאמר תא חזוק תא משוך, משמע דלאו מיד ליד מסר ליה אלא באמירה בעלמא, והתם הכי קאמר במציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה באמירה וברשות מי החזיק בהן דליקני. ואף על פי שרש"י ז"ל פירש כאן במסירת בעלים מוסרין אותה באפסר או בשערה ללוקח, לאו בדוקא נקיט ליה, אלא אורחא דמלתא נקט, ושמא סובר הוא כדברי רבינו יצחק בר מרדכי ז"ל, וכבר דחינו דבריו ז"ל. ורבינו יצחק הזקן ז"ל כך הוא סבור שאינו צריך אלא

באמירה, וכן פירש רש"י בפרק הספינה (עה, ב) אחזה בטלפה במצות המוכר.

גמרא: הוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זה וזה נקנין במשיכה. כלומר ולא במסירה, ואפילו ברשות הרבים דלא קניא משיכה לא קניא לה במסירה עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא, דכל שתקנו לו קניה חשובה לא מהניא ביה קניה גרועה ממנה, אף על פי שאינו יכול, ואפילו ברצון המוכר לא קנה. ותדע לך מדמקשינן בסמוך אלא מעתה פיל לר' שמעון במאי קני ליה ומאי קושיא לימא ליה במשיכה ומדעת הבעלים, ואף על פי שתירץ הראב"ד ז"ל דהתם באלם שאינו יכול לדבר, אינו מחוור דהא אפשר לו ברמיזה או בכתיבה וכדתניא (גיטין עא, א) כשם שבודקין אותו לגטין בודקין אותו למשאות ולמתנות, והא דאמרינן לקמן (כו, א) ואי פריש פריש, ומשמע דקניות בדעת הבעלים תלויה, ליתא דהתם מדינא בשטרא בלחוד או בכספא בלחוד הוא דקני, אלא שחשו חז"ל דבמקום שכותבין את השטר בשלא נתן את הדמים לא מסכה דעתייהו, וכיון דפירשו דסמכה דעתייהו פירשו. והא נמי דאמרינן בפרק הספינה (פו, א) גבי כליו של לוקח ברשות מוכר דלא קנה לוקח, דאי אמר ליה מוכר קני קני, התם נמי משום שאין לו רשות להניח שום כליו הוא, שאין כליו של אדם קונה אלא במקום שיש לו רשות להניחו, וכיון דאמר ליה מוכר קני, הרי שנתן לו רשות להניח כליו שם, והלכך קני, דכליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו. והאי נמי דאמרינן בפרק הספינה (ב"ב עו, א) במאי אוקימתא כר' תיקני נמי במסירה דתניא נקנית במסירה דברי רבי כו', ופרקינן לא קשיא כאן ברשות הרבים כאן בסימטא, היינו טעמא משום דעיקר קנייתה במסירה שהיא גרועה וכל שהיא עומדת בסימטא דאי אפשר לה במסירה, דאין מסירה קונה בסימטא, לא קנה עד שימשכנה.

ר' שמעון אומר זה וזה בהגבהה. מסתברא דר' שמעון לא פליג אלא בבהמה, משום דאפשר לה בהכי ואפילו פיל כדמשני ואזיל, אבל בספינה וכלים גדולים שאי אפשר להן בהגבהה, מודה הוא דבמשיכה או במסירה קנה, שאין ר' שמעון חולק לבטל כל הקניות חוץ מן ההגבהה. והראב"ד ז"ל שדחק עצמו בכך, לא נראו דבריו.

אמר אביי בחליפין. מהא משמע דחליפין אינן קונין לא מדין שטר ולא מדין כסף, דהא מטלטלין אינן נקנין בכסף ושטר, אלא חליפין קנין בפני עצמו הוא כנ"ל.

ומהא דאמרינן אי נמי שוכר את מקומו. שמעינן דשכירות מקום אינו מדין משיכה.

שמעת מינה כליו של אדם ברשות מוכר קנה לוקח הכי במאי עסקינן בסימטא. והוא הדין דהוה מצי לתרץ בדאמר ליה מוכר קני, כדאמרינן התם בפרק הספינה (עו, א) דאי אמר ליה מוכר קני קני.

דף כו - א

אי נמי בחבילי זמורות. פירש רש"י שמעלהו על הזמורות, שחבילה שתמא גבוה מן הקרקע ג' טפחים, ונפיק ליה מתורת לבוד, והויא לה הגבהה מעלייתא. אבל בכלים לא מצי למימר שיקנה מדין הגבהה, לפי שסתם כלים אינן גבוהים ג' טפחים. וזה קשה דהגבהה בפחות מג' טפחים הויא הגבהה, כדאמרינן בבבא קמא פרק המניח את הכד (כט, ב) גבי ההופך את הגלל ברשות הרבים ובא אחר והוזק בו חייב, וסתם הפיכה אינו מגביה מן הקרקע ג' טפחים, ואמרינן עלה לא שנו אלא שנתכוון לזכות בו, אבל לא נתכוון לזכות בו פטור, אלמא כל שנתכוון לזכות בהגבהה מועטת בהפיכה קנה. ומיהו רש"י בעצמו נשמר שם מן הקושיא הזאת, ופירש ואף על פי שאינה הגבהה מעלייתא להתחייב בנזקיו, מיהא קנה מידי דהוה בורו.

ועוד הקשה עליו ר"ת מהא דאמרינן בעיורבין (עט, ב) ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים וצריך להגביהה כל שהוא, וכמה כל שהוא, טפח, ויש מי שפירש דשיתופי מבואות דמדרבנן שאני, וכדאמרינן בפרק האומר בגיטין (סה, א) גבי קטן שלא הביא שתי שערות זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, ואקשינן כיצד משתתפים במבוי מניח את החבית כו' ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, האי שפחה היכי דמיא כו', אלא לאו דלא אתיא שתי שערות, ומשני שאני שתופי מבוי דרבנן, אלמא בזכיה מועטת זוכה אדם בעירוב דרבנן.

אבל רמב"ן נר"ו כתב דמפורש אמרו בירושלמי (ב"ק פ"ג ה"ב) גבי ההופך את הגלל דהוה הדין להגבהה מטלטלין, דגרסינן התם אמר חזקיה והוה

שנתכוין הגלל דהוא הדין להגבהה מטלטלין, דגרסינן התם אמר חזקיה והוא שנתכוין לזכות, אבל לא נתכוין לזכות לא, בדא מלתיה דחזקיה אמרה שהפיכה במטלטלין קניא, שמע מינה דאפילו הגבהת טפח הויא הגבהה וקניא.

ועוד קשה לדברי רש"י דמכל מקום אף על פי שהן גבוהין מן הקרקע כמה, מסתמא הזמורות בטלין לגבי קרקע המוכר, וכאלו לא הגביה כלל, ויש מפרשים שהזמורות מאכל הפילין, והלכך מביא חבילי זמורות ותולין למעלה והפיל קופץ למעלה והויא ליה הגבהה מחמתו, כדתניא כיצד במשיכה קורא לה והיא באה, ואמרינן נמי בחולין (קמב, א) זיל טרוף אקן כי היכי דלתגבהו ותקנינהו, אלמא כל שנגבהין מחמת מעשיו הויא לה הגבהה אף על פי שאינו מגביה ממש בידיו. וקשיא לי אם אינו מגביהו ממש, כיון שעומד באויר של חצרו של מוכר היכי קני ליה לוקח, והא קיימא לן דאויר חצרו כחצרו וכל שסופו לנוח כנח על גבי קרקע חשבינן ליה, כדאמרינן במציעא (קב, א) בפרק השואל גבי הקולט מן האויר הרי אלו שלו, וצ"ע.

אמר רב לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואי פירש. אי בעינא בכספא איקני או בשטרא איקני קנה, דהא לאו מחוסר קניה הוא, דמדינא שטרא לחודיה וכסף לחודיה קני ומשום דלא סמכא דעתיהו הוא, וכיון דפרישו פרישו. ואיכא מאן דאמר דהוא הדין לחזקה שאינו קונה עד שיכתוב את השטר ונסתייעו מהא דאמרינן לקמן (כז, א) יפה כח חזקה מכח שניהם שאם מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כו', דאלמא לא אשכחן ייפוי כח לחזקה מן הכסף אלא בהא בלחוד. ואיכא מאן דאמר דאין לאחר חזקה כלום ואפילו בלא דמים נמי קנה, והדמים אצלו חוב, אלא אם כן פירש עד שיתן דמים או בדעייל ונפיק אזוזי, וכן דעת רבותינו הצרפתים, וכן כתב רב האי גאון בתשובה. ולפי דבריהם לקמן חדא מינייהו נקט, והוא הדין לייפוי כח זה שאין לאחר חזקה כלום, ועדיפא מינה נקט דאפילו בחזקה דחדא קני אידך. ותדע לך מדלא מפליג בחזקה (אלא) הכא בין נתן דמים ללא נתן, ובין מקום שכותבין את השטר למקום שאין כותבין, כדמפליג בכסף ובשטר.

והא דאמר במס' מציעא (עח ב) רבן שמעון בן גמליאל אמר מלמדין אותו שלא יחזרו בהן, כיצד כותב אני פלוני מכרתי שדה לפלוני באלף זוזי ונתן לי ת"ק זוז והריני נושה בו ת"ק זוז. ולא קאמר מלמדין אותו שיקנה לו

בקנין או בחזקה, מסתבר לי דהיינו טעמא דתקנתא פסיקא קא משמע לן, דאי בקנין ובחזקה בדעייל ונפיק אזוזי [לא קנה והשתא אפילו עייל ונפיק אזוזי קנה דאזוזי מלותו הוא דעייל ונפיק אזוזי] מכירתו לא עייל דהא זקפן עליו במלוה דהוי כנפרע, והכי נמי משמע התם דהא דרבן שמעון בן גמליאל דאמר מלמדין אותם משום חששא דעייל ונפיק אזוזי הוא, מדמקשינן התם טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא קני, והתניא הנותן ערבון כו' אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר ערבוני יקן, אבל מכר שדה באלף זוז ונתן לו מהם ת"ק זוז קנה ומחזיר את השאר אפילו לאחר כמה שנים, ומשני לא קשיא הא דעייל ונפיק אזוזי הא דלא עייל ונפיק אזוזי, אלמא תקנת רבן שמעון בן גמליאל כי היכי דלא ליהדרו בהו כדעייל ונפיק אזוזי הויא. ואי נמי רבן שמעון בן גמליאל לארווחי קניות הוא דאתא ולא ליגרועי מקניות, שיהא מלמד שלא יקנו אלא בחזקה וקנין. ואדרבה מאידך דרבן שמעון בן גמליאל משמע הכי, מדאמרינן דבדלא עייל ונפיק אזוזי קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים, ואי בחזקה לחודיה לא קני, אפילו כי לא עייל ונפיק אזוזי לא ליקני, דהא כסף במקום שכותבין את השטר אף על גב דלא שייך ביה עייל ונפיק אזוזי, אמרינן דלא קני, משום דלא סמכא דעתייהו כנ"ל. ואף על פי שיש לדחות ראיה זו, דשאני חזקה דכיון דאחתיה בגויה ולא עייל ונפיק אזוזי, הוה ליה כאילו פירש בחזקה תיקני, דהוה ליה כמוכר שדהו מפני רעתה, דאי לאו דגמר וזבין לא שביק ליה אכיל ליה עד דשקיל זוזי. אי נמי משום דמסתפי דלא ליחזיק עליה וכפר ליה בדמי זביני, אבל בכסף או בשטר לא סמכא דעתייהו, וכי כתיב ליה את השטר ולא עייל ונפיק אזוזי לא מוכחא מלתא דגמר ומקנה, דדלמא אמר כל היכא דלא אחזיק בקרקע לא איכפת לי. איהו כי נחית ליה יהיב לי זוזי, ואי לא לא שבקינא ליה למיכל ליה לארעא.

והא דתנן בפרק חזקת (מב, א) במה דברים אמורים בחזקה שיש עמה טענה, כגון לוקח אומר לקחתי ומוכר אומר לא מכרתי, אבל בחזקה שאין עמה טענה, כגון נותן מתנה והאחין שחלקו והחזיק בנכסי הגר נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה, ואיכא מאן דמייתי ראיה מהכא דמדשבקיה למוכר ונקט הא, שמע מינה דחזקה לא קני במכר בלא דמים, ליתא, דטעמא דהתם משום דאורחא דהנהו תלתא דהיינו אחין שחלקו ונותן מתנה ומחזיק בנכסי הגר לקנות בחזקה, אבל מכר אורחיה למיקני בכספא במקום שאין כותבין את השטר, ובמקום שכותבין את השטר אין דרך שיתן לו המוכר רשות להחזיק עד שיתן לו דמים, ונמצא שאין נוהגת שם קניית חזקה לבדו. ואף רבינו הרמב"ן נר"ו כתב כן בפרק חזקת

במקומה. ועוד הביא ראיה הוא נר"ו דחזקה במכר בלא דמים קונה היא, מדגרסינן בפרק שור שנגח את הפרה (נב, א) המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו מפתח קנה, ומפרש התם כיון שמסר לו מפתח קנה בחזקה, דלא צריך למימר ליה לך חזק וקני, ולכאורה משמע קנה בחזקה בלא מתן דמים מדקאמר קנה ולא קאמר הרי זו חזקה, והסברא מכרעת דחזקה בקרקע במקום משיכה במטלטלין וקנה בלא מתן דמי עכ"ל. ולכאורה הכי משמע מהאי דשני שטרות דמייתנין לקמן (כו, א) דאמרינן זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה, דאלמא בחזקה לבד קנה, ואפילו תמצא לומר דבמתנה קא מיירי, מכל מקום שמעית מינה דשטרא לא מעכבא, ומינה דבמכר נמי לא מעכבא לא שטרא ולא כספא.

אלא מהכא ואקח את ספר המקנה. ואי קשה לך והא התם כסף היה ביה, כדכתיב (ירמיה לב, ט) וְאֶשְׁקֶלְהָ לּוֹ אֶת הַכֶּסֶף, איכא למימר דעיקר קניה בשטר הוה מדכתיב ספק המקנה, וכסף דמים בעלמא הוי ולא לקנייה.

אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן דמים. ואם תאמר והא מהכא ילפינן שטר, מואקח את ספר המקנה, וההוא שטר מכר הוה, איכא למימר התם מוכר שדהו מפני רעתה הוה, כדכתיב (שם, כד) הִנֵּה הַסְּלָלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלֶכְדָּהּ. ול"נ דלאו קושיא הוא, דהא דאמרינן בשטר מכר לא קנה, לאו משום דכסף מעכב בקניית שטר, דהא אי פריש פריש, אלא דרבנן הוא דתקון משום דאפשר דלא סמכה דעתיה, וקרא דינא ודשמואל תקנתא דקם אדעתא דאינשי.

ואיכא מאן דאמר דהא דשמואל בדעייל ונפיק אזוזי היא, הא לאו הכי קנה בלא נתינת דמים, וכדאמרינן בפרק השוכר דמציעא (עח, ב) האי מאן דמזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני כו', והכא נמי לא שנא, ואיכא מאן דאמר דמדלא מפרש הכא וקאמר סתם אבל בשטר מכר לא קנה, לא שנא הכי ולא שנא הכי לא קנה עד שיתן דמים, דלא סמכא דעתיה, דהא מכיון דכתב ליה את השטר, אם איתא דקנה מעתה במה יכופנו על דמיו, לפיכך ירדו חכמים לדעתו של מוכר שאינו רוצה שיקנה עד שעת נתינת דמים, וכתיבת השטר ספרא הוא דאיתרמי ליה סבר כי אתי לא איטריד בכתיבת השטר. אי נמי דאיכא למימר דבשטר כיון דלא נחית לארעא כי לא עייל ונפיק אזוזי לאו גלויי דעתא איכא, דאימר מימר אמר כי לא אכול ארעא מאי אצווה ומאי אטריד, אבל בחזקה כי לא עייל ונפיק אזוזי גלי דעתיה דגמר והקנה, דאי לאו הכי לא

הוה שתיק ליה כיון דחזי ליה אכיל ארעיה, וזה נראה נכון. וכן במשיכת מטלטלין מהאי טעמא גופיה הוא, דאי לא עייל ונפיק אזוזי דקנה, כיון דאחזקיה במטלטליו ולא קפיד אזוזי איכא גלויי הדעת טפי וקני.

ובקנין איכא פלוגתא ביני רבוותא אי קני בלא קדמי או לא. ואיכא מאן דאמר דהוה ליה כשטר, דהא סתם קנין לכתיבה עומד ולא עדיף משטר, ואיכא מאן דאמר משעת קנין קנה דאין לאחר קנין כלום, ומסתברא כותיה, דאלים כח קנין ומשעת קנין מיקניא קני לה, וכדאמרינן בפרק קמא דמציעא (טז, ב) המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירנו לבעלים, אי משום כתב ללוות ולא לזה הא שעבד נפשיה, אלמא אין הדמים מעכבין אשטרא אקנייתא.

ועד שיתן דמים דקאמרינן, כל הדמים קאמר, דהא טעמא משום דלא סמכא דעתיה הוא, ולא משום תורת קניה, והלכך עד שיתן כל הדמים לא קנה, ולא כן כתב הראב"ד בשמועה שלפנינו.

ולענין שטר, איכא מאן דאמר דהני שטרי דיזן שטרי ראייה הן ולא שטרי קניה, והלכך דהשתא כמקום שאין כותבין את השטר דמי, ואי נמי פירש אי בעינא בשטרא אקנא וכתב לו את השטר בזה לא קנה, ושטר קניה היינו דוקא כגון שכתב לו שדי מכורה לך שדי נתונה לך, וליתא מדאמרינן בחזקת הבתים (נא, א) ולא באשה בנכסי בעלה, הא ראייה יש, ולימא ליגלויי זוזי הוא דבעא כו' שטר מתנה כו', דל זוזי מהכא תקנה בשטרא, מי לא תנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה, ואם איתא לישני ליה דהתם בשטר זביני כגון שדי מכורה לך והכא בשטר ראייה. ואף על פי שיש לדחות ראייה זו, כך נראין הדברים שאף על פי שאינו כותב והריני מוכר לו אלא ומכרתי לו לאו שטר הודאה הוא אלא שטר מכר וכדכתיב (בראשית כג, יג) נתתי כסף השדה דמתרגמינן אתן, וכההוא שאמרו בגיטין פרק השולח (מ, ב) נתתי שדה פלונית לפלוני כו' ואמרינן עלה וכולן בשטר, כלומר שיכתוב לו עכשיו בשטר לשון זה, ואי מדין הודאה אין צריך לשטר, ומיהו יש מי שמפרש שם דאאתננה לו נתונה לו קאי, אבל בנתתיה לו לא צריך, דקנה מדין הודאה, והראשון עיקר.

רב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו. פירש רש"י מתניתין במתנה מיירי, ולמה כתב לו בלשון מכר, כדי לייפות את כחו לגבות ממנו אם יטרפוה בעלי חוב. וקשיא לי, חדא דלא הוה ליה למימר בכי האי לישנא, אלא הכא במאי עסקינן במתנה, ולמה כתב לו בלשון מכר. ועוד, אי משום הא,

למה לי דכתב ליה שטרא אחרינא, ליכתוב ליה שטר מתנה באחריות. ועוד, דאמרינן בפרק חזקת (נא, א) ולא לאשה בנכסי בעלה, דל זוזי מהכא תיקני בשטרא, דתנן נכסים שיש להם אחריות כו', ולא אתמר עלה אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה כו', ופרכינן ולא מוטיב רב המנונא בשטר כיצד, ופרכינן ולא מוטיב לה ומפרק לה במוכר שדהו מפני רעתה, ורב ביבי מסיים משמיה דרב נחמן במתנה בקש ליתנה לו, ולמה כתב לו בלשון מכר כו', כלומר רב ביבי מסיים בהא דמוכר שדה מפני רעתה, אלמא במכר מיירי ולא במתנה כמו שפירש רבינו, והא דקאמר במתנה בקש ליתנה לו, בשטר מתנה קאמר, כדי למהר קנייתו מפני שהוא רעה בעיני אדוניה, דכיון שכתב לו שטר מתנה הוה ליה כמפרש בשטרא תקני, ושטר מכר דכתב לו כדי ליפות את כחו משום אחריות שבו.

ואם תאמר לכתוב ליה אחריות בשטר המתנה, איכא למימר דלא ניחא ליה ללוקח דליתן דמי וליפוק עליה קלא דמקבל מתנה מיניה, ובירושלמי יהבי ביה טעמא. דגרסינן התם, אמר ר' יוחנן ממלוחיה ייפה כחו בשני דברים שיש שעבוד למכירה ואין שעבוד למתנה, והמוכר לא מכר את הכל והנותן מתנה נתן את הכל.

דף כו - ב

מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים וכו'. ואוקמוה רבנן כר' אליעזר בבריא, בפרק מי שמת (קנו, ב) המחלק נכסיו על פיו.

אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנה על גבי קרקע. ובשאינן מקבל המתנה שם, כדאמרינן בסמוך. ומהכא איכא למשמע שאין לסמוך אארבע אמות דקבורה, וכן משמע מההיא דמציעא (מו, א) דהיה עומד בגורן ואינו צריך לפנים.

והא דקתני הכא צפוננו ודרומו. לאו עיכובא הוא, ואין אגב צריך יחוד מקום בדרום או בצפון, והכא לפי שהקרקע עצמו היה מחלק ביניהם,

סיים להם את הקרנות, וההיא דרב פפא דאקנינהו אגב אסיפא דביתיה (ב"מ מו, א) לאו בדוקא.

הא דאמרינן: **אין לו תקנה עד שיקנה על גבי קרקע**. הוא הדין להודאה, וכדאמרינן (ב"ב קמט, א) נפק אודיתא מבי איסור, אלא שאלו נכסים ידועים לו ובא לישאל באיזה קניה יכול להקנותם, והודאה לא מדרך הקנאה.

אלא מאי לדמי ניקנינהו ניהליה במשיכה דליתיה למקבל מתנה, וניקנינהו ניהליה על ידי אחר לא סמכא דעתיה. כך היא גירסת ר"ח, וכן היא בתוס'. ולגירסא זו קם ליה הכי נמי מסתברא, והלכך אין לו תקנה אלא באגב, אבל בחליפין לא, דמעוּת אין נקנין בחליפין, אבל גרסת רש"י וכן היא נמצאת בספרים אלא מאי לדמי ניקנינהו ניהליה במשיכה אלא מאי אית לך למימר דליתיה למקבל מתנה הכי נמי דליתיה למקבל מתנה, ולא קם ליה הכי נמי מסתברא, ולפיכך הוצרך רש"י לפרש ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו, ואינו מחוור דהא סודר קני על מנת להקנות הוא כדאיתא בנדריים (מח, א) ואין הסודר קנוי למקנה, ולעיל (ו, ב) נמי אמרינן גבי על מנת שתחזירהו לי בכולהו קני לבד מאשה, גבי על מנת שתחזירהו לי בכולהו קני לבד מאשה, גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין, דאלמא חליפין דהיינו קנין סודר חוזר הוא ואינו קנוי קנין עולם אלא לשעה.

וראב"ד פירש שלא היה שם מי שיטרח בשביל הקונה. וגם זה אינו נכון, דהא במשיכה איכא טירחא יתירא, ואפילו הכי אקשינן וניקנינהו ניהליה אגב אחר.

ויש מרבותינו שפירשו וניקנינהו ניהליה על ידי אחר בחליפין, לא סמכא דעתיה, שאינו רוצה לשתף יד אחר בדבר, שהוא מתיירא אם היה לו שייכות בנכסים אגב הקנאת החליפין דלמא שמיט ואכיל להו, והקרקע שקנה סמוך למקבלי המתנה היה, והם בעצמם החזיקו בשדה לקנות אגבן הצאן והחביות שבכאן, וגם זה אין הדעת נוחה הימנו, חדא דאמאי לא סמכה דעתיה, והיכי מצי שמיט ואכיל להו, דהא לא מפיק נותן כלום מתותי ידיה, ועוד דהא לכאורה לא משמע הכי, דקרקע זה שקנה היה סמוך למקום מקבלי המתנה אלא סמוך למקום נותן, וכדאמרינן במעשה דמרוני שהיה בירושלים הלך ולקח בית סלע סמוך לירושלים, אלמא סמוך למקומו של נותן היו ולא למקומו של מקבל. וראיתי בתוס' שהיו מקצת מן הגדולים מוכיחין מכאן דאין קונין לאדם בחליפי סודר שלא

בפניו. ור"י ז"ל דחה דבריהם, מדתנן בפרק גט פשוט (ב"ב קסז, ב) כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו. ואוקימנא לה בפרק קמא דמציעא (יג, א) בשטרי אקנייתא. ושמועתנו צ"ע לפי גירסת הספרים, וגירסת ר"ח ז"ל עיקר.

דף כז - א

ומקומו מושכר לו. שכר זה מזה. אלמא בעינן צבורין. והכא באגב הוא דאקנו ולא בשכירת מקום, ואף על גב דקתני ומקומו מושכר לו, וכדאמר בפרק קמא דמציעא (יא, ב) וכי ר' עקיבא ור' יהושע בצד שדהו של רבן גמליאל היו עומדין דחצר שאינה משתמרת לדעת ר' עקיבא ור' יהושע היתה, ובעינן עומד בצד שדהו, אלא מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להן, ואף על גב דר' אבא לא קבלה התם ואמר דמשום חצרם קנו, דר' אבא ליתא.

חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. פירוש בין בשטר מכר בין שטר מתנה בין באחריות בין שלא באחריות, דסתמא קאמר חוזר בשטר, ואם תאמר כיון דקנה שדה כי חזר בו בשטר מאי מהני ליה בשטר מתנה ואי נמי במכר, אי משום האחריות שבו, הא רב הוא דאמר פרק חזקת (מא, ב) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, וכיון שאין לו פסידא בדבר אינו יכול למחות, כדאמרינן בפרק גט פשוט (קסח, א) מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לבית דין ובית דין כותבין לו שטר אחר, ואין החייב יכול למחות, ואף על פי שיש לדחות דשאני התם, שהיה בידו שטר מתחלה, מכל מקום קשיא אמאי קא הדר ביה ומאי נפקא ליה מינה ויש לומר (דמ"מ) [ד]על ידי עדים ליכא קלא כולי היא אלא על ידי חקירה ולא זילי נכסיה, אבל בשטר איכא קלא טפי וזילי נכסיה.

והראב"ד פירש בפרק המוכר את הספינה (עז, א) דנפקא מינה לענין אחריות, דהא דאמר רב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, דוקא בשקבל עליו את האחריות מפורש, וכיון שחזר בו בשטר אי טרפו לה מיניה לא גבי מיניה, ובשטר הוא דאמרינן אחריות ט"ס הוא. וקשה לי דאם כן אמאי חוזר בשטר, ליכתבו ליה שטרא שלא באחריות מפורש

והאי עדיף ליה טפי. ועוד דהא משמע התם דטעמא דאחריות ט"ס, דאמרינן היינו משום דחזקה לא שדי איניש זוזי בכדי, וכיון שכן, בין בשטר בין בעל פה אחריות ט"ס הוא, ועוד דלכולהו בשטר מתנה מאי איכא למימר.

ורש"י פירש חוזר בשטר אם אמר אין רצוני שיהא ראייה בידו, כלומר ששלוחיו הם של מקנה וכל שמבטל שליחותו בין בטענה בין שלא בטענה הרשות בידו.

ויש מקשים עוד היאך הוא חוזר בשטר, כיון שזכו אלו בשדה על דעת שיכתבו לו את השטר אטו מוכר שדה לחברו והתנה עמו שיכתבו לו את השטר לאחר שהחזיק בשדה וכי יכול הוא לחזור בכתיבת השטר.

ומקצת מרבותינו הצרפתים היו מורים בדין זה דאין הכי נמי שיכול הוא לחזור ולעכב בכתיבת השטר, אלא שהלוקח יכול לומר לו אנא אדעתא דכתבתי לי שטרא נחתי לארעא, אי לא ניחא לך ליהדרו זביני, והיינו דלא קא חשיב הכא ד' שטרות, דאם איתא ליחשוב ד' שטרות ולומר מכר לו את השדה ואמר לעדים כתבו לו את השטר אינו חוזר לא בזה ולא בזה, ורש"י הוסיף דאפילו בשטרי אקנייתא דקיימא לן דסתם קנין לכתובה עומד, ואלים כח הקנין, חוזר הוא בשטר, ולא אמרו לכתובה עומד אלא שאינו צריך לימלך בו, וכדאמרינן (כתובות נה, א) קנו מידיה לא צריך לאימלוכי ביה, אבל אי מעכב בידו הרשות בידו. ומקצת מרבותא ז"ל אמרו כיון דסתם קנין לכתובה עומד, כותבין בעל כרחו, ואין יכול לחזור בו, והא דלא קאמר הכא ד' שטרות הן וליחשוב קנו מידו, היינו טעמא משום דהיינו הך, דכיון שהחזיק בשדה קנה שטר בכל מקום שהוא, כלומר אינו חוזר בין בזה ובין בזה, ותרי בחד גוונא לא קא חשיב, דהכי קאמר ג' שטרות הן שדינן חלוק זה מזה, וכן בשטרי דלא אקנייתא אם פירש שיכתבו לו את השטר והחזיק בקרקע על ידי כך, שוב אין יכול לחזור בו. וכותבין לו את השטר על כרחו, והא דאמרינן בשמעתין שיכול לחזור בו בכתיבת השטר, היינו לפי שלא אמר לעדים שיחזיקו על דעת כתיבת השטר, אלא תרי מילי קאמר להו שיחזיקו בקרקע ועוד שיכתבו לו את השטר, והלכך כל שלא כתבו אתה שטר יכול לחזור בו, דשלוחים שוינהו, והרי הוא מבטל שליחותו כדברי רש"י שכתבנו למעלה, ולא דמי ללוקח שהחזיק בקרקע על דעת כתיבת השטר, דכיון שהחזיק נתחייב המוכר בכתיבת השטר, ואיכא למימר נמי דהיינו דנקט לה בשאמר לעדים כלומר זכו בשדה זו לפלוני, ולא נקט אמר לחברו כה בשדה זו

ואכתוב לך את השטר חוזר בשטר. אלא שיש לדחות, דלרבותא נקט וכתבו לו את השטר דאף על גב דכבר אמר להו לסהדי דליכתבו ליה שטרא, אפילו הכי יכול לחזור בו.

על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בין בזה ובין בזה. ואם תאמר והא קיימא לן (לעיל ח, א) כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, והלכך (מקיימין תנאים וכותבין) [לקיימי לתנאיה וליכתבו] את השטר, ויש לומר דלא אמרו כאומר מעכשיו אלא במתנה עם בעל דבר, אבל הכא דשוניהו שלוחין הכי קאמר להו, זכו בשדה לפלוני על מנת שלא תעכבו בכתיבת השטר כל זמן שלא אמחה בידכם. ועוד יש לומר דבכהאי גוונא בבעל דבר חוזר בו, דלא דמי לשאר תנאין דעל מנת דעלמא, דבשלמא האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז או שתעשה כך, אמרינן (גיטין עד, ב) שאין יכול לחזור בו, לפי שמשעת נתינת הגט הרי זו מגורשת ובלבד שיתקיים התנאי, אבל כאן שתלה קניית השדה בכתיבת השטר, כל שלא נכתב השטר לא קנה השדה, והנכון שנאמר שאין עד אחד קם לשבועה בטענת שמה, וכדמשמע נמי בריש פרק שבועת הדיינין דאמרינן התם (לח, ב) לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לו, אבל בטענת מלוה בעי, וכן משמע בריש פרק קמא דמציעא (ד, א) דאמרינן התם הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה הן באין כו', וכן נראה לי לומר מההיא דאבימי בריה דר' אבהו דפרק הכותב (פה, א) ושם אכתוב בס"ד. והשתא אתי שפיר מאי דלא יליף שמה דממון מסוטה, דמה שניתן ליתבע בעד אחד הוא דילפינן מסוטה בקל וחומר, אבל שמה דלא ניתן ליתבע בעד אחד לא ילפינן מינה, אלא הואיל ונאמרה שבועה בפנים ובחוץ, וכן פירשו בתוס'. ואם תאמר למה ליה קל וחומר, ליליף מגזירה שוה דשבועה שנאמרה בפנים ונאמרה בחוץ. ויש לומר דהאי לאו גזירה שוה היא אלא מה מצינו, ואי לאו קל וחומר ממונא מאיסורא לא ילפינן, אבל השתא דילפינן עיקר גלגול בממון מקל וחומר דרשינן מה מצינו בסוטה שמגלגלין, ומגלגלין בה שמה, אף בממון שמגלגלין, בשמה נמי מגלגלין.

והשתא דילפינן לה מסוטה בגזירה שוה, מגלגלין שמה על ברי וברי על שמה ושמה על שמה, דסוטה נמי שמה על שמה מגלגלין, ויש מי שאומר דדוקא שמה על ברי הוא שמגלגלין, אבל על שמה אין מגלגלין, דסוטה כברי חשבינן לה דרגלים לדבר הואיל שקינא לה ונסתרה, כדאמרינן בריש פרק קמא דנדה (ג, א) ובסוטה (כת, ב) ואינו מחוור, שאם אתה אומר כן אף ברי על שמה לא יגלגל, וזו ודאי מגלגלין כדאמרינן בפרק

המפקיד, גבי הא דתנן (ב"מ לד, ב) סלע הלוייתי עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתיך עליו וסלע היה שוה פטור. ואם איתא לדרב הונא דאמר משביעין אותה שבועה שאינה ברשותו מגו דמשתבע שאינה ברשותו לשתבע נמי כמה היה שוה, והתם דברי על שמא הוא דמספק אתה משביעו שאינה ברשותו, ואף על פי כן מגלגלין. ועוד דאמרינן בפרק השואל את הפרה (ב"מ צח, ב) אשתבע לי מיהת דכדרכה מתה, דמגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי דשכורה מתה, אף על פי דשבועה דכדרכה מתה בספק אתה משביעו, ועוד דאמרינן בפרק כל הנשבעין בסופו (מח, ב) מהו לגלגל בדרבנן, ופשטוה מהא דתניא ליה ממנו ערב שביעית ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף או אריס אין מגלגלין, טעמא דלוה הימנו ערב שביעית, דאתי שביעית אפקעתי לשבועתא, הא שאר שני שבוע מגלגלין. אלמא מגלגלין על שמא, דהא שבועת השותפין שמא היא, ועוד דתנן התם (מה, א) אלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין כו' חלקו השותפין פטורין, נתגלגלה עליהן שבועה ממקום אחר מגלגלין, ומסתמא אפילו נתגלגלה עליהן כזו של שותפין קאמר, מדלא תני נתחייבו שבועת התורה, אי נמי שבועת ברי אלמא כשבועת אלו השנויים כאן קאמר, דאלמא שמא על שמא נמי מגלגלין, וכן כתב הראב"ד בפרק השואל במציעא (צח א) ואם איתא דסוטה שנסתרה כברי היא, מנלן דמגלגלין על שמא, אלא ודאי ספק היא, וממנה אתה דן שמגלגלין על הפסק.

ואי קשיא לך הא דתנן (שם) זה אומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור. ואם איתא שמגלגלין שמא על שמא מגו דמשתבע דכדרכה מתה לישתבע דשכורה מתה. יש לומר דהתם ומתה גרסינן במתניתין, כלומר שהוא ידוע שמתה כדרכה ואין כאן שבועה כלל, אבל אילו היה חייב שבועה דכדרכה מתה אפילו שבועה דשכורה מתה היה נשבע בגלגול כדאמרן.

מתני': כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו. נראה שכך הוא גרסתו של רש"י, וכן הוא ברוב הספרים. ופירש כיון שזה המוכר במעות אלו שנתן לו לוקח נתחייב הלוקח בחלופיו, כלומר אם נגנב או נאבד ברשותו נגנב, דהא זכה בחליפיו, אף על פי שלא משך. ואין הלשון מחזור, דהוה ליה למימר כיון שזכה זה זכה זה בחליפיו. ורבינו תם פירש כיון שזכה זה במעות שלקח נתחייב בחליפיו ליתן ללוקח ושוב אינו יכול לחזור בו, ולא גרסינן נתחייב זה בחלופיו, אלא כיון שזכה זה נתחייב בחלופיו.

גמרא: שמע מינה מטבע נעשה חליפין. הקשו בתוס' והא אמרינן מעות אינן קונות קנין גמור אלא למי שפרע. ותירץ רבינו תם ז"ל דהכא בשפירש שיקנה כנעל או סודר הוא ונעשה חליפין. ור"י ז"ל אומר דאפילו בסתם ובשנותן לו המטבע כדי להחזירו כסודר, ואם כן כבר גלה דעתו שרוצה שיקנה כסודר וריב"ם ז"ל פירש דלמאן דאמר מטבע נעשה חליפין, היינו כשאמר מעות הללו בחפץ זה, ושניהם בעין, אז נקנה החפץ על ידם, אבל כשאין לו חפץ זה בכך וכך מעות, ובשעת נתינת המעות לא הזכיר החפץ, אז הם דמים ולא חליפין, והביא ראיה מהא דאמר רב הונא בפרק הזהב (ב"מ מז, א) מכור לי באלו קנה, וחשיב ליה חליפין כדאיתא התם.

דף כח - ב

הניחא לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין אלא לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי כיצד. פירש רש"י: דבין למאי דקא סלקא דעתא מעיקרא בין למאי דקא סבירא ליה נמי השתא קשיא ליה דשור ופרה וחמור בין חיינן בין שחוטין פירי נינהו, ואין נעשה חליפין אלא נעל דוקא, כלומר כלי, דהא טעמא משום דכתיב שלף איש נעלו נעל אין מידי אחרינא לא, ולדבריו הוא הדין דהוה מצי למיפרך הכי מעיקרא אאוקמתא דרב יהודה, אלא דנטר עד דאקשיי אמאי דקא סלקא דעתא מעיקרא, ולבסוף אקשי לתרוייהו, ושטה פשוטה היא זו בתלמוד בהרבה מקומות, ומאי דקאמר נמי מאי כיצד, ולא קאמר היאך שור ופרה נעשה חליפין, דמשמע דלא קשיא ליה אלא לשון כיצד, נראה לי דמשום דמתניתין לכולי עלמא לאו כפשטה מתוקמא, אלא דמר פירש לה הכי ומר פירש לה הכי, לא מצי לאקשויהי מגופא דמתניתין ולומר אלא לרב נחמן היאך שור ופרה נעשין חליפין, דלמא רב נחמן נמי אית ליה בגויה תירוצא לטעמיה, ומשום הכי מיבעיא ליה היאך הוא מפרש כיצד דמתניתין, כי היכי דלא תיקשו ליה, ועד דלא ידע היאך הוא מפרשא לא מותיב תיובתא מינה, ובתר דפרשה דיש דמים כחליפין קאמר, תו לא קשיא עליה ולא מידי, והיינו נמי דקא מקשה הניחא לרב ששת, אלא לרב נחמן, ולא אמר נמי תיהוי תיובתיה דרב נחמן, דבכולי תלמודא לא

אמרינן הא ניחא אלא בפירוקי, ולומר הניחא האי פירוקא לפלוני אלא לפלוני מאי איכא למימר, כלומר אין פירוק זה כלום לדבריו, אבל היכא דאיכא לאותובי מגופא דמתניי ומתניי לא אמרינן כי האי לישנא, אלא לימא תהוי תיובתיה דרב נחמן מיהא. ולמאי דפרשינן אתי שפיר דכיון דגופא דמתניתין על כרחין לאו כפשטא מתוקמא ובעיא פירוקא, לא מצי לאותובי מינה.

אלא מיהו איכא לאקשווי לפירושו של רש"י מהא ברייתא דמייתנין בפרק הזהב (ב"מ מז, א) היה תפוס פרתו ועומד ובא חברו ואמר ליה פרתך למה, לחמור אני צריך, יש לי חמור שאני נותן לך, פרתך בכמה כו', משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק למשוך את החמור עד שמת החמור, לא קנה בעל החמור את הפרה, ודייקינן שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה, ומאי קושיא שאני התם משום דפירי נינהו, ופירי לא עבדי חליפין, ורבא נמי דפירקה כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלית ומשכה לפרה ולא משכה לטלית, דלא הויא משיכה מעלייתא, אלמא אי לאו הכי קנה, וסתמא דמלתא רבא כרב נחמן רביה סבירא ליה בפירי דלא עבדי חליפין וקיימא לן כותיה.

ועוד דגרסינן במסכת כתובות בפרק המדיר (עו, א) אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת חמורו, על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה, אלמא לאו פירי נינהו, ועבדי חליפין, ולא מסתברא לאוקמינהו לשמואל דלא כרב נחמן.

ועוד תנן בהשואל (ק, א) המחליף פרה בחמור וילדה, זה אמר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה, דאלמא במשיכת החמור נקנית הפרה, דאי בשמשכו שניהם זה חמור וזה פרה ניחזי ולד ברשותיה דמאן קאי, אלא ודאי כגון שמשך בעל הפרה את החמור ולא הספיק בעל החמור למשוך את הפרה עד שילדה, זה אומר אחר שעמדה ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה קודם שמשכתי את החמור, אלמא לאו פירי נינהו, ומיקנו בחליפין.

ועוד דגרסינן בירושלמי (פ"א, ה"ו) תמן תנינן זה הכלל כל המטלטלין קונין זה את זה, רבא בר הונא בשם רב אפילו צבור בצבורין, אמר ליה ר' אלעזר לא שנינו אלא כל הנעשה דמים באחר, ובלבד דבר שצריך לישום, אתיא דרב הונא כר' יוחנן, ור' אלעזר בשטתיה, דתניא תמן (בכורות נו, ב) האחין השותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה, אמר ר'

אלעזר והן שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים, אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים הוא חלקו משעה ראשונה, אמר ר' יוחנן אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים כלקוחות הן, דתניא תמן הלקוח ושניתן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה. דאלמא משמע לכאורה דההיא דמטלטלין קונין זה את זה אפילו בגדיין ותיישיין היא.

ועוד קשיא דאם כן אוקמתא דרב יהודה לא קאמר אליבא דרב נחמן, ואנן כרבנן קיימא לן, ולית לה אוקמתא למתניתין, אלא דיש דמים שהם כחליפין, ואוקמתא דחיקא היא, ולא רויחא.

על כן נראה דאמאי דקא סלקא דעתך מעיקרא בלחוד קשיא, משום דאוקימנא דהכי קאמר פירי נמי עבדי חליפין, וגרסינן בה כיצד החליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור דבשר פירא הוי, אבל שור ופרה חיין לא פירי נינהו, אלא דומיא דנעל, מה נעל ראוי להשתמש בו אף אלו ראויין להשתמש בהן, ועל כרחין נעל לאו דוקא, דהא במטבע לא פליגי, אלא משום דדעתיהו אצורתא, וצורתא עבידא דבטלה, והוה ליה כדבר שאין גופו ממון, דומיא דשטרות, הא לאו הכי לכולי עלמא נעשה חליפין, ונקנה בחליפין, וכדאמרינן התם (ב"מ מו, ב) אמר ריש לקיש ואפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות, ואוקימנא בדינרא אנקא ואניגרא דחד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה, וכי ממעטינן התם (מז, א) במנא לאפוקי מדרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין ביה למעוטי מטבע, אם איתא למה ליה למעוטי מטבע מביה, הא אימעייט ממנא, אלמא לא ממעטינן מנעל אלא פירי דוקא, שההפסד מצוי בהם. ועוד, דאין ראוי להשתמש בהן, אבל כל שאר המטלטלין קונין זה את זה. דהווי כעין נעל, ואפילו אי גרסינן בה החליף שור בפרה לאו חיין קאמר, אלא שחוטין, וכן פירש הרב אלפסי בהלכות בפרק הזהב (ב"מ מה, ב).

ואי קשיא לך לריש לקיש דמוקמינן כרב ששת על כרחין, אמאי, לימא כל הנעשה דמים באחר דהיינו מטבע, וכל הנישום דמים באחר נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה דשור ופרה חיין מטלטלי נינהו ולא פירי, לא היא, דהשתא מטבע קתני רישא דנעשה חליפין ולא אמרינן דעתיה אצורתא, שאר מטלטלין צריכי למימר, ואם תאמר ואמאי לא קאמר הכי קתני וב"ח נמי עבדי חליפין כיצד כו', וקא משמע לן דלאו פירי נינהו, יש לומר דתנא לא מפסקא ליה מאי נינהו פירי ומאי נינהו מטלטלי, ולא

אצטריך לאשמועינן הכי, ועוד דמעיקרא הוה ליה לאשמועינן דפירי לא עבדי חליפין.

ורבינו תם פירש דג' עניני קנין הן. ונפקן מקרא דעל הגאולה ועל התמורה וכדדרשינן בפרק הזהב (מז, א) על הגאולה זו מכירה, ועל התמורה זו חליפין שלף איש נעלו ונתן לרעהו, זהו קנין שלישי. והכי פירושו, על הגאולה זו מכירה לר' יוחנן בכסף ולריש לקיש במשיכה, תמורה זו חליפין כגון שמחליף דבר בדבר שוה בשוה, לקיים כל דבר שלף איש נעלו, דהיינו קנין נעל וסודר שאינו דמי החליפין, אלא שנותנין אותן לקיים הדבר לבד, ובחליפין אלו נחלקו רב ולוי במטבע אם נעשה חליפין לקנות או ליקנות, וכן רב ששת ורב נחמן בפירות, אבל שוה בשוה כל דבר נעשה חליפין ונקנה בחליפין, והלכך שור בפרה וחמור בשור שוה בשוה נקנה הוא, וזה הוא המחליף פרה בחמור, ושורך בכמה, דנקנין בחליפין שוה בשוה, ובכליו של לוקח, ואפילו ללוי דאמר בכליו של מקנה, דכל הני פלוגתא אינן אלא בחלופי קיום דבר, כלומר דומיא דנעל דאינו שוה בשוה, והשתא אתי שפיר לרב נחמן לישנא דכל הנישום, ואף על גב דשור ופרה חשיבי פירי, וכן המחליף פרה בחמור דכולהו שוה בשוה מיירו.

ואם תאמר, אם כן אפילו למאי דקא סלקא דעתך מעיקרא מאי קושיא נוקמה שוה בשוה, ויש לומר דמשמע ליה דפירי נמי עבדי חליפין בענין של חליפי מטבע דאיירי ברישא, דהוי בתורת נעל, ואף על גב דלמאי דשני נמי יש דמים שהן כחליפין, לא הוו בתורת נעל כמו מטבע דרישא, אלא בתורת דמים, מכל מקום דמאי לרישא דאיירי בקנין מטבע.

ואם תאמר ורישא נמי אמאי משמע ליה בתורת קנין נעל. ודייק מינה דמטבע נעשה חליפין, דלמא שוה בשוה, יש לומר דשוה בשוה נמי לא אמרינן דמיקנו בחליפין, אלא חפץ בחפץ ומטלטלין במטלטלין, אבל מטבע בטלית. לא זו היא שיטת התוס' בשם ר"ת.

ולדידי קשיא לי טובא, דאם כן מאי קא מקשה התם בפרק הזהב (מו, ב) למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין מדתנן כל המטלטלין קונין זה את זה, ואמר ריש לקיש ואפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות, ואצטריך לשנויי בדינרא אנקא ואניגרא דחד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה, כלומר דלאו דעתייהו אצורתו, דכבר בטלה, דהא שוה בשוה נינהו, ובכי הא לא איפליגו רב ולוי, כלל ואפילו במטבע דלא בטלה צורתה, ועוד דתניא בתוספתא (פ"א, ה"ו) המחליף מטלטלין במטלטלין קרקע בקרקע מטלטלין בקרקע בקרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו.

דאלמא אף בשאינו מינו נעשה חליפין, ונקנה בחליפין, ומסתברא דכל שהוא שוה בשוה שאינו כעין קנינו של נעל ושל סודר קונין זה את זה, בין שהחליפין ממין אחד כפרה בשור בין שאינן ממין אחד כגון קרקע במטלטלים ומטלטלין בקרקע, וכדתניא בתוספתא חוץ ממטבע, לפי שהוא כדבר שאין גופו ממון דדעתייהו אצורתא, וצורתא עבידא דבטלה, אבל בחליפין כעין סודר כלי אין מידי אחרינא לא, דנעל דוקא, והא דלא ממעטינן התם מטבע ממנא וממעטינן ליה מביה, משום דאף הוא כעין כלי הוא שראוי לשקול בו משקלותיו, אי נמי שראוי לתלות בצאור הבנים, וכן אמרו משמו של רבינו יצחק ז"ל.

יש דמים שהם כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה. פירש רש"י: דחדא קתני כל הנישום בתורת דמים ומחליף באחר נתחייב זה בחליפיו. ויש מי שפיר דכי היכי דלכולהו אוקמתא מתניתין תרתי קא תני, להא אוקמתא נמי תרתי קתני, דברישא קתני כל הנישום דמים באחר, דהיינו מטלטלין, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו. ויש דמים נמי שקונין כחליפי כלי כיצד. ואית דגרסי נמי ויש דמים, לומר דענין מוסף הוא, ומתני' תרתי קתני, כדאמרן.

יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה. פירש הרב אלפסי בהלכות: כגון שמכר לו שור במנה, ומשך זה את השור, ונתחייב לו בדמיו, ואמר לו לוקח פרה יש לי שאני נותן לך באותן דמים שיש לך אצלי, כיון דהא מלתא דלא שכיחא היא מעות כאלו קונין. ואיכא למידק מדגרסינן לקמן בפרק האיש מקדש (מז, א) המקדש במלוה אינה מקודשת כו', ושויין במכר שזה קנאו, ואקשינן ואי מלוה להוצאה ניתנה, במה קנאו, אלמא לא מיקנו זביני במלוה ואפילו מעות בעינייהו, וכל שכן היכא דליתנהו בעינייהו, כי הכא, ושמא הכא במחילת המלוה הוא קונה את הפרה, וכמו שפירש רש"י גבי בהנאת מלוה מקודשת, וכל שכן במחילת המלוה, דהא יהבה איהי פרוטה בהנאה זו לאדם אחר שיפייס את זה שימחול לה מלוה זו, דלא אמרו אינה מקודשת, ובמכר לא קנה, אלא בקונה בגופה של מלוה, דהיא אינה בעולם.

פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי. אמאי הכא נמי נימא לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אטו הדיוט לאו מי שפרע בעי לקבולי. והא דאמרינן בפרק הנזקין (נב, א) גבי יתמי יהבי להו ליתמי זוזי אפירי, אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, כלומר וחוזרין בהן, לאו למימרא דבהקדש כן, דהא אמרינן הכא דהקדש אינו חוזר בו, אלא משום דיתומים כהקדש ולא גריעו משאר הדיוטות כמותן שחוזרין בהן עד שעת משיכה, דבהקדש שמים היינו טעמא שאין הגזבר חוזר בו, משום דמדאורייתא מעות קונות, וכיון שזה נתן מעות וקנה דבר תורה ואף הדיוט החוזר בו מקבל עליו מי שפרע, אינו בדין שהקדש שמים יתנהג במדה שמקבלין עליה מי שפרע, דאילו בשמשך ולא נתן מעות שחוזר בו אף על פי שהדיוט קנה, התם הוא משום דעומד הוא אדינו דמעות קונות דבר תורה ולא משיכה, אבל ביתומים דהדיוטות הן חוזרין הן כשאר הדיוטות שכמותן, ומי שפרע אין כאן, דאלו יתומים לא עשו ולא כלום לא קנו ולא חזרו ולמה יקבלו מי שפרע, ואפטרופא נמי אינו מקבל מי שפרע שהרי לא מרצונו הוא חוזר בו, אלא מפני שאין המקח שלו אינו יכול לקיימו, כיון דיש בו צד ביטול ואם הוא מוכרח על חזרתו למה נקלל ומי שפרע למה יקבל. וכן הדברים פשוטים שאין האפטרופוס מקבל מי שפרע. וכן מוכח בההוא מעשה (גיטין נב, א) דהנהו יתמי דהוו סמיכי גבי סבתא, דאמרו ליה קרובים לרב נחמן והא לא נקיטי דמי, אמר להו אם כן היינו דרב חנילאי, ולא אמר להו תקבל סבתא מי שפרע. וכן בדין דהיא אנוסה על חזרתה, אלא שבאו בני המשפחה וערערו והיא תקבל מי שפרע, אלא ודאי כדאמרן, ופשוט הוא. ומינה לכל שליח שנודע למוכר או ללוקח שהוא שליח שחוזר בו, ואין השליח מקבל מי שפרע כנ"ל.

אחר כך מצאתי כן לרש"י ז"ל בשלהי פרק איזהו נשך (בי"מ עד, ב) בעובדא דההוא דיהב זוזי לנדוניא דבי חמוה, דאקשינן התם ותיפוק ליה דהוה ליה שליח, ופירש רש"י: ותיפוק ליה דאין כאן מי שפרע גבי לוקח נדוניא זו דהא שליח שוייה אל בית חמיו עשאוהו שליח לפסוק, וחמיו חוזר בו, ומה בידו של זה לעשות שבית מקללין אותו, וחמוה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא, דמצי אמר ליה היה לך לפסוק כשער הגבוה, ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ובדבר עוות במה שהיה לו לתקן לא נעשה שליחו ע"כ. והרב אלפסי והגאונים לא פירשו כן. והא דאמרינן הכא אטו הדיוט לאו מי שפרע בעי לקבולי, לאו למימר שאם נתנה חזרה נמי בהקדש כהדיוט, שיהא גזבר מקבל עליו מי שפרע, והדיוט דכותיה. כלומר, שאין המקח שלו מקבל עליה מי שפרע, מעולם כיון דאין המקח

שלו אין מקבל עליו מי שפרע, אלא לומר דכיון דמדה זו מגינה שמקבלים עליה ההדיוטות מי שפרע על מקחן, אינו בדין שיתנהג בה ההקדש, ואפילו כי משך פירות מהקדש ולא נתן מעות שההקדש חוזר בו, אף על פי שהוא מקח גמור אצל ההדיוט, אין הגזבר מקבל עליו מי שפרע, וכן כתב הרמב"ם (הל' מכירה פ"ט, ה"ב). ומהא דאמרינן אטו הדיוט לאו מי שפרע בעי לקבולי, משמע דהוא הדין והוא הטעם לגזבר שנתן מעות של הקדש ולא הספיק למשוך את הפירות עד שהוזלו שאינו חוזר בו, דכיון שהמעות קונות דבר תורה, והדיוט שבא לחזור בו מקבל עליו מי שפרע, הקדש אינו חוזר בו. והרמב"ם שכתב בהלכות מכירה פ"ט אם הוזלו הפירות חוזר, שהרי לא משך, ולא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, עשאו כאותה של יתומים שכתבנו למעלה. וגם הראב"ד הודה לו בדין זה בספר ההשגות, וכתב אם רצה חוזר, ואם רצה ממשכן ונוטל ממנו כשעת הזול, וזו היא ששינו (שקלים פ"ד, מ"ה) מי שקבל לספק סלתות משלש ועמדו מארבע מספק מארבע שיד הקדש על העליונה ע"כ. ולא ידעתי מה הפרש יש בין הקדש שקבל מעות על פירות הקדש דאינו חוזר, כיון דאית ביה מי שפרע לגבי הדיוט כי האי גונא, ובין הקדש שנתן מעות הקדש שאף בזה מי שפרע יש אצל ההדיוטות.

מקדש

האיש

פרק

דף מא - א

ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח. פירש רש"י: דתרי ושלחה כתיבי, ותרוייהו למדרש אתי, מדכתוב ושלחה ולא כתיב וגרשה, ודרשינן חד ושלח ושלחה ששניהן עושין שליח, ושלח ושלחה בתרא ששליח שלו ושלחה עושין שליח. ור"ח זל מדקדק הכל מושלחה בתרא, דחד לגופיה

איצטריך, ואידך לדרשא, וכולהו דרשינן להו מחד קרא, וגריס שלח מלמד שהוא עושה שליח, שלחה מלמד שהיא עושה שליח, ושלחה שדי וא"ו אשלח ואשלחה, מלמד ששליח שלו ושלחה עושינן שליח.

כדרב יהודה אמר רב דאמר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה. ואם תאמר והא אמרינן טב למיתב טנדו מלמיתב ארמלו, יש לומר דוקא בגדולה, דמדלא הקפידה לומר חזקה ניחא לה בכל דהוא, אבל קטנה דלמא לכשתגדל לא תתרצה בו, אי נמי איכא למימר דקטנה חיישין דלמא ממללו לה מיילי עילויה, ומתוך שדעתה קלה תתפתה ותשנאנו, מה שאין כן בגדולה.

מלמד שהשליח עושה שליח. ואם תאמר, בשלמא שליח דידיה משוי שליח, אבל שליח דידה היכי משוי שליח, והא מיילי נינהו, ומיילי לא מימסרן לשליח, כדאמרינן בהמביא תניין (כט, א). ותירץ הרב ברצלוני דהכא בדשווייה איהי שליח בקנין דאלים לשויה שליח, ומסתברא בשנתנה לו רשות לשווייה שליח, דלא אמרינן מיילי לא ממסרן לשליח אלא כשהשליח עושה אותו שליח מדעתו, אבל מדעת בעלים משוי שליח, וכדמוכח התם דהא באומר אמרו שליח עושה שליח, אי נמי בשחלה שליח או שנאנס שהשליח עושה שליח, משום דסתמא דמלתא כל שחלה דעת בעלים שימנה השליח שליח, והכי נמי בכהאי גונא מיירי, ולא באו כאן אלא ללמד שהבעלים רשאיין למנות שליח, ושהשליח שלהן ממנה שליח כדיניה.

ומה שאמרו כאן שהשליח עושה שליח כפי מה שפסק ר' אלפסי בפרק כל הגט (כט, א) כרבן שמעון בן גמליאל דברייתא דדוקא חלה שליח או שנאנס, אבל לא חלה בין בהולך בין באת הולך לא, הכי נמי בשחלה שליח או שנאנס, אבל לא חלה לא, ולפי דעת מי שפסק שם כרבנן דברייתא דבהולך בין חלה בין לא חלה, אי נמי באת הולך ובשחלה, ובמתניתין דהמביא באת הולך, הכי נמי באת הולך ושחלה, אי נמי בהולך בין חלה בין לא חלה, ושם הארכתני בס"ד.

ושליח דידה צריכה שתמנה אותו בעדים דומיא דגרושין כדאמרינן בפרק התקבל (גיטין סד, א) צריכה שתי כתי עדים, שנים שיאמרו בפנינו אמרה כו', והכי נמי צריכה עדים שיאמרו בפנינו אמרה, אבל שליח דידיה לא צריך, אלא כל ששניהם מודים שזה אומר מניתי שליח וזה מודה לו סגי ליה, וכן כתב הרמב"ם (הל' אישות פ"ג, ה"ט"ו).

דף מא - ב

מה לתרומה שכן ישנן במחשבה. יש מי שפירש שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, משום דכתיב (במדבר יח, כז) ונחשב לכם תרומתכם. ואם תאמר, ונחשב לכם תרומתכם בתרומת מעשר הוא דכתיב, ובתרומת מעשר פלוגתא דר' אלעזר בן גמלא ורבנן הוא, ומייתי לה בגיטין שלהי כל הגט (ל, ב) דר' אלעזר בן גמלא אומר בשתי תרומות הכתוב מדבר אחד תרומה גדולה ואחד תרומת מעשר, מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה אף תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה, ופליגי רבנן עליה, יש לומר דבאומד הוא דפליגי, משום דכתיב ביה (שם, כו) מעשר מן המעשר, אבל במחשבה לא פליגי עליה. ויש מי שפירש דבמחשבה נמי פליגי, והכא הכי פירושו ישנה במחשבה שאם נטל ולא קרא לה שם תרומתו תרומה.

אלא תיתי מגרושין וקדושין אין הכי נמי וכו'. וקשיא לי דהא אמרינן בפרק איזהו נשך (עא, ב) והא דרב אשי ברותא הוא, מיהו שליחות בכל התורה כולה מנא לן מתרומה, מה התם בני ברית אף הכא בני ברית, דאלמא מתרומה ילפינן, ולא אתי מביניא, דאי מביניא אתם גם אתם דכתיב גבי תרומה דלמא ללמד על עצמו בא. ויש לומר דעיקר שליחות בכל התורה כולה מביניא אתי, אלא דמדגלי רחמנא בתרומה דאין שליחות לגוי על הכלל כלו בא ללמד, והתם הכי קאמר שליחות בכל התורה כולה דעל ידי ישראל ולא על ידי גוי מנלן מתרומה.

דתנן הנכרי והכותי שתרמו תרומתן תרומה. פירש רש"י דסבירא ליה להאי תנא אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, ומירוח גוי אינו פוטר, משום דתרי דגנך כתיבי, ודרשינן בהו דיגונך ולא דיגון גוי ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ובתוס' אמרו דאין צריך לזה, אלא אפילו כמאן דאמר יש קנין, ומירוח גוי פוטר, והכי במאי עסקינן בשהביאה שליש ביד ישראל ומכרה לגוי דקרינן ביה דגנך, אי נמי בשמכרו גוי לישראל עד שלא הביאה שליש וחזר ישראל ומכרה לגוי לאחר שהביא שליש, וכדאיתא בגיטין פרק השולח (מז, א) ובשהקדימו בשבלין.

ול"ינ דעל כרחד מתניתין יש קנין סבירא ליה, דהא סתם מתניתין ר' מאיר, ור' יהודה דפליג בסיפא ואמר אין לנכרי כרם רבעי, משמע דברי שא דמתניתין דהנכרי והכותי מודה, ור' מאיר יש קנין לגוי סבירא ליה, כדמוכח בשלהי פרק קמא דעבודה זרה (כא, א) במתניתין דאין מוכרין להם בתים ואין צריך לומר שדות ור' יהודה נמי ישק נין סבירא ליה, כדאיתא במציעא פרק השואל (קא, א), וכדדייק התם מהא דתניא ר' יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק גוי מעשר ונותן לו, ואקשינן עלה מאי שנא מציק אפילו אין מציק נמי, דתנן ר' יהודה אומר אף המקבל שדה אבותיו מגוי מעשר ונותן לו, וסברוה מאי שדה אבותיו אברהם יצחק ויעקב, וקסבר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, ואסיקנא לעולם קסבר יש קנין לגוי, ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש, ור' מאיר ור' יהודה סבירא ליה דאין מירוח הגוי פוטר והכא בשהביאה שליש ביד ישראל ומכרה לגוי ומירחו גוי, דחייבת מדאורייתא.

ולר' שמעון דפטר דתנן תרומת נכרי מדמעת כו' ור' שמעון פוטר. פירש רש"י: דר' שמעון סבירא ליה אין קנין לגוי, ואפילו הכי פטר, משום דסבירא ליה דאין מירוח גוי חייב בתרומה וילף לה מדיגונך ולא דיגון גוי, ולדידיה ליכא מיעוט אחר מיעוט דמצריך להו אצרוכי, ואינו מחוור דאם כן מאי קא מיבעיא ליה אתם גם אתם למה לי, לימא דלמעוטי נכרי בשהקדמי בשבלים, דהא הקדימו בשבלים הויא תרומה דאורייתא, ואתא קרא ומעטיה לנכרי, ויש לפרש דטעמא דר' שמעון דישראל כתיב בפרשה וגוי לא צריך קרא דאתם גם אתם ואפילו הקדימו בשבלים, ואי נמי בשמירחו ישראל ברשות גוי, והלכך אצטריך לאוקמי אתם גם אתם לדרשה אחרינא.

אתם ולא אפטרופין. יש לפרש דדרשה גמורה היא, והא דתנן (גיטין נב, א) אפטרופוס שמינהו אבי יתומים תורמין ומעשרין, משום הפקר בית דין נגעו בה, לתקנת יתומים, כדי להאכיל, והיינו דלהניח אסור, כדאיתא התם בפרק הנזקין. ויש לפרש דלאו דרשה גמורה היא לאפטרופין, דידן כיד יתומים ותורמין ומעשרין דבר תורה, דלא קרינן ביה תורם שאינו שלו, והיינו דתורמין להאכיל, והכא כדי שלא יראו כמזלזלין בנכסי יתומים, ובפרק הניזקין (שם) הארכתי בזה בס"ד, והכי משמע קצת בירושלמי דגרסינן התם בפרק הניזקין (פ"ה, ה"ה) גבי אתם ולא שותפין והא תנינן שותפין שתרמו זה אחר זה כו', כאן להלכה וכאן למעשה.

דף מב - א

ודלמא שאני התם דאית ליה שותפות בגויה. קשיא לי והא אנן גבי מתניתין דחבורה שאבד פסחה אתינן למידק מנא לן דאם שלו נשחט ראשון שהן אוכלין עמו לומר ששלוהו זה כמותו, והא שפיר נפקא מדרי' יונתן דההוא נמי שותפות אית ליה בגויה. ושמא נאמר דהא דאמרינן הניחא לר' יהושע בן קרחה, אהא דמסקינן לעיל דכולהו שלוחין מגרושין וקדשים אתיין ותרומה משום דרשה אחרינא אצטריך קיימינן, לומר דהניחא לר' יהושע בן קרחה דדריש האי ושחטו אותו לומר ששלוהו כמותו, שפיר אתיאן שלוחין דעלמא מביניא, אבל לר' נתן דמוקי ליה לכל ישראל יוצאין בפסח אחד ומאן דשחיט אית ליה שותפות בגויה היכי אתיאן שלוחין דעלמא מביניא, ושלוהכס בני ברית מנא לן, כנ"ל.

מהא דאמרי ותסברא דהא שליחות הוא אם כן מצינו שליחות לקטן ואמרינן אלא כי הא דרבה בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין שזכין לאדם שלא בפניו. משמע דזכיה לאו מדין שליחות הוא. וזכין לקטן דבר תורה, דאי לא תימא הכי כי אקשינן ותסברא אם כן מצינו שליחות לקטן, מאי קא משני מנין שזכין לאדם, אכתי תיקשי לן ותסברא הא משום זכיה הוא, אם כן מצינו שליחות לקטן, והכי נמי משמע לעיל בפרק קמא (כב, ב) עבד כנעני קונה עצמו בשטר על ידי אחרים, דתניא התם ר' שמעון בן אלעזר אומר אף בשטר על ידי אחרים, על ידי אחרים אין, על ידי עצמו לא, ובעי רבא לר' שמעון בן אלעזר עבד מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו, כלומר דעל ידי אחרים דאמרינן היינו בשאמר להן הרב זכו בגט שחרור זה לעבדי, ולא מחמת שעשאן העבד שלוחין, או דלמא אף בשעשאן העבד שלוחין שפיר דמי, דאלמא שמעית מינה דזכיה שמזכה לו הרב מעצמו על ידי אחרים והן זוכים לו שלא בפניו לאו מתורת שליחות הוא, ולגבי קטן נמי לא שנא, דאף על פי שאינן בני שליחות, זכין להם שלא בפניהם.

וראיתי לרבותינו בעלי התוס' שאמרו משמו של רש"י דזכיה מדין שליחות היא. והביאו ראיה מדאמרינן בפרק קמא דמציעא (יא, ב) חצר משום ידה איתרבאי ולא גרע משליחות, גבי מתנה דזכות הוא לו זכין

לאדם שלא בפניו. ועוד דאמרינן בפרק אין בין המוודר (נדריס לב, ב) התורם משלו על של חבירו צריך דעת או אין צריך דעת, משום דמצוה דיליה היא ניחא ליה למעבדא, או דילמא אין צריך דעת בעלים משום דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. ובתרומה שליחות כתיבה בא, ואי לאו דחשיב כשלוחו לא היה יכול לתרום, אף על גב דזכות הוא לו. ועוד דאמרינן בפרק איזה נשך (ב"מ עא, ב) דגוי דלא אתי לכלל שליחות לא תקינו ליה רבנן זכיה, קטן דאתי לכלל שליחות תקינו ליה רבנן זכיה, משום דזכיה מטעם שליחות הוא. ופירש רש"י דהא דקטן אית ליה זכיה ולית ליה שליחות, שאין הקטן עושה שליח, היינו היכא דאיכא צד חובה, דאי הוה בר דעת דלמא לא ניחא ליה בהכי. ולפי דבריהם קטן לית ליה זכיה מדאורייתא כלל, לא על ידי עצמו ולא על ידי אחרים, וכדמשמע נמי בהדיא בההיא דבבא מציעא, והכי נמי משמע בפרקין דלעיל, ובפרק השולח (גיטין לט, א) גבי גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים דאמרינן התם גדולים זכו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהם זכה בהם, וטעמא דמלתא משום דגדולים יש להם יד לזכות לעצמן וקטנים אין להם יד לזכות לעצמן. ומיהו ההוא אפשר לתרץ דשניא לפי שאין דעת אחרת מקנה אותן.

וקשיא לי ההיא דאמרינן בפרק השולח (שם מג, א) גבי חציו עבד וחציו בן חורין דאזל אקנויי לבנו קטן דקטן מיקנא קני אקנויי לא מקנא, והוצרכו להעמיד עליו אפטרופוס ולקרקושי לינוקא בזווי, ואם איתא לכפייה לאב למיכתב ליה גט שחרור, דהא דידיה הוא אכתי דבר תורה, והלכך גיטו גט דבר תורה, וזכיית הקטן אינה אלא מדרבנן, ואתי דאורייתא ומפיק מדרבנן, ואי משום דלא לישכחיה ינוקא בשוקא ומיסריך ביה נקרקש ליה נמי זווי לינוקא, וצ"ע. ובפרק השולח וכן בפרק (המקבל) [התקבל] (שם סה, א) גבי הא לכם מעות הללו ופדו לכם את העמשר כתבתי יותר בס"ד, וצ"ע.

הא דאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם. כתבתיה בריש פרק השולח בס"ד.

ולא אמרן אלא דלא שוי שליח אבל שוי שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. כלומר, וחלוקתו בטלה. ואם תאמר מאי שנא מהא דאמרינן בבבא בתרא פרק גט פשוט (קסט, ב) ההיא איתתא דיהבה זוזי לההוא גברא למזבן לה ארעא, אזל זבן לה שלא באחריות, אתו לקמיה דרב נחמן אמר ליה מצי אמר לך לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, זיל את וזבנה מיניה שלא באחריות וזבנה ניהלה באחריות. ולא אמרינן שיהא מקח בטל לגמרי כי הכא, ויש לומר דהתם בדזבנה שליח סתם ולא אודעיה דלהיא איתתא קא זבין לה, אבל הכא דידיעי אחי דשליחא דאחיהון הוא ודאי מצי אמר להו לעוותי לא שדרתיך. והראב"ד כתב בשלהי פרק איזהו נשך (עד, ב) במעשה דההוא גברא דיהיב זוזי אנדוניא דבי חמוה, כל מקום שהשליח משנה שליחותו שליח משלם, והמעשה קיים, וזה ברור מכמה מקומות. ולא עוד אלא כל מקום שהוא קרוב לשינוי, כגון מעשה דאבימי בריה דר' אבהו (כתובות פה, א) כיון דגאמר ליה שקול מינייהו שטרא כיון דפשע ולא שקל שטרא מקמי דליתבי להו זוזי, פושע הוי, ומשלם. אבל היכא דלא שני ולא קרוב לשינוי מעשיו בטלין לגמרי. וראיה לדבר אלמנה שמכרה שוה מנה ודינר במנה (שם צח, ב) שמכרה בטל, ושליח כאלמנה, ומההיא מלתא דקדושין דאמר האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח, ולא אמרן אלא דלא שוי שליח, אבל שוי שליח לא, דאמרינן ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, כלומר שאינו נקנה מקח, אלמא מעשיו בטלין לגמרי ע"כ.

אבל שוי שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. קשיא לן דהא אמר רבא אמר רב נחמן בפרק אלמנה ניזונת (ק, א) דשליח כדיינין, דאלמא דבפחות משתות מעשיו קיימין, והכא אמר רבא דבכל שהוא מעשיו בטלין. ויש מפרשים דהכא רבא משמיה דידיה, והתם משמיה דרביה, וזהו דעת רבינו האי בשערים שלו. ויש מפרשים דהתם שליח דיינין קאמר, ושליח דיינין כדיינין, ומאן דאמר נמי התם שליח כאלמנה מהאי טעמא הוא דאלמנה גופה כשליח דיינין היא, דאי לאו דיהבי לה רבנן רשות לזבונה לא מצית מזבנא, והכא בשליח דעלמא דלא אליס כולי האי, והלכך אפילו בכל שהוא מעשיו בטלין. ואי קשיא הא דאמרינן התם והלכתא שליח כאלמנה, ואקשינן ומאי שנא מהא דתנן האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעתו של בעל הבית כו', דאלמא למאן דאמר שליח כדיינין לא קשיא, ולפי סברא זו אינו, דהא לכולי עלמא שליח דעלמא בכל שהוא מכרו בטל, והוה ליה למימר וליטעמיך למאן דאמר כדיינין מי ניחא, איכא למימר דבכמה דוכתי מצי למימר וליטעמים ולא אמר, ועוד שלא אמרה שם רבא דשליח דעלמא בכל שהוא מכרו בטל.

ואי קשיא נמי הא דאמרינן התם אמר רב נחמן טעה שליח לא קאמינא, דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ומנא תימרא דשאני לן בין שליח לבעל הבית, דתנן האומר לשלוחו צא ותרומ כו', ואלו בעל הבית אפילו בשלשים ובעשרים תרומתו תרומה, אלמא אפילו בשליח דעלמא נמי לא אמר רב נחמן לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אלא בשטעה שתות, דומיא דשליח דתרומה, דמדמי לה בגמרא לטעות שתות מדלא מקשי מינה למאן דאמר שליח כדדינין. יש לומר דרב נחמן גופיה קים ליה דטעמא דשליח דתרומה דתרומתו תרומה ואף על גב דטעה, היינו כטעמא דמסקינן התם משום דאמר ליה שליח בהכי אמדתיך, כיון דאיכא דתרים בעין רעה ואיכא תרים בעין יפה, אבל גבי שליח אחר לא אבעי ליה למיטעי כלל, ולא אייתי ראייה אלא שיש חילוק בין שליח לבעל הבית דאפילו בתרומה דלית בה טעות לבעל הבית לעולם יש בה טעות לשליח, וללמד על הקרקעות שאף על פי שאין להן אונאה כלל לבעל הבית גבי שליח בטל מקח.

ורבותינו בעלי התוס' תירצו דכי קאמרינן הכא אבל שוי שליח לא מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לאו למימרא שיהא בטל אלא שחוזר ואפילו טעה בכל שהוא, ושליח כדדינין, נמי דאמרינן התם דכותיה הוא דאפילו בפחות מכדי אונאה חוזר ומכרו קיים, דדינין גופייהו איכא למימר טעו בפחות משתות מכרן קיים ואונאתן חוזרת.

והא דאמרת שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמור נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמור נפלוג בשומא דבי דינא לא דהא תנן שום הדינין שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל והא דאמרת יתר משתות בטל מקח כו'. כך היא גירסת הספרים הישנים. וזהו גירסת ר"ח ז"ל, וגירסא מיושרת היא, דקיימא לן כרבנן דאמרי מכרן בטל, וכללא דכייל ר' יוחנן (גיטין עד, ב) כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה, אין סומכין על הכלל הזה אלא במקומות שיש סיוע לדבריו, וכמו שכתב רבינו אלפסי בשלהי גט פשוט, ואף על גב דבשמעתיה דרב נחמן אקדים יתר משתות לפחות משתות, רבא נקט להו כסדר הענין פחות משתות שתות יותר משתות, ולא חש למנקט להו כסדר שמנאן רב נחמן, דנקט מאי דנתן דניתן למחילה לגמרי, דהיינו פחות משתות, ובטל מקח לגמרי דהיינו יתר משתות, ואחר כך הממוצע שבהם שהמקח קיים ומחזיר אונאה.

אבל רש"י גריס להו כסדר רב נחמן, וגריס הכי והא דאמרת יותר משתות בטל מקח, לא אמרן אלא דלא אמור נפלוג בשומא דבי דינא, אבל אמור נפלוג בשומא דבי דינא, לא, דתנן שום הדיינין שפחות שתות כו', רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים, דאם כן מה כח בית דין יפה, ופירש דלא סבירא ליה לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל הלכה כדברי חכמים. וגירסת הגאונים יותר נכונה חדא דמסתמא לא עבדינן רבא דפליג אדרב נחמן והכי נמי קיימא לן כרבנן. וכן פסק ר' אלפסי.

כל דבר שבמדה ושבמנין ושבמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר.
כלומר בטל מקח, וכדמוכח בשלהי המוכר הספינה (ב"ב ז, א) דאמרינן התם אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יתר משתות וכו'. ואמרינן מאי טעמא, אילימא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח, והאמר רבא כל דבר שבמדה כו' אפילו פחות מכדי אונה חוזר, ואם תאמר מאי שנא מהא דתנן בפרק בית כור (שם קג, ב) בית כור עפר אני מוכר לך פחות כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר. אבל בטול מקח לא הוי. פירש רש"י ז"ל שם דלא אתמר הא דרבא אלא במטלטלין, אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות. וזה קשה דהא הכא גבי מקרקעי מייתי לה להא דרבא. ועוד דבפרק הזהב (ב"מ נו, ב) אמרינן חטים וזרען בקרקע יש להן אונאה או לא, כיון דזרען בקרקע כקרקע דמו, ואין להן אונאה, וכו' ואמרינן היכי דמי אילימא דאמר ליה שדאי ביה שיתא ולא שדא ביה אלא חמשא, והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דאלמא הא דרבא אפילו במקרקעי איתא, אלא יש לומר דההיא דפרק בית כור לא טעו במדה כלל ולא הזכיר לו בית כור אלא לומר שהוא מוכר לו קרקע זה לפי בית כור בכך וכך דמים, אם יפחות ינכה לפי חשבון ואם יותיר יחזיר, אבל הכא דטעו ממש, בטל מקח, דכיון דדבר שבמדה הוא לא איבעי להו למיטעי כלל.

ואינו מחזור בעיני ומסתברא דרבא לאו חוזר מקח קאמר, אלא חוזר אותו פחת קאמר, דאילו מקח חוזר הוה ליה למימר אפילו פחות מכדי אונאה בטל מקח, ועוד מכר לו בית מכר לו שדה במשחתא ונמצא מקצתו יוצא מתחת ידו מחמת חוב או מחמת גזלנות ליבטול מקח וליתא, דבהדיא אמרינן בפרק בית כור (ב"ב קו, ב) שני אחין שחלקו ובא להם אח ממדינת הים, רב אמר בטלה מחלוקת יורשין הוו ושמואל אמר מקמצין לקוחות הוו. אלמא בלקוחות דעלמא כולי עלמא מודו דקם דינא ומשלם ליה מאי דמפיק מיניה ומשום אחריות, וההיא דהמוכר את הספינה דמשמע לכאורה דרבא לבטול מקח קאמר, לא היא, אלא רב

לעולם הוא חוזר קאמר בין פחות משתות בין יתר משתות, והתם הכי קאמר אילימיא כי היכי דלא ליהווי ביטול מקח והאמר רבא כל דבר שבמדה חוזר, והכל דין אחד יש להן פחות משתות ושתות ויתר משתות, אם כן אמאי אין מוסיפין כמה שירצו. והרב ר' יוסף הלוי ׳ מיגאש כן פירש שם, ויהיב טעמא שלא אמרו מחילה וביטול מקח אלא כשהאונאה בדמים דהוי כטעותא בעיקר זביני, והלכך כשהוא יתר משתות בטל מקח, כיון דאיכא טעותא רבתי בעיקר זביני, וכשהוא דבר מועט בפחות משתות אינו נחשב וניתן למחילה, אבל היכא דליכא טעותא בדמים ומדה ידועה זבין ליה, אי בתר דגמרי וזבני אשתכח דטעו במדה או במנין או במשקל שקיל ליה לההוא טעותא ואזל, דהוה ליה כמאן דאית ליה כור חטים גבי חבריה ואהדר ליה כור פחות כל שהוא, דהדר עליה ושקיל מיניה ההוא כל דהוא דאשתייר ליה גביה ואזיל, וטעם נכון הוא.

דף מג - א

תחת לרבות את השליח. כלומר לרבות תשלומין לגנב בשטבח ומכר על ידי השליח.

הוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. ואם תאמר אנוס מאי למימרא קרא בעיא, והלא אנוס רחמנא פטריה בכל מקום מולנערה לא תעשה דבר. תירץ הראב"ד דאצטריך הואיל וכתוב גבי שחוטי חוץ (ויקרא יז, ד) דם שפך, הוה אמינא אקשיה רחמנא לרוצח, מה רוצח יהרג ואל יעבור (פסחים כה, ב) אף האי נמי דכוותיה, קא משמע לן.

ושוגג ומוטעה בגררה דאנוס נקט להו, דשוגגין ומוטעין פשיטא דפטורין מכרת, ולא בעו קרא, ויש מפרשים דאדרבה אנוס בגררה דשוגג ומוטעה נקט ליה. ואם תאמר שוגג ומוטעה ממאי, אי מכרת פשיטא, ואי מקרבן הא ליתא דהא תנן פרק קמא דכריתות (ב, א) ל"ו כריתות נאמרו בתורה וחד מינייהו השוחט בחוץ, וקתני על אלו חייבין על זונן כרת ועל שגגתן חטאת. יש לומר דקרא למפטר מכרת, והרבה כיוצא בו בספרי דמייתי קרא למפטר שוגגין ומוטעין מכרת.

שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא שולחו חייב מאי טעמא דשמאי. דקרא לא משמע ליה דאתי לחייב את המשלח, כיון דאיכא לאוקמי לפטור את דוד כדאמרינן בסמוך מה חרב בני עמון אי אתה ענוש עליו אף אוריה החתי אי אתה ענוש עליו.

אי הכי קדש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדי הכי נמי דלא הו
קדושיה קדושין. והא לא בעיא אתם עדי אלא בהודאה בלבד, כדי שלא יאמר לו משטה הייתי בך, הא בעלמא דליכא למימר ביה השטאה לא.

ודוקא בשקדשה בפני שנים שהם אצלה והיא מרגשת בהן, אבל הכמין לה עדים אחורי הגדר לא, דדלמא אי ארגישה בהון לא מקבלא קדושין, אלא השתא דסברא דליכא סהדי, קבלתן, משום דמידע ידעה דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקדושיו ורצתה לשחק בו.

ורב כבית שמאי איפוך. כלומר רב אמר אין שליח נעשה עד, דבי רב שילא אמרי שליח נעשה עד. ואי קשיא ור' שילא כבית שמאי, יש לומר דרב קשיא, משום דמתלמידי הלל הוא, וכדאמרינן בפרק קמא דמסכת יבמות (טו, א) ותסברא דהא מתרצא היא והא ר' טרפון מתלמידי בית הלל הוה, אי נמי יש לומר אמר לך רב איפוך דבית שמאי לבית הלל, וכן פירש רש"י, והוא הנכון.

והלכתא שליח נעשה עד. והלכך שלח לה קדושיה בפני שנים הן הן שלוחיו והן הן עדיו, ודוקא כשקדשה בשטר שאין בו שוה פרוטה, דאין כאן נגיעת עדות, ואפילו לבתר דתקון רב נחמן שבועת היסת, דאין נשבעין על פחות משוה פרוטה ואפילו מדרבנן, אבל קדשה בכסף אי נמי בשטר שיש בו שוה פרוטה, ומכחשא להו, אינן נאמנין, דהוה להו נוגעין בעדותן. ומיהו מסבתרא דספק מקודשת היא, ובעיא גיטה מיניה, ואם רצה לכונסה נותן לה קדושין אחרים.

ובשאינה מכחישתן איכא למימר דאפילו הכי אינה מקודשת, דאף על גב דהשתא לאו נוגעין בעדותן הן, דהא מודה, מכל מקום אינם נאמנים מתורת עדות, אלא מדין הודאתה, ועדות אין כאן. והוה ליה כשניהם מודים שאינה מקודשת וזה נראה עיקר, ויש לומר דמקודשת דהשתא לאו נוגעין בעדותן הן, ואף על פי שבהכחשה אינן נאמנין, הא אין פסולן אלא משום נגיעתן ונסתלק הגורם וחזרו להכשירן.

אלא דקשיא לי מעשה דאבימי בריה דרב' אבהו (כתובות פה, א) כיון שהמלוה מודה שנתן לו, נסתלקה נגיעתו מעתה, וכי קאמר סיטראי נינהו, הוה ליה מחויב שבועה שאינו יכול לישבע, שהרי מודה הוא לדברי העד, ומשלם, דאלו איכא תרי משלם (שם פז, א) ולעד אחד מעיד שהיא פרועה לא דמי, דהתם טענתייהו אפרעון בלחוד הוא, אבל הכא דכולהו מודו דמשקל שקל, אלא דזה אומד דידי שקלי וסיטראי ניהו הויא טענתייהו אמנה אי בדין שקל או לא, והוה ליה כנסכא דר' אבא (שבועות מז, א). ומיהו לדברי האומרים (שבועות מז, א) שבועת עד אחד אינה על טענת הספק, ניחא לי, שהרי בכאן אף על פי שאינה טענת ספק גמורה, כיון שהוא ברי על השליחות, ואבימי מעיד לו עליה שעשה שליחותו, מכל מקום ברי גמור אינו שנשבעין עליו דבר תורה. אבל לדברי רבינו אלפסי שכתב בשבועות פרק כל הנשבעין (כח, א מדפי הרי"ף) בעובדא דחד גברא דאמר ליה לחבריה אית לי חד סהדא דאתית לביתאי ופתחת ליה ושקלת מיניה חד טעונה דכיתנא, ואמר ליה אידך אין פתחי ושקלי ואת אמרת לי דאשקולי בחושבני, ודן הרב ז"ל דכיון דאי אתי תרי ומסהדי הכי מחייב לאהדורי ליה, השתא דליכא אלא חד הוה ליה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם, ולדבריו קשיא לי מעשה דאבימי, ויש לומר דהכי נמי אף על גב דלא מכחיש ליה לסהדא כיון דסהדא, גופיה קאמר דכדין שקל, דבתורת פרעון אתא לידיה, ולא ניתן לחזרה, אף על גב דהאיך קאמר סיטראי ניהו, מכל מקום טענתייהו לאו אמנה היא, דלכולי עלמא האי דידיה שקל, ואין טענתייהו אלא אשטרא, דהאי קאמר דלא פריעה, וסהדא קא מסהיד דפרוע, ומשתבע שבועת המשנה ומפטר, ואי פקח אידך יהיב ליה מנא אחרינא באפי סהדא ומוקי קמאי בהלואה, והוה ליה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם כנ"ל.

ירושלמי (פ"ב, ה"א): אמר ר' בון בר חייא נראין דברים בשקדשה בשטר, אבל אם קדשה בכסף נעשה כנוגע בעדותו, אמר ר' יוסי מכיון שהאמינתו תורה אפילו כשקדשה בכסף אינו כנוגע בעדותו. וטעם דברי ר' יוסי לא הבנתי (עיין ר"ן ז"ל) ושמא להצריכה גט קאמר שהיא מקודשת דבר תורה אף על פי שהוא נוגע בעדותו מן התקנה, ובעל הלכות גדולות הביא סתם הא דפסקינן הלכתא שליח נעשה עד, ולא חלק בין קודם תנקה לאחר תקנה, וצ"ע.

ירושלמי (שם): חד בר נש אפקיד גרבווי גבי חבריה וכפר ביה אתא עובדא קמי ר' ירמיה ועשה שליח עד וחייבו שבועה על ידי הכתף. ור'

דף מג - ב

אי קסבר המלוה את חברו בעדים (כו' ואי) אין צריך לפרעו בעדים הני עדים למה לי. דקא סלקא דעתיה דמקשה דכיון דחזקה שליח עושה שליחותו, ועוד דאינהו אמרי פרענא ומהימני, יכול ליה למימר ליה בברי פרעתין, ונפקא מינה כששלח לו על ידי קרובים דאינם נאמנים מחמת עדות, נאמנים הם לסמוך עליהם ולטעון על ידם טענת ברי שפרעו. ואהדר ליה כיון דלאו איהו אמר לו אנא פרעינהו ניהלך, אלא על ידי שליח לאו ברי גמור הוא לומר על ידיהם פרעתין אלא שאם כשרים הם שנים נאמנים מתורת עדות.

והשתא דתקון רבנן שבועת היסת מישתבעי הני עדים ומשתבע מלוה. ואם תאמר ליהמנינהו בשבועה, דכיון דמשתבעי אסתלקיה נגיעת עדותן וחזרו לכשרותן. יש לומר כיון דאתה מצריכן שבועה נפקי להו מתורת עדים והווי כבעלי דבר.

ואם תאמר עדים אמאי צריכין שבועה, דאיהו לא ידע אי פרעינהו אי לא, ומספק היאך הוא משביען, ועוד חזקה שליח עושה שליחותו. ויש לומר כיון דחייבין הם ליתן למלוה או ללוה ושניהם טוענן אותם ברי זה שלא נתנו וזה שלא החזירו. מצרפין טענותיהן לטענת ברי, וחייבין לישיבע היסת.

ואם תאמר ומלוה למה הוא נשבע, והלא זה אומר לו הלוייתי ואינו יודע אם החזרתי לך אם לאו. כיון דעדים נוגעין בעדותן הן. יש לומר דהכי נמי כיון שזה ברי ששלח לו, וחזקה שליח עושה שליחותו, והעדים טוענין ברי שנתנו לו, עושין טענתו כברי, ועוד שהוא נוטל.

ואם תאמר יפטור הלוה העדים בין נתנו בין לא נתנו, דהשתא לאו נוגעין בעדותן הו ונאמנים, יש לומר דאין סלוק מועיל אלא בשאין לעדים הנאה והפסד בסלוק זה יתר על מה שהיה מכבר. כאותה שאמרו (ב"ב מג, א)

בבני העיר שנגנב להם ספר תורה, ושותף שכתב לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו, אבל הכא די ש להן הנאה בדבר אינם נאמנים, וכבר הארכת בזה בבבא בתרא בפרק חזקת (בבא בתרא מג, א) בס"ד.

וכתב ר' אלפסי דעדים משתבעי שבועת היסת. ומלוה משתבע שבועת המשנה דהא נוטל הוא, וכל הנוטלין נשבעין בנקיטת חפץ, כאותן השנויין במשנתנו שבפרק כל הנשבעין (מד, ב) וכן עיקר, דעדים אין אתה מצריכון שבועה אלא מדרב נחמן, דאם אמרו החזרנו נשבעין היסת ונפטרין, השתא נמי דאמרו פרענא למלוה משתבעי היסת ומיפטרי. והר"ז הלוי ז"ל שכתב דאף עדים נשבעין בנקיטת חפץ, לא נראו דבריו.

ורבוותא ז"ל פירשו דהיכא דמית מלוה או שלוחין אין כאן שבועה, דהא עיקר שבועה כאן אינה אלא משום דמצטרפין טענת הלוח והמלוה לגבי שלוחין לעשות טענת הלוח עליהן כברי כדכתבין לעיל, וכיון דמית מלוה, הויא לה טענת לוח שמא, ואין נשבעין היסת בשמא, וכן אתה אומר בשמתו עדים, שאין על המלוה טענת ברי, והלכך אין עליהם אלא חרם התקנה, וכן הדין לפועלים עם חנוני שורת הדין שיהיו נוטלין בלא שבועה, דהוה ליה גזלתיך והפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לאו, אלא כיון דאיכא מכחישין הצריכוהו לישבע וליטול, הלכך כשמת החנוני שמכחישין נעמידם על דינם ונוטלין שלא בשבועה, וכן כתב הר"י ן' מיגאש בפרק כל הנשבעין. אבל כשמתו פועלים וחנוני תובע, יש מקצת מהראשונים דאמרו דנוטל בלא שבועה, מפני שאין בעל הבית מפסיד כלום ואינו משלם אלא תשלום אחד, וכן כתב הרמב"ם (הל' מלוה ולוח פט"ז ה"ה).

והרמב"ן נר"ו חלק עליהם מפני שהחנוני מן הדין אינו נוטל מבעל הבית כלום, מני שהוא כמנה לי בידך והלה אומר אינו יודע שהוא פטור, אלא תקנה התקינו לו חכמים ז"ל שישבע ויטול, והלכך אף על פי שמתו פועלים אין חנוני נוטל בלא שבועה, ובשמתו פועלים נמי יורשין באים ונפרעין מבעל הבית בשבועת היורשין, כדקיימא לן דכל הנשבעין ונוטלין שמתו או שהם חשודין על השבועה שמעמידין על דינן, דהא קיימא לן הבו דלא לוסוף עלה כדמפורש בשלהי פרק כל הנשבעין (שבועות מז, א), הלכך פועלין שמתו בני פועלין נוטלים הן מבעל הבית בשבועת היורשין, וכיון שבעל הבית נפסד, חנוני נמי אינו נוטל אלא בשבועה, והביא ראייה ממתניתין (שם מה, א) דתן לבני סאתים חטים, דהא אפילו לבני קטן

קאמר והוא אינו מכחישו ואינו נשבע בין גדול בין קטן, דהא לו מידי שקיל מאביו, ואפילו הכי קתני עלה דחנוני נשבע.

תנן התם נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. ודוקא מאורסה, אבל נשאת, שוב אין לאביה רשות בה. ורבותינו בעלי התוס' ז"ל פירוש דהוא הדין לקטנה, ונערה דנקט להודיעך כחו דרבי יהודה. ור' אלפסי והראב"ד והרב אב ב"ד ז"ל אמרו דוקא בנערה, אבל בקטנה לכולי עלמא אביה ולא היא, ונראין דבריהם, וכבר הארכתני בה בפרק התקבל (סד, ב) בגיטין בס"ד, וכן פירש רש"י אבל בקטנה אביה ולא היא.

והא דאמרינן אינה יודעת לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש. פירש רש"י אינה מתגרשת כלל, לא על ידה ולא על ידי אביה, ואינו מחוור. ורבינו תם ז"ל פירש דוקא על ידי עצמה לפי שאינה יודעת לשמור את גיטה, אבל על ידי אביה ועוד ארוסה מתגרשת, וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל, וכבר הארכתני בה בפרק התקבל בס"ד.

הא דאמר ריש לקיש כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין. אף לדברי מי שמפרש מתניתין דנערה המאורסה אפילו בקטנה, בקדושין מיהא דוקא אביה ולא היא, דהא אפילו בשאין לה אב אינה מתקדשת דבר תורה אלא למיאונין מדבריהם. אלא ריש לקיש למאי דתנן מפורש במתניתין דהיינו נערה קאמר, אבל בקטנה לכולי עלמא אביה ולא היא.

והא מאמר דמפקעת עצמה מרשות אביה. הקשו בתוס' ממאי מפקעת עצמה, אי לענין נדרים. והלא אינו מפר אפילו בשותפות לר' עקיבא דאמר בנדריים פרק נערה המאורסה (עד, ב) דלא יפר לא לאחד ולא לשנים, ומוקי לה בגמרא כגון שעשה בה מאמר, ויש לומר דמפקעת עצמה מיד אביה שאין יכול עוד למוסרה לאחד מן האחין ולקבל מהן ממון, שזה פסלה מן האחין במאמר והוא כונסה.

בו ובשלוחו אין, בה ובשלוחה לא. ואם תאמר ודלמא בו ובשלוחו אין אבל בה, דוקא בה ולא בשלוחה ולמעוטי שלוחה אתא. יש לומר דהוה ליה למיתני בהדיא ועל ידי עצמה בה ולא בשלוחה, אי נמי ליתני האיש מקדש את בתו על ידי שלוחו ותו לא, דאי משום מצוה בו יותר מבשלוחו, הא מרישא שמעינן לה מדלא תנא הכי ותנא בו, שמע מינה בה אתא למעוטי.

הא דאמר רבא ישן ומשמרתו הרי זה גט. אוקימנא לה התם בפרק הזורק בגיטין (עח, א) בכפות ושם כתבתיה בארוכה בס"ד.

אתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון. וטעמא כדמפרש ואזיל, צריכה גט חוששין שמא נתרצה אביה בקדושיה, וצריכה מיאון שמא לא נתרצה ויאמרו אין קדושין תופסין באחותה. ופירש הראב"ד ז"ל דהא דאמר שמואל דחוששין לקדושיה, כשנתקדשה במעמד האב ולא מיחה, דהוה ליה כאילו אמר לה צאי וקבלי קדושך, וההיא דלקמן (מה, א) דהנהו תרי דהוו שתו חמרא תותי ציפי דבבל, כשהיה הבן עמהם ושתק הוא, ואפילו הכי אמרינן דאין חוששין שמא נתרצה הבן, דמימר אמר במאי דעביד אבא מאי איכפת לי, וכי לא אמרו לי מידי מאי אצוח, נראה שפירש כן, לפי שהוקשה לו אם נתקדשה שלא בפניו כיון דאין לה יד לקבל קדושיה, ובשעת נתינתן לא חלו הקדושין ואינן ראויין לחול, כי שמע האב והודה מה בכך, בשעת נתינתו לא הודה, ובשאת הודאתו לא נתן לה כלום.

ואין פירושו מחוור לי, חדא, דהא ודאי שמעתין כולה לכאורה כההיא דמייתי לקמן בשלהי שמעתין מיירי, ולענין דומה לשמעתין סמכוהו כאן דאמר רב נתקדשה לדעת והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת, והכי נמי בשהלך אביה למדינת הים ועמדה היא ונתקדשה. ועוד דאמרינן נתקדשה שלא לדעת ונשאת שלא לדעת ואביה כאן, מדפירש התם והביאה כאן ולא סתם כמו שסתם כאן, משמע דהכא בשאין אביה כאן. ועוד דאמרינן נמי לקמן נתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב בין היא ובין אביה יכולין לעכב, ורב אסי אמר אביה ולא היא, ואותביניה מהא דתניא גבי מפותה אם מאן ימאן אביה לתתה אין לי אלא אביה, היא עצמה מנין כו', ומפותה ודאי לא באפיה אביה הוה, אלא ששמע לבסוף ושתק או נתרצה בקדושיה, ועוד מפותה עצמה הויה תיבותיה למאי דסלקא דעתא מעיקרא שפיתה לשם אישות. ומיהו ההיא איכא לתרוצי כדאביי דאמר צריכה קדושין אחרים לדעת אביה, אלא שהרב ז"ל בעצמו לא פירש כן,

הא דאביי אלא צריכה שיודה אביה באותן קדושין עצמן, דהיינו כקדושין אחרים, וגם הרב ז"ל נראה שחזר בו, לקמן, שפירש נערה שנתקדשה שלא לדעת אביה, שלא היה אביה שם בשעת קדושין.

ואחרים פירשו חוששין שמא נתרצה האב קודם שתתקדש, והוא צוה ואמר לה צאי וקבלי קדושך. וגם זה אינו מחוור, מדאמרינן בהנהו תרי דהוו שתו חמרא. אפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן, ואקשינן ודלמא ארצויי ארצי קמיה, כלומר מעיקרא, ואם איתא מכיון דאמר רבינא אין חוששין שמא נתרצה הבן מעיקרא, מאי קא מקשה תו ודלמא איתרצי מעיקרא הא אמרינן דלא חיישינן אלא ודאי הא דאמרינן נתרצה ולא נתרצה לאחר מעשה קאמר.

ויש לפרש שמא נתרצה כששמע, וכגון ששתק כששמע, ואף על גב דצוח לבסוף, אפילו הכי חיישינן שמא נתרצה בקדושיה כששמע ונתקיימו קדושיה, דהוה ליה כהתקדשי לי על מנת שירצה אביך שמקודשת לכשישמע ולא ימחה, ואף על פי שלא חלו בשעת נתינה, וטעמא דחיישינן שמא נתרצה האב ולא חיישינן שמא נתרצה הבן כדפירש רש"י לקמן דאב בכל דהוא ניחא ליה, משום טב למיתב טנדו, אבל בן מידק דייק ונסיב, והכא אף על פי שנתאכלו המעות קודם ששמע האב, נמי חוששין לה, דהוה ליה כהרי את מקודשת לי לאחר ל' יום (לקמן נט, ב) דאף על פי שנתאכלו המעות מקודשת.

ורבותינו בעלי התוס' כתבו דהא דאמרינן חוששין שמא נתרצה האב, דוקא בששתק, אף על פי שצווח לבסוף, כמו שכתבנו אבל בצווח מעיקרו אין חוששין לה כלל, והביאו ראיה דהא רב גופיה דאמר הכא צריכה גט שמא נתרצה האב, איהו הוא דאמר לקמן נערה שנתקדשה שלא לדעת אביה בין היא ובין אביה יכולין לעכב, אלמא כל שבא האב ועכב אין חוששין לה, ואמרינן נמי בסמוך נתקדשה לדעת והלך אביה למדינת הים ועמד ונשאת, אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה, רב אסי אמר אינה אוכלת, שמא יבא אביה וימחה, ונמצאת זרה [אוכלת תרומה] למפרע, אלמא זרה גמורה הויה מדחיישינן אפילו בדרבנן, דמדאורייתא כיון שנתארסה אוכלת דקנין כספו היא.

ולדידי קשיא לי דאם איתא, היכי סתמי סתומי וחסרו עיקרא של דבר, דהיינו שמע האב ושתק, הוה להו לפרושי נתקדשה שלא לדעת אביה ושמע האב ושתק ולבסוף צוח חוששין שמא נתרצה האב. ובהוה מעשה דאיהו אמר לקריבאי, מן הסתם צוח מעיקרו הוה, מדאמר אביי שארית

ישראל לא יעשו עולה, ואי בששתק רגלים לדבר שנתרצה, או שהסכים על ידו, אלא משמע דאפילו בצווח מעיקרו אמרו חוששין, וטעמא דמלתא משום דכל מאן דמקדש את הקטנה שלא לדעת יודע שאין קדושיה קדושין, אלא אם כן נתרצה האב בקדושיה, ועל דעת כן נתרצה האב בקדושיה, ועל דעת שיתפייס האב הוא מקדש, והוה ליה כמתנה על מנת שירצה אביך, ובמתנה בפירוש כך, אף על פי שצווח ולבסוף נתרצה מקודשת, שהרי נתפייס, דהא לא שירצה בשמיעה ראשונה קאמר, אלא שירתצה בקדושיה ומפייס לבסוף ויאמר אין קאמר, ואף על פי שמת האב, חוששין שמא נתרצה שעה אחת סמוך למיתתו, והכי איתא בתוספתא במכילתין פרק ג (ה"ז) על מנת שירצה פלוני, אף על פי שאמר איני רוצה מקודשת, שמא נתרצה לאחר שעה כו', על מנת שירצה אבא אף על פי שאמר האב איני רוצה, מקודשת, שמא יתרצה האב לשעה אחרת. מת האב מקודשת שמא נתרצה שעה אחת סמוך למיתתו. ומתניתין לקמן בפרק האומר (סד, א) על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת, אינה מקודשת גמורה קאמר, עד שיאמר האב אין, למאי דקא סלקא דעתך מעיקרא דכולה מתניתין בדאמר לה על מנת שלא ימחה אבא, כל שכן דלא תיקשי לן כלל, דהכי קאמר על מנת שלא ימחה אבא מכאן ועד שלשים יום, ולפיכך רצה האב שלא מחה מקודשת, לא רצה האב אלא שמחה אינה מקודשת, אלא נתבטלו קדושיו לגמרי, והא דאמר רב לקמן בין היא בין אביה יכולין לעכב, לומר דלא הווי קדושי ודאי, אבל קדושי ספק הוו, וכן פירשוה בתוס', וההיא דרב אסי דאמר שמא יבא האב וימחה ונמצאת זרה למפרע, אף על פי שאין כאן אלא איסורא דרבנן, מכל מקום אין מאכילין אותה על הספק, שמא יתרצה האב לאחר מחאתו, דלחומרא אמרו שמא יתרצה, לקולא לא אמרו שתאכל באיסור דרבנן שמא יתרצה. וזה אין צריך לפנינו, ודאמרין בירושלמי (ה"א) נתקדשה שלא לדעת ונשאת שלא לדעת, זה היה מעשה ובא אביה ועקר קדושיה, התם משום דנתקדשה ונשאת שלא לדעת, ודאי מקפד קפיד, וחזקה שלא יתרצה לעולם. הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב, ולקמן בשמעתין מחלקי בין נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת לבין נתקדשה ונשאת שלא לדעת כנ"ל.

הא דנקט הכא קטנה הוא הדין לנערה, דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר מחלוקת לגרושין אבל לקדושין אביה ולא היא, ולקמן גרסי בכלהו נסחאי נערה שנתקדשה שלא לדעת אביה, היא ואביה יכולין לעכב, ומשמע דכולה שמעתין נמי בין בקטנה בין בנערה היא.

ואם תאמר אי בנערה, מיאון מאי עבידתיה דהא משהביאה שתי שערות אינה יכולה למאן, איכא למימר דבנערה דלא אפשר לא אפשר ובגיטא תשתרי, מידי דהוה אכל ספיקי קדושין דצריכה גט מספק אף על פי שאינה יכולה למאן, אי נמי איכא למימר דבקטנה שאין מעשיה כלום שלא מדעת האב איכא למגזר טפי, דאי אמרת לא ממאנת, אמרי מדאצרכוה רבנן גיטה קמו ביה רבנן באב ונתרצה בקדושיה, אבל בנערה דיש לה יד, מימר אמרי מיחש הוא דחשו לה רבנן ואצרכוה גיטא, משום דלא ליתי לאיחלופי בנערה שאין לה אב שקדושיה [מן ה]תורה. ורב אחא גאון כתב דאף היא ממאנין אותה, שכן כתב בפרשת ואלה המשפטים, אבל לא מצינו מיאון בנערה במקום אחר, ונראה שהוא גורס כאן נערה, ורבתינו בעלי התוס' אמרו שהיא צריכה כרוז.

הא דאמר עולא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה. פירש רש"י ז"ל ואפילו בשדכו. ומקצת נוסחאות יש שכתוב בהם בפירוש ואפילו שדכו. ורבתינו בעלי התוספות פירשוה בשלא שדכו, דאי בשדכו הא משמע דפשיטא להו דחוששין, מדפרכינן ללישנא קמא ואפילו שדכו, ופרקינן מאן דמתני הא לא מתני הא. ואינו מחוור מדאקשינן לעולא מהא דתניא ושון שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מדקא קרי ליה אלמנה, ועל כרחין בדקדשה איהי נפשה, דאלמא נתקדשה שלא לדעת אביה מקודשת, ואם איתא מאי קושיא, דלמא בשדכה אביה, ויש מי שתירץ דבשדך האב שפחות אחר אישות היא. וקשיא לי דאטו מי אלים שדך האב משקבל אביה כסף ממכרה מאדון ואמר לה צאי וקבלי קדושיך, דהא ההיא כרב יוסי ברי יהודה מוקמיה לה, דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, ואנן מדרי יוסי שמעינן בפרקין קמא (יט, א) דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך, וכדדייק לה רבא אמר רב נחמן, אלא ודאי נראין דברי רש"י ז"ל דעולא אפילו בשדכו קאמר, והיינו קושיא ממוכרה אלמנה לכהן גדול בין שדכו בין לא שדכו.

וכולן שמתו או מיאנו כו'. וקשיא לעולא, דהא לעולא בין שדך בין לא שדך אינה צריכה מיאון, אבל לרב מוקמיה לה בשלא שדך, ולפיך במיאון סגיא, ומיאון מיהא בעיא.

דף מח - א

וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב לא בקדושי ראשון ולא בקדושי שני.
הקשה רש"י בפירושו למה לי נתרצה בקדושי ראשון, אפילו נתרצה לו, כיון שלא נתרצה בשני אין כאן גט, דקטנה מן הארוסין אין עושין בה מאמר שלא מדעת אביה, כדאיתא לעיל, וכיון דאין כאן גט, תפסי קדושין באחותה, והרואה שהצרכנוה גט סבר גט גמור הוא, ואין קדושין תופסין באחותה, ולפיכך צריכה מיאון, ותירץ דקדושי ראשון כדי נסבה. ור"י תירץ דלרבנותא נקט ליה, דלא מיבעיא אם נתרצה האב בקדושי ראשון דאיכא למגזר דהני קדושי שני לא הוו קדושין, ותפסו ליה קדושין באחותה, דאחות חלוצתו היא, אלא אפילו כשתמצא לומר שלא נתרצה האב בקדושי ראשון דהשא ליכא למיחש כולי האי, דדלמא נתרצה בקדושי שני, ומדינא לא תפסי קדושין באחותה, דאחות גרושתו היא, אלא אפילו כשתמצא לומר שלא נתרצה בקידושי שני ומדינא לא תפסי קדושין באחותה דאחות גרושתו היא אפילו הכי צריכה מיאון דשמא כשם שלא נתרצה בקדושי ראשון כך לא נתרצה בקדושי שני.

וקשיא לן למה לי למנקט חשש מחודש למיאונין, הא משום חשש ראשון דהיינו שמא נתרצה האב בקדושי ראשון שאתה מצריכה חליצה בכך, מחמת אותו חשש עצמו הוה ליה לאצרוכה מיאון, דכיון דצריכה גט משום שמא נתרצה האב בקדושי שני וגיטו אינו מחוור, דשמא לא נתרצה בקדושיו אלא בקדושי ראשון, וגט יבמין הוא דהוי, איכא למיחש שמא יאמרו קדושי ראשון לאו קדושין וגיטה משני מחוור ואין קדושין תופסין באחותה, והוה להו למימר צריכה חליצה ומיאון שמא נתרצה האב בקדושי ראשון ויאמרו אין קדושין תופסין באחותה, כלומר כשאתה מצריכה גט משני זה יאמרו שהוא גט מעליא, דשמא לא נתרצה לקדושי ראשון ונתרצה לקדושי שני, ובשלמא ברישא דרישא דאמר צריכה גט שמא נתרצה האב בקדושי שני, אף לגרסתו של רב אחא דגריס נערה, דצריכה גט למאמרו אף על פי שלא נתרצה האב בקדושי שני, היינו דלא נסיב כולהו בחדא, ולימא צריכה גט וחליצה שמא נתרצה האב בקדושי ראשון, דהשתא אף בנערה צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו ומיאון כדי שלא יאמרו קדושי ראשון לאו קדושי וקדשושי שני קדושי, דאיכא למימר דהיינו טעמא דלא אמר הכי משום דאלומי אלים לטעמיה, דאיכא למימר דגט מעליא בעו דדלמא קדושי שני דאורייתא, וכל שכן לגירסת הספרים דגרסי קטנה, דהא בקטנה מן האירוסין לא תפסי בה

קדושי יבם שלא מרצון אביה וגט אינה צריכה. אבל במציעתא קשיא לי כמו שכתבתי. וניחא לי דלרווחא דמלתא קא נסיב, חד חשש לגט ואידך לחליצה ואידך למיאון, וכיון שכן כדין נסיב ליה [הא ד]שמא לא נתרצה האב לא בקדושי ראשון ולא בקדושי שני, דאלו אמר שמא לא נתרצה האב בקדושי שני בלחוד (ה"ד) [הוה אמינא] אם נתרצה בקדושי ראשון היינו מציעתא שעליו אתה מצריכה חליצה, ואף מיאוניה אין אתה צריך לומר שהן מחשש שלא נתרצה בקדושי שני, דאף כשתמצא לומר שנתרצה בקדושי שני הדין כך הוא שאין רצונו בשני מעלה ולא מוריד אחר רצונו בראשון, אלא על כרחין כיון דנקט ליה חשש משום קדושי שני אצטריך ליה למנקט שאף בראשון לא נתרצה כנ"ל, ומן הטעם הזה אפשר לומר דלא נקט צריכה מיאון שמא נתרצה האב בקדושי שניהם, משום דהא נקט ליה נתרצה בראשון ונקט נמי נתרצה בקדושי שני, ומשום כך נקט הכא חשש מחודש, דהיינו שלא נתרצה לא בראשון ולא בשני.

צריכה מיאון שמא לא נתרצה כו'. ואם תאמר, והא חולצת ומידע ידעי דאחות חלוצה דרבנן. איכא מאן דאמר דחיישינן דלמא איכא מאן דשמע בגט ולא שמע בחליצה. ואם תאמר, אם כן כי ממאנה נמי ניחוש שמא לא שמעי במיאון. איכא למימר כל היכא דאיכא לתקוני מתקנין, ואין דנין אפשר משאי אפשר.

ואם תאמר, והא ביבמה דעלמא בשעשה בה מאמר דצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו, ניחוש דלמא אמרי גט גמור הוא, דלא שמעי בחליצה, הא ליתא דהתם ידעי בקדושי ראשון דלית בהו ספיקא, ומידע ידעי דגט יבמין הוא, אבל הכא דכולהו ידעי דשלא לדעת אביה קבלה קדושיה, מימר אמרי קמו רבנן בקדושי ראשון דלאו קדושי וקדושי שני קדושי וגט גמור הוא, ור' יצחק ז"ל בעל התוס' תירץ דאפילו מאן דשמע בחליצה, דלמא טעי ואמר דגיטו מחוור דקדושי ראשון לאו קדושי וקדושי שני קדושי, דכיון דלא מיחה בשני ודאי נתרצה, דאי לאו דנתרצה ודאי לא שתק, דכיון דנתקדשה לראשון יודע הוא מסתמא שנתקדשה לשני, מחמת שהיא זקוקה לו על ידי קדושיה, ואם לא שגמר בדעתו ונתרצה שתתקדש לו מוחה היה בה, ומשום הכי טעו ואמרי דגט גמור וחליצה דרבנן היא משום קדושי ראשון, דהא אילו היה הראשון קיים היתה צריכה מיאון אף על פי שלא נתרצה האב, כדמשמע מפירכיה דרב כהנא דפריך מכולן שמתו או שמיאנו.

ואם תאמר אם כן מיאון הוה בעיא ולא חליצה. דלמא סברי שאינה ממאנת לזיקתו כבית שמאי דאמר הכי ביבמות פרק בית שמאי (קז, א) אי נמי אף על גב דסגי לה במיאון יסברו דאפילו הכי אצרכוה חליצה דאין מלמדין את הקטנה למאן, דלעולם יתרחק אדם מן המיאונין ויתקרב לחליצה, כדאיתא התם בפרק בית שמאי (קט, א).

אמר רבינא אפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן. פירוש, ואפילו בששדכו, דאלו בשלא שדכו אפילו לנתרצה האב לא חיישינן, דרבינא לאפוקי מדרב ושמואל אתי, כדאמרינן בפיי [א]מר מר [ד]לא סבירא ליה [ל]הא דרב ושמואל, והיינו נמי דאקשינן וליחוש דלמא שליח שויה, דכיון דשדכו אית לן למיחש לכל טצדקי דאית לן למימר. ובתוס' אמרו דדוקא באב הוא דקא אזיל ומקשי דניחוש ליה, משום דמצוה עליה רמיא, דכתיב (ירמיהו כט, ו) [ו]קחו לְבַנְיָכֶם נָשִׁים, ורגיל הוא לדבר עמו על עסקי נשואיו, אבל באחר שקדש את האשה לחבירו אין חוששין לו כלל, ובאב נמי אסיקנא דלא חיישינן דבפיי אמרינן מר לא סבירא ליה הא דרב ושמואל, ופירש רש"י דאין חוששין לשמא נתרצה, וכל שכן לשמא עשאו שליח, אלא אם כן שמענו. נראה מתוך דבריו שאם שמענו דנתרצה לבסוף מקודשת, ולכאורה ודאי לישנא הכי משמע מדאמר רבינא אפילו למאן דאמר חוששין שמא נתרצה האב, שמא נתרצה הבן לא אמרינן, אלמא אין חוששין לשמא אמרו, הא אם נתרצה נתרצה, וכן נמי מהא דאמרינן בפיי [א]מר מר לא סבירא ליה הא דרב ושמואל, ורב ושמואל חוששין אמרו, ואנן לא קיימא לן כותייהו למיחש, אבל אם שמענו שנתרצה הא נתרצה.

ואלא מיהו לפי מה שפירש רש"י ז"ל בפרק קמא (ז, א) גבי הילך מנה והתקדשי לפלוני, דדוקא כשעשאו שליח, הכי נמי בששמענו מעיקרא שנתרצה בכך. ואי נמי יש לומר הכא שאני דאב אצל בתו ואי נמי אצל בנו, שהדבר מצוי שהאב משתדל בנשואיהן, כל זמן ששמענו לבסוף שנתרצו חוששין להן, שהדבר קרוב שנתרצו בפירוש מתחלה.

ורב אלפסי כתב דבין נתרצה האב בין לא נתרצה לא הוו קדושין, נראה שהוא ז"ל מפרש בפיי [א]מר מר לא סבירא ליה הא דרב ושמואל דאמרי שאם נתרצה האב מקודשת, ומשום הכי בסתמא נמי מדשתיק חיישינן שמא נתרצה, דאפילו שמעיניה דאיתרצי לבסוף אינה מקודשת, ושמא אמר לה נמי צאי וקבלי קדושך לא חיישינן, ואפילו בדשדיך, וכתירו ציה דאביי דאמר לקמן גבי מפותה צריכה קדושין אחרים לדעת האב, ואפילו

פיתה מתחלה לשאם אישות, וההיא דהוא אמר לקריבי והיא אמרה לקריבה, דמשמע מינה דאי לאו דאמרינן שארית ישראל לא יעשו עולה כאביי, או שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה כרבא, הוה חיישי ליה, ההיא כבר תירצה רבינו ז"ל בהלכות, דהתם לפי שגלה האב דעתו קודם לכן שהיה רוצה לקדשה להאי (לאו דאביי ורבא חיישי) שמא שדר ליה לקדושה בחשאי ולדעתיה הוא דקשה, ואפילו תמצא לומר דאביי ורבא בדרב ושמואל שייכא, אנן כרבינא דבתרא הוא קיימא לן.

ואי קשיא לך הא דאמרינן בסמוך נתקדשה לדעת והלך אביה למדינת הים, רב אמר אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה, ורב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה, דמשמע הא אם בא אביה ונתרצה, הכל מודים שהיא נשואה גמורה, ואם מתה, הבעל יורשה, דאלמא רצוי דאב הוי רצוי, ואף רבינו בעצמו פסקה בהלכותיו, מסתבר דהתם משום שנתקדשה לדעת היא, דכיון דנתקדשה לדעת הוה ליה מסמא כמאן דאמר לה צאי והנשאי לו לדעתך כל אימת דבעית ולית אנה כאן, ומיהו כשבא האב ומיחה הויה מחאתו מחאה, דהא קאמר דלא נתרצה, ומחאתו מוכחת עליו שלא נתרצה, לפיכך לרב אסי אינה אוכלת, ורב נמי לענין ירושתה מודה הוא דאינו יורשה, ומכל מקום כשבא ונתרצה מימר אמרינן דמעיקרא נמי איתרצויי.

והכי איתא בירושלמי (ה"א) קדשה לדעת וכנסה שלע לדעת מהו שתאכל בתרומה, רב אמר אוכלת, ושמואל אמר אינה אוכלת, ואמר ר' מונא טעמא דרב מכיון שקדשה לדעת חזקה שכנסה לדעת, ואף על גב דאמור התם דלדעת ר' מונא לרב, מתה, בעלה יורשה, בהא פליג אגמרא דילן, דהתם עבדי ליה כברי ממש שנתרצה בנשואה, כיון שנתרצה בקדושיה, ובגמרא דילן עבדי לה כברי, ואינו ברי ממש, ושתיקתו או מחאתו מוכחת עליו כנ"ל.

ובשאלתות דרב אחא כתוב בפרשת ואלה המשפטים (נט) והלכתא כרבינא, מדאמרינן יכולה אשה לקדשה לבתה או אחיה היכא דשכיב אביה, אבל קיים אביה לא יכלה, ואף על גב דרב ושמואל דאמרי תרווייהו חיישינן שמא נתרצה האב, ונערה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה הימנו גט ומיאון, לית הלכתא כרב ושמואל אלא כרבינא בתרא, דאמר להו רבה בר שימי בפירוש מר לא סבר לה להא דרב ושמואל ולא צריכה ממנו גט ולא מיאון, ולא אמרינן שמא נתרצה האב, וכל שכן קטנה שלא נתרצה.

ולענין קטנה שהלך אביה למדינת הים עמדה [אמה] וקדשה, כתוב בהלכות גדולות בסוף הלכות קדושין וקטנה דאיתיה לאביה במדינת הים ואנסיבתא אמה, אישאילת הדה מלת כמה זימני קמי רבנן, ואמרי דשפיר עבדת אמה, דנשואין תקינו לה רבנן לקטנה, אי איתיה לאב מקדשה קדושי תורה, ואי לא מנסביה בתקנה מדרבנן, וכי גדלה גדלי נשואין דילה, וכדאתי אב לא צריך לקדושה. ונראה דרב אחא ז"ל חולק בזה ממה שכתבנו למעלה משמו, שכך כתב יכולה אשה לקדשה לבתה או אחיה היכא דשכיב אבוה, אבל קיים אבוה לא, ושמא אף הוא ז"ל מודה בשהלך לארץ מרחקים כמדינת הים דתקינו לה רבנן קדושי.

ובתוס' הקשו אם כן אמאי דחקינן לעיל בקדושי יעוד ואליבא דר' יוסי בר יהודה, לוקמה בשהלך אביה למדינת הים ועמדה ונתקדשה, ופמני קושיא זה דחו ואמרו דאין קדושיה כלום ואפילו מדרבנן. ומסתברא דאי משום הא לא איריא, דטפי ניחא להו לאוקמה במקודשת דאורייתא מלאוקמה בתקנתא דרבנן וההיא נמי דכולן שמתו או שמיאנו דמוקמינן לעולא כגון שנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב, ולא מוקמינן בשהלך אביה למדינת הים, מהאי טעמא נמי דניחא ליה לאוקמה בחשש קדושי דאורייתא מלאוקמה בשל דבריהם.

ויש מרבתינו הצרפתיים שאסרוה לזה שנתקדשה לו, דדלמא קבל בה אביה קדושי מאחר, ולפיך אסורה לישוב תחתיו של זה כלל, ור"ת הקשה אם כן כשמת אביה במדינת הים תאסר לעולם. והשיבו לו דלשמא קדשה לא חיישינן לשמא יקדשנה חיישינן. והלכך כשמת העמידה על חזקתה ותנשא ואינה חוששת, וכן בשלא מת והרי היא כהנת אוכלת בתרומה דאורייתא ואינה חוששת דכל שעתה ושעתא איכא למימר לא קדשה לישראל, וכאותה שאמרו בפרק כל הגט (גיטין כח, א) אלא אמר שמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא, וקיימא לן כר' יוסי דאמר התם דחיישינן, והכא דכותיה וחיישינן שמא יקדש, והשיב ר"ת דהיא הנותנת דכיון דלא חיישינן לשמא קדש, אם כן בהא נמי כל שעתא ושעתא איכא למימר לא קדשה, דהא לשמא קדש לא חיישינן, והלכך בשנשאת לזה למה אתה אוסרה עליו, ולא דמי לההיא דתרומה, דתניא התם בפרק כל הגט הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד, כלומר שמא ימות ונמצאת זורה אוכלת בתרומה למפרע שעה אחת, דשאני התם שנאסרה מחיים שעה אחת קודם מיתתו, והלכך כשתמצא לומר דחיישינן שמא ימות נמצאת אוסרה כל שעה ושעה, דדלמא השתא מיית השתא מיית. וכן אתה אומר בההיא דבקיעת הנווד דמייתי התם

שמא יבקע הנווד נמצא שותה טבלים למפרע, אבל הכא דלא עבדי איסורא אלא משעה שמקדשה לאחר ואילך ולמפרע לא, כיון דלא חיישינן לשמא קדש כל שעתא ושעתא בהתירא קיימא. ועוד הביא ראייה מההיא דפרק קמא דגיטין (יג, א) דאמר בעבד כהן שברח שאכול בתרומה ולא חיישינן שלמא מכרו רבו לישראל. ומיהו יש לדחות דהתם אין אדם עשוי לקדש בתו כהנת לישראל ועבד כהן נמי לישראל, כדי שלא יהא מכשילן, אי נמי בעבד שברח לא ימצא לוקחים אחר שברח, אבל באשה שעומדת להתקדש אטו מי ידע שקדשה אמה שלא לדעתה, ואין להקל בדבר.

דף מה - ב

רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ונמצאת זרה [אוכלת תרומה] למפרע, הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי. וקשיא לן דכי בא ומחה מאי הוי, והא ארוסה בת ישראל מדאורייתא מיכל אכלה, ורבנן הוא דאמרו (לעיל י, ב) שלא תאכל עד שתכנס לחופה אומשום סמפון או משום דעולא, והכא שכנסה לא משום דעולא איכא ולא משום סמפון איכא, דחזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו. ובתוס' תירצו כיון דאצרכוה רבנן חופה, וזו אין חופתה חופה גמורה, שמא יבא אביה וימחה אינה אוכלת. וקשי לי דהא חופה דתקיננו לה לאו דוקא שתעכב חופתה באכילתה, שהרי במוחל אוכלת היא ואפילו לא נכנסה לחופה, וכדאמרינן לעיל בפרק קמא (יא, א) דאיכא בינייהו שקבל מסר והלך דבשקבל עליו הבעל לית בה משום סמפון, ובמסר לבעל ליכא משום דעולא. ועוד תירצו דכיון דאין חופתה חופה גם הוא אינו מיחדה ואינה בודקה וכדפרישית גבי פחותה מבת ג' שנים שנשאת בפרק קמא דמכלתין (שם ד"ה אבל נשאת), וגם זה אינו מחוור דהתם אין ביאתה ביאה, ולפיכך אינו מיחדה אצלו, אבל הכא בנערה אם חושש לה משום מחאת אביה, אף הוא אינו כונסה, וכיון שכנסה חזקה אינו חושש ומיחדה הוא אצלו וצ"ע.

ומודה רב שאם מתה אינה יורשה אוקי ממנוא בחזקת מאריה. ואפילו אם היה הבעל מוחזק בנכסים, אינה חזקה, דנכסים בחזקת יורשי האב.

ואפילו לרב דאמר אוכלת התם הוא דליתיה לאב אבל הכא דאיתיה לאב ודאי קפיד והאי דשתק מרתח רתח. ואף על גב דאמר רב לעיל חוששין שמא נתרצה האב, וההיא אפילו בשהאב כאן ושתק, שאני נשואין דמילתא רבתי היא דכיון דמתיחדה בחופה, כיון דאיתיה לאב ועמדה ונשאת שלא מדעתו מיקפד קפיד, ואף על גב דאידחי הא דרב ושמואל בנתקדשה בלבד, אבל בנתקדשה שלא לדעת ונשאת שלא לדעת, כיון דכולהו חיישי אנן נמי חיישינן, הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב וצריכה גט ומיאון ואפילו בלא שדוכי כך כתב הרמב"ן נר"ו. ולדברי ר' אלפסי דאמר דאפילו נתרצה האב לבתר דקדשה לא חיישינן לה הכי נמי לא חיישינן.

דף מו - א

לומר שמשלם קנס כמפותה. וקשיא לן היכי דמי, אי בשהאב מותרצה בכך, מה מועיל מיאון דידה, דהא אביה מצי לקדשה בעל כרחה, ואי בשלא נתרצה האב, היינו מיאון דאב, ותירצו בתוס' דבמפותה גזרת הכתוב היא, דאף על פי שהאב יכול לקדשה בעל כרחה, מכל מקום מיאונה מועיל לענין זה שמשלם קנס כשהיא ממאנת. אי נמי בשפיתה כשהיא נערה ולא הספיק לעמוד בדין עד שבגרה או שמת אביה שקנסה לעצמה, כדתנן (כתובות מא, ב) נערה שנתפתתה ולא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה, ולומר דאף על גב שעכשיו היא ברשותה וקנסה לעצמה לא אמרינן שמחלה קנסה מדנתפתתה לו, אלא כיון דבשעת פיתוי דאב היתה ועכשיו שהיא של עצמה אינה מתרצית לו משלם קנס על ידי מיאונה. והרמב"ן נר"ו תירץ כגון שאמר האב בשעת העמדה בדין ורצה אני ועמדה היא ומיאנה, והאב חוזר בו ואינו רוצה לקבל קדושיה בעל כרחה, וחוזר ותובע קנסה, וקא משמע לן דאף על פי שאינו משלם קנס מחמת עיכוב האב, דהא נפטר ממנו משעה שנתרצה לו בבית דין, אפילו הכי משלם קנס מחמת מיאונה.

אמר ליה אביי צריכה קדושין לדעת אביה. יש לפרש צריכה שיתרצה האב בקדושיה, דהיינו בקבלת קדושין, וכן פירש הראב"ד, אבל רש"י פירש צריכה קדושין אחרים לדעת אביה, ואף על גב דמשמע לעיל דאביי כרב ושמואל סבירא ליה דחוששין שמא נתרצה האב, ואי נמי לרבינא בשנתרצה האב בהדיא לבסוף מקודשת כפירושו של רש"י שכתבנו למעלה, איכא למימר דאביי מידחא דחי לה לרב יוסף לומר דקדושין שלא מדעת אף על פי שנתרצה האב אינן כלום, ולפיכך צריכה קדושין אחרים. אבל לדברי רבינו אלפסי אתי שפיר דלעולם אינה מקודשת שלא לדעת האב, ואביי כרבינא סבירא ליה, וההיא דאיהו אמר לקריבאי דאמר עלה אביי שארית ישראל לא יעשו עולה הא תריצנא לה לעיל דכרבינא נמי אתיא כמו שכתבנו למעלה.

ר' אמי אמר לעולם אסיפא ומאי עד שיהא באחת מהן באחרונה. ורב ושמואל דלא אוקמוה אסיפא ודחקי ומוקמי לה ארישא, איכא למימר משום דלא משמע להו אחת מהן אחרונה דוקא דאחת מהן כל שיש בה באחת מכולם משמע, וכן פירש הראב"ד ז"ל. ולפי פירוש זה פליג רב בפירושא דמתניתין בהדי רב אמי, אבל בעיקר דינא מודה ליה דהא רב מעות בעלמא חוזרין סבירא ליה, ולפי פירוש זה נמי גרסינן שפיר דאתמר המקדש את אחותו. דהא בהאי דינא שייכא. ואיכא למימר דרב ושמואל בדינא נמי פליגי עליה דר' אמי, בהתקדש לי בזו ובזו סבירא להו דאף על פי שהיתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש בין כולן שוה פרוטה מקודשת, דכי קא אכלה מדנפשה קאכלה, דומיא דהתקדשי לאחר שלשים דאף על פי שנתאכלו המעות מקודשת, כדאמרינן לקמן בפרק האומר (נט, א) לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים יום רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואף על פי שנתאכלו המעות, מאי טעמא הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו דהני ברשותא קא מתאכלי, למלוה לא דמו מלוה להוצאה ניתנה, ולא בתורת קדושין יהבינהו ניהלה, והכא בתורת קדושין יהבינהו ניהלה, וכי קא מתאכלי ברשותה קא מתאכלי, והלכך הא דקתני היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחת מהן שוה פרוטה, על כרחיך לאו אסיפא קאי, אלא ארישא, ור' אמי סבירא ליה דלא דמי להתקדשי לי לאחר לי יום, דהתם הוא דיהב לה בדבור אחד, וכיון דגמר דבורו קודם שנתאכלו המעות אלא שקבע זמן לחול בו הקדושין כי מתאכלי ברשותה מתאכלה, אבל הכא שהוא מחלק דבורו ולא אמר לה התקדשי לי באלו, ודאי גלה דעתו שאינו רוצה שיחולו הקדושין כלל עד גמר כולן, ועד שתקבל את כולן אינן בידה אלא פקדון, וכשהוא אוכלת ראשונה היא לה שולחת יד בפקדון וחזרה [שם] מלוה עליה, והלכך עד

שיהא באחרונה שוה פרוטה אינה מקודשת, ובאחת דקתני הכי קאמר עד שיהא באחת שיש ביניהם, דהיינו אחרונה שוה פרוטה, ויש לנו כיוצא בזו בפרק הספינה (ב"ב פד, א) אם היתה מדה של אחד מהן דפירושו של האחד דהיינו הלוקח. ועוד אחר בנדריים בריש פרק נערה המאורסה (סז), והא דקא מקשה להדיא לעיל והא מלוה היא, משום דמתניתין קשיתה, דכיון דקתני עד שיהא שוה פרוטה באחת מהן, ואין הראשונות מצטרפות עם האחרונה לשוה פרוטה, שמע מינה סבירא ליה לתנא דלא ברשותה מתאכלי, ואם כן אפילו כי אית בקמייתא שוה פרוטה אמאי מקודשת, והא לטעמיה דתנא מלוה היא ואקמוה רב ושמואל ארישא דלאו למלוה דמי כדאמרן. והיינו דדייקא רבא תלת מדרי' אמי, ולא דייק חדא מינייהו מדרב ושמואל, ופיי מעות בעלמא חוזרין, מעות כאלו שמקדש אינו גומר דבורול בדבור אחד אלא שמחלק דבורו בזו ובזו לא נתנו לטבועין משעת נתינתן, אלא מעות בידה פקדון עד גמר כולן, וכי קא מתאכלי ברשותיה דידיה קא מתאכלי, והלכך אינה מקודשת אלא אם כן יש באחרונה שוה פרוטה. והכי גרסינן איתמר המקדש את אחותו ולא גרסינן דאתמר, דהא ר' אמי. לא שייכא בהא דרב ושמואל, דאפשר דר' אמי בההיא כשמואל סבירא ליה, אלא הכא משום דאיירי במעות חוזרין אייתי נמי הא דרב ושמואל, ובירושלמי מוכיח כן דרב ושמואל התקדשי בזו ובזו להתקדשי לי לאחר שלשים יום מדמו לה, כמו שכתבנו דגרסינן התם (פ"ב, ה"א) רב ירמיה בשם רב אמר התקדשי לי בסלע זו לאחר שלשים יום אוכלת בתוך שלשים הרי זו מקודשת, אף ר' שמעון בן אלעזר מודי בה, מה בינה למלוה, מלוה לא נתנה לשם קדושין, קדושין לכך ניתנו משעה ראשונה, והתנן היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהם שוה פרוטה, מעתה אפילו לא נשתייר שוה פרוטה, פתר לה על רישא אלמא רב סיפא דמתניתין בהתקדשי לי לאחר שלשים יום עביד לה, ועל דא הוא דמוקי לאוכלת ראשונה ראשונה ארישא כדכתבינן.

אדם יודע שאין מפרישין חלה מקמח. פירוש משום דכתיב (במדבר טו, כא) עֲרֹסְתֵיכֶם דְּהֵינּוּ לְאַחַר גִּלְגּוֹל. ואיכא דקשיא ליה והא תרומה דכתיב ביה דְּגִנְגָּה (דברים יח, ד) דמשמע דאידיגן, ואפילו הכי קיימא לן (תרומות פ"א מ"י) שאם הקדימו בשבלין שתרומתו תרומה דבר תורה, אלמא כי כתיב קרא לכתחלה ולמצוה מן המובחר, הא דיעבד עבד, אי נמי לומר שלא נתחייב עד שעת דיגון, הא אם הקדימו יצא הכא נמי נמי שאם הקדימה בקמח יצא, ויש לומר דבתרומה רחמנא רבייה מדכתיב (במדבר יח, כו) וְהִרְמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת הַיֶּמֶעֶשֶׂר מִן הַיֶּמֶעֶשֶׂר, ודרשינן מיניה ולא תרומה גדולה ותורמת מעשר מן המעשר, והיכי דמי בשהקדימו בשבלין כדמוקמינן לה בברכות (מז, א) ובפסחים (לה, ב), וממילא שמעינן מינה דאם הקדימו בשבלין דחייל עליה שם מעשר. והרמב"ן נר"ו כתב דאף חלה כתרומה היא, מה התם דגן ולא פחות משליש אף הכא עיסה ולא קמח, ומה התם אוכלין עראי עד שימרח ואם תרם תרומתו תרומה, אף הכי נמי אוכלין עראי עד שתתגלגל ומשנתנה מים אם הפרישה חלתה חלה.

דף מז - א

גרסת הספרים **אבל באלו אפילו בקמייתא.** קשיא לי דבאלו אפילו ליכא בחדא מינייהו נמי, אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת, דכי קא אכלה מדנפשה קא אכלה, וכדיוקא דברייתא דמסייעא לרבא. ויש לומר דאין הכי נמי, אלא משום דלעיל אקשינן ואפילו בקמייתא בתמיהא, ואצטריך ר' אמי לאוקמה באחרונה, משום הכי נקט הכא ואפילו בקמייתא, כלומר דמעתה לא תיקשי לך מאי דאקשינן לעיל ואפילו בקמייתא, אבל רש"י מחק אותה גירסא, וגריס אפילו אוכלת ראשונה מקודשת, ואין צורך למחוק את הגירסא כמו שכתבתי.

פירושי קא מפרש התקדשי לי באלון כו' כיצד כגון שאמר לה התקדשי לי באלו. ואף על גב דאו שאמרה קתני, יש לנו כיוצא בה לקמן (נב, א) גבי או שחטף סלע מידה, דפרישנא דכיצד חטף סלע מידה קאמר, קשיא לי כיון דעיקר סייעתא היינו משום דמפליג בסיפא בין אוכלת למנחת,

וברישא לא שמעינן ליה לתנא דמפליג בהדיא, שמע מינה דבאלו לא שנא אוכלת ולא שנא מנחת, למה לן לדחוקי כולי האי למימר דברמון באלון ובאגוז באלו קאמר, ואו דקתני כיצד קאמר, והא בהדיא קתני במציעתא או שאמר התקדשי באלו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת, ודוק מינה כיון דלא מפליג שמע מינה לא שנא אוכלת ולא שנא מנחת. וניחא לי דעל כרחן אי אמרת דברמון באלון ובאגוז לאו באלו, אי אפשר למידק תו האי דוקיא, דהא רישא דרישא דהיינו ברמון באלון באגוז דלאו באלו, אלא בהתקדשי בזו ובזו ובזו, ולא מפליג בהדיא, ואפילו הכי על כרחין לאו באוכלת אלא במנחת, וכיון שכן אף אנו נאמר במציעתא דהיינו באלו דוקא במנחת ולא באוכלת, ומשום הכי אי אפשר למידק מינה כלום, אלא אם כן נאמר דרישא דרישא באלו קאמר, ועוד דקושטא דברייתא על כרחך הכין הוא משום קושיין דאקשינן היכי דמי, ועל כרחין אתינן לפרושה הכין כנ"ל.

ושוין במכר שזה קנאו ואי מלוה להוצאה ניתנה במאי קני. ומדמתמה הכא במאי קני, שמע מינה דהכי הלכתא, וגרסינן בירושלמי (פ"ב, ה"ה) ר' חייא בשם ר' יוחנן קדושי מלוה לחומרין ובקרקעות לא קני במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע, ור' אלפסי שלא כתבה בהלכות, סמך לו על מה שכתב שאין אשה מתקדשת במלוה, דהוא הדין לשאר הנקנין בכסף שאין נקנין בה, וקשיא לי הא דאמרינן בפרק איזהו נשך (ב"מ סב, ב) הרי לך אצלי יין ויין אין לו, דמשמע הא יש לו יין חייב להעמיד לו יין, ונרא ליה דהתם לא לענין להתחייב (לו) ליתן לו יין ולהעמיד לו מקח קאמר, אלא דכל שיש לו יין אף על פי שנתייקר לאחר מכאן, אין כאן משום רבית.

אבל בירושלמי (פ"ב ה"ה) מצאתי כאן שפירשוה בחיוב מקח ממש, דגרסינן התם במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע, ביקש להמעידו מקחו נשמיענה מן הדא והרי לך אצלי יין ויין אין לו, הא אם יש לו יין חייב, תני ר' חייא אם יש לו יין חייב ליתן לו עד כאן בירושלמי. ונראה לפי זה דמא שאמרו במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע, דוקא בשחזר בו הלוקח, אבל בשחזר בו המוכר אי אפשר לו לחזור בו, ומלוה עדיפא מנתינת מעות דלקנות במלוה מלתא דלא שכיחא היא, ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, וכנעין זה כתבתי בפרק הספינה גבי יש דמים שהם כחליפין. אלא שעדיין יש להתיישב בפירוש הירושלמי דהיאך אפשר שאין מוסרין את הלוקח אפילו למי שפרע ויהא המוכר חייב להעמיד לו מקח.

מנה חסר דינר כסיפא לה מלתא למתבעיה. וכתב הרמב"ן נר"ו דמסתברא כיש אומרים דבין כך ובין כך מקודשת, והביא ראיה מדתניא בפרק קמא (ד, א) התקדשי לי במנה זה ונמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת, אלמא הא במנה סתם אם נמצא מנה חסר דינר מקודשת, ולא אמרינן כסיפא לה מלתא למתבעיה, וסמך לו על מה שלא כתבה לזו רבינו אלפסי, דאלמא לא קיימא לן כחכמים.

ומסתברא כחכמים, והא דתניא התקדשי לי במנה זה ונמצא חסר דינר, לאו דוקא חסר דינר לאשמועינן הא דכותה במנה סתם מקודשת, דעיקרא דברייתא לאשמועינן דבמונה והולך כל שחסר ממנו אינה מקודשת, לא שנא חסר דינר ולא שנא חסר תשעים ותשעה, ואורחא דמילתא נקט בשמונה לה והולך וחסר ממנו דינר, והוא הדין לחסר רובו. ותדע לך דאם אין אתה אומר כן, אלא ברייתא דוקא קתני, אם כן נאמר דדוקא חסר דינר דאיכא תרתי מנה זה וכסיפא לה מלתא למתבעיה, הא חסר רובו דלא כסיפא לה מלתא למתבעיה מקודשת, אלא דעל כרחין ברייתא לאו דוקא, וכיון שכן לא תידוק מינה הא מנה סתם בכי הא, כלומר דאינו חסר אלא דינר מקודשת, אלא הכי דייקין מינה במנה זה ונמצא חסר אינה מקודשת לעולם, הא במנה סתם ולא נתן לה אלא מקצתו מקודשת, ולעולם בדלא כסיפא לה מלתא למיתבעיה. וכן דעת הראב"ד כמ"ש בפ"ק במקומה (ד"ה אמר רבי אלעזר).

התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך כו' אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת. פירוש שאמר לה סתם בפקדון שיש לי בידך דהכי משמע בכל מה שיש לי עכשיו בידך, ואף היא שלא הקפידה לומר והוא שלא נגנב ושלא נאבד, מסתמא מינח ניחא לה בכל מה שהוא אם מעט ואם הרבה, אבל אם אמר לה בכל מה שהפקדתי בידך, אם נגנב או נאבד מקצתו אינה מקודשת, והכי איתא בירושלמי (פ"ב, ה"א) דגרסינן התם ר' אבהו בשם ר' יוחנן מתניתין בשאמר לה בפקדון שיש לי בידך, אבל אם אמר לה בכל מה שהפקדתי בידך אינה מקודשת, עד שיהיו כולן קיימין, ונראין הדברים דאפילו אמר לה התקדשי לי במנה שהפקדתי בידך אף על פי שלא אמר לה בכל אותו מנה אינה מקודשת. והרב בעל ההלכות ז"ל כתב וכי נשתייר ממנו שוה פרוטה קדושין תופסין בה מעכשיו ובפקדון בעי למלווי ניהלה, וכר' אלעזר.

דף מז - ב

במאי קא מיפלגי אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב וכו'. פירש רש"י: במאי פליגי, דאי בלהוצאה ניתנה פליגי, סוף סוף אכתי כתנאי אמרה רב לשמעתי, אמר רבא לעולם להוצאה ניתנה דברי הכל כרב, ואם שלח בה יד להוציא ממנה שוה פרוטה, הרי החזיק בה, ואין הבעלים יכולין להחזיר, והיא לה מלוה, והכא בשלא הוציאו ממנה כלום, ובמלוה קודם ששלח בה יד להוציא ממנה הלוה כלום, אם יכול המלוה לחזור בו קמיפלגי, מר סבר לא מצי הדר ביה וברשות לוח קיימא, ומר סבר יכול לחזור בו, וכי קאמר רב מלוה להוצאה ניתנה בשלח בה יד, דשוב אינה ברשות מלוה לא לחזרה ולא לאונסין וככולהו אמרה לשמעתי. [ואין צורך לזה, אלא רב אפילו לא הוציא ממנה כלל אמרה לשמעתי], דלעולם להוצאה ניתנה וברשות לוח קיימא לחזרה ולאונסין, ודלא כר' שמעון בן אלעזר דסבירא ליה דכל שלא שלח בה יד ברשות מלוה קיימא, והא דלא דייקין עלה נימא כתנאי אמרה לשמעתיא כדדייקין לעיל לימא ר' אלעזר כתנאי אמרה לשמעתי, היינו משום דמעיקרא אקשינן מינה לרב ולומר דכולהו סבירא להו דהיכא דנשתייר ממנה שוה פרוטה מקודשת, וכי אפקיניה לרב מתוובתיה לא חיישינן אי אתי דלא כר' שמעון בן אלעזר, דמכל מקום כחכמים אמרה דקיימא לן כותייהו, ותדע לך דלפי פירושו של רש"י קשיא לי הא דאמרינן בסמוך לימא כתנאי התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר' מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת, האי שטר חוב היכי דמי, אילימא שטר חוב דאחרים כו'. אלא לאו שטר חוב דידה ובמקדש במלוה קמיפלגי. ואם כדברי רש"י קשיא היכי דמי, דאי בשלח בה יד קשיא דר' מאיר, דהא אמרינן לעיל דלכולי עלמא בשלח בה יד ברשות לוח קיימא ואינה מקודשת ואי בשלח בה יד הא לא שייכא בדרב כלל דהא מוקמי שמעתין דרב בשלח בה יד דוקא כי היכי דלא לימא שמעתיא כתנאי. אלא מסתברא כפירושא בתרא, ורב אפילו בשלא שלח בה יד ברשות לוח קיימא ולהוצאה ניתנה, ודלא כר' שמעון דאמר משום ר' מאיר.

לעולם שטר חוב דאחרים כו'. אף על גב דאף היא ניתנה להוצאה אצל האחרים, מכל מקום כיון שהוא מוציא השעבוד מרשותו ומכניסו

לרשותה, הוה ליה כנותן פרוטה מידו לידה, ולא דמי למלוה (שעמה) [שעליה] דאז אינו מכניס לרשותה דבר מחודש, ששעבודה בידה היה, וכבר כתבנו זה למעלה בפרק קמא (ח, א) גבי הניח לה משכון עליה, ולמקדשה במנה והניח לה משכון עליו לא דמי, דהתם נמי אף על גב דנכנס לרשותה דבר מחודש דהיינו שעבוד שנסתעבד לה, ואפילו נשתעבד לה בשטר, דמכל מקום הוא לא הוציא עדיין מרשותו שום דבר להכניסו ברשותה, ואנן תרתי בעינן שיוציא מרשותו ויכניס ברשותה כנ"ל.

לכאורה מדאמרינן הכא אי בעית אימא, כולי עלמא לית להו דר' משמע דלית הלכתא כותיה, ואין אותיות נקנות עד שיכתוב וימסור.

דף מח - א

במלוה על פה במאי פליגי בדרב הונא אמר רב כו'. יש מדקדקים מכאן מדלא קאמר ואי בעית אימא דלכולי עלמא לא שנא מלוה ולא שנא פקדון ובאשה סמכה דעתה פליגי כדקאמר לעיל, שמע מינה דהמקנה במעמד שלשתן אינו יכול למחול. ויש אומרים שחוזר הוא ומוחל, והכא היינו טעמא דלא, אמר הכי, משום דאליבא דפירוקי קמאי דאוקימנא פלוגתייהו בעיקר קניה קא מוקי לה, אבל לפרוקא בתרא דאוקימנא פלוגתייהו בדשמואל, בתרוייהו בדשמואל פליגי, וחדא להודיעך כחן דרבנן דאפילו בשטר חוזר ומוחל, וחד להודיעך כחו דר' מאיר דאפילו במלוה על פה אינו חוזר ומוחל, ולכולי עלמא כי אמר רב בין במלוה בין בפקדון, וכדקיימא לן בפרק קמא דגיטין דאמרינן התם (יג, א) האלקים אמר רב בין במלוה בין בפקדון. וכבר כתבתיה בארוכה בפרק קמא דגיטין בס"ד.

וחכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת. כך גריס רש"י. ולא גריס ואם לאו אינה מקודשת. דהא בכולהו פירוקי דפרקינן רבנן ספוקי מספקא להו, והלכך אפילו אין בו שוה פרוטה מקודשת לחומרא, אלא שקדושיה קדושי ספק.

והא דאמרי רבנן שמין את הנייר, אפילו ר' מאיר מודה בה, ולא בא ר' מאיר לומר אלא שאם אין בה שוה פרוטה אין חוששין לקדושיה. ותדע לך, דאם איתא דר' מאיר לית ליה הכי, אלא בין שוה בין אינו שוה אינה מקודשת, אמאי דחקינן לרבנן ומוקמינן טעמייהו בספיקא, לימא דרבנן סברי לה כר' מאיר בחדא דבשטר אירוסין שאין עליו עדים אינה מקודשת כר' מאיר, ופליגי עליה בחדא שאם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת, אלא ודאי בין לר' מאיר בין לרבנן שמין לה את הנייר.

ולכאורה נראה מכאן דמוכר שטר חוב לחברו וחוזר ומחלו, אין הלוקח חייב להחזיר הנייר ללוה, ובגיטין פרק קמא (יג, ב) הארכתי בס"ד, וכן בכתובות פרק הכותב (פו, א).

אילימא שטר חוב דאחרים קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. ואם תאמר אמאי לא מתרץ ליה דהכא בדאקני ליה במסירה בלא כתיבה, ור' מאיר לית ליה דרבי, ור' אלעזר אית ליה דרבי, ורבנן מספקא להו, וכי פליגי רבנן ור' מאיר לעיל בברייתא התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים, בדשמואל פליגי, דר' מאיר לית ליה דשמואל, ורבנן אית להו דשמואל. אי נמי באשה סמכה דעתה פליגי, יש לומר דניחא ליה לאוקמה אליבא דכולהו פירוקי דלעיל, וכיון דאוקימנא לעיל רבנן דר' מאיר כרבנן דרבי דאין אותיות נקנות במסירה, לא ניחא ליה לספוקי להו לדרבנן בהא.

הא דאמרינן: **האי ממון היכי דמי אילימא אותו ממון מכלל דתנא קמא סבר אפילו אותו ממון נמי לא אלא במאי מיקדשא.** ונראה דלאו למימרא שלא חלו הקדושינן כלל עד שעת נתיחנת הנזמים לידה, דמשעת גמר הכלי מקודשת למאן דאמר מקדש במלוה מקודשת, שהרי אין זה מקדשה בגוף הכלי אלא בשכר עשייתו שהוא חוזר מלוה עליה, וכיון שכן, משעת גמרו של כלי מקודשת. ועוד דהא אי הוה סבירא לן דמקדש במלוה מקודשת, רקוד לפני שחוק לפני הרי זו מקודשת (לקמן סג, א) אף על פי שאין מגיע לידה שום דבר אם לא השחוק. ועוד דלמאן דאמר אינה לשכירות אלא לבסוף [והמקדש ב]מלוה אינה מקודשת, בשכר שאעשה עמך מקודשת, בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת, ואם איתא דאינה מקודשת עד שעת חזרת הכלי, הא הוה ליה שכירותו מלוה משעת גמר הכלי עד שעת נתינת הכלי לידה, והוה ליה כהתקדשי לי בשכר שעשיתי עמך. אלא מסתבר דהכי פירושו אילימא אותו ממון, כלומר גמר הכלי, דהיינו ממונו, מכלל דתנא קמא סבר אפילו אותו ממון נמי לא כלומר אף

על פי שלא נגמר הכלי אלא במאי מיקדשא כנ"ל, וכן נראה מדברי הראב"ד שפירש ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וקדימה לה מלוה לקדושין, דקדושין לא חיילי עד שיגמר הכלי, דהכי אמרה ליה עשה לי שירים ונזמים וטבעות ואקדש אני לך לאחר שתעשה אותן, ומלוה היא מכי עביד בהו שוה פרוטה, ומר סבר אינה לשכירות אלא לבסוף, ואימת היא מלוה, כשיגמר הכלי בהיא שעתא חלו קדושין ע"כ.

ומיהו קשה לי דאם איתא, אי אקשינן מכלל דתנא קמא סבר אפילו אותו ממון [נמי] לא אלא במאי מיקדשא ליה, הוה ליה לאקשוויי והא איהו נמי כיון שעשאן מקודשת קאמר, כלומר דוקא לאחר שעשאן. ויש לומר דאלומי אלמא לקושייתו, כלומר דאפילו אמר הכי בהדיא, תיקשי דבמאי מקידשא ליה. ועוד יש לומר דודאי עם גמר המלאכה מקודשת למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף, אלא שאין הקדושין נגמרין עד שיחזיר לה הכלי, שאין מגיע לידה שום ממון ושום הנאה אלא משהחזיר לה הכלי, ולא נתכוונה זו אלא שיחזיר לה הכלי לאחר גמרו ומכל מקום אינה מקודשת בכלי אלא בשכר פעולתו שבא לו במכוש אחרון בסוף מלאכתו, והיינו דבשאר לה בשכר שאעשה עמך מקודשת למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף, ובשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת ואפילו למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף, וכמו שפירש רש"י. וכן נראה גם ממה שפירוש הוא ז"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, כל פרוטה שנגמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפועל, הלכך כשהחזירן לה היא מלוה למפרע, אינה לשכירות אלא בסוף כשמחזירן לה, והרי לשם קדושין הוא מוחל אצלה, ע"כ. ורקוד לפני שחוק לפני, כיון שרקד לפני הרי הגיע לה ממנו מה שהיתה חפצה בו ומתכוונת לו, ובודאי למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי בנתינת הכלי הוא מקדשה, דהא סבירא ליה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והמקדש במלוה אינה מקודשת, אלא דמסבר סבר דקבלן קונה בשבח כלי והרי זה מקשה בחלקו שיש לו באותו כלי.

ואפשר לפי פירוש זה שאם בא אחר וקדשה בין גמרו של כלי לחזרתו, מקודשת לשני ולא לראשון, שלא חלו קדושי ראשון עד שעת החזרת הכלי, ואפילו למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף. ויש לי לומר עוד דמשעת גמרו חלו קדושי ראשון, ובלבד שיחזירם לה, שאינה מתקדשת לו בעשייתן לבד, והוה ליה כאילו אמרה לו עשה לי שירים ונזמים ואתקדשה אני לך משעת גמרו לכשתחזירם לי, ומשום הכי קא מקשה ואזיל האי ממון היכי דמי, אילימא אותו ממון, כלומר עד שיחזירם לה, מכלל דתנא קמא סבר מקודשת משעת גמרו ואף על פי שלא החזירן

לעולם, במאי מיקדשא ליה, ולעולם בשהחזירן לה למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף אם בא אחר וקדשה משעת גמרו עד שעת חזרתו מקודשת לשני עד שיחזירם לה, ולאחר שיחזירם לה פקעי קדושי שני ונגמרו קדושי ראשון, וכענין שאמר שמואל בריש פרק האומר לשלוחו (נט, ב) במקודש מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקשה בתוך שלשים יום, ובמלאכה אחרת כגון רקוד לפני ואי נמי בעדור עמי או דבר עלי לשלטון, שאינו תלוי בחזרת שום דבר למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף משעת גמר העשיה מקודשת, והיינו בשכר שאעשה עמך מקודשת כנ"ל.

אמרי אי סבירא לן דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דכולי עלמא מקדש במלוה אינה מקודשת. קשיא לן והא מלוה שיש עליה משכון היא, דהא תפיס להו אאגריה, כדאמר במציעא בפרק השוכר (פ, ב) וקיימא לן דהמקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרי' יוסי בר יהודה כדאיתא בפרק קמא דמכילתין (יט, א) ופסקה הרב אלפסי בהלכות. ויש לומר דשאני משכון הואיל וקני ליה או כר' יצחק או כר' יוסי בר יהודה, אבל הכא נהי דתפיס ליה אאגריה ולא מהדר ליה למריה עד דפרע ליה, אבל מעיקרא בתורת משכון לא אתפסוה ניהליה, והראיה מדתנן התם (ב"מ פ, ב) כל האומנין שומרי שכר הן, ואמרינן בלישנא קמא דסתמא דלא כר' מאיר דאמר שוכר לאו כנושא שכר, ואם איתא תיפוק ליה מהא דהוה ליה כמלוה על המשכון, ואלו במלוה על המשכון לר' מאיר שומר שכר הוא בין בהלוהו פירות בין הלוהו מעות, דסתם מתניתין ר' מאיר, ועוד דהוא בר פלוגתיה דר' יהודה, ועוד דאפילו לר' יהודה נמי אי הוה ליה כמלוה על המשכון שומר שכר הוי, ואפילו ללישנא בתרא, משום דהא מודה ר' יהודה דהוי שומר שכר בשהלוה עליו פירות מיהא, ואומן נמי כמלוה עליו פירות הוא, דמינח ניחא ליה דאשכח גברא דאיגר ליה (ואמר) לדידיה ושבקה לכולי עלמא, וכענין שאמרו שם בגמרא. ועוד יש לומר לענין קושיין דלא הוי כמלוה על המשכון אלא באומר הבא מעות וטול את שלך, הא טול את שלך והבא מעות ואפילו אומר גמרתיו, לאו כשומר שכר הוא כדאסיקנא התם, וכיון שכן לא הוי כמלוה על המשכון, והכי נמי כסתמא דמי, דהא לא אמר לה הבא מעות ולא הוי כמלוה על המשכון, ובתוס' רבותינו הצרפתים ראיתי שעמדה להם בקושיא.

מר סבר אינה לשכירות אלא לבסוף ומר סבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. כלומר וכל פורתא ופורתא הויא מלוה עליה, וכי מצטרף לפרוטה מלוה היא, והמקדש במלוה אינה מקודשת, וקשיא לי ומאי שנא

מהתקדשי לי באלו והיתה אוכלת ראשונה ראשונה שאף על פי שאין באחת מהן שוה פרוטה מקודשת (מז, א) דכי מתאכלי ברשותה קא מתאכלי, דהכא נמי שכירות זה לא ניתן לחזרה, ופורתא פורתא כי אתי זכיא ביה איהי בתורת קדושין, וכי מלו לפרוטה אי נמי לכשנגמר הכלי מקודשת, דהאי שכירות לא למלוה דמי כדאמרן, ויש לומר דהתקדשי לי באלו שאני, הואיל ואיתנהו כולהו קמן מונה והולך הוא, אבל שכירות דבשעה דאיתיה להאי פורתא ליתיה להאי, ולא אתי להאי עד דאזיל ליה אידך, לא חזו לאצטרופי כלל, והלכך אינה מקודשת, אבל אי סבירא לן דאינה לשכירות אלא בסוף כולא אגרא בבת אחת אתי, והלכך מקודשת כנ"ל.

ולענין פסק הלכה קיימא לן דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, דתנן לקמן בפרק האומר (סג, א) הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ושאעשה עמך כפולע, דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפולע, הרי זה מקודשת, ואתמר עלה אמר ריש לקיש והוא שנתן לה שוה פרוטה, אבל בשכר לא, מדקתני על מנת ולא קתני בשכר, וקסבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, דאף על גב דאפליגי תנאי בברייתא בהא מלתא הוה ליה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא, וקיימא לן כסתם מתניתין, ותנן בעבודה זרה פרק קמא (יט, ב) הגיע לכיפה מקום שמעמידין בה עבודה זרה אסור לבנותה, ואמרינן עלה בגמרא בנה מאי, ואמר ר' אלעזר אם בנה שכרו מותר, ומפרש התם טעמא דר' אלעזר דקסבר דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, אימת מתסר במכוש אחרון, מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה.

וקבלנות דכלי כגון דאמרה ליה עשה לי שירין ונזמים ואתן לך מנה, קיימא לן דאינו קונה בשבח כלי, ושכירות היא, דבעו מיניה מרב ששת (ק"ב, ב) קבלנות עובר בבל תלין או אינו עובר, אומן קונה שבח כלי והלואה היא ואינו עובר, או אין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא ועובר, אמר להו עובר ושכירות היא, כדאיתא בפרק המקבל (ב"מ ק"ב, א) וגרסינן נמי בבא קמא פרק הגוזל (צח, ב) נותנו לאומנים לתקן וקלקלו כו', אמר רב אסי לא שנו אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל כו', אבל נתן עצים לחרש לעשות שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושברן פטור, מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי, ושקט וטרי בה ואסיקא רבא (שם צט, ע"ב) דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי, וקיימא לן כותיה.

והמקדש במלוה אינה מקודשת, במלוה ופרוטה מקודשת, דדעתה אפרוטה, וכדתנן בפרקין דלקמן (סג, א) על מנת שאדבר עליך לשלטון מקודשת, ואתמר עלה אמר ריש לקיש והוא דיהיב לה פרוטה, דהוה ליה מלוה ופרוטה ודעתה אפרוטה, והלכך מקודשת. ועוד דאמר רבא לעיל (מו, א) שמע מינה מדרי' אמי תלת וחדא מינייהו מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה, וקיימא לן כרי' אמי וכרבא דמפרש לה, ועוד דקיימא לן כרי' יהודה הנשיא דאית ליה הכי בהדיא בברייתא, דהא קיימא לן הלכה כרי' מחברו, וכן כתב ר"ח ז"ל.

דף מח - ב

ולית ליה לר' שמעון יין ונמצא חומץ. תמוה לי דהוה ליה לאקשוויי ולית ליה לר' שמעון של שקמה ונמצאו של זית של זית ונמצאו של שקמה שניהם יכולין לחזור בהם (ב"ב פג, ב) דמתניתין לההיא דמיא דשני מינין נינהו, ויש לומר דאלימי אלים לקושייה דאפילו במין אחד נמי מקח בטל משום דאיכא דניחא ליה בהא ולא ניחא ליה בהא, כל שכן הכא דשני מינין נינהו, ועוד דאיכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא לפי מקומו ושעתו. ואי נמי איכא למימר דלגבי קדושין שאינה מחזרת להתקדש במין ידוע, אלא שהוא אומר לה התקדשי לי בכך אין קפידתה אלא בתועלת הדבר והנאתו, והלכך אי לאו טעמא דאיכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא מקודשת, דמאי איכפת לה, אדרבה משובח חביב ואנן סהדי דניחא לה, וכל הנך דמתניתין דעל מנת שאני עני ונמצא עשיר, בן עיר ונמצא בן כרך, שביתי רחוק מן המרחץ ונמצא קרוב, טעמא אית להו, דאיכא דניחא ליה בהכי ולא ניחא ליה בהכי, כדגרסינן בירושלמי (פ"ב, ה"ב) כהן ונמצא לוי ניחא לוי ונמצא כהן יכולה למימר לא הוה בעינא טרחתא דכהונתא. ניחא עשיר ונמצא עני, עני ונמצא עשיר יכולה היא מימר לא הויה בעיא די רוחי רבא אצלי. ניחא קרוב ונמצא רחוק, רחוק ונמצא קרוב יכולה היא מימר בעיא הוינא מטרפסא אזלא מטרפסא אתיא.

כגון דאמר לשלוחיו הלוני דינר של כסף ולך קדש לי אשה פלונית והלך והלוהו דינר של זהב מר סבר קפידא הוי ומר סבר מראה מקום הוא לו. קשיא לי האיך אפשר לומר דמראה מקום הוא לו, ודלמא מתנה מועטת הוא רוצה ליתן לה ולא מתנה מרובה. ותירצו בתוסי שהלך וקדשה בזהב שוה דינר של כסף. ואינו מחוור בעיני, דהא דינר של כסף ודינר של זהב קתני. ועוד תירצו שהשליח מוחל לו המותר שעל דינר שכל כסף. וגם זה אינו מחוור לי, דאם כן למה אינה מקודשת, שאין לומר קפידא במה שאינו מפסיד כלל, וכדאמרינן לקמן (ז, ב) גבי הלך וקדשה במקום אחר דטעמא משום דבההוא דוכתא רחמי ליה ולא ממלו מילי עלויה, ובגיטין משום דלא ניחא ליה דמבזו נפשיה בההוא אתרא, הא אי ליכא טענה בכדי לא קפדי איניש, וכדאמרינן בכתובות בפרק המדיר (עב, ב) במאי דקפדי אינשי קפיד במאי דלא קפדי אינשי לא קפיד. ובמקצת הנוסחאות יש במאי דקפדי אינשי הוי קפדי קפידא במאי דלא קפדי אינשי לא הוי קפידה קפידא, וכל שכן הכא דלא שמעינן ליה דקפיד. ועוד דאמרינן בגיטין פרק התקבל (סה, א) גבי ערב לי בתמרים והלך ועירב לו בגרוגרות, תנא חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב, אמר רבא הא רבנן והא ר' אליעזר, הא רבנן דאמרו קפידא הוי, הא ר' אלעזר דאמר מראה מקום הוא לא, רב יוסף אמר הא והא רבנן ולא קשיא כאן בשלו כאן בשל חברו, כלומר בשלו הוי קפידא בשל חברו לא הוי קפידא, דמאי איכפת ליה. ומסתברא דמאן דאמר מראה מקום הוא לו סבירא ליה דאנן סהדי דמינח ניחא ליה, דחזקה רוצה הוא להתיקר בית חמיו או בית ארוסתו, והיינו כשהטעוהו לגריעותא, כגון דאמר לו הלויני דינר של זהב והלוהו דינר של כסף שאינה מקודשת, דרוצה הוא להתיקר ולא להתבזות במתנה מועטת, וחכמים אומרים מכאן ומכאן קפדיא הוי דאיכא דלא ניחא ליה למיהב מתנה מרובה, ואיכא דלא ניחא ליה למיהב לה מתנה מועטת, והכל הולך אחר דבריו ויעשה מפורש כפירושו.

הכא במאי עסקינן שאמרה היא לשלוחה זה וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב. קשיא לי והא התקדשי לי קתני, תתקדש לי מיבעי ליה, ויש לומר דהתקדשי לי דקתני היינו מה שאמרה היא לשלוחה קבל לי קדושי מפלוני דאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף.

ואם תאמר אמאי לא אוקמוה נמי למתניתין בשאמר לו לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית שאמרת לי לה התקדשי לי בדינר של כסף, והלך שליח וקדשה סתם בדינר של זהב דהוא צייר בבליטא, דהשתא נמי לא

קשה לישנא דמתניתין כלל, דהתקדשי לי היינו מה דאמר ליה שאמרתי לה התקדשי לי והטעה נמי אתי שפיר דאיהי כי קבלתו סבורה היתה של כסף כמו שאמר לה משלחה, נצא נמי דהוה צריי בבליתא, ואיכא למימר דאכתי קשה הטעה הטען מיבעי ליה דשניהם הטען. אי נמי איכא למימר דכיון דמחזר אחריה לקדשה בין על ידו בין על ידי שלוחו חזקה מקפד קא קפדא, דאיכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא, ואיהי אדבורא קמא דידיה קא סמכא. ואדעתא דדינר של כסף קבלתיה, אבל כי אמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין מפלוני, אף על פי שאמרה ליה התקדשי לי בדינר של כסף, ספור דברים הוא דאמרה ליה, ולא בקפידא קאמרה, והלכך מקודשת כני"ל.

כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו. והא דלא חשיב רבי דאמר בפרק הספינה (עו, ב) גבי משוך פרה וקני דמראה מקום הוא לו, איכא למימר דלא חשיב אלא תנאי דפליגי במתניתין.

דף מט - ב

בעידנא דזבין לא אמר וכו'. פירוש כגון שאמר קודם שעת מכירה שהוא רוצה לעלות, ומפני כך הוא מחזר למכור, ואפילו הכי כיון שלא אמר לה בשעת המכר, קרינן להו דברים שבלב, דדלמא בעת המכר חזר בו מכונתו ורוצה הוא למכור בין עולה בין אינו עולה, דומה לכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, שגלה תחלה דעתו, וכיון דבשעת מעשה לא אמר, קרינן ליה דברים שבלב, אבל אם לא אמר לא בתחילה ולא בסוף, פשיטא ואפילו דברים שבלב לא הוו, דאם כן כל מוכרין יהיו אומרין כן כשרוצין לחזור בהן.

דף נ - א

הא דאמרינן: **ודלמא שאני התם דאנן סהדא דניחא ליה בכפרה כו'.** ודלמא שאני התם דמצוה לשמוע דברי חכמים, קשיא לי אמאי לא אמרינן ודילמא שאני התם דאגב אונסו גמר ומקני, דההוא טעמא דניחא ליה בכפרה ומצוה לשמוע דברי חכמים לא איתמרן התם בפרק חזקת (מח, א) אלא אליבא דמאן דלית ליה כרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני, אבל לרב הונא משום דאגב אונסיה גמר ומקנה הוא, וכדמקשינן התם מגט המעושה בישראל כשר ובגוים פסול, ואמאי לימא נמי אגב אונסיה גמר ומקני, דאלמא לרב הונא אפילו בגוים דליכא משום מצוה לשמוע דברי חכמים היינו רוצין לומר דהוי גט, אלא שאין הלכה כן בגט, משום דכתיב (שמות כא, א) אשר תשים לפניהם ולא לפני גוים, ואנן הא קיימא לן כרב הונא. ויש לומר דמשום דהנהו טעמי אתמרן התם נקט להו הכי וחדא מתרי טעמי נקט, אי נמי טעמא דניחא ליה בכפרה, הוי עיקר. אפילו לרב הונא, דאי להו הכי אפילו לרב הונא לא קרי ביה לרצונו, דרב הונא תליוה וזבין קאמר, תליוה ויהיב לא קאמר, והתם לכאורה תליוה ויהיב הוא, אלא דחשבינן ליה כזביני, משום כפרה דאית ליה, והא דאמרינן התם מנא ליה לרב הונא הא אילימא מהא דתניא יקריב אותו כו', ודלמא שאני התם דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה, לאו למימרא דלרב הונא בלאו הכי כשר, אלא לומר דלרב הונא לא חשבינן ניחא נפשא בכפרה טפי מבזביני, ודחי דלמא טפי עדיף טובא משום דאנן סהדי בהא (משום) דמניח ניחא ליה בכפרה ובגמר דעת קא מיית ליה, וכיון דלגבי קרבן נקט ליה לההוא טעמא דאתמר עליה התם, נקט נמי גבי גט טעמא נמי דאתמר התם כנ"ל.

ואכתי קשי לי אמאי לא יליף לה מתליוה וזבין דקיימא לן כרב הונא דאמר זביניה זביני, אלמא דברים שבלב אינן דברים, ורבא גופיה הוא דפסק התם בפרק חזקת הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני, ויש לומר דהתם שאני דאגב אונסי וזוזי גמר ומקנה ולא שייכא בהא כלל. ותדע לך דהא רב הונא גופיה דהוא מרא דשמעתא לא תלי ליה בההוא טעמא, וכדאמרינן בסמוך עובדא הוי בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא, ופשטוה מהא האומר לשלוחו הבא לי מן החלון כו' ולא תלו לה בההוא טעמא דזביני, משום דהתם אגב אונסיה וזוזי גמר ומקנה, ואף על גב דכי מסר מודעה חשבינן להו דברים, התם לאו דברים שבלב נינהו, אלא דברים מגולין הם לעדים אלא שהוא ירא מלגלותן בשעת מעשה מחמת אונסו, והיינו טעמא דאמרינן (ב"ב מח, ב) כל מודעא דלא כתיב בה ידעינן ביה באונסיה דפלניא לאו מודעא היא, משום דאף על גב דמסר מודעא, דברים שבלב נינהו, עד דידיעין באונסיה, דירא מלגלות בשעת מעשה,

ואף על גב דהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני הוה קרינן דברים שבלב אף על גב דידעינן באונסיה, התם משום דלא מסר מודעא, ומשום דניחא ליה בכפרה, דאפילו להא דאמרינן מעיקרא אילימא מהא דתניא מיפשט פשיטא להו דמשום נייח נפשא דכפרה הוא דאיכא לדמויי לדברים שבלב, דאי לאו הכי דברים מגולין הן דאונסיה מודע ליה, ודחינן דלמא שאני התם דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה, לומר דטענה זו חזקה לעקור לגמרי דברים שבלבו.

אמאי והאמר סבור הייתי. קשיא לי דהתם אפילו דברים שבלב ליכא דהא מעיקרא לא אמר מידי, ופשיטא דלא מהימן, ויש לומר דמקודשת משמע מקודשת ודאית, ואי אמרת דברים שבלב הוו דברים, ניחו שלה, ונפקא מינה שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם. וכן הדין בהא דבסמוך בכולן אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת, מדקתני אינה מקודשת, דמשמע אינה מקודשת כלל, ולא חיישינן לה, אלמא דברים שבלב אינן דברים, וההיא דהבא לי מן החלון, משום דמעל ומביא קרבן מעילה קאמר, ואי דברים שבלב הוו דברים לא מייתי קרבן, דדלמא קושטא קאמר וקא מעייל חולין לעזרה.

היה לו לומר מזיד הייתי לא עביד איניש דמשוי נפשיה רשע. כלומר ומגו כזה לא אמרינן. וקשיא לי דהא תנן בכריתות פרק אמרו לו (יא, ב) אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר' מאיר מחייב. אמר ר' מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל, אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי, ומפרש טעמא התם משום מגו דאי בעי אמר לא אכלתי שוגג אלא מזיד, ויש לומר דהתם דמעיו פניו בפני שנים ומכחישן ומשים עצמו רשע בטענתו לדעתם כדי לפטור עצמו מקרבן. יש לנו לומר מגו כזה דאם רצה פוטר עצמו בטענה כיוצא בה, דהכא והכא משוי נפשיה רשע לדעת עדים, אבל כאן שבטענה זו אין משים עצמו רשע כלל, אין לפוטרו משו מגו דטענה שמים בה עצמו רשע, כנ"ל.

ואסיקנא דדברים שבלב אינן דברים. והקשה ר"ת ז"ל מהא דתנן במסכת תרומות פרק ג (משנה ח) נתכוון לומר עולה ואמר שלמים, שלמים ואמר עולה לא אמר ולא כלום. ותירץ דשאני התם משום דבעינן פיו ולבו שוין, וכדאמרינן (שבועות נו, ב) נתכוון להוציא פת חטין ואמר פת שעורין פת שעורין ואמר פת חטין פטור עד שיהיו פיו ולבו שוין, וטעמו משום דטעות הוא ואין דבורו דבור, דלישניה הוא דאתקיל ליה, ודומה לזה נדרי שגגות

(נדרים כה, ב) קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל שלא היה סבור לידור ונדר, אבל הכא שאומר מה שבלבו לומר, אף על פי שאין לבו רוצה במה שגמר בלבו להוציא בפיו, דברים שבלב הן ואינן דברים, וכן במכר שדעתו למכור סתם ואמר סתם אף על פי שהיה בדעתו שאם לא יעלה לא יהא ממכרו ממכר, הרי אלו דברים שבלב ואינם דברים.

והא דתנן נודרין לחרמין ולהרגין, ומפרש התם באומר יאסרו כל פירות שבעולם עליו אם אין של תרומה, ואומר בלבו היום, דאלמא דברים שבלב הוו דברים. שאני התם דאנוס הוא, ואנן סהדי דהוא נשבע לזמן קצר ביותר שהוא יכול, וכיון שלא הזכיר זמן אלא סתם, לא הוו דברים שבלב, דבכלל לשונו הוא. ובספר יראים (סי' ז) ראיתי דטעמא דהרגין משום דסתמן כפירושן, שדרך של בני אדם המדברים עם ההרגין לומר כך, ולא שינה זה לשונו מלשון שאר בני אדם, ואין קורין דברים שבלב אלא כשהוא סותם דבריו ומוסרן למחשבת לבו במה שדרך של בני אדם שיהיו מפרשין לשונם ואינם סותמין דבריהם כמו שסותמין זה. והא דתנן בפרק קמא (נזיר ב א) האומר אהא הרי זה נזיר, ואוקימנא בפרק קמא דנזיר בשהיה נזיר עובר לפניו ואף על גב דלא פירש, דאלמא דברים שבלב הוו דברים, התם כיון דאמר אהא ונזיר עובר לפניו כאילו פירש אהא כמוהו, שאלו הן ידות נזירות, שרבתה אותן התורה.

והאי תירוצא לא מחוור לי, דמכל מקום דברים שבלב הן, דהא אפשר דאהא בתענית קאמר, וכדאקשינן עלה התם, ואפילו לשמואל דמוקי לה בשהיה תופס בשערו, מכל מקום לו דברים מפורשין אלא דברים המסורים ללב הן ואפילו תמצא לומר שהתורה רבתה אותן, מכל מקום ליליף מינה, דהא מדכיוצא בזו אתיא למפשטה, וכדאתינן למיפשטא מיקריב אותו אפילו בעל כרחו, ולא אמרינן שאני התם דרבייה קרא. ועוד קשיא לי נידוק מתרומה דקיימא לן דניטלת במחשבה, כלומר שיתן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, אלמא דברים שבלב ישנן דברים, וליכא למימר נמי שאני התם דרחמנא רבייה מדכתיב (במדבר יח, כז) ונחשב לכם תרומתכם וכדאמרן, דאם כן היכי אתי למפשט מיקריב אותו, אלא דכל כי היא לא דייקו כלל לדברים שבלב, דכי אמרינן דברים שבלב אינן דברים היינו שאינן דברים לבטל מה שאמר בפיו, כההוא דזבין והיה בלבו תנאי שיעלה לירושלים, ובאומר סבור הייתי שהיא כהנת וכן כולם, אבל כל שהדברים שבלבו אינן מבטלין מעשיו אלא מקיימין, כנזיר שאמר בלבי היה להיות כזה שהיה עובר, או מחשב בתרומה שאין דברי לבו מבטלין שום דבר הוו דברים, ואין זה בכלל דברי רבא כלל, כנ"ל.

והא נמי דאמר רבא בפרק השולח (לד, א) גלויי מלתא בגיטא מלתא היא קסבר כיון שגלה דעתו אף על פי שאמר בדברים סתומים, מכל מקום לא הוו כדברים שבלב כזה [ש]לא אמר כלום, ומיהו קיימא לן דלאו מלתא היא [עד] שיפרש ממש.

והא דתנן בנדריים (כ, א) נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים, נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של הים, התם נמי לא הווי דברים שבלב שיש במשמעות הלשון שאמר קרבנות מלכים וחרמו של ים, וכיון שאמר שלכך נתכוון דברים מפורשים יש ולא דברים שבלב. וכן נמי הא דתנן התם (יח, ב) הרי הוא עלי כתרומה בגליל מותר, שאין אנשי גליל מכירים בתרומת הלשכה, ביהודה אסור, לאו למימרא שיהא אסור לעולם ביהודה, אלא בשוכח מה היה בלבו, אבל אם אמר שלא נתכוון אלא לתרומת דגן ודאי אפילו ביהודה מותר, שהרי יש בלשון, לשון תרומת דגן ולא דברים שבלב נינהו.

אבל יש לדקדק בהא דאמרינן בפרק ג דנדרים (כד, ב) ודלמא שושמני חזא ואסיק להו עולי מצרים, ובשבועו פרק שבועות שתיים בתרא (כט, א) ודלמא צפורתא רבא חזא ואסיק שמייה גמלא. ואמרינן נמי (שם) בשבועות ובנדריים) דכי משבעינן על דעת בית דין מהאי טעמא הוא כדי שלא יאמר בלבי היה, וכדאמרינן התם דלמא איסקונדרי פרעיה ואסיק שמייהו זוזי. וליתא דאדרבה מהתם משמע דדברים שבלב אינן דברים. דתנן התם בפרק שבועות שתיים בתרא [שם] אם לא ראיתי גמל פורח באויר, ואמרינן עלה בגמרא אמר ליה רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא צפורה רבא חזא ואסיק שמייה גמלא דכי קא משתבע אדעתי דידיה קא משתבע, וכי תימא לא אזלינן בתר דעתיה, והתניא כשמשיעין אותו אומר לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך כו', מאי טעמא לאו משום דאמרינן דלמא איסקונדרי יהיב להו ואסיק להו זוזי דכי קמשתבע כו' ודחינן לה התם משום קנין דרבא, והכי נמי איתא בנדריים (כד, א) אלמא אי לאו משום דרבא לא הוו צריכין לאשבועי על דעת בית דין, משום מחשבת לבו, דדברים שבלב אינן דברים, וכן משמע בספר יראים. ועל כרחין הכין הוא, דהא מתניתין דאם לא ראיתי גמל פורח באויר ואם לא ראיתי כעולי מצרים, לאו בבית דין קא משתבע ולא על דעת בית דין, ואפילו הכי לא אזלינן בתר דעתיה דידיה אלא בתר דעתא דידן.

הא דאמרינן: הוה ליה למימר מזיד הייתי, הוה ליה למימר נזכרתי. הקשו בתוס' ולמה יש לנו להאמינו יותר בטענות אלו. ותירצו לא שיהא נאמן בכך אלא לומר שאם בא לפטור עצמו מקרבן הוה ליה למימר טענה קרובה יותר שלא היה נראה כמשקר כל כך, כמו בטענת לא היה בלבי. ויפה תירצו דיש לנו מגו כזה וכאותה ששנינו בפרק קמא דכתובות (יב, ב) היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות. רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת, ואמרינן עלה בגמרא עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאיכא מגו ומפרש לה בריש פרק האשה שנתאלמנה (טז, א) מגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני דלא קפסלה נפשה מכהונה מהימנה, והתם לאו למימרא דאי אמרה מוכת עץ אני תהא נאמנת טפי דההיא גופא פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע היא, ור' יהושע אף במוכת עץ לא הימנה, אלא מגו דמוכת עץ היתה לה טענה יפה יותר ולא אמרה, וקא אמרה טענה שאינה יפה לה כל כך, חזקה לא משקרא, דאי לו הוה לה למימר הטענה שהוא יפה לה יותר, ומגו כזה מגו הוא, ומיהו דוקא בדליכא הכחשה, כי הכא דליכא הכחשה, דאילו אמר מזיד הייתי מאן מכחיש ליה. ואי נמי בטוען נזכרתי, וכן נמי בההיא דהנושא את האשה דברי ושמא הוא, דאיהי ברי ואיהו שמא, ומגו מסייע לברי שלה, הלכך חשיב ליה ר' גמליאל מגו, אבל בברי וברי לא חשבינן מגו אלא טענה שאם טען כך היה נאמן, וזהו שחלק ר' יהושע בזה ואמר שאף בברי ושמא אינו מגו דאין שור שחוט לפניך.

ומהא דאמרינן דברים שבלב אינן דברים. דקדק הראב"ד דלא בעינן תנאי כפול בדיני ממונות אלא בגיטין וקדושין בלבד, דטעמא דדברים שבלב אינן דברים הא אי הוו דברים, היה המקח בטל אף על פי שאין כאן תנאי כפול, ויש אמרים דגלויי הדעת עדיף טפי מתנאי מפורש שאינו כפול, דכיון שפירש תנאו ולא כפל גילה דעתו שאינו מקפיד בקיומו של תנאי. ובתוס' הביאו ראייה דאפילו לענין גיטין אשכחן דמנהי בהו גילוי הדעת, כדאמר התם רבא במסכת גיטין בפרק השולח (לד, א) גלוי דעתא בגיטא מלתא היא, ואף על גב דלא קיימא לן כותיה, מכל מקום לרבא תקשי ליה היכי מהני, ולגבי שבועה ונדר אזלינן בתר אומדנא, כדאמרינן בפרק (מרובה) [האשה] (כתובות כב, א) גבי קפצה ונשבעה כל מי שיבא עלי איני מחזירתו ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא להגון לה. והרמב"ן נר"ו תפס לו דרך הראב"ד, וגם (רש"י) [רשב"ם] כן כתב בפירושי בבא בתרא שלו (קלז, ב) אלא שכתב הרמב"ן נר"ו בזו שאין דרך התנאים אלא במתנה על חברו כגון בני גד ובני ראובן, אבל מוכר על דעת מעשה של

עצמו שדי מכורה לך אם אעלה לארץ ישראל, אם לא עלה ודאי בטל מקח, שאפילו בעלה קרוב לאסמכתא הוא, על דעת כן ולא גמר אלא בכך, שהתולה תנאו בדעת אחרים יש לומר כיון שגמר ונתן על ספק התנאי, אינו רוצה בביטול מעשה שבו, אבל זה שתלה תנאי בעצמו, לא גמר ונתן, דאי לא תימא הכי כל אסמכתא קניא עד שיכפול תנאי שבה, ומכל מקום אם כדברי ר"מ צריך היה לכפול, דר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן בשום מקום לא לענין עצמו ולא לענין אחרים, והכי נמי מוכח פרק השולח (מו, ב) בענין המוציא אשתו משום שם רע דאפילו היכא דלא בעינן תנאי גמור כתנאי בני גד, בעינן כפילא לר"מ, וכי לא כפל לאו כלום הוא, וכאן שכפל ואמר תחלה איני מוכר לך אלא משום שדעתי לעלות, אף על גב דלא משמע לישנא הכי, ע"כ.

הא דאמרינן: **אמרינן ליה קום סליק ואי בעית סלקת**. דוקא בגלוי הדעת לבד שאמר שדי מכורה לך, לפי שדעתו לעלות לארץ ישראל, שלא התנה בפירוש על מנת שתעלה לארץ ישראל, ולפיכך אומר לו עדיין אתה יכול לעמוד באותו דעת ולגמור מחשבתך, אבל במתנה בפירוש על מנת לעלות יכול הוא לומר איני רוצה לעלות כדי שיתבטל המקח, ואם לא יעלה בטל המקח, משום דתנאי לא על דעת לקיים התנאי בלבד נאמר, אלא אף על דעת לבטל המעשה ואין כופין על קיום תנאו כדי שלא יתבטל המעשה בשום מקום, ותנן (גיטין עד, ב) הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זו, ובעינן למימר התם דנתינה בעל כרחו לא שמה נתינה, ויוכל לומר שלא יקבלם ולבטל התנאי כדי לבטל המעשה בכך.

ונראה ליה במוכר אדעתא למיסק לארץ ישראל, לוקח אסור לאכול פירותיו עד שעה שיעלה ויגמר המקח, שמא לא יעלה ונמצא מקח בטל מחמת התנאי, וכי קא אכיל שכר מעותיו הוא דקא אכיל, ואפילו התנה להחזיר הפירות אם יתבטל המקח, הרי זה אסור, דהוה כרבית על מנת להחזיר ואסור. אלא משלשין את הפירות כאותה שאמרו בפרק איזהו נשך (ב"מ סה, ב) בריבית דר' חייא וכבר כתבתיה בארוכה במגילה בפרק בני העיר (כז, ב) בס"ד.

מתני': המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת. ואתמר עלה בכתובות פרק המדיר (עב, ב) אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונין. וכתב רבינו אלפסי כאן בהלכות דדוקא בהני דקפדי בהו אינשי, אבל מילי אחריני דלא קפדי בהו

אינשי, אף על גב דאמר איהו קפידנא, לא הויה קפידא, והויה מקודשת. ושמא לא במקפיד בפירוש בשעת קדושכין כתב כן, אלא במקדש סתם על מנת שאין עליה נדרים, ולבסוף אמר דדעתיה אכל נדר, אבל במפרש שאין לעיה שום נדר תנאה הוא, ובין קפדי בהו אינשי ובין לא קפדי בה אינשי תנאיה תנאי.

אבל במקצת נוסחאות יש שם בפרק המדיר באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר כו', הוי בה רב פפא אהייה, אילימא ארישא, כיו דקפיד אפילו כל מילי נמי כו', רבא אשי אמר לעולם ארישא, ומאי דקפדי אינשי הוי קפידיה קפידא מידי דלא קפדי בה אינשי לא הוי קפידיה קפידא, ולפי גירסא זו אפילו קפיד והתנה תנאו בטל, דקפידתו אינה קפידא. ואין זה נכון. ומצאתי כאן בירושלמי (ה"ד) באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר כו' אמר ר' יוסי מתניתין בשאמר לה על מנת שאין עליך נדרים, אבל אם אמר לה על מנת שאין עליך כל נדר אפילו נדרה שלא לאכול חרובין נדר הוא, אלמא בכל דבר שהוא מקפיד ומתנה הוי קפידיה קפידא.

כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה. פירוש, ארישא קאי, דהכי אוקימנא לה אליבא דרב דאמר בפרק המדיר (שם, ב) המקדש על תנאי וכנסה סתם צריכה ממנו גט, לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומוחל הוא על תנאו, ואף על גב דפליג עליה שמואל, קיימא לן כרב באיסורי, ומיהו כתובה לית לה, דלגבי איסורא לחומרא ולגבי ממונא לקולא, ולשמואל מוקמינן לה בשכנסה סתם, ואפילו הכי תצא שלא בכתובה, דאמר לה איני רוצה באשה נדרנית.

על מנת שאין עליה מומין ונמצא עליה מומין אינה מקודשת. ותניא בפרק המדיר (עד, ב) הלכה אצל חכם והתירה מקודשת, לפי שחכם עוקר את הנדר מעיקרא, אצל רופא ורפא אותה אינה מקודשת, דהשתא הוא דאיבריאת, אבל הוא שהלך אצל רופא ורפאו מקודשת, דאיהי בכל דהו ניחא לה, כדרי שמעון בן לקיש דאמר טב למיתב טנדו מלמיתב ארמלו. ומשם הרב ר' שלמה בר אברהם דמונטפשליר ראיתי בכתובות דהלכה אצל חכם והתירה דמקודשת, דוקא בשהלכה קודם שידע הבעל, דכשידע איגלאי מילתא שאין עליה שום נדר, אבל אם ידע הבעל קודם שהלכה אצל חכם, הרי זה מקח טעות, ואינה יכולה לומר אלך אצל חכם להתיר נדרי.

ולא נהיר, דכל כי הא לא שתיק גמרא מיניה. ועוד דגרסינן בירושלמי (פ"ב, ה"ד) גבי נמצאו עליה נדרים אינה מקודשת, אית תנאי תני מותרת

לינשא בלא גט, כלומר ובשלא כנסה, ואית תנאי תנו אסורה לינשא בלא גט כו', מן דאמר מותרת לינשא בלא גט שמתוך שהיא יודעת שאם הולכת אצל הזקן והוא מתיר לה את נדריה והיא אינה הולכת, לפום כן מותרת לינשא בלא גט, מן דמר אסורה לינשא בלא גט שלא תלך אצל זקן ויתיר לה את נדרה וקדושין חלין עליה למפרע, ונמצאו בניה באין לידי ממזרות, ולפום כן אסורה לינשא בלא גט, אלמא אף על פי שהכיר בה הבעל עד שגרשה אם הלכה אצל חכם והתירה קדושין חלין למפרע, והרי זו כמי שלא היו עליה נדרים כלל, דחכם עוקר את הנדר מעיקרו כנ"ל. ולענין מחלוקתן של בני מערבא במגרא דילן בפרק המדיר, משמע כאידך תנא דאמר מותרת לינשא בלא גט, דכל שהיא צריכה גט לא קתני אינה מקודשת, אלא תצא שלא בכתובה, וכדקתני בסיפא כנסה סתם תצא שלא בכתובה, ודייקינן עליה התם כתובה הוא דלית לה הא גיטא בעיא.

גמרא: ותנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא. ואף על גב דהתם כתובה עיקר, תני לה כי הכא ואקדים קדושין ברישא, כי היכי דלא לישתבשו בה, ותהא משנה סדורה בפי הכל.

דף נ - ב

אבל קטן דקדיש הכל יודעין שאין קדושי קטן כלום קא משמע לן. כלומר דטעו ולא ידעי ותנא לא זו אף זו קתני, והא דאמרינן הכא דאין יודעין שאין קדושין בפחות משוה פרוטה, לאו אינם יודעין דוקא קאמר, דהא אמרינן בפרק המדיר (עג, ב) המקדש בפחות משוה פרוטה וכן קטן שקדש ובעל צריכה ממנו גט, וקא מפרש טעמא משום דאדם יודע שאין קדושין בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קידושין, אלא הכא יודע ואינו יודע קאמר. וגבי סבלונות אמרינן דכי היכי דלא דק וסמך בקידושיו על פחות משוה פרוטה הכי נמי סומך בהן עכשיו בשעת סבלונות ועל דעת קדושין הראשונים שלח, אבל גבי ביאה מתוך שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דייק ויודע שאין קדושיו כלום וגמר ובעל לשם קדושין. וגרסינן בירושלמי (ה"ה) הכא תני וכולן שבעלו קנו, וגרסינן בתוספתא (פ"ד, ה"ד) המקדש בפחות משוה פרוטה ושלח

סבלונות לא עשה ולא כלום, שעל מנת קדושין הראשונים שלח. ואם בעלו קנו. ר' שמעון אומר לא קנו.

אמר רב הונא חוששין לסבלונות. פירש רש"י: מי ששדך את האשה ושלח לה סבלונות חוששין שמא סבלונות אלו לקדושין שלח, והוא ששלח ביד שנים או שנתן לה שליח בפני ב', ומותבינן אשמעתיה אף על פי ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת, כלומר ולא אמרינן שלשם קדושין שלח אלא לשם קדושין הראשונים שלח, ודחי אביי התם כדקתני טעמא שמחמת קדושין הראשונים שלח, כלומר מטעא טעי וסבר שכבר נתקדשה לו משעה ראשונה ואין מקדש וחוזר ומקדש, אבל בעלמא חוששין, ואמרינן מאי הוי עלה, אמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלין חוששין, דחזקה לא שלח זה אלא אם כן מקדש, ומקדש הוא בהן ועלו לו מחמת קדושין ולשם סבלונות, אבל באתרא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן, שזה כמנהג מקומו נוהג שמסבלי ואחר כך מקדשי, ואקשינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא דחיישינן, ופרקינן לא צריכא דמיעוטא מסבלי והדר מקדשי ולא ניחוש לקדושין קא משמע לן. ואי קשיא היכן מצינו לשון חשש להקל, הא אמרינן חוששין שמא חוץ לחומה לנו בשבת פרק שואל (קנא, א) וכמו שפירש שם רש"י להקל ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לב, א) חוששין שמא אחרוהו וכתבוהו. ואם תאמר מכל מקום היכי חוששין כאן להקל, יש לומר דכיון ששלח סתם ולא פירש לשם קדושין, מסתמא לא לשם קדושין שלח.

ואין פירושו מחוור, חדא, דהא אמר (לעיל ו, א) תניא היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה ולא פירש, ר' יוסי הגלילי אומר דיו, ר' יהודה אומר צריך לפרש, ואף ר' יוסי הגלילי לא אמר אלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה, הא סתמא לא, והכא שלא פירש כלום אמאי חוששין. ושמא נאמר דכיון דשדך כמדבר עמה על עסקי קדושיה, דמידע ידעי שניהם בכך, וגם העדים דעתם לכך. ואין זה נכון, ועוד דלפי פירושו הא דבעיא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק מהו, אינו מענין שמועתנו, דהכא טעמא אחרינא הוא כמו שפירש רש"י ז"ל עצמו לומר שכיון שהוחזק שטר הכתובה בשוק אם חוששין שמא קדש בפני שנים והלכו להן, ואין זה כדרך הסוגיא של מעלה.

ומיהו הרמב"ן נר"ו תירץ לפי שיטתו של רש"י, דרב אחא אמאי דאמרינן בסוגיין דלעיל באתרא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן קאי, והכי קא מיבעי ליה באתרא דמסבלי והדר מקדשי דלא חיישינן היכא דאיתחזק

שטר כתובה בשוק, מי חיישין לאותן סבלונות, ואסיקנא דבאתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן, דמה שהקל עליך מסבלי והדר מקדשי החמיר עליך מקדשי והדר כתבי שטר כתובה.

ור' אלפסי ור"ח פירשו דכיון שמשלח סבלונות חוששין שמא כבר קדש קדושין גמורין בפני שנים, דאי לאו שכבר קדש לא היה משלח ולא שיהו סבלונות עצמן קדושין. והשתא אתיא בעיא דרב אחא בר הונא שפיר ענין דומה לסוגיא דסבלונות. והא דאמרינן לעיל אדם יודע שאין קדושין תופסין בפחות משהו פרוטה, וכי קא משדר אדעתא דקדושין קא משדר, הכי קאמר אדם יודע שאין קדושין בפחות משהו פרוטה, ולעולם אדעתא דהנהו קדושין לא שלח סבלונות אלו, אלא חזקה שלא בפנינו קדש פעם שנית קדושין גמורין. ועל דעת חיבת אותן קדושין שלח סבלונות אלו, קא משמע לן. והא דאמרינן הכא הוא דטעי, אבל בעלמא הוי קדושי, מסתברא דהכי פירושו, הכא הוא דטעי, ואף על גב דלאו קדושי נינהו, איכא למימר שאין סבלונות אלו מעידין על קדושין אחרים אלא על חיבת קדושין הראשונים שלח, דמיטעא טעי בהו, אבל בעלמא מעידין הם שקדש קדושין גמורים בפני שנים והלכו להם, שאין מסבלין עד שמקדשין, וזה ששלח כבר קדש, ומפני שהן המספקין על הקדושין ואין לנו לא עדים ולא אמתלא אחרת שקדש אלא סבלונות אלו, עשינו אותן כאלו הן בעצמן הן הקדושין.

ואסיקנא באתרא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן. דלמה ניחוש, אבל באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן דלא משלח אלא אם כן קדש, ואף על פי ששניהם מודים שלא קדש, לעולם חוששין, שחזקה היא זו לסבלונות שקדמו להן קדושין. ואקשינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא, ופרקינן לא צריכא, דמיעוט מקדשי והדר מסבלי ורובא מסבלי והדר מקדשי, מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא, קא משמע לן, כך גריס ר"ח, ור' אלפסי פירש אף על גב דבעלמא לא חיישינן למיעוטא אלא הולכין אחר הרוב בין להקל בין להחמיר, התם הוא ברובא דמיחייב [בטבע] כגון (יבמות קיט, א) רוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות אבל רוב התלוי במנהג וכל אחד נוהג כמנהג שלבו חפץ, אנו אומרים שמא זה נהג כמנהג המיעוט, ובתוס' אמרו דבאיסור אשת איש פעמים שהלכו להחמיר אחר המיעוט כגון (שם קכ, א) גוסס שאין מעידין עליו אף על פי שרובן למיתה וכגון (שם קכא, א) מים שאין להם סוף, דאשתו אסורה אף על פי שמיעוטן לחיים.

ונמצא עכשיו לפי פירושו של גאונים, דלעולם חוששין לסבלונות, דחוששין שמא כבר קדש, אלא היכא דכולהו ממש מסבלי והדר מקדשי, אבל היכא דאפילו מיעוטן מקדשי והדר מסבלי חיישינן. ומינה דבמקום חדש שאין שם מנהג ידוע, חוששין לסבלונות, דדלמא זה נהג כמנהג המסבלין אחר שמקדשין, שהרי אפילו במקום שרובן נוהגין לשלוח קודם קדושין חוששין למיעוטו, כל שכן במקום שיש לומר שמא דעת הרוב חפצה לקדש ואחר כך לשלוח סבלונות. ועוד שכל שאין שם מנהג ידוע כמחצה על מחצה דמי. והראב"ד כתב בהפך זה, ואינו מחוור. ומסתברא דמיעוטא מקדשי והדר מסבלי דקא אמרינן דחוששין, דוקא ביש שם מיעוט שעושין כן ברגילות, אבל היכא דלעותות מקדשין במקרא ואחר כך מסבלין, אפילו מיעוט לא מיקרי, ובמקומות שלנו שאין עושין כן ברגילות אלא לעתים מחמת מקרה שמתחדש, ומשום כך במקומות אלו אין חוששין לסבלונות כלל, ומעשים בכל יום ואין חוששין להם.

הא דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו. איכא דקשיא ליה והא אמרינן (ב"מ קב, ב) האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה ושלמים, אף על פי שאם אמר בזה אחר זה אין האחרון נתפס בה. ותירצו בתוסי' דשני התם דאפשר לקיים את שניהם וכדאמרינן התם (תמורה כו, א) ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, אבל הכא אי אפשר דאי תפסי בהאי לא תפסי באידך, וכן כל הנהו דמייתי בסמוך.

דף נא - א

שאני מעשר דאיתיה בזה אחר זה דאי אמר תקדיש פלגא פלגא דחטתא קדשה. כך נראה גירסתו של רש"י. ופירש דאם יש לו עשר סאין, והפריש שנים ואמר כל מחצית חטה וחטה מעשר, קדשה, והכי נמי כשהפריש שנים סתם בבת אחת יש לו למעשר לחול על כל חטה וחטה לפי חשבון. וזה קשה דאם כן היכי אקשינן והרי מעשר בהמה דליתיה לחצאין, ואמר רבא יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, דמשמע דטעמא דאין מעשר בהמה לחצאין הוא דקשיא ליה, אמאי

עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, הא אי הוה מעשר בהמה לחצאין ניחא, ולפירושו של רש"י אכתי לא ניחא דהא מעשר דגן אף על גב דאיתיה לחצאין לא קדיש אלא פלגא לפי חשבון, והכא חד עשירי כולו וחד אחד עשר כולו ותירצו בתוס' דנהי דקשיא ליה קושיא אחריתי, מכל מקום הא פירכא דפריך אמאי שניהם קדושין כל עיקר איתרצא ליה.

ור"י פירש דבמעשר דגן נמי בשהפריש שני סאין האחת מעשר כל חיטה והאחת חולין דומיא דמעשר בהמה, והכי פירושו שאני מעשר דאיתיה בזה אחר זה לחצאין, שאם אמר סאה אחת מחצית כל חטה וחטה שבה יהא מעשר ואחר כך אומר כן מסאה האחרת, חל המעשר בשתייהן במקצת כל חטה וחטה, ולפי שיש בזה אחר זה בכהאי גוונא אף כשהפריש שתים בבת אחת חל המעשר באחד לגמרי להיות כל חיטה מעשר והאחרת בטל גמור, והוה ליה טבל ומעשר מעורבין זה בזה.

ור"ח פירש דאי אמר תקדוש פלגא פלגא דחיתתא ואחר כך אמר תקדוש פלגא אחרינא קדשה. ולא ירדתי לסוף דעתו, דמאי שנא כי אמר סאה זו כולה מעשר על תשע סאין אלו, ואחר כך אמר ועוד סאה זו מעשר דלא חל שם מעשר על הסאה האחרונה, ומאי שנא כי אמר פלגא פלגא דחיתתא דתרי סאין אלו מעשר ואחר כך אמר ופלגא אחרינא מעשר, ואולי מפני שכבר נתפשט שם מעשר על כל חטה וחטה ראוי לתפוס אפילו בפלגא הנשאר, ודבר תמוה הוא פירושו.

שאני מעשר בהמה הויאל ואיתיה בטעות דתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין והרי תודה דליתא בטעות וליתא נמי בזה אחר זה. ולחצאין נמי ליתא, דאי אמר פלגא פלגא תקדוש לא קדשה, דהוה ליה פרוס, ותנן (מנחות עז, ב) אחד מכל קרבן שלא יטול פרוס, ותניא נמי בספרא וחלת מצה אחת מן הסל אם נפרסה או שחסרה פסולה, ואם אמר חצי כל אחת תקדוש הרי הן פרוסות וחסרות. הראב"ד.

ורבא למה ליה לשנויי כרבה תיפוק ליה דקדושין שאין מסורין לביאה נינהו. ואם תאמר, מכל מקום על כרחין רבא לטעמיה דרבה הוא צריך, כדאמרינן בסמוך רבא מתרץ לטעמיה המקדש אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה נעשה כמי שקדש אשה ובתה כאחת אשה ואחותה כאחת, ואי לאו דסבירא ליה כרבה היכי פשיטא ליה טפי שתיהן כאחת מזו אחר זה דתלי הא בהא. אלא ודאי משום דסבירא ליה כרבא, ותירצו בתוספות דשתיהן כאחת פשיטא. משום דאין מסורין לביאה כלל, דהא

אי חלו קדושין שתיהן האחת אוסרת חברתה, וכיון שכן אין בזה ספק, שאין הקדושין חלין באחת מהן, אבל מקדש אחת מאשה ובתה או מאשה ואחותה אין זו אוסרת זו בודאי אלא מספק אתה אוסרה שאין ידוע איזו מהן מקודשת.

קדושין שאין מסורין לביאה לא הוּו קדושי. ודוקא בשהקדושין גומרין האיסור, אבל חייבי לאוין וחייבי עשה אף על פי שאין מסורין לביאה הוּו קדושי.

ואביי אמר הוּו קדושי. תמיהא לי אם כן לאביי המקדש אשה ובתה כאחת אמאי אין מקודשות, דהא לדידיה דרבה נמי לית ליה, כדמותיב ליה ממעשר ומעשר בהמה, ויש לומר דבתר דשמעה מרבה סבריה. ואפשר דאביי מודה בשאין מסורין לביאה כאשה ובתה כאחת שהאחת אוסרת ביאת השניה אילו חלו הקדושין (שאינן קדושין) וכמו שתירצו בתוס' לדעת רבא, וצ"ע.

אילימא דאמר כולכם את וחמור הוא. כלומר ולא קני. אף על גב דהא רב ששת היא, ולית הלכתא כותיה אלא כרב נחמן, דפליג עליה בפרק מי שמת (קמג, א) ואמר דקנה, הכא הכי קאמר לרב ששת דאית ליה דאת וחמור לא קנה מאי איכא למימר.

דף נא - ב

אלא דאמר להו אחת מכס. לישנא קייטא נקט הכא, והכי קאמר אלא דאמר כל הנכריות ואחת מכס מקודשות לי, דהא דייק רב ממתניתין תלת וחדא מינייהו דאשה נעשית שליח לחברתה ואפילו במקום שנעשית לה צרה כדאיתא לקמן. ועוד דבמתניתין כולכם קתני, ובתירוציה דרבא דמתרץ לה למתניתין לטעמיה אמרינן בהדיא ואמר הרי כולכן ואחת משתי אחיות מקודשת לי.

ואם תאמר אם כן אכתי את וחמור הוא, דהא אין אחת מאחיות מסורה לביאה. יש לומר דבמקדש שתיהן כאחת דמדינא אין קדושין ראוין לחול

באחת מהן כלל כחמור, קרינן לה את וחמור, אבל במקדש אחת משתי אחיות ראויה היא להתקדש לו, אלא דמחמת שאין אנו יודעין על איזו חלו הקדושין, אמרינן דאין אחת מהן מקודשת לאו את וחמור הוא, וכן פירש רש"י, והראב"ד פירש בענין אחר וזה עיקר.

הא דמתרץ אביי מתניתין ומפיק לה מפשטה, ואוקמה בדאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי, היינו דוקא אליבא דרב ששת דאמר את וחמור לא קנה, אבל לרב נחמן דאמר קנה, וקיימא לן כותיה ומתניתין כפשטה, אתיא בדאמר כולכם, ואפילו הכי נכריות מקודשות, דאת וחמור קנה. ועל כן כתב רבינו אלפסי משנתינו כצורתה, ולא חש להביא תירוץ דאביי ורב, דלא נקיט בידיה אלא תלתא כדאיתא לקמן משום דמספקא ליה אי כתירוץ דאביי או כתירוץ דרבא, היינו משום דרב אית ליה כרב ששת דאת וחמור לא קנה.

ויש לתמוה בדברי הרמב"ם שכתב בפירוש המשנה שלו ומה שאמר שאין האחיות מקודשות שיראה מזה שהנכריות מקודשות, כל זה הוא אם אמר להן הראויה מכם לביאה תתקדש לי, אבל אם אמר כולכם מקודשת לי, אין אחת מהן מקודשת ע"כ והלך בזה על דעת בעל ההלכות שגם הוא כתב כן, וכן כתב הרב בחבורו (ה' אישות פ"ט, ה"ב), וצ"ע.

הכא במאי עסקינן בשאין לו אלא גדולה וקטנה. קשיא לי דאכתי מאי קא מתרץ, דהא משמע טעמא דהיא בוגרת דאינה בכלל, הא קטנה דכותה בכלל, ושתיהן צריכות גט, ודלא כרבא, דהא על כרחך מתניתין לא לגופה איצטריכא, דפשיטא דאין הבוגרות מקודשות, אלא לדיוקא אצטריכא, לאשמועינן דקטנות דכותה בכלל ומקודשות, וכיון שכן, אף לכשתמצא לומר שאין לו אלא גדולה וקטנה אחת לא אצטריכא אלא לדיוקא דבוגרת וקטנה אחת אין הבוגרת בכלל, הא קטנה וקטנה דכותה מקודשת, ויש לומר דהכי קאמר אין הבוגרות בכלל, ולפיכך הקטנה מקודשת, ואקשי אי הכי מאי למימרא, כלומר אי לאשמועינן שהבוגרת אינה בכלל, פשיטא ואי לאשמועינן שהקטנה מקודשת, פשיטא, כיון דליכא אלא חדא קטנה, ואוקימנא דשויתיה שליח, מהו דתימא אדעתא דידה קא מקבל, כלומר אף אדעתא דידה, ולא תיהוי חדא מינייהו מקודשת, דקדושין שאין מסורין לביאה נינהו, קא משמע לן. כן נראה לי.

אפילו הכי לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה. מכאן דקדק רבינו תם למי ששדך אחת מבנותיו ובא מי ששדכה

לו, ואמר לו סתם בתך מקודשת לי, מסתמא המשודכת קדש, דשארית ישראל לא יעשו עולה להניח המשודכת ולקדש שאינה משודכת, וכל שכן אם המקודשת במעמדן שעליה נתכוונו. וסעד מצאתי לו מדגרסינן בתוספתא פ"ד דמכלתין (ה"י) שני אחים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש, שתיהן אסורות מן הפסק, אם היו עסוקין בגדולה לגדול ובקטנה לקטן, אומר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול וקטנה לא נתקדשה אלא לקטן, וזה ראייה לדבריו. ומיהו יש לומר שאינו דומה לנדון שבפנינו, דהתם בשקדש כל אחד שלו, ועכשיו נסתפקו איזו לזה ואיזה לזה, ולפיכך אומר כיון שעסוקים בגדולה לגדול, חזקה כשקדש לא קדש אלא היא, אבל כאן שאמר סתם בתך מקודשת לי, דלמא לאחרת נתכוונו, ואפילו תאמר לזו נתכוונו, שמא אין הולכין אחר כונתם אלא אחר לשונם, והרי כולן בספק. ומכל מקום פשטה כותיה דייקא, דהא במקדש בתו סתם ויש לו בוגרת דשויתיה שליח אמרינן דאין הבוגרת בכלל, דאזלינן בתר כונה, אף על פי שהלשון כוללן, והכא לא שנא.

ומעשה היה בימי רב סעידה והצריך גט לכולן, וכן אמרו שהיה מעשה לפני רבינו תם ז"ל והורה לאיסור. ורב אחא משבחא ז"ל כתב ראובן היו לו ד' בנות, ושמעון קדש אחת מבנותיו, ונתן לו קדושין סתם, ולא פירש לאיזו הוא נוטל, הבנות שהן מ"ג שנה ומעלה שאינן ברשות אביהן ואינן מקודשות, ואותן שהן ברשות אביהן לקדשן נאמן לומר על זו נתכוונתי ועליה קבלתי קדושין, ואם אמר איני יודע שכבר שכחתי כולן אסורות וצריכות גט מאותו האיש. ומצאתי בספר יראים שאפילו ברור לנו שחשב המקדש על אחת מהן, אין מחשבתו כלום, כיון ששינה מדרך שאר המקדשין שמפרשים קדושיהן בשעת הקדושין, ואפילו שדך ושהה לאחר שדוכין חדש, ובא וקדש סתם ואמר אחת מבנותיך מקודשת לי, כולן צריכות גט, וראיה קצת דאמר עולא (לעיל מד, ב) קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה, אף על גב דשידך, [אלמא עבידי אינשי דהדרי בהו לאחר שדוכין הלכך אף על גב דשידך] כולן צריכות גט. ושמעתי שמעשה היה בטרוייש בבן הרב ר' הושעיא בבית דינא של ר"ת ששידך בתו קטנה של ר' מוריל, והיו לו ג' בנות קטנות, ובשעת הקדושין קדש סתם ולא הזכיר שם המשודכת, והיו מהם מתירין ומטעם שדוכין, ולא שמעו לה האוסרים, ונתן גט לשלשתן.

כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות. פירש רש"י ז"ל: כולן אסורות ואפילו אמצעי שבקטנות, דלגבי קטנה דאותה הכת גדולה היא, ותמיהא

לי דהא בהדיא אמרינן לקמן בדוכתי בפרק האומר (סד, ב) דאמצעית שבכת שניה שריא, דאמצעית שמא אית לה, והכי אמרינן התם אמר אביי מחלוקת בשתי כתי בנות אבל בכת אחת דברי הכל גדולה גדולה ממש קטנה קטנה ממש ואמצעית שמא אית לה. ואתקיף עלה רב אדא בר מתנה אלא מעתה אמצעית שבכת שניה תשתרי, ואוקימנא בשאין שם אלא גדולה וקטנה, וקיימא לן כאביי, ורבא נמי הכי אית ליה התם. אחר כך מצאתי בספר יראים כדברי רש"י, ונשמר מן הקושיא הזאת, ואמר דלא קיימא לן כאביי אלא כרב הונא בר אבדימי דמתרץ ההיא דנדרים דעד פני הפסח, ואמר מוחלפת השטה, ולא בלישנא דעלמא פליגי כדמתרץ רבא התם בפרק האומר. וכיון שכן פסח ככת אחת דמי, ופליגי, כדמקשי התם לאביי, אלמא אפילו בכת אחת כולן צריכות גט, ולא אמרינן אמצעית שמא אית לה. ומיהו אכתי לא ניחא, דכיון דסוגיין דבפרק האומר פליגי בה אמוראי ואביי ורבא תרווייהו סבירא ליה דבלישנא בעלמא פליגי, אף על גב דבנדרים במקומה בפרק ר' אליעזר (סא, א) לא הוזכר טעמן של אביי ורבא אלא מוחלפת השטה כפירוקיה דרב הונא בר אבדימי, לא שבקינן סוגיין דאמוראי דהכא ופירוקיה דאביי ורבא, ולא מסמינן ליה מקמי ההיא דהתם, וצ"ע.

הא דאקשינן: **אי הכי מאי למימרא ופרקינן לאפוקי מדר' יוסי דאמר לא מחית איניש נפשיה לספיקא.** קשיא לי טובא, חדא, דהא בהא מתניתין פלוגתיה דר' יוסי מפורשת בה בהדיא ומאי קאמר מאי למימרא, אדרבה צריכה למימרא דלא קיימא לן כותיה אלא כר' יוסי דפליג עליה, ואי טעמיה דר' יוסי דפליג עליה קא בעי לא הוה ליה למימר בכי האי לישנא, אלא אי הכי מאי טעמא דר' יוסי דפליג עליה, ועוד מאי קא מהדר ליה לאפוקי מדר' יוסי, אגן טעמיה דר' יוסי קא מיבעיא לן, וצ"ע.

דף נב - א

אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבע. ובירושלמי (ה"ו) שמע מינה חמש, הני ארבע דהכא ועוד אחרת, שחמש נשים מתקדשות כאחת, ורב דלא

מני לה, דלמא משום דפשיטא ליה ולא אצטריכא ליה למילפא ממתניתין.

אמר ליה מי אמר רב הכי והוא לא אמר והא אמר ר' יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים כו'. ואם תאמר דלמא ר' יוחנן אמאי דאמר רב אפילו בגזל דידה אינה מקודשת קא מתמה, דסבירא ליה לר' יוחנן אמאי דאמר רב אפילו בגזל דידה אינה מקודשת קא מתמה, דסבירא ליה לר' יוחנן דבגזל דידה אפילו לא שדיך מקודשת דגמרה ומקניא ליה כדי שתתקדש לו, ויש לומר דסבירא ליה לתלמודא דכיון דבגזל דעלמא אינה מקודשת, כל שכן בגזל דידה, דמציא אמרה אין שקלי ודידי שקלי, והא דנקט רב אפילו בגזל דידה משום דבשדיך הוה מקודשת בגזל דידה, מה שאין כן בגזל דעלמא.

ה"ק ואמר רב כוותי. תימה וכי מה חדוש יש שאין הגזלן יכול להקדיש, והלא עיקר חדושו דר' יוחנן אינו אלא שאין הנגזל יכול להקדיש, אבל בגזלן פשיטא, ומתניתא [היא] [תניא] הכי בהגזל בתרא (ק"ז, א) אם נתיאשו הבעלים יכול להקדיש, ואם כן כי אמר רב שאין הגזלן יכול לקדשה בגזילה שבידו, מאי אמר כותיה איכא, ותירצו בתוספות דמשום חומר דעריות היה ראוי להחמיר ולומר דקדשה בגזל מקודשת דעשאוהו כשלו לקדושין, ועלה קאמר ר' יוחנן ומי אמר רב כותיה דאפילו לחומרין לא עבדינן ליה כשלו, ואפילו מדרבנן, דאנא נמי הכי אמרי דשניהם אינן יכולין להקדיש ולא חל עליה הקדש כלל ואפילו מדרבנן.

דף נב - ב

הא דאמרינן: **לא קשיא הא דשדיך הא דלא שדיך**. פירש רש"י בדשדיך כי קבלתיה לגזל דידה לשם קידושין אחולי אחילתיה. נראה לפי פירושו דנתקבלה גזילתה ונתקבלה קדושיה, ושוב אין לה עליו כלום. ואינו מחוור, דנהי דיש לומר דכיון דשדיך ניחא לה שתתקדש בו והוא שישלם לה מצד אחר, אבל מחילת גזילה אין כאן. והכי גרסינן בירושלמי (ה"א) חטף הסלע מידה ובשעת מתנה אמר לה הרי את מקודשת לי הרי זו

מקודשת, במה קדשה ר' חגי בשם ר' פדת רוצה היא מקודשת לו ויהא חייב לה סלע, וכבר הארכתי כבה בפ"ק (יג, א סוד"ה יכולה) בס"ד.

לית דחש להא דר' שמעון דאמר סתם גזילה יאוש בעלים היא. דאילו נתיאשו הבעלים הוה ליה יאוש בידיה דידיה ושינוי רשות בידיה דידיה וקנאתו היא. וכיון שקנאתו היא, אף הוא קונה אותה.

אמר ליה מאן פליג לך. ואפילו נתן לה שוה ב' פרוטות אינה מקודשת, לפי שבכולו הוא מתקדשת לו ולא בחציו, אלא אם כן פירש לה במה שיש לי בו.

כי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה לא, מאי טעמא כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו. פירש רש"י דבין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר כולהו משלחן גבוה קא זכו.

דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו. פירוש דחלקו משמע לאחר שחיטה, וכתבו בתוס' דנראה דהאי דיקא נמי לא קאי לפום מאי דאסיקנא בפרק קמא דבבא קמא (יב, ב) נכסים שאין בהם מעילה, דגרסינן התם מעילה הוא דלית בהו, הא מיקדש קדוש, מאן תנא אמר ר' יוחנן בקדשים קלים, אליבא דר' יוסי הגלילי, ופרקינן אפילו תימא ר' יוסי הגלילי כי אמר ר' יוסי מחיים אבל לאחר שחיטה לא, דכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו להו, ופרינן ומחיים מי אמר, והתנן בכור מוכרין אותו תם ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו את האשה, ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב לא שנו אלא בכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה דאית להו לכהנים זכיה בגויה, אבל בזמן שבית המקדש קיים דלית בהו זכיה לכהנים בגויה לא, דאינו ממונו, ואתביה רבא לרב נחמן ומעלה מעלה בה' לרבות קדשים קלים שהם ממונו דברי ר' יוסי הגלילי, ובבכור איירי כדמפרשי התם בן עזאי ואב' יוסי בן דוסתאי, ומשני רבינא בבכור ח"ל עסקינן, ואליבא דר' שמעון כו', ואי איתא לישני הא ר' יוסי הגלילי והא רבנן, אלא מתנות כהונה שאני דכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו הכי גרס ר"ח וה"פ אלא ליכא לאפלוגי בין מחיים בין לאחר שחיטה, דאפילו מחיים נמי כהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו, וכי תנן מתניתין אינה מקודשת, בחלק כהנים תנן, אלמא סוגיא דשמעתין לא קיימא לפום מסקנא דהתם, אלא לפום מאי דקא סלקא דעתך מעיקרא התם, ואף על גב דאמרי הכא דיקא נמי אשכחן בתלמודא דכותה, ולעיל נמי בפרק קמא (כח, א) דאמרינן דייקא נמי דקתני החליף שור בפרה ולא קאי לפי המסקנא לדעת קצת המפרשים. ומתניתין דקתני בחלקו דמשמע לאחר

שחיטה, משום בעלים נקט ליה, דבעלים ודאי מחיים לאו משלחן גבוה קא זכו, וכדמשמע נמי ההיא דבבא קמא דאמר אלא שאני מתנות כהונה דכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו, דאלמא בעלים מנפשייהו קא זכו מחיים מיהא, אבל לאחר הקרבה אפילו בעלים לא זכו אלא משלחנו של גבוה, ומשום הכי קתני במתניתין בחלקו דמלתא פסיקתא ניחא ליה למיתני דהיינו לאחר שחיטה, דבין כהנים בין בעלים שוין בו, מה שאין כן מחיים דבעלים מקדשין בו דממונן הוא. ואם תאמר והא אמרינן בפרק ב דביצה (כא, ב) דבהמה חציה של גוי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב, משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, ונדרים ונדבות אין קרבים ביום טוב, דמשלחן גבוה קא זכו, תירצו בתוס' דאף על גב דחלק בעלים חשוב ממונן, מכל מקום עיקרון לצורך גבוה קאתו, ולכך אינן קרבין ביום טוב.

דף נג - א

תלמוד לומר איש כאחיו וסמיך ליה וזאת תורת זבח השלמים. ואף על גב דמוקמינן לה להא כר' יהודה, ור' יהודה לא דריש סמוכין אלא במשנה תורה, כדאיתא בשמעתא קמייתא דיבמות (ד, א) אבל בעלמא לא דריש, אלא היכא דמוכח אי נמי במופנה. איכא למימר דדלמא הכא מוכח או מופנה, ואמרינן התם דהיכא דמוכח או מופנה דריש, אי נמי איכא למימר דהכא לאו סמוכין ממש קא דריש אלא וא"ו מוסיף על ענין ראשון דכתיב (ויקרא ז, יא) וזאת תורת זבח השלמים.

דף נג - ב

אמר קרא הוא בהוייתו יהא. ואף על גב דבשביעית נמי כתיב ביה (שם כה, יד) כי יובל היא, הא דרשינן ליה לקמן (נח, א) שאף על פי שתופסת דמיה אינה יוצאה לחולין.

מעשר איהי לא ניחא לה משום טרחא דאורחא. ואם תאמר אם כן במזיד קדש דקתני במתניתין בגבולין קאמר, ומשום דליכא טירחא דאורחא דסברה וקיבלה, וקשיא לן דהא משמע בשלהי פרק חלק (קיב, ב) דמעשר שני בגבולין ממון גבוה הוא, ואפילו לר' יהודה גבי עיסת מעשר שני דר' מאיר פוטר מן החלה וחכמים מחייבין, ואמר רב חסדא במעשר שני בירושלים, דר' מאיר סבר ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא, אבל בגבולין דברי הכל פטור, ויש לומר דטעמא דר' יהודה דפטר בגבולין לאו משום דהוי ממון גבוה, אלא משום דלא קרינן ביה עריסותיכם, כיון דאסור למיכל מינה התם קודם פדיה. והא דמשמע בפרק השוכר את הפועלים (צ, א) דלר' יהודה אינו עובר בגבולין במעשר משום בל תחסום, מדמוקמינן הא דתניא (פרות המדבריות בתרומה) ובמעשר שני עובר עליו משום בל תחסום כר' יהודה דאמר מעשר ממון הדיוט הוא, ובשדש לפניים מחומת בית פגי, דמשמע הא חוץ מבית פגי פטור, לאו משום דהוי ממון גבוה, אלא משום דלא קרינן ביה בדישו דמשמע דישו המותר לו, כן תירצו בתוס'.

איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא. פירש רש"י דעל כרחו מקבל עליו אחריות הדרך, לפי שאין המעשר שוה פרוטה חוץ לירושלים, ואפילו תמכרנו דמיו נתפסין בקדושתו, והלכך אינו שוה כאן שוה פרוטה. ואינו מחוור דהא מתניתין סתמא קתני, ואפילו יש בו כאן שיעור גדול ששוה כאן שוה פרוטה, שימצא מי שיתן לה שוה פרוטה על מנת שיעלנו לירושלים ויאכלנו שם, דהשתא אין הדמים נתפסים בקדושתו, ומשום הכי נראה יותר כפירוש האחרון שכתב הוא ז"ל דאף על גב דאונסא לאו עליה רמי, אפילו הכי לא ניחא ליה דליתנוס, כדי שלא תתרעם ממנו שקדשה בדבר שלא נהנית בו.

חנוני כבעל הבית דברי ר' מאיר וחכמים אומרים חנוני כשלחני. כך גריס ר"ח ורש"י. ואי קשיא לך הא היכי אמרינן דר' מאיר לדבריו דר' יהודה קאמר ליה, לדידי אם הוציא לא מעל, אלא לדידך אודי לי מיהת דכבעל הבית הוא, שאם כן אם הוציא חנוני מעל, ולר' מאיר אינן יוצאין לחולין כלל, איכא למימר דמשום דפליגי נמי בפרק המפקיד (מג, א) לענין דינא אם מתחייב כבעל הבית או כשלחני קאמר ליה אודי לי מיהת דכבעל

הבית, ונפקא מינה לענין דינא. ורש"י פירש דהכי קאמר אודי לי מיהת דכבעל הבית ולא מעל גזבר, ואמר ליה לא כשלחני ואם מותרין מעל גזבר. אבל הראב"ד גריס אבל לדידך אודי מיהת, ולא גריס אודי לי, ודחקו קושיא זו. והא דדייק מדוקיא דחנוני כבעל הבית ולא מקשה מדקתני בהדיא בעל הבית בין כך ובין כך לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא מעל, משום דרישא לאו ר' מאיר היא, אלא תנא אחרינא הוא דאית ליה במעילה כרבנן, ור' מאיר לא קאי אלא אחנוני כבעל הבית.

דרף נד - א

לא תימא ר' מאיר אלא ר' יהודה אי ר' יהודה ירושלים מי מיקדשא כו' תנאי היא ואליבא דר' יהודה. ואם תאמר וכיון דעל כרחין מוקמיה לה כתנאי, אמאי משבשיה לה לברייתא ואמרינן לא תימא ר' מאיר, לימא לעולם ר' מאיר ותרי תנאי אליבא דר' מאיר. יש לומר דההיא מתניי גופא דקתני ר' יהודה אומר כל האומר כירושלים לא אמר כלום, על כרחין מוקמיה לה כתנאי, כדאיתא בדוכתא בנדריים (יא, א) ולפיכך כיון דההיא תנאי היא ואליבא דר' יהודה ניחא ליה לאוקמי להא כר' יהודה וכתנאי דשמעינן להו בהדיא דפליגי אליבא דרף יהודה, מלאוקמה כר' מאיר ונימא דתנאי נינהו דלא שמעינן להו הכי בהדיא.

דרף נד - ב

הא דאמרינן: **ולא אמרו שוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד**. יש שפירשו דדוקא אכילה קאמר, ולאפוקי שאר ההנאות, וכן פירש ר"ח. וקשיא לן והא כתנות כהונה שבלו מועלין בהן, ועוד מועלין בעתיקין קשיא. ודוחקין לומר דכתנות כהונה שבשעה מהן פתילות דמקלא קלו,

דהוה ליה כאכילה דכלה לגמרי, ומועלין בעתיקין הא אוקימנא כר' יהודה, אבל בתוס' פירשו אכילה וכל הנאה דמטי ליה מיניה כאכילה ולבישה שהוא נהנה ממנה כאכילה מעל, וכן בעתיקין בשוקל בהן, ולא אמרו אכילה אלא לאפוקי מקח וממכר בלבד כרב חסדא, והם אמרו דבשאינ מתכוין לגזול אלא להשתמש בו ולהחזירו לא יצא כולו לחולין, ולא נתחלל אלא כנגד ההנאה בלבד, ולהתחייב עליו קרבן.

והלכך בקע בקרדום של הקדש והחזירו ובא חברו ובקע בו, כולן מעלו, אבל בנתכוון לגזול כולו מתחלל, והוא מעל וחברו לא מעל. והכי איתא בתוספתא דמעילה (פב, א) בקע בקרדום של הקדש ובא חברו ובקע בו, כולן מעלו, נתכוון לגזול הוא מעל וחברו לא מעל, ואם תאמר אם כן מצינו מועל אחר מועל בשאר הקדשות, ותנן במעילה (יט, ב) ומייתנין לה לקמן אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי שרת בלבד, יש לומר ההיא בנתכוון לגזול. ואם תאמר והא מפרש לה כיצד רכב על גבי בהמה ובא חברו ורכב כולן מעלו, יש לומר דברוכב על מנת לגזול קאמר דאף על פי כן בקדושת הגוף לא נתחלל, שאין קדושת הגוף מתחללת.

הלכה כר' מאיר במעשר הואיל וסתם לן תנא כותיה. ואם תאמר והא בתרי מסכתא אין סדר למשנה, ודלמא סתם ואחר כך מחלוקת הוא (והלכה כמחלוקת) [ואין הלכה כסתם] ותירצו בתוס' דנהי דסתם גמור לא הוי, מכל מקום הוי כרבים אצל יחיד. פירוש לפירושם כיון שלא נתברר שהוא סתם ואחר כך מחלוקת, אלא דקשיא לי אם כן בעלמא (בבא קמא קב א) דפרכינן הכי, ופרכינן כולה נזיקין חדא מסכתא הוא, מאי קושיא, תיפוק ליה דהווי כרבים אצל היחיד. ועוד דאם כן תרי סתמי עדיפי מחדא סתמא, דהווי להו כרבים, ובריש פרק מצות חליצה אמרינן (יבמות קא, ב) מכדי הא סתמא והא סתמא, מה לי תרי סתמא מה לי תלתא סתמא, ובסמוך נמי מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמא. אלא נראה משום דבית הלל קאי כותיה קאמר. אי נמי משום דתנן בבחירתא כותיה קאמר, והא דאמר רב נחמן בשלהי שמעתין אלא משום דתנן בבחירתא כותיה קאמר, פירושא דהא מילתא דאמרינן הואיל וסתם לן תנא כותיה הוא, וכן פירש רש"י אמר רב נחמן דכי אמרינן הלכה כר' מאיר הואיל ונשתנית משנה זו בבחירתא, והא דאמרינן וכו' יהודה בהקדש. משום דסתם לן כותיה בדוכתא, דהיא עיקר. כנ"ל.

מאי טעמייהו דבית הלל גמר קדש קדש ממעשר. ואם תאמר אם כן קדש הלולים דכתב רחמנא (ויקרא יט, כד) דדרשינן מיניה בריש כיצד

מברכין (לה, א) אחליה לקדושתיה והדר אכליה, למה לי, תלמוד לומר קדש קדש ממעשר. ותירצו בתוס' דאיצטריך לשביעית, שאין מעשר נוהג, וכדאיתא בירושלמי בפרק קמא דמעשר שני (פ"ה, ה"ב) (יש הוספה בצד ואיני יודע מקומו, המגיה) שמואל בר בא בעי בית שמאי אומרים לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני בית הלל אומרים אין מעשר בשביעית ודכותה אין נטע רבעי בשביעית דכותה שלישית וששית, הואיל ואין בהן מעשר שני לא יהא בהן נטע רבעי, אמר ר' יוסי שלישית וששית אף על פי שאין בהן מעשר שני (לא) יש בהן שאר מעשרות שביעית אין בה מעשר כל עיקר, ורבינו יצחק תירץ דאי לאו קדש הלולים הוה אמינא ניליף קדש קדש משביעית דאין מתחלל.

הכא במאי עסקינן בדיהיב ליה כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי. ופירש רש"י בלשון ראשון דמשום הכי לא אמר בדיהיב ליה מקמי דלהוי סמדר, דבעי לאשמעינן אגב אורחיה דליתא לדרי יוסי, ובלשון שני פירש דמקמי דלהוי סמדר אי אפשר לאוקמה, דאפילו ר' מאיר דאמר (לקמן סב, א) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא אמר אלא היכא דודאי אתו, אבל הכא מי יימר דאתא, ותמיה לי דהא מוכר פירות דקל ואפילו קודם חנטה לר' מאיר קנה וקרית ליה עבידי דאתו, דממילא קא אתו, וכל שכן הכא דלאחר חנטה קודם שהגיעו לסמדר דעבידי דאתו, ולר' מאיר קנה, ומיס הבאים דרך חצרו לבור ויונים הבאים דרך שובכו לשובך קרינן לר' מאיר עבידי דאתו בהמוכר את הספינה (עח, א) אף על פי שאין המים בעולם עדיין, ומסתברא דלשון ראשון

דף נה - א

הכא בבא לחוב בדמיהן עסקינן. פירש רש"י על ידי פדיון שמחלל קדושתה על מעות. ואינו מחוור דאי בפדיון קאמר, מאי שייכא בפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה, דאינהו לאו בפדיון קא מיירי, ועוד מאי קא מקשה עלה ממועל אחר מועל, דההיא לאו בפדיון היא, והוה ליה לאתויי הא דאמרינן בעלמא (תמורה לב, א. מנחות קא, א) בבעלי מומין שיפדו

הכתוב מדבר, יכול יפדו במום עובר כו', לומר דאפילו פדאום אינן פדויין, אלא בבא לגזלן ולהוציאן מרשות הקדש, כדי לחזור ולהתחייב להקדש בכל מה שאפשר לספק שגזל מן ההקדש, והשתא הוי כעין פלוגתא דר' מאיר ור' יהודה, וכעין מועל אחר מועל דנתכוון לגזול מן ההקדש ולהוציאו מרשותו לגמרי, והוה סבירא ליה השתא דאף על פי שמתכוון להוציאו מרשות הקדש, שרי, כדי שיזכה להביא תחתיה להקדש מה שאפשר לספק בה, והיינו דקאמר ר' יוחנן וכי אומר לו לאדם עמוד וחטא כדי שתזכה. וגרסינן בירושלמי (פ"ב, ה"ז) אמר ליה ר' יוחנן וכי אומרים לו לאדם צא ומעל בקדשים כדי שתזכה.

ור"ח פירש כדבר רש"י, וכן היא בירושלמי כאן בפרקין, והביאו ר"ח בפירושו. וגרסינן התם ר' הושעיא רבא אמר בבא לחוב בדמיהן כו', כיצד הוא עושה, מוציאן לחולין וחוזר ועושה אותן עולות, וקשיא יש חטאת קריבה עולה, אמר ר' חנינא תנאי בית דין הוא על המותרות שיקרבו עולות, אמר ליה ר' יוסי לר' יעקב בר אחא ואין זה מזיד, אמר ליה מכיון שתנאי בית דין הוא אין זה מזיד, אמר ר' זעירי כמה (דתימא) [דאת אמר] תמן (תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות כן אתמר הכא) תנאי בית דין הוא על האובדות שיקרבו עולות, עד כאן בירושלמי.

והא תנן אין מועל אחר מועל במוקדשין כו'. וקא סלקא דעתך השתא דמתניתין ר' מאיר הוא, דסתם מתניתין ר' מאיר, ואף על גב דאמרינן לעיל דלר' מאיר אין הקדש מתחלל בשוגג אלא לענין אכילה בלבד, ומתניתין דהכא משמע דאפילו ברוכב מעל הראשון מיהא בשאר קדשים, דמדקאמר אין מועל אחר מועל משמע דראשון מעל, לא קשיא דהא פרישנא לעיל דלאו דוקא אכילה, אלא הוא הדין לכל שאר הנאות ולאפוקי מקח וממכר בלבד, אי נמי כרב דאמר לעיל אחד שוגג ואחד מזיד מתחלל, וכדברי רש"י.

דף נה - ב

ודלמא תודה היא דמייתי נמי תודה. ובהיא דשלמים גופא מתני אי תודה היא ליהוי תודה, משום לחמים דמייתי בהדי תודה ושלמים אין

טעונוין לחם. ואם תאמר יקדישנו ללחם בפני עצמו, לא אפשר, דאין מקדישין לחם בפני עצמו. ועוד יש לומר שאם התנה על של שלמים גופה יביא קדשים לבית הפסול, דשלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, ותודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה עד חצות, ודלמא שלמים הוא, ואי הותיר ליום שני אינו אוכלו מספק תודה ונמצא מביאו לבית הפסול. והיינו טעמא נמי דכי פרכינן ודלמא אשם הוא, לא אשכחן פירוקא, אלא בדאישתכח בן שנה, ואי לאו טעמא דמביאו לבית הפסול הא אפשר להתנות בשלמים גופיה ולומר הכי, אם אשם הוא יקרב אשם ואם שלמים יקרב שלמים ואם עולה היא יהיו שלמים נדבה וזו עלה תחתיה, ואפילו תאמר דאשם שנתכפרו בעליו הוא דניתק לרעיה ודמיו עולת נדבה, הא מצי מתניי בבהמה אחרת של עולה, ולימא הכי ואם אשם שנתכפרו בעליו הוא תהא זו עולת נדבה תחתיה והאחרת שלמי נדבה, אלא שאם היה מתנה על השלמים כך היה ממעט באכילתה, דלמא שלמים הם ודינן לבי ימים ולילה אחד, והשתא מספק אשם לא מצי אכיל מיניה אלא יום ולילה עד חצות, ונמצא מביאו לבית הפסול. והקשו בתוס' דאם כן מאי פריך ודלמא פסח הוא, ומשני בזמנו מזהר זהיר ביה שלא בזמנו (כו') שלמים הוו, כלומר והא מייתי שלמים ונפיק ביה ידי חובת פסח שלא בזמנו, ומאי קמשני דהא פסח שלא בזמנו אף על פי שקרב שלמים אינו נאכל אלא ליום ולילה כדאיתא בפסח שני פרק האשה (פט, א), אלא ודאי על כרחין שמעתין כר' שמעון אתיא, דאמר בפרק התערובת (עה, ב) דמביאין קדשים לבית הפסול, אלא טעמא דמייתי תודה ולא מתניי בההיא דלשמים, משום לחם הוא, כטעמא קמא דכתיבנא, וטעמא דאשם ולא מתניי כדאמרן, היינו משום דפשיטא ליה לתלמודא דתנא לא מספקא ליה שיהא אשם מדלא קתני זכרים עולות ואשם, והא דמקשינן ודלמא תודה היא, ומשני דמייתי נמי תודה, משום דתודה בכלל שלמים היא. והלכך כיון דקתני בברייתא דמייתי שלמים אפשר דתודה נמי בכלל, והיינו נמי דכי משנינן אשם בן שתי שנים הוא ואשתכח בן שנה, ולא בעי אשתכח בן שתי שנים מאי כדבעי לקמן אשתכח בת שנתה מאי, דפשיטא ליה דאשתכח בן שתי שנים דמייתי אשם נמי ומתני.

הא דאמרין: **פסח בזמנו מזהר זהירי ביה שלא בזמנו שלמים הוא.** קשיא לן ואי בזמנו זהירי ביה שלא בזמנו היכי משכחת ליה. יש לומר דפעמים שהפסח חולה וחוזר ומפריש אחר, ואפילו הכי בזמנו מזהר זהירי ביה, אבל שלא בזמנו לא זהירי ביה אינשי, ודלמא נאבד, ויש מפרשים דבזמנו אי אפשר שלא ישמעו לפי שהם זהירין ומרדפין אחריו,

אבל לאחר הפסח יש לחוש שמא רדפו אחריו ולא נמצא והרי הוא קרב שלמים.

דף נו - א

בשוגג יחזרו דמים למקומם. פירשו בתוס' משום דהוי מקח טעות, שאילו ידע מוכר דדמים אלו של מעשר שני הם, לא היה מוכר לו בדמים אלו משום דאית ליה טירחא דאורחא וכדאמרינן לעיל (נג, ב) גבי קדושין איהי לא ניתא לה משום טרחא דאורחא דכיון דשוגג הוא לא נפקי מעות לחולין.

אמר ר' יהודה במה דברים אמורים. כלומר דבמזיד תעלה ותאכל בירושלם. במתכוין ולקחן מתחלה לשם שלמים. דהא נפקי מעות לחולין. אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין יחזרו דמים למקומן. פירוש מתכוין להוציא מעות לחולין, שהתנה עם המוכר שלא תחול קדושת הדמים על הבהמה, דהשתא איכא למיחש שמא יהא סבור המוכר שפקעה קדושת הדמים ותאי למכלינהו חוץ לירושלים, והיינו דאמרינן בסמוך דקנסינן למוכר משום דלא עכברא גנב אלא חורא גנב. ואתי שפיר הא דפרכינן והאנן תנן ר' יהודה אומר במזיד קידש לומר דלא חיישינן שמא תהא האשה סבורה שפקעה קדושתן ותאכלם חוץ לירושלים, ורש"י שפירש מתכוין להוציא מעשר שני לחולין. שלקחה כדי לאכלה בעירו בתורת חולין, לא מחוור, דמאי דמיא להא דר' יהודה דאמר במזיד קדש, ועוד למה לן למיקנסיה למוכר בכך, כיון שאין קדושה על הדמים רק על הבהמה, ואי משום שעובר משום ולפני עבור לא תתן מכשול, הא אסיקנא בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (ו, א) בתחלתו כל שבידו לעשות אינו עובר בסיועו משום ולפני עור אלא בכעין מושיט כוס יין לנזיר, דקאי בתרי עברי דנהרא, והכא הרי מעות מעשר ביד לוקח היו, ואילו רצה להוציאן לחולין הרשות בידו, ומי מעכב.

הא דאמרינן: **יאכל כנגדן בירושלים.** פירש רש"י יאכל לוקח כנגדן, ואומר יהו מעות אלו מחוללות על מעות אלו כל מקום שהן. והקשו בתוס' דבמרובה (ב"ק סט, א) בשמעתא דצנועין, משמע שאינו יכול לחלל

מה שאינו בידו, ואף על גב דפליגי צנועין אדר' יוחנן התם דסבירא להו דמחלל, אגן קיימא לן כר' יוחנן דלית ליה דצנועין, ופירוש הם ז"ל דקנסא בעלמא הוא, וכדאמרינן בסמוך דקנסינן ליה למוכר, וקשיא לי דאם כן מאי קא מקשינן מאי חזית דקנסת ליה למוכר, ליקנסייה ללוקח, דהא על כרחין מעות שביד מוכר בקדושתיהו קיימי, ואפילו קנסת ליה ללוקח לעלות ולאכול כנגדן בירושלים, אכתי מעות שביד מוכר צריכין לאכול בירושלים. ויש לומר דהכי קאמר נקנסינן ללוקח, וכיון דאיתיה למוכר ניתי מוכר מעות שבידו ויחלל אותם לוקח על מעותיו ויעלה ויאכלם.

דף נו - ב

מתניתין: המקדש בערלה ובכלאי הכרם כו' אינה מקודשת. קשיא לן והא שלא כדרך הנתאו הוא, ומשמע (בפ"ק) [בפ"ב] דפסחים (כג, ב) דשלא כדרך הנאתו שרי, כרבינא (פסחים כה, ב) דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה ואמר מידי דרך הנאתו קא עבידנא, יש לומר דהתם שאני, דחולה הויא, ובמקום חולי התירו, אף על פי שאין בו סכנה, אבל שלא במקום חולי לא, ואם תאמר עוד והא ערלה וכלאי הכרם בשריפה, ותנן שלהי תמורה (נד, א) כל הנשרפין אפרן מותר. ותירצו בתוס' דהכא בדליכא אלא שוה פרוטה בצמצום. ואפילו בנהנה ממנו כדרך הנאתו, והלכך בנהנה ממנו שלא כדרך הנאתו בציר ליה שיעורא. והעלו שתי הקושיות בתירוץ זה.

ואינו מחוור לי דהא סתמא קתני כל שמקדש בערלה ובכלאי הכרם אינה מקודשת, ועוד דומיא דשור הנסקל קתני, ושור הנסקל משמע בכולו שיש בו שוה כמה פרוטות. ועוד דגרסינן בתוספתא (פ"ד, ה"ז) המקדש באשרה ופירותיה בעיר הנדחת וביושביה כו' כולן אפ על פי שמכרן וקדש בדמיהן אינה מקדושת, אלמא אף על פי שאלו מן הנשרפין ויש באפרן יותר משוה פרוטה אינה מקודשת, ומסתברא דלעולם אינה מקודשת, אפילו קדשה בסאה של פירות ערלה, משום דהשתא מיתהת לית להו דמים דאסור למוכרן, ואי משום אפרן, הא אינו בעולם, ולכי קלי ליה הוה ליה

כגופא אחרינא, ולא זהו מה שקדשה בו, הלכך אינה מקודשת, ואף על גב דאסיקנא בפרק האומר לקמן (סב, ב) גבי הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דכל שבידו לאו במחוסר מעשה דמי, התם הוא דאין הגוף משתנה, אבל כאן שהגוף משתנה לגמרי לא. ועוד דהתם נמי דוקא כשאמר לכשיהיה, אבל בלאו הכי לא, וכדתניא התם אמר פירות ערוגה זו תלושין יהו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין או פירות ערוגה זו מחוברים יהו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום, אבל אמר לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימים כנ"ל.

בצפורי מצורע. מדקתני בצפורי ולא קתני ובצפור מצורע, משמע דשניהם אסורין. וקשיא לן דבשלמא לריש לקיש דאמר בגמרא דמשעת קיחה מיתסרי משולחת נמי אסירא, אלא לר' יוחנן דאמר משעת שחיטה משולחת שריא, וכדאותביה ר' יוחנן לריש לקיש מהא דתניא כל צפור טהורה תאכלו לרבות את המשולחת, אם כן במשולחת אמאי אינה מקודשת. ואם תאמר דצפורי דעלמא קאמר, ולעולם אשחוטה, הא ליתא, דאם כן הוה ליה למיתני ובפטרי חמור ובשוורים הנסקלים, ויש לומר דאפילו לר' יוחנן נמי משולחת משעת שחיטה השחוטה אסורה, ושילוח הוא דמתירה, דלא אמרה תורה שלח לתקלה, והכא במקדשה בין שחיטה לשלוח קאמר, והא דתניא כל צפור טהורה תאכלו לרבות את המשולחת, לאחר שלוח קאמר, ולא כן פירש רש"י.

ובחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת. ואם תאמר אמאי לא חשיב נמי איסורי עבודה זרה איכא למימר משום דבעי למיתני מכרן וקדש בדמיהן מקודשת, דאילו באיסורי עבודה זרה אף על פי שמוכרן וקדש בדמיהן אינה מקודשת. ואם תאמר אמאי לא תנא חמץ בפסח. ויש לומר תנא ושייר, ושייר נמי פגול ונותר.

מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. ואם תאמר והא דמיהן גזל הן בידו, דהא לית להו דמי, והמקדש בגזילה אינה מקודשת, ויש לומר במודיע את הלוקח דהוה מעות מתנה, ואינו מחוור, דאם כן לאו דמיהן נינהו, אלא יש לומר שמכרו לגוי, אי נמי אפילו לישראל, וכמאן דאמר (בבא קמא קיד, א) סתם גזילה יאוש בעלים הוא, וכיון דלא הכיר ביה לוקח ומחמתן הוא דיהיב ליה דמי, דמיהן קרי להו.

מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. רש"י פירש בפרק קמא דחולין (ד, ב) ובריש פרק בתרא דעבודה זרה (סב, א) דכי אמרינן דאין איסורי הנאה כגון אלו או חמץ בפסח (אין) תופסין דמיהן ודמיהן מותרין לא אמרו

למוכר עצמו, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח, ותניא בתוספתא (פ"א, ה"ו) האוכל תרומת חמץ בפסח פטור אפילו מדמי עצים ודמי ערלה נמי ביד המוכר כערלה דמו, ובמקדש בדמיהן מקודשת, משום דלגבי דידיה שרו, דלאו דמי ערלה הן בידיה, וכיון דמותרת ליהנות מהן וקנאתן היא מחמתו אף היא מקודשת לו, הא למה הדבר דומה למקדש בגזל דאחרים (לעיל נב) למאן דאית ליה סתם גזילה יאוש בעלים היא, דאף על גב דיאוש כדי לא קני, וכל זמן שהוא בידו אינו קנוי לו, אפילו הכי כי נתנו לה מקודשת, לפי שקנאתו היא בנתינתו, דהוה ליה יאוש ושינוי רשות, והכי נמי הרי קנאתו היא בנתינתו, והנאה הבאה לה מחמתו הוא, וכבר הארכתני בזה פרק קמא דחולין בתחלתו בס"ד. ובירושלמי (פ"ב ה"ח) גרסינן ר' חגי בשם ר' זעירא בשאין דמיהן, אמר ר' חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזילה, כלומר לפיכך מקודשת שאין דמי הערלה אלא גזל הן בידו, מאחר שאין תופסין דמיהן לאיסור, הלכך הוה להו דמים כאילו אינן דמיהן, אלא (דמי) גזל, ושמעינן מינה דאף הוא מותר ליהנות מהן, ור' חנינא דיליף מינה שמקדשין בגזילה, משמע דאית ליה כר' שמעון דאמר סתם גזילה יאוש בעליהם היא, וכדפרישית לה נמי לעיל, ואנן דלא קיימא לן כר' שמעון מוקמינן לה במוכר לגוי ואי נמי לישראל, כיון דלאנפקינהו יהבינהו ניהליה, לאו גזל מיקרי, אלא כעין הלואה הן, ואף על גב דמקחו בטל כי אתי למהדר ביה משלם מביתו.

גמרא: מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע ממנו ולא ידליק ממנו הנר תלמוד לומר וערלתם ערלתו לרבות את כולם. ואם תאמר ומאי שנא דהכא מצרכינן קרא לאסור הדלקה, ובתרומה טמאה (שבת כה, א) מצרכינן קרא להתיר הדלקה מדכתיב (במדבר יח, יג) נתתי לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך. ויש לומר דהתם בשמן של תרומה דהדלקתו כדרך הנאתו, אצטריך קרא לרבויה אף על גב דנטמא, אבל הכא בהדלקה שלא כדרך הנאתו כגון שמנים שאין עומדין להדלקה.

ואם תאמר אם בשלא כדרך הנאתו, משרא שרי כדאמרינן בפרק כל שעה (כה, ב) מידי דרך הנאתו קא עבידנא. איכא למימר דהתם בשלא היה דרך הנאתו כלל, אי נמי במקום חולי הוא, אבל שלא במקום חולי אפילו שלא כדרך הנאתו אסור, וכדכתבינן לעיל, וצביעה דהכא נמי לא אצטריך, אלא בשלא כדרך הנאתו, כגון שבא לצבוע בתותים ורמונים של ערלה.

וכר' אבהו דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר כל מקום שנאמר לא תאכל כו'. והוא הדין דהוה מצי למימר הכא כדחזקיה, דהא בלא יאכל כולהו

סבירא להו דאפילו איסור הנאה במשמע, אלא משום דלא שמעינן ליה לדחזקיה בהדיא אלא בחמץ בפסח, ושמעינן ליה לר' אבהו דאמר בפירוש כל מקום שנאמר ניחא ליה לאקומוה כר' אבהו. ואם תאמר ולר' אבהו נהנה מן החמץ יהא בכרת, דהא כתיב (שמות יב, יט) כי כל אוכל חמץ ונכרתה, יש לומר אוכל לא גמרינן מלא תאכל לא תאכלנו.

דף נז - א

עד שבא ר' עקיבא ולמד את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים. ושמעון העמסוני לא משמע ליה לרבויי מאת האמור סמוך לשם, אל כעין מוראתו דוקא.

ואי סלקא דעתך מחיים מיתסרא לאחר שחיטה מיבעיא. ואם תאמר דלמא אצטריך משום דאמרינן (יומא נט, ב) אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו. ויש לומר אם כן לא הוה קתני סתם לרבות את השחוטה, דמשמע אפילו קודם שנעשית מצותה. ובשלהי כל הבשר (ק"ז, א) דמהדרינן לאשכוחי ג' כתובים, לא מייתינן מהא דצפורי מצורע.

וקשיא לי מאי קא מקשה ליה ר' יוחנן השתא מחיים אסירא לאחר שחיטה מיבעיא, ומאי שנא ממשולחת דאחר שנאסרה הותרה, ובשלמא לפי מה שפירש רש"י דמשולחת אינה נאסרת כלל לר' יוחנן משעת שחיטת השחוטה עד שעת שלוח, קשיא. ויש לומר היינו טעמא משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה, אבל בשחוטה קשיא.

שחטה ונמצאת טריפה. אין לפרש כגון שבדק בסימנין ונמצאת שנטרפה בשחיטתה, דהא קיימא לן (חולין לב, ב) דכל ששחיטתה גרם לה ליפסל נבלה והוה ליה למימר שחטה ונמצאת נבלה, ואליבא דר' עקיבא דפליג אדר' ישבב, ואמר דטריפה היא לא מוקמיה לה, דמסתמא כיחידאה לא מוקמיה להו, ועוד דהא ר' עקיבא חזר להורות כר' ישבב, אלא כגון שנמצא בה טרפות בגופה שלא מחמת שחיטה, והוה סלקא דעתך מעיקרא דמדקתני ונמצאת דבשעת לקיחה כשרה הואי, והשתא הוא דנמצאת טריפה, ופרקינן כגון שנמצאת טרפה בבני מעיה, כלומר שנמצא

יתרת בבני מעים דבידוע דקודם לקיחה הוה ביה ומאי נמצא לפי שהיה מום נסתר דלא היה ניכר עד לאחר שחיטה, וכאותה שאמרו לעיל בפירקין (מח, ב) ומאי נמצא דצייר בבלייתא.

אמר לך ריש לקיש תנאי היא דתניא ר' ישמעאל אומר נאמר מכשיר ומכפר בפנים כו'. כלומר ואנא דאמרי כר' ישמעאל דיליף חוץ מבפנים דאפילו בחוץ עשה מכשיר כמכפר, מה מכפר מחיים אף מכשיר מחיים אסור. וקשיא ליה ואי ר' יוחנן לית ליה האי דרשא צפורי מצורע דאסירי כלל בהנאה מנא ליה דהא אנן מנאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ דרשינן ליה כדאיתא לעיל, ויש לומר דכולי עלמא אית להו האי דרשא, אלא דתנא דבי ר' ישמעאל דריש לה לאקושינהו לגמרי ולמיסרי מחיים כמכפר, ותנא דפליג עלה דר' ישמעאל לא יליף לה לגמרי, אלא לומר דכשם שבפנים עשה בו מכשיר כמכפר לאסור בהנאה אף בחוץ כן, ולעולם לאחר שחיטה, דהא שחיטה הוא דאסר להו, ואי נמי ר' יוחנן סבירא ליה, דאפילו ר' ישמעאל לא אמר אלא לאחר שחיטה, וריש לקיש סבר דלגמרי מקיש להו.

לא מצינו בבעלי חיים שאסורין. קשיא לי והא משולחת עצמה אסירא משעת שחיטה עד שעת שילוח לפי מה שפירשנו למעלה. ויש לומר דהתם משום דקאי למצותו, דהיינו שלוח, ולאחר שנעשית מצותו קאמר, והיינו דלא פריך ליה מקדשים וחסאות המתות, וכן נראה מפירושו של רש"י ז"ל שפירש לא מצינו בעלי חיים אסורין לעולם. ואכתי קשיא לי אמאי לא אקשי ליה מעגלה ערופה, ואם תאמר שאני התם דאיסורה מחמת עריפתה, אם כן מאי קא מקשה משור הנסקל ורובע ונרבע, דהנהו נמי אין אסורין אלא מחמת שנגמר דינן למיתה. ויש לומר דרובע ונרבע אין עיקר איסורן אלא מחמת מעשה שנעשה בהן מחיים שלא לדעת מיתה, מה שאין כן בעגלה ערופה שעיקר ירידתה לנחל איתן לדעת עריפתה. ולפי פירוש זה הא דאקשי ממוקצה ונעבד, אין עיקר הקושיא אלא מנעבד, דאילו מוקצה איסורו מחמת שהקצהו לשוחטו לעבודה זרה דומיא דקדשים, אלא משום דבעלמא דרשינן להוציא מוקצה ונעבד נקט ליה הכא.

דף נז - ב

נימא מתניתין דלא כר' שמעון דתניא פטר חמור אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר. והכא בשאינו שוה אלא שקל, אבל אם החמור שוה יותר משקל, דהיינו דמי שה, שהשה צריך שיהא שקל בההיא טופיאנ' דביני ביני היתה מקודשת ואפילו לר' יהודה, והכי מוקמיה לה למתניתין בבכורות פרק קמא (י, א). והא דלא פריך מינה בין לר' שמעון בין לר' יהודה הכא ולוקי לה בהכי, כדפריך מינה בפרק קמא דבכורות, משום דאההיא שנויא דהתלם קא סמיד, אי נמי דמשמע ליה הכא דמתניתין במקדשה בכוליה פטר חמור ולא בטופיאנ' דביני ביני.

מרבה אני את החיה שהיא בשחיטה כבהמה. פירוש שהיא בשחיטתה כבהמה בשני סימנין, מה שאין כן בעוף שניתר בסימן אחד, אי נמי יש לפרש שהיא טעונה שחיטה כבהמה מה שאין כן בעוף, וכמאן דאמר (חולין ד, א) אין שחיטה לעוף מן התורה.

דף נח - א

אלמא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא. קשיא לן כי הוה מיהא דרבנן, אמאי מקודשת. הא קיימא לן דהמקדש באיסורי הנאה של דבריהם אינה מקודשת, כדאמרינן בפסחים (ו, ב) המקדש בחמץ מו' שעות ולמעלה אפילו בחטי קורדנייתא אין חוששין לקדושיו, ואף על פי שהוא חמץ נוקשה, דאינו אלא מדבריהם, ובתוס' תירצו דשאני חמץ, דחומר הוא שהחמירו עליו כאילו הוא של תורה, אבל באיסורין אחרים הקלו בשל דבריהם ומקודשת, כמו שמקודשת בחמץ דרבנן ובשעות דרבנן, דרב גידל לא אמר אלא במקדש מו' שעות ולמעלה, דהיינו מסוף ו' דהו' שעות דאורייתא וחמץ דרבנן, אבל בו' שהיא מדרבנן בחמץ דרבנן מקודשת.

ויש אומרים דהמקדש בכל איסורי דרבנן אינה מקדושת. והא דדייקינן הכא אלמא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, לאו למימרא דאי

מדרבנן מקודשת, אלא דאי דאורייתא ודאי לא הויא מקודשת אלמא לר' שמעון דאמר מקודשת על כרחין לאו דאורייתא. ואי סבירא ליה דרבנן מיהא, דלמא לא סבר לה ר' שמעון כרב גידל.

ובירושלמי פרק קמא דמכלתין (ה"א) גרסינן כתבו על דבר שהוא אסור בהנאה, תני ר' חנין מעשה בא לפני רבי ואמר הרי זו מגורשת, ר' אלעזר אמר אינה מגורשת כו', עד מהו כדין, רבנן דקסרי בשם ר' יעקב בר אחא מאן דאמר מקודשת אסור הנייה מדבריהם, ומאן דאמר אינה מקודשת אסור הנייה מדברי תורה, ופריך באיסור הנייה מדבריהם מקודשת, אין תימר כן, לית הדא פליגא על ר' מאיר המקדש בחמץ מו' שעות ולמעלה לא עשה כלום, וחמץ מו' שעות ולמעלה טב הוא כלום, תמן בגופו קדש, ברם הכא בתנחום שבו קדש, אלמא במקדש בגוף איסורי הנאה של דבריהם אינה מקודשת.

ויש מביאין ראיה מדתני בתוספתא דמכלתין (פ"ד, ה"ב) המקדש ביין נסך ובעורות לבובין ובכל מה שחל עליו שם עבודה זרה, אף על פי שמכרן וקדש בדמיהן אינה מקודשת, ואמרי דתקרובת עבודה זרה אינה אסורה בהנאה אלא מדרבנן דהא דכתיב (תהלים קו, כח) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים ילפינן לה בעבודה זרה, (עבודה זרה כט, ב), ודברי קבלה (הדא) ואסמכתא דרבנן, ואפילו הכי אינה מקודשת, וליתא דהא אמרינן בחולין בפרק השוחט (מ, א) השוחט בשבת בחוץ לעבודה זרה חייב שלש חטאות, ואקשינן והא כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך מחתך בעפר בעלמא הוא אשחוטי חוץ אמאי מיחייב, ואם איתא דמדאורייתא לא מיתסרא שפיר מיחייב אשחוטי חוץ, כיון דשחיטה ראויה מדאורייתא היא, דגרסינן בכתובות פרק אלו נערו (לד, א) גנב וטבח בשבת, גנב וטבח לעבודה זרה גנב שור הנסקל וטבח משלם תשלמי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דברי ר' מאיר וחכמים פוטרינן, ואוקימנא דטעמייהו דרבנן דפטרי, משום שחיטה שאינה ראויה, ור' שמעון היא דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, ובשחיטת שבת סבר לה כר' יוחנן הסנדלר דאמר מעשה שבת אסורין, ואמרינן עלה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן, ואקשינן ולמאן דאמר דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי, ופרקינן כי קא פטרי רבנן אשאר, אלמא אף על גב דאינה ראויה מדרבנן אפילו הכי מיחייב בתשלומי ארבעה וחמשה, דשחיטה ראויה קרינן לה, ושוחט לעבודה זרה דלא קרינן שחיטה ראויה משום דאינה ראויה דאורייתא היא. ותירצו בתוס' ז"ל דבאכילה ודאי אסירא דבר תורה, והיינו דפרכינן

אשחוטי חוץ אמאי מיחייב דתו לא הוי ראוייה לפתח אהל מועד, אבל בהנאה שרי, ורבנן הוא דאסרוה.

ואם תאמר אי הקישא דמה מת אסור אף תקרובת אסורה עיקר. כי היכי דגמרינן מינה איסור אכילה אף איסור הנאה ילפינן מינה, ואי לא חשבת לה עיקר אפילו באכילה אינה אלא של דבריהם. יש לומר דלמאי דכתיב בקרא בהדיא מקשינן לה, דאכילה הוא דכתיבה, כדכתיב ויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקש ולא להנאה.

ומיהו אכתי קשה מדגרסינן בפרק מרובה (עא, ב) השוחט לעבודה זרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ואקשינן כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח, ואי לאו מדאורייתא דמריה חשבינן ליה, שהרי מן התורה לא אסרה, וכדאמרינן התם גבי חולין שנשחטו בעזרה דדוקא אי הוי מדאורייתא לא מיחייב, משום דכיון דשחט בה פורתא אסרה ואידך לאו דמריה קא טבח, אבל אי הוי מדרבנן מיחייב. ותירצו דיש דברים שהחמירו חכמים באיסור הנאתן לעשות כאלו אינו דמריה ויש שלא החמירו עליו כל כך וכדכתבינן לעיל.

משום דהויא עבודה זרה ושביעית שני כתובים הבאין כאחד. ואם תאמר והא לאו באין כאחד הן, דשביעית לא תפיס אלא אחרון אחרון, ובעבודה זרה כולן נתפסין כדאיתא בעבודה זרה פרק ר' ישמעאל (נד, ב) יש לומר דכי פרכינן הא ניחא למאן דאמר שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין, הוא הדין דהוה מצי למפרך ליה הכי.

מתני': באפר פרה ובמי חטאת מקודשת. ואף על גב דהני איסורי הנאה נינהו. הא אוקימנא בגמרא משום דאית ליה בהו הנאה דשכר הבאה ומילוי. ונראה שרש"י מפרש בשכר הבאה ומילוי שהוא מקדשה בשכר הבאה ומילוי, וכן נראה גם מדברי הראב"ד בהשגות שלו (הל' אישות פ"ה, ה"ג). ואינו מחוור בעיני, חדא דאם כן אין זה מקדשה באפר הפרה ולא במי חטאת, אלא בשכר הבאתן, ולא הוי דומיא דמקדש בתרומות ומעשרות. ועוד דאם כן נפשוט מינה (לעיל מח, ב) דאינה לשכירות אלא בסוף, על כן נראה יותר שבגופן ממש הוא מקדשה, ואית לה הנאה מינייהו, שאף היא נוטלת פרוטה ממי שצריך להן, מחמת טורח הבאתן ומילויין, וכן נראה שפירש ר"ח והרמב"ם (שם).

גמרא: הא דאמרינן: **הכי במאי עסקינן בישראל שנפלו טבלים מבית אבי אמו כהן.** הוא הדין דהוה מצי לאוקמה בשנפלו תרומות ומעשרות

מבית אבי אמו כהן, אלא דההיא פשיטא דאחד כהן ואחד ישראל שוין בכך, דממונן גמור הוא ומאי אפילו ישראל, אבל השתא דאוקמה בטבלים, קא משמע לן מתנות שלא הורמו כהורמו דמיין.

דף נח - ב

לימא כתנאי הגונב טבלו של חברו משלם לו דמי כולו כו' מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר טובת הנאה ממון. פירוש ומאי דמי כולו, דמי כל חלקים שבו בין מעשרות שבו בין חולין שבו ולעולם דמי מעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בהם, ודמי חולין לגמרי.

הכי גריס רש"י ז"ל: **ואיבעית אימא דכולי עלמא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וטובת הנאה אינה ממון. ומתניתין בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן וכולי עלמא היא, ואיכא ספרים דגרסי מתנות שלא הורמו לאו כמו שהורמו דמיין, וטובת הנאה אינה ממון. וליתא דאם כן מתניתין אמאן תרמייה, לא רבי ולא ר' יוסי בר יהודה. וכתב ר"ח אף על גב דאיכא שמעתתא דסלקן דטובת הנאה אינה ממון, קיימא לן דממון הוא, דהכי אסיק רבא למתניתין דבמס' נדרים דטובת הנאה ממון גבי מתניתין דקונם כהנים ולויים נהנין לי (פה, א).**

מימיו מי מערה. פירוש מים מכונסים ולהזאה מים חיים בעינן, ולא כן פירש רש"י ז"ל.

הא דתנן הנוטל שכר לדון דינו בטלין להעיד עדותו בטלים. מדקתני דינו בטלים, ולא קאמר אין דינו דין, שמעינן מינה דלא זה בלבד שנטל ממנו שכר בטלה, אלא כל דינו בטלים, ואפילו אותן שלא נודע שנטל ממנו כלום, והכי איתא בתוספתא דבכורות (פ"ה, ה"ה) החשוד להיות נוטל שכרו ומעיד כל הדינין שדן וכל העדיות שהעיד הרי אלו בטלין. ובירושלמי בפרק קמא דסנהדרין (ה"א) גרסינן כך היא מתניתא החשוד להיות נוטל שכר לדון דינו בטלין, וכתב הרמב"ן נר"ו דנראה דאין צריך הכרזה כפסולי עדות דרבנן דמעצמן הן בטלין, דכיון שלא רצה להעיד לו אלא בשכר, ממילא נתבטלה עדותו, וכיון שהוא חשוד בכך, אנו אומרים

שכל עדות שהעיד בשכר העיד, ונתבטלה עדותו, דמה אני בחנם אף אתה בחנם, אבל אם נודע לנו בבירור שלא נטל שכר, עדותו קיימת, ואף על פי שלא עשה תשובה, שאין אנו פוסלין אותו אלא עדותיו מטעם מה אני בחנם וכו', וכן אם נטל שכרו להעיד ואחר כך החזיר ממון לבעלים, וחזר והעיד באותה עדות עדותו קיימת, כמו שאמרנו שאינו פסול לא מתחלתו ולא בסופו, אלא שכל זמן שהוא נוטל שכרו קנסוהו חכמיה לבטל מעשיו, משום דעבר על מה אני בחנם אף אתם בחנם, ואף על פי שנטל משניהם שאין שם משום הטיה, ושלא בדרך שוחד אלא בשכר דליכא משום לא תקח שוחד כדאיתא בריש פרק שני דיני גזירות.

פרק האומר

והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני. יש לדקדק מאי קא משמע לן פשיטא, אטו משום דנהג בה מנהג רמאות לא תהא מקודשת. ויש אומרים דהא קא משמע לן, דסלקא דעתך אמינא יהא כהטעה אותה, שאילו היתה יודעת שהלה עשאו שליח לקדשה לא היתה מתקדשת לו, קא משמע לן. ואפשר לומר דסלקא דעתך אמינא כיון שנהג בה מנהג רמאות ועשה שלא כהוגן, לפיכך יעשו לו שלא כהוגן, וליפקעינהו רבנן לקדושי מינה, כההיא דיבמות (ק, ב) דאותביה אבי כורסיא ואתא אחרינא וחטפה מיניה, קא משמע לן.

ובתוס' פירשו דהכא בשאמר לה שליח פלוני אמר לי לקדשך לו, ואחר כך אמר לה הרי את מקודשת לי דסלקא דעתך אמינא מקודשת לי לצורך המשלח קאמר, קא משמע לן דאינה אלא לשני, וזה אינו מתיישב לפי לשון המשנה, דאמר אף על פי שנהג בה מנהג רמאות.

ירושלמי (ה"א): לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמו קדשתי והיא אומרת לראשון, השני כאומר לאשה [לעצמי] קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיני והיא כאומרת לראשון קדשתיני והוא אומר לא קדשתיך. אמרה איני יודעת חזקה לשני הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון, אמרה איני יודעת שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. ופירש

הרמב"ם (הלי אישות פ"ט, הי"ח) הוחזק עשאו שליח בעדים לא הוחזק שלא עשאו שליח בעדים, והראב"ד פירש בהשגות לא הוחזק שלא הוחזק אצלה שעשאו שליח בעדים, שלא היה השליחות מפורסם במקום האשה, אבל הוא שאמר לה פלוני עשאני שליח בעדים לקדש אותך, ולאחר שעה קדשה סתם, והוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת למשלח נתכוונתי, כיון שלא היה השליחות מפורסם הראשון מותר בקרובותיה. כמי שאמר (לה) לא קידשתוך שהשליח מוחה על ידו, אבל כל שהוחזק בעדים אף הראשון אסור בקרובותיה, שאין מתחת השליח מחאה אצלו לבטל שליחותו.

האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום כו'. ירושלמי: ר' אבהו בשם ר' יוחנן הרי זה עולה שלשים יום, כל שלשים יום הרי זו עולה, לאחר שלשים יום יצאה לחולין מאליה כו', הרי את מקודשת לי שלשים יום הרי היא מקודשת, מה בין הקדש ומה בין אשה, מצינו הקדש יוצא בלא פדיון ולא מצינו אשה יוצאה בלא גט, (כריתות) הרי זה גיטך שלשים יום אין זה גט כריתות. אמר ר' יצחק בר אלעאי הדא דתימא מקודשת בשקדשה בכסף, אבל אם קדשה בשטר, הואיל ולא למדו כתב קדושין אלא מגרושין, מה גרושין אינה מגורשת אף בקדושין אינה מקודשת. ומסתברא דמקודשת, לפום מאי דאסיקנא בריש פרק המגרש (פד, א) היום אי את אשתי ולמחר את אשתי בין לרבנן בין לר' אליעזר כיון דפסקה פסקה, כלומר ומגורשת גמורה היא, והרי כאן כריתות, והלכך אף בקדושי שטר כן ור' יצחק דירושלמי סבר דשירא בגט הוי ואין זה כריתות. והא דאמרינן התם (שם) מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי כו', לאו לאפוקי לגמרי קאמר, כלומר דלית הלכתא כרב נחמן דאמר כיון דפסקה פסקה אלא לרווחא דמלתא תקון הכי, כדי שלא להוציא לעז על הבנים, וכמו שפירש רש"י שם, ושם הארכתי בס"ד.

ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני. פירש הרמב"ן נר"ו מדלא קתני ואינה מקודשת לראשון, שמע מינה דלא פקעי קדושי ראשון לגמרי עד לאחר שלשים יום, ואם גרש שני בתוך שלשים יום או שמת חלו קדושי ראשון לאחר שלשים, והכי איתא בירושלמי (שם) לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גרש חלו קדושי הראשון לאחר שלשים, מת לאחר שלשים או גרשה לא חלו כלל קדושי הראשון. וגרסינן תו בירושלמי (שם) שאם מת השני והיה לו אח מכיון שהיא זקוקה ליבום לא חלו עליה קדושי הראשון, וכתב הוא נר"ו דההיא דירושלמי אתיא

כרב דאמר ביבמות (צב, ב) שאין קדושין תופסין ביבמה. והשתא דקיימא לן כשמואל דאמר יבמה שנתקדשה בעניותנו צריכה גט, הא נמי צריכה גט מראשון, משום דזיקתה אינה מונעת קדושי הראשון מלחול.

וכן נראה מדברי הרמב"ם (הל' אישות פ"ז, הי"א) כדבריו וזה לשונו: בא שני וקדשה בתוך שלשים הרי זו מקודשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר לי יום כשיבאו קדושי ראשון מצאו אותה אשת איש. ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש, שאין קדושין תופסין בה ע"כ.

וקשיא לי בהא טובא, חדא דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר לא בא אחר וקדשה וחזרה בה, אתי דבור ומבטל דבור, וכשחזרה בה בדבור, בודאי פקעי קדושי ראשון לגמרי, דאפילו חזרה תוך שלשים יום ורוצה להתקדש לו, אף על פי כן אינה מקודשת, דהא בטלה דבוריה לגמרי, וכדמוכח נמי הא דפרכינן לקמן הלכתא אהלכתא מהא דאיבעיא להו מהו שיחזור ויגרש בו, וכיון שכן כל שכן כשפשטה ידה וקבלה קדושין משני דהוי ביטול אלים טפי, דאיכא מעשה ואתי מעשה ומבטל דבור. ותדע לך דהא גבי מתניתין דבא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני, איפליגו ר' יוחנן וריש לקיש, ואמרו לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים וחזרה בה מהו, דאלמא לכולהו בשבא אחר וקדשה אתי מעשה ומבטל דבור דקמא לגמרי, כי היכי דמבטל ליה חזרתה לר' יוחנן, וכל שכן דלא גריע מחזרת דבור בעלמא, דכל שעמדה וקדשה עצמה אין לך מיאון גדול מזה, וכאותה שאמרו ביבמות פרק בית שמאי (קח, א) כיצד היא ממאנת אומרת איני רוצה בקידושין שקדשוני אמי ואחי, ואמרינן התם עמדה וקדשה עצמה מאי, ואסיקנא דהן הן קדושיה הן הן מיאוניה.

ועוד דאמרינן לקמן גבי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת, אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד וקדשה מעכשיו ולאחר שלשים יום, ובא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרים יום, ובא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרה ימים, מראשון ומאחרון צריכה גט, מאמצעי אין צריכה גט, מה נפשך אי תנאה הוי דקמא קדושי דהנך לאו קדושי, ואי חזרה הוי דבתרא קדושי דהנך לאו קדושי, אלמא מדקאמר אי חזרה הוי קדושי קמא לאו קדושי משמע, דנתבטלו קדושי ראשון לגמרי משעת קדושי שני ולא שיהיו תלויין קאמר.

ועוד דאמרינן לקמן (שם עמוד ב) מקודשת לשני אמר רב מקודשת לשני לעולם ושמאל אמר מקודשת לשני עד שלשים יום לאחר שלשים יום פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון. ויתיב רב חסדא וקא קשיא לי קדושי שני במאי פקעי, ולא אשכח בה פירוקא עד דאמר ליה רב יוסף דאסיפא אתמר, ואם איתא מאי קשיא, לימא דכשפשטה ידה וקבלה קדושין משני לאו חזרה גמורה היתה, אלא שאם מת ראשון או חזר בו תוך שלשים יום שתהא מקודשת לשני, הא כל שלא חזר בו ולא מת ראשון תוך שלשים יום מקודשת לראשון ופקעי קדושי שני, דהא לא בטלה קדושין לגמרי בקבלת קדושי שני, כי היכי דלא בטלה אותם אם מת או גירש שני תוך שלשים, אלא משמע דכל שפשטה ידה וקבלה משני נתבטלו של ראשון לגמרי, ולעולם אינה צריכה ממנו גט, ואם מת שני או גירש צריכה קדושין מראשון, והא דלא תני במתניתין ואינה מקודשת לראשון לאו קושיא, כיון דקאמר מקודשת לשני ממילא אינה מקודשת לראשון, דאי לא כן רישא דקתני והלך הוא וקדשה לעצמו מקודשת לשני ולא קתני ואינה מקודשת לראשון מאי דייקת מינה, דהתם ליכא למידק מינה שאם מת או גירש שני שיהא מקודשת בראשון, וההיא דירושלמי אתיא דלא כגמרינן.

בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. לומר שהיא מקודשת לשני לגמרי, ואין כאן חשש משום קדושי ראשון שתהא מקודשת לשני לחומרינן בלבד.

דף נט - א

רבה בר בר חנה יהב זוזי לרב. גרסינן דרבה בר (בר) חנה גדול מרב ואחי אמו היה כדאיתא בריש פרק קמא דסנהדרין (ה, א) ולא גרסינן רבה בר בר חנה, דלא הוה משדר ליה לרב דקשיש מיניה טובא ורביה דרביה הוה, דר' יוחנן הוה קרי ליה לרב רבינו כדאיתא בריש פרק (אלו טריפות) [גיד הנשה] (צה, ב), ורבה בר בבר חנה תלמידיה דר' יוחנן הוה.

אזל זבנה לנפשיה. וכיון דזבנה בזוזי דנפשיה לא מפקינן לה מיניה. והא דגרסינן בירושלמי בפרק איזהו נשך (ה"ג) תני הנותן מעות לחברו ליקח לו פירות למחצית שכר ולא לקח לו אין לו עליו אלא תרעומת, ואם ידוע

שלקח מוציא ממנו בעל כרחו התם משום דבמעות דחברי זבין הרב בעל מתיבות ז"ל [הובא ברמב"ן].

עני המהפך בחררה. לאו בחררה של הפקר קאמר, דכיון דלאו כל יומא משכת, אם קדם וזכה הרי זה זריז ונשכר, וכדאמרינן בפאה (פ"ד, מ"ג) נפל לו עליה, פירש טליתו עליה מעבירין אותו הימנו, ומדקאמר מעבירין משמע אפילו לכתחילה, אלא הכא במהפך בחררת בעל הבית להשתכר לו קאמר, לפי שזאת נפש רעה, שאם לא ימצא כאן ימצא אצל אחר להשתכר אצלו. והיינו דבמכר איכא משום עני המהפך בחררה, לפי שימצא במקום אחר לקנות, אבל במתנה לו, וכדאמרינן בפרק המקבל (ב"מ קח, ב) דמתנה לית בה משום דינא דבר מצרא. והא דאמרינן בפרק לא יחפור (בבא בתרא כא, א) מרחיקין מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג ואף על גב דהתם דבר של הפקר הוא, התם היינו טעמא דדגים יהבי סיארא כדאיתא התם, וכיון שפרס זה מצודתו כל שקרוב לה כמלא ריצת הדג כניצודין במצודתו. אי נמי משום יורד לאומנתו של חברו נגעו בה דעלה קאי, ועני המנקף בראש הזית דאמרינן בפרק הניזקין (גיטין נט, ב) דמה שתחתיו אסור, אף על פי שלא נטל ונתן ביד, התם היינו טעמא משום דנתעסק וטרח בהן להפילם ולנקף בהן.

אף על פי שנתעכלו המעות. וטעמא דמלתא דכיון דלשם קדושין ניתנו בתחלתן, אף על פי שבשעה שראוין לחול אינן בעולם, מכל מקום כיון שאם לא נגמר הקניין יש עליה להחזירם, רואין אנו אותם כאלו הן בעין, ובאותה הנאה היא מתקדשת, וכענין שהיא מתקדשת בהנאת מלוה, ומה שאין כן במלוה דעלמא הואיל ובשעת מתן מעות לא נתנו לקדושין אלא להלוואה, ומסתברא דהיינו נמי טעמא (לעיל מח, ב) דעשה לי שירין נזמים וטבעות דמקודשת למאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף, דאף על גב דמכל מקום שכירות זה אינו בעולם ומחוסר גוביינא, הוא אפילו הכי כיון דלא ירד בו לדעת מלוה, והנאת שכירות ישנה בעולם, שאם לא תתקדש לו צריכה ליתן לו שכירותו, רואין אנו אותו כאלו הוא בעינו להתקדש בו, ואף על פי שאינו נראה כן מן הירושלמי כמו שאני עתיד לכתוב לפנינו בס"ד.

ובשטר כהאי גוונא אינה מקודשת, כדאיתא לקמן (ס, ב) דאם לא אמר לה מעכשיו ונשרף או נאבד תוך ל' יום אינה מקודשת, וכן נמי בגט כדאיתא לקמן (שם) ובגיטין (עד, א) היינו טעמא דבנשרף או נאבד אזל ליה לגמרי ולא נשאר לו אצלה כלום ואפילו ניירא בעלמא, דשטר

הקדושין אינה צריכה להחזיר לו, משום דלית ביה שוה פרוטה, ומיהו ודאי אם יש בנייר שוה פרוטה נראה לי שהיא מקודשת, דהוה ליה כמקדש בכסף, דהא מאן דמקדש בשטר דעתיה לקדש אפילו בנייר, והיא גם דעתה בכך, וכדאיתא בפרק האיש מקדש (לעיל מח, א) המקדש בשטר ר' מאיר אומר אינה מקודשת ור' אליעזר אומר מקודשת וחכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת, ואוקימנא פלוגתייהו בשטר אירוסין שאין עליו עדים, אי נמי שנכתב שלא לשמה, ואפילו הכי קא סברי רבנן שאם יש בו שוה פרוטה מקודשת מדין כסף, ואף ר' מאיר הכי סבירא ליה וכדכתבינן התם, אלמא כל המתקדשת בשטר דעתה אף אנייר, והרי היא מתקדשת בכסף, והלכך אף על פי שנשרף או נאבד מקודשת כדין מקדש בכסף כנ"ל, ובגט נמי בשטר היא מתגרשת ולא בכסף חיובה.

שאני נתינת מעות ליד האשה דכמעשה. קצת דמי, ולא אתי דבור ומבטל אפילו מעשה זוטר, כי האי, אף על גב דכדבור דמי ולא כמעשה גמור.

דף נט - ב

אלא מיד מחשבה מיהא תיפוק. תימה דהא מחשבה דטומאה כיון דעל ידה נחשב הכלי כלי גמור, כמעשה גמור הוא, ולמה הדבר דומה לאומר לשלוחו צא ותרום ועד שלא ביטלו קדם ותרום במחשבה שתרומתו תרומה, ויש לומר דהא דפרכיה ריש לקיש היינו בשחשב עליו לשוף ולשבץ קודם שנטמא, וכיון דעדיין לא ירד לידי טומאה הוה משמע ליה דמחשבה ראשונה כמחשבה גרידתא הויא, מה שאין כן בתורם במחשבה שזה הוא גמור. ואמר ליה ר' יוחנן דאפילו הכי מחשבה דטומאה כמעשה גמור הוא משעת מחשבה ראשונה אף על פי שלא ירד עדיין לידי טומאה ממש, ומיהו ריש לקיש גופיה אחשבה למחשבת טומאה קצת טפי מדבור גרידא, דהא איהו בדבור ודבור גרידא מודה.

קשיא הלכתא אהלכתא. ואי קשיא לך והא כתיבת הגט מעשה גמור הוא, דכיון שנכתב כדין ולשמה, היאך הוא חוזר ומטבל גופו של גט, אטו כותב ספר תורה לשמה יכול הוא לחזור ולומר שלא יהא כתוב לשמו, יש לומר

דספר תורה לא חסר מידי אחרינא, אבל הכא היה המקשה סבור דכיון שאין כתיבה לשמה מעלה ולא מוריד, אלא מחמת נתינתו ליד האשה, ועדיין לא ניתן לה לא חשבינן ליה אלא כמעשה זוטא. ומיהו מעשה כל דהו כנתינת מעות ליד האשה הוי, והיינו דמהדר ליה נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט מי בטיל, כלומר שליחות הוא דמצי מבטל, אבל גט גופיה מי מצי מבטל, דכתיבת גט לשמה מעשה רבה הוא, ואי אפשר לבטלו דכיון דנכתב לשמו, היאך נאמר בו שלא יגרש. ולספרים דגרסי נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט מי בטליה, לומר דאם בטלו מבוטל, נימא דלכולי עלמא מעשה זוטא הוי כל כמה דלא מטה לידה ומצי לבטולה. ולענין ביטולו של גט עצמו היכא דבטליה כבר הארכתי בו בגטין פרק השולח (לב, ב) בס"ד, וראוי להחמיר ולחוש לגרסת הספרים, אף על פי שאין הענין נראה כן.

לרב מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי. פירש רש"י אי תנאה הוי אם לא אחזור בתוך שלשים יום יהיו קדושין מעכשיו. והקשה עליו הרמב"ן נר"ו שלא מצינו מקדש מעכשיו שיהא יכול לחזור בו. ועוד שאם כן נאמר שיהא ספק בכל התנאין שאדם מתנה עם אשתו, ופירוש הוא נר"ו דלא מספקינן לה בתנאי אלא במה שהוא בכלל משמעות הלשון, דהיינו מיתה, דהכי קאמר מעכשיו יחולו הקדושין אם באו שלשים, כלומר אם יקיים אותנו השם ויגיענו לשלשים יום לומר שאם מת תוך שלשים יום לא תהא זקוקה ליבם. ולא ירדתי לסוף דעתו של רבינו נר"ו דאדרבה חזרה בכלל הלשון יותר, וזה אינו תנאי שבלב, דכי קאמר מעכשיו ולאחר שלשים יום כאומר מעכשיו תהא מקודשת, ובלבד שכל שלשים יום יהא ברשותי לבטלן, כעין האומר הרי את מקודשת לאחר שלשים יום שרוצה להמלך עוד כל שלשים יום אם יבטלם, ואף על פי שאמר לה מעכשיו, אם התנה בפירוש שיוכל לחזור בו בתוך שלשים ואם לא יהיו קדושין מעכשיו למה אינו חוזר, אלא שקשה לי קצת הא דאמרינן בסמוך אבל הכא דלקרובה קא אתי אימא מודה ליה לשמואל דתנאה הוי, ואי תנאה לחזור בו קאמר הכא והכא מתכוין הוא לחזור בו. ויש לומר דמכל מקום אינו חוזר בו מעכשיו, אלא שרוצה להרחיב את הזמן ולהמלך אם יחזיר בו או יחולו הקדושין מעכשיו.

אי חזרה הוי. כלומר איני רוצה שיחולו מעכשיו אלא לאחר לי יום. ואם תאמר והכא כל תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ מע"ז וקדושין (בבא בתרא קכט, ב). יש לומר דלאו חזרה ממש קאמר, אלא כעין חזרה קאמר, לומר דמספקא ליה דלמא הכי קאמר מעכשיו אני נותן לך המעות ולא יחולו

הקדושין עד לאחר ל' יום, ומפני שלשון לאחר משמע שנופל על התחלת הקדושין קרי לה חזרה שנראה כחזרה ואינה, ואינו נכון כלל, ומסתברא דהכא באומר לה קודם נתינת המעות ולא נגמרה נתינתן עד שאמר לה כלשון זה, ויכול הוא לחזור בו, ואפילו קדשה בפקדון שיש לה בידה ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום בפקדון שיש לי בידך, הרי לא נגמרו הקידושין עד לאחר גמר דבריו דאמר לה בפקדון שיש לי בידך, וכבר קדמתו חזרה דהיינו לאחר שלשים יום, והתם בשנתן לה קדושיה ואחר כך חזר בו תוך כדי דבור, והלכך מכיון שנגמרו הקדושין שוב אינו יכול לבטלן.

רבי אומר כזה גט. ופרישנא בפרק מי שאחזו (עב, ב) כזה גט למעוטי דר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, דר' לא סבר לה כר' יוסי.

דף ס - א

מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קא משמע לן. ולא שירדו חכמים לסוף דעתן של בריות שאין אומרים כך אלא או כולן משום תנאי או כולן משום חזרה, אלא שחכמים נסתפק להן משמעות הלשון היאך, והלכך אף על פי שזה אומר לכך נתכונתי וזה אומר אני בהפך זה נתכונתי, אנו אין לנו אלא לדקדק עיקר משמעות הלשון ודינו, שכונת המקדש אינה נשמעת לעדים, ואין כאן עדים אלא מעיקר הלשון ומשמעותו.

ר' יוחנן אמר אפילו קדושי מאה תופסין בה. מדקאמר תופסין בה. תפיסה גמורה קאמר, וצריכה גט דבר תורה מכולן, וכטעמא דמפרש רב משרשיא דשוי נפשייהו כשרגא דליבני, וכל חד וחד רווחא לחבריה שביק. וקשיא לי לר' יוחנן היכי מפרשינן מתניתין דקתני מקודשת ואינה מקודשת, דאילו לר' יוחנן מקודשת גמורה היא לשניהם. ומסתברא לר' יוחנן לאו מקודשת ואינה מקודשת ודאית קאמר, אלא מקודשת לשניהם ואינה מקודשת לשני לבדו אף על פי שקדשה קדושין גמורין קאמר, ואילו היה ראשון ישראל אף על פי ששני כהן וקדשה קדושין גמורין לא תאכל בתרומה, והכי אתמר בירושלמי (ה"א) בת כהן לישראל לא תאכל

בתרומה לכך צריכה אפילו השני כהן, ולר' יוחנן דאמר קדושי מאה תופסין בה לא שנא אמר שני מעכשיו ולאחר עשרים שהוא קודם לזמן הראשון, ולא שנא אם אמר מעכשיו ולאחר ארבעים יום שהוא לאחר זמנו של ראשון, דהא רווחא שבק קמא לכל מאן דמקדש לה תוך שלשים יום, בין דמקדש לה קדושין גמורין מעכשיו בין מקדש לה מעכשיו ולאחר זמן. ותדע לך דהא אילו מקדשה שני קדושין גמורין, אפילו הכי לא פקעי קדושי ראשון, אף על פי שלא הגיע זמנו עד לאחר שקדשה שני קדושין גמורין, הכא נמי לא שנא, ולרב דמספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי לדידיה, הוא דאמרינן דדוקא שקדושי שני תוך זמנו של ראשון, אבל לר' יוחנן דתופסין בה תפיסה גמורה, לא שנא הכי ולא שנא הכי, כנ"ל.

מתיב רב חנינא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט כו' אלא לר' יוחנן דאמר שיורא הוי כל גיטא דמשייר ביה ולא כלום הוא. ואם תאמר אמאי קא מהדר אפירכי דגט, דכיון דשיורא הוי, קדושין נמי דאית בהוא שיורא לאו כלום הוא, כדאמרינן בריש פרק המגרש (גיטין פב, ב) גבי חוץ לפלוני בין לרבנן בין לר' אליעזר ויצאה והיתה, ויש לומר דהכא לאו שיור גמור הוא, אלא אתחולי הוא דמתחלי מהשתא ומיגמר לא גמרי עד תלתין יומין. והכי אתמר בירושלמי כל שלשים יום קונה ואינו קונה לאחר שלשים יום קונה קנין גמור. והוא הדין לגיטין כהאי גוונא, דאילו אמר לה הרי זה גיטך מעכשיו ולאחר שלשים יום הרי זה גט, אבל במגרש לאחר מיתה, כיון דלאחר מיתה אינו זמן הראוי לגט, וכל זמן שהוא בחיים לא גירש, שיור גמור הוא, ודכותה גבי קדושין אילו אמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר מיתה, לאו כלום הוא, ואינה זקוקה ליבום, לפי שזה שיור גמור, שאין לאחר מיתה זמן ראוי לא לגרושין ולא לקדושין, וכן נמי בשאמר בין בקדושין בין בגרושין חוץ מפלוני שיור גמור הוא לעולם ולא כלום נינהו, והיינו ההיא דריש פרק המגרש. ומסתברא דאפילו לא אסרה לו לעולם אלא עד שלשים יום, הוי שיורא בגט, ולא דמי להרי זה גיטך לאחר שלשים יום דהוי גט, דהתם לכשמתיר מתיר לכל ועד לאחר שלשים הוא דלא חייל כלל. אבל הכא דמתיר מהשתא לעלמא לגמרי, ולגבי דהאי לא מתיר כלל עד לאחר זמן שיורא בגט הוי ולא כלום הוא.

ומיהו לעיקר תירוץ זה קשיא לי, דאם כן שאינן נגמרינן עד לאחר שלשים יום, אם מת בתוך שלשים יום לא תהא זקוקה ליבום, דהא אין גמר קדושין לאחר מיתה, ולישנא דר' יוחנן ודאי לא משמע הכי, דמדקאמר אפילו קדושי מאה תופסין בה, משמע דלגמרי תופסין בה מעתה, ואם

מת חולצת או מתייבמת. ואי נמי נקרע שטר ארוסין קודם שלשים יום לא תהא מקודשת, ועוד דאם איתא לאחר שלשים הוה לן למימר גמרי קדושי ראשון ופקעי קדושי שני, (וא"ת) ואם נפשך לומר כיון דבא שני וקידשה עד שלא גמרו קדושי ראשון קדושי שני במאי פקעי, דהא קדשה בזמן הראוי לקדשה, שעדיין לא נגמרו קדושיין לראשון, אם כן בא שני וקדשה קדושיין גמורין, או מעכשיו ולאחר עשרה דזמן גמר קדושיין קודם לזמנו של ראשון, נימא קדושי שני קדושי, קדושי ראשון לאו קדושי, דהיאך גומריין קדושיין ראשון אחר שנגמרו קדושי שני, והא אילו בא שני וקדשה לאחר שלשים יום שנגמרו קדושי ראשון אין חוששיין לה משום קדושי שני, ועוד דגמריין לא נסיב טעמא משום מתחיל וגומר, אלא כל חד וחד רווחא לחבריה שבק, כלומר שייר בה זמן שיחולו אף קדושיין אחרים בה.

אלא מסתברא דלר' יוחנן אפילו אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר מיתה הרי זה מקודשת, אלא שתופסין בה קדושיין אחרים לעולם, דרווחא שבק לכל מאן דמקדש לה עד לאחר מיתה.

וכן נראה מדברי הראב"ד שהוא ז"ל פירש דר' יוחנן סבר לה כבעיא דר' אבא דהתם (שם) דאמר דעד כאן לא אמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא, אבל התם קנין כל דהוא, וכדחייש לה נמי אביי התם, דאמר אם תמצא לומר איתא לדר' אבא בא ראובן וקדשה בנתים מקודשת אף לשני לעולם, אפילו הכי הווי קדושיין דקנין כל דהו הוי קנין, אבל בגט בעיא כריתות גמור וליכא, ואף על גב דאמרין בפרק קמא (ז, א) אשה ולא חצי אשה, הכא לאו חצי אשה הוא, דכולא מיקדשא ליה, אלא חצי קנין הוא, וכן דעת רבותינו בעלי התוס' בזו, וכבר הארכתי בזה יותר בריש פרק בתרא דגיטין בס"ד.

והא דאמר רבה גט להוציא ומיתה להוציא. פירש הראב"ד אף על גב דבעי כריתות בגט להתירה, כיון דלא משייר מידי אלא לאחר מיתה, מהשתא מיתסרא ליבם, ואף על פי שאין כח בגט זה להתיר, ולא טעמא תריצא הוא, אלא כיון דאתא אבי ופרכה אנן לית לן לדקדוקי בה טפי. וההיא דבעיא התם בריש המגרש (גיטין פב, ב) אלא אשת שני מתים היכי משכחת לה, בההיא דר' אבא הוא דקאמר היכי משכחת בה אשת שני מתים, אבל לר' יוחנן הוה משכח לה דאורייתא כגון שקדשה ראובן מעכשיו ולאחר שלשים יום כו' ובא שמעון אחיו וקדשה מעכשיו ולאחר

עשרים דקדושי שניהם תופסין בה ומתו שניהם אינה מתייבמת ללוי, שאני קורא בה אשת שני מתים, והכי איתא בירושלמי הכא (ה"א).

ולענין פסק הלכה פסק ר' אלפסי כרב סתם, ובמסכת גיטין כתב גבי הא דתנן (עב, א) גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת, משום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי, ור"ח פסק כר' יוחנן דאמר אפילו קדושי מאה תופסין בה. וכתב הרמב"ן נר"ו דמסתברא כפסקא דרבינו אלפסי דסוגיין בכוליה תלמודא הכי, כדאמרינן בפרק יש נוחלין (קלו, א) התם מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי, אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה, ובמסכת יבמות (לא, ב) נמי לא משכח בגמרא זיקת שני יבמין אלא מדרבנן, ואילו לר' יוחנן דאורייתא נמי משכחת לה בכהאי גוונא ומתניתין נמי כרב דייקא, דלרבי יוחנן אצרטיד לשנוייה ולדחוקה משום גזירה ולא סמכינן אשנויי עד כאן.

ומסתברא כר' יוחנן, דהא רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן בכוליה תלמודא, והא דלא משכח ביבמות אשת שני מתים דבר תורה, היינו משום דלא משכחת לה אפילו לר' יוחנן אלא בשמתו שניהם בבת אחת, וכר' יוסי הגלילי דאמר (בכורות מז, א) אפשר לצמצם, דאילו כשמת ראובן ראשון שוב אינה יכולה להתייבם לעולם ללוי, דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לעולם, ואפילו לשמעון נמי אסורה, לפי שלא נפלה לפניו כולה ליבום, וכל יבמה שאין כולה נופלת לפני יבם בבת אחת צד שאינו זקוק ליבום הוה ליה כערוה, והויא ליה כצרת ערוה, וערוה פוטרת צרתה, כדאיתא הכא בירושלמי, דגרסינן התם (ה"א) גבי הא דר' יוחנן היו שני אחים וקדשוה שניהם ומת אחד מהם השני מהו שיהא מותר בה, מה נפשך מה שקנה קנה והשאר נפלה לו מחמת אחיו, ר' יהודה בר פזי אמר אסור בה, אמר ר' יוסי טעמא דר' יודן בן פזי כל יבמה שאין כולה לפניו צד הקנוי שבה נידון לשם ערוה וערוה פוטרת צרתה, אמר ר' חנינא יאות אמר ר' יודן בר פזי כלום נפלה לו אלא מחמת אחיו לאחיו היא אסורה לו מותרת, והלכך לא משכחת לה אלא לר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם, ולא קיימא לן כותיה, וכל שכן לר' חנינא דמפרש טעמא לאחיו אסורה לו מותרת שהיא אסורה לעולם בכל ענין, ואפילו מתו שניהם בבת אחת, ואף בלא טעמא דאשת שני מתים.

והא דאמרינן ביש נוחלין, התם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי, לא מכרעא כרב, אלא משום קושיין דהתם דמקשינן וכי כתב ליה מהיום

ולאחר מיתה מאי הוי, והתנן מהיום ולאחר מיתה אינו גט, אליבא דרב הוא דמקשינן, דמספקא ליה לישנא דלמא חזרה הוי, ואין מתנת בריא לאחר מיתה, משום הכי נקטינן בפרוקיה לישניה דרב דהתם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי, אבל לרב יוחנן לא הוה קשיא מידי, דאילו לדידיה דאמר דשיורא הוי, פשיטא דפירי דנפקו ביה עד לאחר מיתה הוא דקא משייר בה, דהא לדידיה לישנא דמהיום דוקא ולישנא דלאחר מיתה דוקא, והלכך כל היכא דאיכא לקיומי כוליה לישני מקיימים, והכי קאמר גופא מהיום ופירא אני משייר עד לאחר מיתה, כי היכי דגבי קדושין משייר בה רווחא למאן דמקדש לה תוך שלשים יום, וגבי גט משום דבעיא כריתות הוא וליכא, והלכך ההיא לא מכרעא כרב, דאילו משום דמקשינן אליבא דידיה, הא לא איריא, דטובא איכא דכותה לברורה למלתא אליבא דכולהו תנאי וכל שכן לברורי מתניתין אליבא דאמוראי, כי היכי דלא תיקשי ליה לרב ממתניתין, ובפרקין דלעיל (נא, א) המקדש אשה ובתה מקשינן היכי דמי, אילימא דאמר להו כולכן את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה, ואף על גב דקיימא לן כמאן דאמר את וחמור קנה, אלא דאתא לברורה למתניתין אליבא דמאן דאית ליה הכי, כי היכי דלא תיהוי מתניתין תיובתיה והרבה כמותה כנ"ל.

ומיהו לפי מה שכתבתי לא מקשינן בהא הויה ליציאה אלא כבעיא דר' אבא, דבין לרבנן בין לר' אלעזר בקנין, כל דהו סגי לן, והא דאמר אביי התם אם איתא לדר' אבא, לאו כפשטא דפשיט רבי אבא דר' אבא דפשיט בין לרבנן בין לר' אלעזר בעיא ויצאה והיתה קאמר, אלא הכי קאמר אם איתא לדר' אבא קמייתא קאמר דאמר עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דבעינן כריתות וליכא אבל הכא קנין כל דהו סגי. ואף על גב דפשיטין בכמה בעיי בדוכתי טובא ויצאה והיתה, לאו בכולהו אנפי מקשינן להו. ותדע לך דאם כן ר' אבא מעיקרא מאי סבר, ואמאי מספקא ליה אי אמרינן ויצאה והיתה או לא, ובפרקין קמא (ט, א) דבעי ריש לקיש גבי שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה אי מקשינן הויה ליציאה או הויות להדדי מקשינן, והדר פשיט ויצאה והיתה מעיקרא מאי סבר, ובפרק האיש מקדש בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש דכמחלוקת לגרושין כך מחלוקת לקדושין אמרינן (מד, א) חבור חבורתא כולה כר' יוחנן וצווח ריש לקיש ככרוכיא ויצאה והיתה מקיש יציאה להויה וליכא דאשגח ביה, אלמא לאו בכולהו אנפי מקשינן להו.

ולפי מה שפסק רבינו אלפסי כרב, תמיהא מלתא למה השמיט דברי אביי דאמר מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה צריכה גט ואי אפשר

לומר דצריכה גט מכולן דלא כאביי, דהא מתמהינן במימריה דאביי ואמרינן פשיטא, ומהדרינן מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה קא משמע לן, אלמא מפשט פשיטא להו, וכל שכן דליכא מאן דפליג עליה. ויש אומרים דלא רצה לפרסם בה קולא וחשש לדברי מי שפוסק כר' יוחנן.

אחר כך מצאתי בפירושי המשנה לרמב"ם תלמידו, שכתב מקודשת ואינה מקודשת ואפילו לאחר שלשים יום, וצריכה גט מזה ומזה, דלמא מיחלפא באשת איש ע"כ. ובודאי שבראשון ובאחרון אין הטעם הזה אמת, לא לרב ולא לר' יוחנן, אלא נראה שעל האמצעיים פירש כן, שהוא ז"ל פסק כרב, שכן כתב בחבורו (הלי אישות פ"ז הי"ב) מקודשת לכולן מספק, ולר' יוחנן מקודשת גמורה היא, והלכך מראשון ומאחרון צריכה גט מספק ומן האמצעי נמי צריכה גט, גזירה משום אשת איש דעלמא. והא דשקלינן וטרינן במימריה דאביי ואמרינן פשיטא, מה נפשך אביי מדינא קא מיירי לומר דמדינא צריכה גט מראשון ומאחרון ולא מן האמצעי, ועלה קא מתמהינן פשיטא, דמדינא אינה צריכה גט מאמצעי, ומיהו משום דלא לייתי לאחלופי באשת איש דעלמא אף מאמצעי צריכה גט, ואולי אף זו היתה דעתו של הרב אלפסי, וזה ענין רחוק, דמנא לן למגזר ולהצריך גט במה שלא נזכר בגמרא.

רב יהודה אמר לכשיתן. יש מי שפירש לכשיתן הויא מקודשת ודאית, ועד שיתן מקודשת ואיה מקודשת. והא דאמרינן איכא בינייהו כגון שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר, לומר דלרב הונא אין חוששין לה ולרב יהודה מקודשת קדושי ספק לבד, ומסתיעינן מדאמרינן לקמן בשמעתין ולרב יהודה דאמר בעל מנת נמי פליגי, אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגי בעל מנת, ופירש רש"י דהוי גט ואינו גט, דאלמא לרב יהודה מספקא ליה בעל מנת אי הוי כמעכשיו או לא דומיא דמהיום ולאחר מיתה. ולפי פירוש זה היינו דבסמוך בפלוגתייהו דגט אמרינן איכא בינייהו שנקרע הגט או שנאבד, ולא אמרינן איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר, דהתם כיון דלכולי עלמא צריכה גט להתירה לעלמא, אלא דלרב הונא מקודשת גמורה ולרב יהודה מקודשת ואינה מקודשת, מכל מקום לאו נפקותא רבתי הוא, על כן נקט שנתקרע הגט או שנאבד דלרב הונא הוי זה גט גמור ומתירין אותה לינשא לכתחלה, ולרב יהודה אוסרין אותה לינשא ומצריכין אותה גט אחר, וכן נראה שפירש רש"י.

ואינו מחוור, אלא לרב יהודה אינה מקודשת ואינה מגורשת כלל עד שתתן, וכן פירש ר"ח, והא דאמרינן לקמן אדמפליגי במהיום נפלגו בעל מנת, לאו למימר דשייכי אהדדי, דהא על כרחין חדא מכלל חברתה לא נפקא, דאילו אשמועינן דהאומר על מנת לאו כאומר מעכשיו, לרבנן אכתי לא שמעינן במהיום ולאחר מיתה אי הוי גט או לא, הא על כרחין לא שייכי בחד טעמא, אלא מלתא בעלמא הוא דקאמר, דהאי תנא דתני פלוגתייהו לרבי ורבנן בשכיב מרע ליתני פלוגתייהו בעל מנת ומת נמי.

ומיהו אין זה מתיישב לפי לשון הגמרא, דהוה ליה למימר ליפלגו נמי בעל מנת, ואי אפשר לומר דגרסינן נמי, דאם כן מאי קאמר להודיעך כחו דרבי וכח דהתירא עדיף ליה, הא לאפלוגי בהא ובהא טפי עדיף דאשמועינן כחו דרבי וכחן דרבנן, אלא יש לומר דהכי קאמר אדמפליגי במהיום דאין בו שום חדושה לרבנן אלא לרבי, דהא בהדיא תנינן במתניתין במהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט, ליפלגו בעל מנת, דאשמועינן חדושה בין לרבי בין לרבנן, דהא לא שמעינן עד השתא אי כאומר מעכשיו אי לאו כאומר מעכשיו, ואהדר ליה אפילו הכי מאי דאשמועינן לרבי במהיום ולאחר מיתה טפי עדיף ליה, משום דכח דהתירא בזו דאפילו מהיום ולאחר מיתה הרי זה גט. ועוד תדע לך דאי אפשר לדקדק מכאן דעל מנת לרבנן ספוקי מספקא להו אי כמעכשיו או לא, מדמדמי ליה למהיום ולאחר מיתה, דעד השתא אדרבי יוחנן קיימינן ורבי יוחנן הא אמר דמהיום ולאחר מיתה שוירא הוי ואינו גט כלל ויבומי נמי תתייבם, ולמה אמרו חולצת ולא מתייבמת, גזירה משום מהיום אם מתי, ואי אתינן לדמויינהו אף על מנת לרבנן אינו גט כלל, והא דלא אמרינן בסמוך פשטה ידה וקבלה קדושין איכא בינייהו, איכא למימר דנפקותא מחודשת אתא לאשמועינן בה דאיתא הכא וליתא בקדושין, דהיינו שנקרע הגט או שנאבד, דאלו בקדושין דכותה שנתאכלו מעות קדושה (והתם) בין למר בין למר מקודשת, דהכי אסיקנא לעיל (נט, א) לא בא אחר וקדשה תוך שלשים יום מקודשת אף על פי שנתאכלו המעות דלא למלוה דמו ולא לפקדון דמו, והוא הדין לפשטה ידה דאיתא בקדושין דאיתא בגירושין, אי נמי איכא למימר דקאי בקדושין אמר קדושין קאי בגירושין אמר גירושין.

ולאחר לא תנשא עד שתתן. דחוששין שמא לא תתן וגיטה בטל, כבר כתבתי בפרק המגשר (גיטין פד, א) התנאין שחוששין להן ושלא תנשא עד שיתקיימו, והתנאין שאין חוששין להן אלא תנשא מיד בס"ד.

נותנת לאביו או לאחיו, או לאחד מן הקרובים. כדי שלא תהא זקוקה ליבם. ואם תאמר ובמקום יבם מאי לאחד מן הקרובים, דאחיו קודם לכל הקרובים, על כן נראה לומר דלא במקום יבם קאמר, אלא לומר שאם פשטה ידה וקבלה קדושין בחייו ורוצה שיחולו הקדושין משעת קבלה, נותנת לאחד מן הקרובים הראויין ליירש, ונפקא מינה שאם קבלה קדושין משני לאחר מיתת בעלה, דקדושי ראשון קדושין קדושי שני לאו קדושין.

ובתוס' תירצו דאפילו במקום יבם נותנת לאחד מן הקרובים, ובשאר על בן אחיו שמת שיירש כל נכסיו, וכר' יוחנן בן ברוקא דאמר בפרק יש נוחלין (קל, א) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים. ואינו מחוור בעיני, דכיון שאין זו מחוייבת ליתן אלא אם רצתה שלא ליתן ושלא להתגרש הרשות בידה, נמצא שאין זה מוחזק אלא ראוי, ואין יכול להוריש אחד מן היורשין דברים הראויין לו אלא המוחזקין לבד, והוה ליה כמוריש לאחד מן הקרובים מה שראוי לירש מאביו דלא אמר ולא כלום. ואפשר להעמיד דבריהם ולומר דלרבן שמעון בן גמליאל משמע ליה דלי כולל הוא עצמו, והיורשין אותו בין שירשו ממילא בין שירשו מחמת מתנתו והכא משום תנאי נגע בה רבן שמעון בן גמליאל כאילו התנה עמה בפירוש על מנת שתתני לי, או לכל מי שירש שאר נכסי מאתים זו, ואפשר היה לפרש דנותנת לאחד מן הקרובים מיירי שלא במקום יבם, ונותנת לאביו במקום יבם או לאחד מן הקרובים שלא במקום יבם קאמר.

עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשי ומר סבר לי וליורשי אבל דכולי עלמא תנאה הוי. קשיא לן ודלמא בהא פליגי, דמר סבר תנאה וכמעכשיו דמי ומר סבר לאו כמעכשיו דמי. יש לומר דאם כן הוה ליה לאשמועינן מחיים ובשנקרע הגט או נאבד קודם שתתן, אלא מדנקט לה בשנתנה לאחר מיתה, משמע דפלוגתא משום לי וליורשי ולי ולא ליורשי היא.

וניחוש שמא יש לו. דכיון דקאמר די ש לי, איכא למיחש ליה דלמא מעות טמונין יש לו, ואף על גב דאמר השתא דאין לו, ניוחש דלמא מהדר קא הדר ביה ואיערומו קא מערים, ולקמן נמי גבי על מנת שיש לו בית כור עפר דאקשינן וניחוש שמא יש לו, מהאי טעמא נמי הוא, וגרסינן בתוספתא (פ"ג, ה"ה) על מנת שיש לו ביד פלוני אף על פי שאמר אין לו בידי מקודשת, שמא עשו קנוניא.

ולענין קיום התנאין שהוא מתנה עמה, שהן תנאין שלו בלבד, כגון על מנת שאדבר עליך לשלטון או שאלך למקום פלוני ואמר קיימתיו והיא אינה מכחישתו נאמן וכן כל תנאי התלוי בה והיא אומרת נתקיים והוא אינו מכחישה היא נאמנת, כן כתב הרמב"ן נר"ו. ואם תאמר בעל מנת שאדבר עליך לשלטון או שאלך למקום פלוני אמאי מקודשת גמורה, דהא הוה ליה מוציא ועליו הראיה, וכמאן דאמר (ב"ק ק"ח, א) מנה הלוייתך וא"ל איני יודע אם הלוייתני אם לאו, ואל תשיבני חנוני על פנקסו (שבועות מו, א) דהתם תקנה התקינו לו ומן הדין אין לו מן הטעם הזה בעצמו.

עוד כתב הוא נר"ו במכחישין זה את זה בקדושין היא נאמנת, ובגרושין הוא נאמן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא שבגרושין כל תנאי שהוא בביטול מעשה כגון על מנת שלא תשתי יין עד יום פלוני, נראין הדברים שלא כל הימנו לאוסרה, שאין חוששין שמא בטלתו, פירוש לפירושו דאינה עשויה לקלקל את עצמה, ואמרינן בעלמא (יבמות קטו, א) אשה דייקא ומינסבא, וכל שכן לפי מה שהסכימו הגאונים ז"ל שכל תנאי שהוא בבטול מעשה מתירין אותה מיד ואין חוששין שמא תבטלנו, ואם היה הבעל נאמן לומר עברת על תנאך, היאך מתירין אותה מיד לינשא והיא צריכה עדים כל ימיה שלא תזוז ידם מתוך ידה, כדי שלא יטעון עליה הבעל עברת על תנאך ביום פלוני ויקלקלנה בבית דין, אלא ודאי היא נאמנת. ועוד יש בזה טעם אחר נכון, שהרי אנו רואים אותה מתחלה ועד סוף שיושבת ואינה עושה שום מעשה שיבטל התנאי, ובעל שאמר שעמדה ובטלה עליו הראיה, אבל בקום עשה כל שטוען שקיימו עליו הראיה כל שיש שמכחישו, וכדאמרינן בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות יט, א) תנאי היו דברינו נאמנין, ופירש רש"י תנאי היו דברינו ולא ראינו שנתקיים.

וליוחש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו. צריך עיון בעל מנת שיש לי בת או שפחה מגודלת ואין לו, דקתני בפרק האיש מקדש (מח, ב)

דאינה מקודשת, אם אינה מקודשת כלל קאמר או אינה מקודשת גמורה קאמר, ולעולם ספיקא הוי דלמא יש לו כי הכא, ומסתברא דהתם נמי קדושי ודאי קאמר.

הא דאמרינן: **למה לי למיתני גבי ארעא למה לי למיתני גבי זוזי**. נראה לי דאמאי דתני בהדיא בברייתא חיישינן שמא יש לו קאי, דאלו במתניתין לא תני מידי לא בארעא ולא בזוזי, ואדרבה אי ממתניתין לא שמעינן מידי לא בארעא ולא בזוזי, אבל בברייתא תני בהדיא דחיישינן בין בארעא בין בזוזי, ועלה קא בעי למה ופריק דצריכי. ואם תאמר מכל מקום ליתני בארעא וכל שכן בזוזי. יש לומר דהני מתנייתא גבי מתניתין תני להו, וכיון דאשכח תנא מתניתין דזוזי ותני עלה דחיישינן, ותו כי אשכח מתניתין דארעא אצטריכא ליה גבי ארעא נמי כנ"ל.

מהו דתימא אמר לה אנא טרחנא ומייתנא קא משמע לן. אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ומסתברא מדקאמר אנא טריחנא ומייתנא, דוקא בשאין לו קרוב כאותו מקום אלא רחוק ממנו. והיינו קפידתה, דפעמים שהיא רוצה ליהנות בו וטורחת בהליכה. אבל אם יש לו במקום אחר בקרוב מקום כמוהו מקודשת, ואף על פי שהתנה עמה בפירוש על מנת שיש לי במקום פלוני, כיון שאין קפידא בדבר אצל בני אדם, אגן לא קפדינן בה. וכבר כתבתי למעלה בפרק האיש מקדש (מח, ב ד"ה לי ובד"ה כגון) שאין אדם מתנה בדוקא אלא במה שדרך בני אדם להקפיד בו. וכדמפרש טעמא בירושלמי (פ"ב ה"ב) בכל השנויין במשנתנו על מנת שאני כהן ונמצא לוי על מנת שאני לוי ונמצא כהן על מנת שאני עני ונמצא עשיר, ואמר עד כדין על מנת שאני עשיר ונמצא עני אלא שאני עני אלא שאני עני ונמצא עשיר אמאי לא כו', דאלמא כל שאין קפידא בדבר אין משגיחין בקיום התנאי בעצמו, וכן מוכיח בגמרינן בהרבה מקומות כמו שכתבתי בס"ד.

הכי גרסינן: **המקדיש שדהו בשעה שהיובל נוהג נותן בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף**. ולפי חשבון זה קאמר לפי רוב השנים ולפי מעוט השנים. וספרים דגרסי בשנת היובל, לא דייקי, דבשנת היובל עצמו פלוגתא דרב ושמואל היא בערכין בריש פרק אין מקדישין (כד, א) ומייתנין לה נמי בגיטין פרק השולח ולספרים דגרסי ליה. מיישבין אותה דבשנת היובל דקתני היינו שנה ראשונה של יובל ולא שנת היובל עצמה, ופלוגתא דרב ושמואל בשנת היובל עצמה, והיינו דלא קתני במתניתין

דף סא - א

אין נמדדין עמה. ליפדות לפי זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, אלא לפי שויין, דהא ודאי אינהו גופייהו מיקדש קדושי בכלל הקדש השדה, דלא גרעי אינן מבור ודות דאינן ראויין לזריעה, ואפילו הכי קדישי, כדתנן בפרק המוכר את הבית (עא, א) המקדיש את השדה הקדיש את כולן, ועוד דאם לא כן מאי קא פריך הכא והתניא שדה אין לי אלא שהקדיש כענין הזה מנין לרבות תרקב וחצי תרקב, דהתם שאני שהקדישו בפירוש ואנן בכלל השדה קאמרינן דלא קדשי, אלא ודאי כדפרישנא.

והא דתניא בתוספתא דערכין (פ"ד, ה"ה) היו שם נקעין עמוקים עשרה או סלעים גבוהים עשרה אין מוקדשין ונמדדין עמה, לאו אין מוקדשין כלל קאמר, דאם כן אמאי נמדדין עמה, אלא כולה חדא מלתא הוא, והכי קאמר אין מוקדשין להיות נמדדין עמה אלא באפי נפשייהו לפי שויין, ופרכינן נהי דבהדי ארעא לא קדשי ליקדשו באפי נפשייהו, כלומר אמאי אין נפדין לפי זרע חומר שעורים כשאר השדה, דנהי דלא מחזי גופה של שדה זה אלא כשדה מוחלקת לעצמה מי גרע גרעי ממקדישין בפני עצמן, ליקדשו באפי נפשייהו ליפדות לפי חשבון זה, וכי תימא שדה אינו נפדה לפי חשבון זה אלא בשהקדיש בענין זה הכתוב בפרשה. דהיינו שהקדיש בית זרע חומר שעורים, וכל שהקדיש פחות משיעור זה נפדה בשווי, והתניא שדה כו' מנין לרבות תרקב וחצי תרקב תלמוד לומר שדה מכל מקום, ופרכינן דלאו מחמת מיעוטן נגעו בה אלא שאינן ראויין לזריעה ואינן נפדין לפי חשבון זה דבראוי לזריעה תלה ליה רחמנא דכתיב בית זרע, והכא בנקעים מלאים מים עסקינן.

אי הכי אפילו פחות מכאן נמי. לא ימדדו עמה, דאי אמרת בשלמא לאו במלאים מים עסקינן, היינו דמפלגינן בין גבוהין לשאינן גבוהין, אלא דאכתי תיבעי לן טעמא דמתניתין גבוהין ועמוקין אמאי אין נמדדין עמה, אלא אי אמרת דבשאינן בני זריעה קאמר אפילו פחות מכאן למה נמדדין

עמה. ומשני דפחות מכאן בטיילי לגבי ארעא דנאגני דארעא מיקרו ושדרה דארעא מיקרו, והרבה פירושין נאמרו בהלכה זו, וזה הנכון.

ואסיקנא דלגבי קדושין אפילו גבוהין עשרה או עמוקין עשרה הרי זו מקודשת, ובלבד שיהיו ראוין לזריעה דאמר לה אנא טרחנא זרענא ומייתינא, אבל במלאים מים או טרשין קשין שאינן ראוין לזריעה לא, ואם היו פחותין מעשרה טפחים אף על פי שאינן ראוים לזריעה, מצטרפין עמה כהקדש, ואף על גב דכי קאמר לה במקום פלוני ואית ליה במקום אחר ואמר אנא טרחנא ומייתינא, לא משגחינן ביה. התם הוא כיון דאתני בהדיא ואמר אית לי מקום פלוני ולית ליה, הרי לא נתקיים תנאו, ומלתא דקפידא היא, דזמנין דאזלא איהי לאתחזויי ביה וטריח לה, אבל הכא מאי איכפת לה מינה איהו טרח וזרע ומייתי.

ומסתברא דדוקא נקעים עמוקים עשרה או טרשין גבוהין עשרה וראוין לזריעה הוא דמצטרפין לבית כור, אף על פי שנראין כשנים ושלושה מקומות, אבל אם היו ב' וג' מקומות מוחלקות לגמרי, אף על פי שיש בין כולן כשיעור בית כור, אינה מקודשת. ואף על גב דאמר אנא טרחנא ומייתינא, לא משגחינן ביה, דבית כור עפר דקאמר לה במקום אחד משמע, ולא בסירוגין, וכאלו התנה עמה בפירוש שיש לו בית כור עפר ביחד, דהא לא קאמר לה דבית כור עפר אלא בית כור.

וטרשין גבוהין עשרה ונקעין עמוקים עשרה, אף על פי שחולקין רשות לעצמן, מכל מקום מכלל השדה הן. ותדע לך דמדקאמר גבי מכר מאי טעמא אמר רב פפא לפי שאין אדם רוצה שיתן מעותיו בשדה אחת ויראו כשנים ושלוש מקומות, ולא קאמר אין אדם רוצה שיתן מעותיו בשדה אחת ויתנו לו בשנים ושלוש מקומות.

ונקעים מלאים מים וטרשין שאינן ראוין לזריעה ועמוקין עשרה או גבוהין עשרה דאמרן דאין מצטרפין עמה. מסתברא דלבית כור הוא דלא מצטרפו, אבל אם היה שם בית כור עפר חוץ מאלו, הרי זו מקודשת, דאף על גב דנראין כב' וג' מקומות, הא אמרינן דהכא לא איכפת לן.

ובר מלא מים אף על פי שאינו בר זריעה, נראין הדברים דנמדד עמו, דצורך השדה ותיקונו הוא, ואדם עושה אותן להשביח שדותיו.

ונקעים מלאים מיום דוקא אמרינן, מפני שאינן מספיקין להשקות מהן השדה ואינן שבח השדה אלא קלקול השדה, ובמלאים מים נמי נראה

דלא אמרו כל שעמוק עשרה ומלא מים שאינו נמדד עמה, אף על פי שאין ברחבו אלא טפח, דקצרים מאד נמי נאגני דארעא מיקרו ובטלין הן לגבי השדה דאפילו במכר נמדדין עמה עד שיהא ברחבן עשרה טפחים או ד' אמות, כדמשמע בירושלמי בפרק בית כור (ה"ד) דאפליגו בה אמוראי כל שכן הכא דנמדדים עמה, כנ"ל.

מתני': כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי כו', ר' חנינא בן גמליאל אומר צריך היה הדבר לאומרו. פירש רש"י דר' חנינן בן גמליאל אתנאי כפול פליג, דאם לא יעברו צריך היה לאומרו כדי שינחלו בארץ כנען, הא לאו הכי לא היה צריך, דמכלל לאו אתה שומע הן. נראה מדבריו דרבנן מודו ליה לר' מאיר בשאר דיני התנאי, ואינו מחוור, דבהדיא אמרינן בפרק השוכר את הפועלים דרבנן פליגי עליה בתנאי קודם למעשה, דתנן התם (בבא מציעא צד, א) כל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל, ואוקימנא בגמרא כר' מאיר, ורבנן לית להו הכי, ואפשר לפרשו דר' חנינא בן גמליאל לא פליג עליה דר' מאיר, אלא בתנאי כפול, אבל לרבנן פליגי עליה בשאר דיני התנאי, ובגיטין פרק מי שאחזו (עה) פליגי עליה נמי בתנאי ומעשה בדבר אחד כדמוכח גבי על מנת שתחזירי לי את הנייר, וקיימא לן כרבנן, דרביס נינהו ור' מאיר יחיד לגבייהו, ולית הלכתא כותיה, מיהו בתנאי קודם למעשה הלכתא כותיה, כסתמא דמתניתין דפרק השוכר (שם), וכן פסק ר"ח הואיל ונשנית גבי הלכתא פסיקתא, וכן נמי תנאי שבמעשה שאי אפשר לקיימו על ידי שליח דאינו תנאי, וכדקיימא לן ביבמות (קו, א) שאין תנאי בחליצה, ואפשר נמי דתנאי שבחליצה לא שייך בפלוגתא דר' מאיר ורבנן וכולהו מודו בה, ובעל מנת אין צריך לדינין אלו שבתנאי או לא, כבר כתבתי בשם ר' אלפסי ובשם הגאונים שאינו צריך, והארכתיו בו בפרק מי שאחזו (גיטין עה) ובמה שצריך דקדוק לפי דבריהם בס"ד.

דף סא - ב

לא קשיא הא מקמי דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו בתוככם הא לבתר דאמר ליה ר' מאיר ונאחזו בתוככם. ואיכא למידק השתא נמי דכתיב ונאחזו

אמאי לא אוקמוה לארץ כנען, וכפילא לארץ גלעד אצטריך, דהא פשיטא לן טפי דלית להו בארץ גלעד מבארץ כנען, (אמר המגיה: אולי צריך להיות דהא פשיטא לן דלית להו טפי בארץ) וכדתנן שאף בארץ כנען לא ינחלו וכל שכן בארץ גלעד. ויש לומר דמעיקרא מקמי דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו הוי סבירא ליה דפשיטא טפי דלא ינחלו בארץ גלעד, משום דתנאה עלה הוה, והוה במשמע אם יעברו תתנו להם מה ששאלו ואם לא יעברו לא תתנו אותה להן, וכן נמי לא יירשו אף בארץ כנען, דכיון דלא סייעו בכבושה למה ינחלו. אבל השתא דגלי לן קרא דאינן נפסדין לגמרי, דכתיב ונאחזו, טפי אית לן למימר דינחלו בארץ גלעד עם שאר השבטים מבארץ כנען, דבארץ גלעד שסייעו בכבושה ינחלו בארץ כנען שלא סייעו בכבושה לא ינחלו.

ואם תאמר ומקמי דנימא ליה ר' מאיר ונאחזו, למה לא ינחלו בארץ גלעד שסייעו בכבושה, ויש לומר לפי שאין אדם מישראל זוכה כלל בארץ אלא אם כן סייע בכל כבושה, והיה משה עם בני גד ובני ראובן כמתנה עם אחר שאינו בנו ואומר שדה פלונית לפלוני שאינו בנו על מנת שיתן מאתים זוז, שאם לא נתן לא יטול כלום, ומי גרם להם שיטלו כלל כפילה גרם להם.

דף סב - א

אמר ר' תנחום הנקי כתיב. ואם תאמר אם כן שבועה שיש בה אלה היא, ובמסכת סוטה (יח, א) אמרינן דשתי שבועות הללו למה חד לשבועה שיש בה אלה וחד לשבועה שאין בה אלה. איכא למימר דאלה דהנקי לא מיפרשא בהדיא, אלא מכיון דקרי הנקי שמע מינה דשבועה שאין עמה אלה הרי היא כשבועה שיש עמה אלה, ולאגמורי אשבועות דעלמא אצטריך.

הנקי כתיב. פירש רש"י דלשון הנקי הוא לשון כללה, ומשמע חנקי, ואקרא דבתריה סמיד, דכתיב (במדבר ה, כ) ואת כי שטית, והכי מפרשינן להו לקראי והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי וחנקי ממי המרים המאררים האלה ואת כי שטית תחת אישך. ור"ח ז"ל הקשה והא לאו קודם להן

הוא, דאם לא שכב לאו ואת כי שטית הן, ור' מאיר הן קודם ללאו בעי כתנאי בני גד. ותירץ הוא ז"ל דהכי פירושו דקראי אם לא שכב איש אותך תחת אישך, כלומר תשארי תחת אישך, ואם לא שכב איש אותך מבלעדי אישך הנקי, והרי זה כתנאי בני גד דאם יעברו ישארו באחוזתם ואם לא יעברו יטלוה מהם, ואף על גב דגבי כי שטית נמי כתיב תחת אישך, התם הכי קאמר אם שטית אחר שהיית תחת אישך מים בודקין ואם לאו אין המים בודקין, ופירש הוא ז"ל הנקי מלשון ונקתה לארץ תשב, כלומר ישאר גופך נקי מנשמתך, וכדאמרינן (לעיל נו, ב) אנשי יצא פלוני נקי מנכסיו.

ויש אומרים שאין זה תנאי שיהא צריך לכל דיני התנאין, אלא דלר' מאיר דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, אם כן בכל מקום שצריך ללאו והן צריך לאומרו בפירוש, ועל זה דקדקו עליו כאן בשלמא לר' חנינא מכלל שאמר אם לא שכב שמענו אם שכב אלא לר' מאיר אם שכב מיבעי ליה למיכתב בהדיא, הרמב"ן נר"ו, וזה נכון.

בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב הוא יתחטא בו ואם לא יתחטא. תימה דהא באיסורא גרידא דלית ביה ממונא אית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן כדאסיקנא בשלהי שבועת העדות (לו, ב) ויליף לה משתויי יין ופרועי ראש, וסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא, דמפסדה כתובה כדאיתא התם והכא איסורא גרידא הוא, ויש לומר דהוא הדין דהוה מצי למימר ליה ולטעמיד לר' מאיר גופיה מי ניחא, והרבה כיוצא בה בתלמוד דמצי פריך ולטעמיד ולא פריך, הרמב"ן נר"ו.

מתני': לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת. ולרב דאמר ביבמות פרק האשה רבה (צב, ב) דאין קדושין תופסין ביבמה, דכתיב (דברים כה, ה) לא תהיה אשת אמת החוצה לאיש זר לא תהא בה הויה לאיש זר, הא מתניתין מיתוקמא אפילו לרבנן דאמרי קדושין תופסין בחייבי לאוין, והכא רחמנא אפקה, אבל לשמואל דאמר (שם) בעניותנו צריכה גט, הא מתניתין מוקמיה לה כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, וכדמוקי לה ריש לקיש התם ביבמות, ור' עקיבא לית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכדאמרינן לקמן בשלהי שמעתין, ואיתא נמי התם ביבמות, ולמאי דאיפסיקא הלכתא התם כשמואל הכי נמי צריכה גט דהוה ליה כהרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, ומיהו מקודשת גמורה לא הויה, דשמואל נמי ספוקי מספקא ליה, וכן הלכתא.

אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה. פירש רש"י ז"ל לפי שהמחובר לא הוקבע למעשרות דכתיב דגן עד דאידגן, ולא נהירא דאם כן אף תלוש שלא נמרח כן, ובכמה מקומות אמרו (ברכות מז, א) מעשר ראשון שהקדימו בשבלין, אלא מחובר נפקא לן מדדרשינן בספרי והרמותם ממנו, ממנו ולא מן המחובר דקרא בתלוש מיירי, דכתיב (במדבר יח, כו) לעיל מיניה כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, דמשמע תלוש שהוא נלקח ביד.

דף סב - ב

גר צריך שלשה משפט כתיב ביה. כדכתיב (דברים א, טז) וּשְׁפָטָתֶם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ, כדאיתא ביבמות פרק החולץ (מו, ב) ואפילו למאן דאמר התם בריש סנהדרין (ג, א) דדיני ממונות דבר תורה אפילו בחד, הכא לגזלות וחבלות מדמינן ליה דבעו ג' לכולי עלמא.

הכא משמע דגר צריך שלשה, ואמרינן נמי בפרק החולץ (שם) ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו, מכאן אמר ר' יהודה גר שנתגייר בבית דין הרי זה גר, בינו לבין עצמו אינו גר, ואמרינן נמי התם מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה ואמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי כו', אמר לו נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך. ואיכא למידק [מ]הא דאמרינן התם בפרק החולץ (מה, ב) ההוא דהוה קרו ליה בר ארמיתא אמר רב אסי מי לא טבלה לנדתה, דאלמא אף בטובל בינו לבין עצמו הרי זה גר, דאין סברא לומר שטבל לקריו בפני שלשה ואף היא לא טבלה לנדתה בפני בית דין שאינן רגילין בכך. ועוד דאם כן אמאי קרו להו בני ארמאי. והרבה תירוצים נאמרו בזה. ובתוס' אמרו דאין עכוב בשלשה אלא בקבלת מצות, אבל לאחר שקבל עליו מצות בית דין אף על פי שטבל בינו לבין עצמו הרי זה גר, ואלו כבר קבלו עליהם מצות בפני בית דין אלא שלא טבלו בפני בית דין, ומשום כך קרו להו בני ארמאי, דסבירא להו דכיון דטבילה מתנאי הגירות ומעכבת בו, כדאמרינן התם אינו גר עד שימול ויטבול, אף היא תצטרך ג', ואמר להו ר' יהושע בן לוי וכן רב אסי דאינו צריך. והא דאמרינן התם (מו, ב) (שרינד) [שהיה] כאן

ונטבלינד למחר, ואתמר עלה שמע מינה גר צריך ג' דאלמא אף בטבילה כן. ותו דאמרינן התם נתרפא מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדין לו על גביו, ואקשינן עלה והאמר ר' חייא בר אבא גר צריך ג'. ואמר ליה ר' יוחנן לתנא תני ג'. יש לומר דהתם לכתחלה ולמצוה מן המובחר, אבל בדיעבד אפילו טבל בינו לבין עצמו לשם דת משה ויהודית, עלתה לו טבילה.

מהא דאקשינן: אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאשחרריך כו'. איכא למידק דטבילת עבד משוחרר אינו צריך ג', דאם לא כן מאי קא פריך, דהא אמרינן בגר טעמא משום דמי יימר דמזדקקי ליה בי דינא. ואי קשיא לך הא תניא בפרק החולץ (מז, ב) גר שבא להתגייר כו' נתרפא מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדין לו על גביו כו', אחד גר ואחד עבד משוחרר, דאלמא אף בטבילת עבד משוחרר בעינן בית דין, הא כתבינן משמן של רבותינו הצרפתים דההיא לכתחלה אתמר בגר, אבל דיעבד לא אם כן בעבד אף לכתחלה לא צריך ולפי זה יש לומר דאחד גר ואחד עבד משוחרר צריך טבילה, וכדתריצנא התם לענין קבלת מצות למאן דאמר דלקוח מן הגוי צריך לקבל, אבל לקוח מישראל אין צריך לקבל, ופרכינן ולא והתניא אחד גר ואחד עבד משוחרר, ופרקינן כי תנאי ההיא לענין טבילה תניא, ואף אנו נאמר דכי תניא לענין טבילה גרידתא תניא ולא לטבילה בבית דין.

ואי נמי יש לומר דעיקר טבילת עבדים משוחררים אינה מן התורה אלא של דבריהם. ותדע דמאי שנא טבילה שניה שאתה מצריכו בשעת שחרור ואין אתה מצריכו הטפת דם ברית וסגי ליה במילה קמייתא, ועוד דאמרינן בפרק השולח (גיטין מ, א) בכותב שטר ארוסין לשפחתו ואמר לה צאי בו והתקדשי לי בו, אלמא טבילה לא מעכבא, ואמרינן נמי התם (מג, ב) במוכב עבדו לגוים יצא לחירות וכותב לו אונו, מאי אונו שכתב לו לכשתברח ממנו אין לי עסק בך, אלמא בשטר שחרור לבד יצא לחירות, ונכנס בכלל ישראל לגמרי, אלא אם כן תדחה שכבר טבלו לשם שחרור, דטבילת שחרור קודמת לגט, וכדמשמע בפרק החולץ (יבמות מז, ב) דאמרינן כופה ומטבילה לשם עבדות וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה, ומיהו אין גרסא זו שם בכל הספרים אלא חוזר ומטבילה לשם שחרור ותו לא, אבל מצאתיה כן בספרים מדוקדקין.

הא דתרצינן : **התם מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת.** הוא הדין דסליק אגר וגירות, דהנהו נמי מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת, וכן הוא דאמרינן בסמוך נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה סליק לכולהו, דכולהו נמי לא בידו לקדשן לכי מתחזיין לקבל קדושין, ויש לומר דלגבי גר לא שייך למימר מעיקרא בהמה דעבד דוקא הוא דאיכא למימר הכי, משום דאיהו איתקש לבהמה דכתיב שבו לכם פה עם החמור, אבל גוי לא, וכדמשמע נמי ביבמות פרק כיצד (כב, א) גבי חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה והנכרית, דשפחה נפקא לן משום דאין לו חייס, ומהיקשא דחמור, ונכרית מבן בנך הבא מן הגויה קרוי בנה, וכדאיתא בפרק הבא על יבמתו (סב, א) נמי בפלוגתא דריש לקיש ור' יוחנן בהיו לו בנים בגיותו דאמרינן התם הכל מודים בעבד הואיל ואין לו חייס.

נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה. כלומר לאחר שתתגרש. תמיהא לי והלא שניהן מרוצין עכשיו בכך ואף על פי שאין בידו לקדשה בעל כרחה, מדעתה יכול הוא לקדשה, וכל שביד שניהם אמאי מחוסר מעשה. ויש לומר כיון שאין ביד אחד מהם מחוסר מעשה הוא, שאף אם תתרצה היא להתקדש לו אחר שתתגרש אין בידה בעל כרחו, ואי נמי אף היא שמא תהיה אחר גרושין בדעת אחרת, וכיון שעכשיו אינה ראויה לקבל קדושין, ולאחר גרושין תהיה בדעת אחרת, אין בדבריהם כלום, ותירוץ זה עולה לכל השנוין במשנה, ואף לאומר לשפחתו הרי את מקודשת לי לאחר שאשחרריך, דגרסינן התם (בירושלמי בפרקין ה"ה) התיב ר' פנחס הגע עצמך שהיתה שפחתו אמר ר' אבא בר ממל כשתשחרר נתלית בדעת אחרת.

והא דאמרינן : **דלמא כי [היכי ד]תפסי בה קדושין השתא תפסי בה נמי לאחר זמן.** קשיא לן ונימא הכי ותפשוט דמקודשת דמאי שנא מהרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, דאף על פי שלא חלו עכשיו כלל חלין הן לאחר זמן, כיון שבידו לקדשה עכשיו, ויש לומר דהכא שאני, שאינו רוצה שיחולו קדושין שניים עד שיעבור עליה זמן אחר שאינו ראוי לתפוס בו קדושין, אבל התם בשעה שקדשה ראויה היתה לקדושין, וכל אותו זמן של שלשים נמי ראוי לקדושין, והלכך מקודשת.

הכי גרסינן : **תפשוט דבעי ר' הושעיא הנותן שתי פרוטות וכו'.** ולא גרסינן רב הושעיא, דאילו גרסינן רב הושעיא תיקשי לן בלא מימריה דר' יוחנן נמי אמאי לא אקשינן ליה לרב הושעיא מאי שנא דהכא מיבעיא ליה ומאי שנא בהנותן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי

לאחר שאגרשיך דפשיטא ליה, ואם תאמר והשתא נמי בלא מימריה דר' יוחנן, אמאי לא פשיט לה ר' הושעיא מדרב הושעיא, יש לומר משום דר' יוחנן דסמכא ודרב הושעיא לאו דסמכא כולי האי, אי נמי יש לומר דעד השתא הוי סלקא דעתך דרב הושעיא ודר' יוחנן פליגו אהדדי, ומשום הכי מיבעיא ליה לר' הושעיא, ולא פשיט לה מחד מינייהו, אבל השתא דפרקינן דר' יוחנן ורב הושעיא לא פליגי אלא כל שאין בידו לקדשה כמחוסר מעשה דמי, קשיא לן אמאי לא פשיט לה ר' הושעיא לבעייה מהא, ולספרים דגרסי רב הושעיא, איכא לתרוצי דעד השתא סלקא דעתך דהא דאמר רב הושעיא הנותן פרוטה לאשתו דאינו מקודשת, היינו משום דמחוסר מעשה הוא, ואף על גב דבידו לגרשה ובידו לקדשה, והא דאיבעיא ליה בנותן שתי פרוטות לאשה, היינו משום דהשתא פנויה היא ויש לה יד תופסין בה משום לאחר גרושין, דהשתא מיהא בעולם היא, או דלמא לא שניא דמכל מקום אחר שתתקדש בפרוטה ראשונה עד שלא יחולו קדושין שניים מחוסרת מעשה תהא, אבל השתא דאמרת דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי, ופשיטותיה דרב הושעיא קמייתא משום דגרושין וקדושין לאו בידו, אם כן תפשוט ליה נמי אידך, ומכל מקום אינו מחוור דהוה ליה למימר אי הכי תפשוט ליה אידך דבעי רב הושעיא, וגרסא ראשונה מחוורת יותר.

תניא כותיה דר' יוחנן אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה כו' יתר על כן אמר ר' אליעזר בן יעקב אפילו אמר לכשיבאו שלישי ויתלשו. מסתברא דר' יוחנן בעומדת ליקצר או שהביא שלישי דוקא קאמר, דבידו הוא לקצור ולעשותה תרומה עכשיו, שאם לא הביאה שלישי היאך הוא בידו. שמא קודם שתגיע לעונתה תאבד, ומרישא דברייתא הוא דמסייעין ליה לר' יוחנן דמיירי בשהביאה שלישי, והא דמייתי יתר על כן אמר ר' אליעזר בן יעקב משום שקלא וטריא דשקלי וטרו בה רבה ורב יוסף הוא דמייתי לה, ור' יוחנן לית ליה דר' אליעזר בן יעקב, דר' אליעזר בן יעקב אית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ור"י לית ליה, דהכא משום דהוי כדבר שבא לעולם ובידו הוא קאמר.

הא דתניא האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי לא אמר כלום ואמר ר' חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין. משום דר' חנינא כר' אליעזר בן יעקב סבירא ליה, קא מהדר לפרושא לברייתא אליבא דידיה. ותמיהא לי דהא לא שמעינן ליה לר' אליעזר בן יעקב אלא בכשיתלשו, אבל האומר פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין אף לר' אליעזר בן יעקב

לא אמר כלום ויש לומר דאם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי משמע אם ילדה נקבה תהא מקודשת לי לכשתלד. והא דמפרש לה ר' חנינא אברייתא ולא מפרש לה אמתניתין דקתני נמי וכן האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי לא אמר כלום, מסתברא משום דמשמע ליה מתניתין דלא כר' אליעזר דאפילו היתה אשתו מעוברת לא אמר כלום לתנא דמתניתין דהא דומיא דאינך כולהו דמתניתין קתני לה, דכולהו איתנהו בעולם, אלא שאינן ראויין להתקדש עדיין, משום דמחוסרי מעשה נינהו, והא נמי אף על פי שאשתו מעוברת קאמר כיון שמחוסרת לידה, ודלא כר' אליעזר בן יעקב, ומהכא מסתבר לי למימר דעל כרחין ר' חנינא לר' אליעזר בן יעקב אמרה ולא לרבנן, דאילו לרבנן לא הוה שביק מתניתין ומפרש לה אברייתא.

ומיהו בלאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכולהו אינך דמתניתין, איכא למימר דמודו בהו ר' אליעזר, דר' אליעזר לא אמר אלא בעובר ובפירות דממילא קא רבו, אבל הני דמחוסרי מעשה נינהו מודה ר' אליעזר בהו, ור' מאיר משמע דאית ליה איפכא, דבלאחר שאתגייר פליג, ובעובר משמע דמודה להו לרבנן, מדלא תני ליה בפלוגתא דר' מאיר ורבנן דברייתא, אבל מדרב הונא דאית ליה כר' מאיר בפירות דקל ובלאחר שאתגייר, ובמזכה לעובר סבירא ליה דלא קנה אף לכשתלד, כדאיתא בריש פרק מי שמת (בי"ב קמא, ב) ליכא ראייה דהתם טעמא קא מפרש, דאימר דשמעת ליה לר' מאיר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לדבר שלא בא לעולם מי שמעת ליה.

ואם תאמר לר' מאיר מאי שנא עובר מפירות דקל דלר' מאיר קנה ואפילו קודם שחנטו, יש לי לומר דפירות דקל עבידו דאתו ולא עבידי דנתרי כולהו, אבל עובר אפילו בשהוכר זמנין דהוה ליה נפל ולא קרי ביה עביד דאתי, ואף על גב דרוב נשים מפילות. ועוד דמחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט מפילות, ואם כן סמוך מיעוט מפילות למחצה זכרים והווי להו נקבות מיעוט, וכיון שכן מודה ר' מאיר בהא ולא (אמר המגיה: אולי צריך לומר דלא אמר כלום) אמר כלום.

והא דאמר אביי ר' אליעזר בן יעקב ור' מאיר כולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. איכא מאן דמפרש דאביי לית ליה הא דרבה ורב יוסף, אלא לאביי ור' אליעזר אפילו באגם קאמר, דאילו לרבה ורב יוסף כי היכי דלא נוקים ר' אליעזר בן יעקב כר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוא דדחקי ומפרש לה בשחת, אי נמי בשחת דבי

כבשא, ולומר שחשת דבר שלא בא לעולם הוא, ומשום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי קא מהדרי לפרושה הכי, דאי לאו הכי, מאי דוחקייהו לאוקמה בהכי, ור' חנינא נמי אליבא דכולהו תנאי קאמר, דלא שביק רבנן ואמר כיחידאה דשטה.

ולא נהירא, חדא דר' חנינא ודאי אי אפשר דאליבא דרבנן אמרה, דאם כן אמאי לא מפרש לה אמתניתין כדכתיבנא לעיל, ועוד דלכאורה אם איתא דאביי לית ליה דרבה ורב יוסף, אדרבה ורב יוסף הוה ליה לאיפלוגי בהדיא דרבותיו הוו, ומידע ידע מאי דסבירא ליה בהא דר' אליעזר ותו קהו בה רבוותא, דאם כן אשתו מעוברת בשהוכר עוברת דבר שלא בא לעולם הוא לדברי הכל, ואינו נראה דקיימא לן בפרק מי שמת (קמא, ב) המזכה לעובר לא קנה, ולא מפלגינן התם בין הוכר עוברת בין לא הוכר עוברת, ועוד דההוא דאמר נכסי להאי דמעוברת בשהוכר עוברת משמע, ואסיקנא התם דלא קנה, ומתניתין דקתני המבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, אקשינן מיניה התם ואמרינן איני יודע מי שנאה, ואם איתא לישני בשהוכר עוברת ודברי הכל, ותו דאקשינן התם תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל עובר לא, אלמא דבר שלא בא לעולם הוא.

אלא ודאי רבה ורב יוסף נמי סבירא להו אליבא דר' אליעזר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. והא דמהדרינן לאוקמה בשחת. משום דלישנא דר' אליעזר קשתינהו, דקתני פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו, דמשמע דוקא בשיש שם פירות בערוגה, אבל קודם שבאו לעולם כלל לא אמר. ומיהו אפילו שחת דבי כבשא לרבנן דבר שלא בא לעולם הוא, ואביי נמי כרבה ורב יוסף מפרש לה לר' אליעזר, והא דאוקמינהו בשיטה משום דכולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ופליגי רבנן עליהו, ואף על גב דלא כולהו בחדא שטתא ממש קיימי, אית לן כיוצא בה בריש פרק קמא דסוכה (ז), (ב) גבי דירת קבע בעינן ובפרק הספינה (ב"ב עח, ב) כולהו סבירא להו כל דזבין אינש איהי ותשמישתיה זבין ואינהו גופייהו פליגי אהדדי, ואף על פי כן שטה נינהו, ולית הלכתא כותייהו. (ורש"י) [ורשב"ס] פירש כל שיטה שאמורה בלשון כולהו סבירא להו כהאי גוונא דלא שוו להדדי לגמרי, וכששוו לגמרי אתמר עליהו ר' פלוני ור' פלוני אמרו דבר אחד, דמשמע דבר אחד ממש, ומיהו ר' חנינא דמפרש ברייתא כר' אליעזר בן יעקב, ודאי כר' אליעזר בן יעקב סבירא ליה. והרב אלפסי לא כתב מכל זה כלום, דאלמא לא סבירא ליה כי הא דר' חנינא. והרמב"ם (הל' אישות

פ"ז, הטי"ז) כתב הוכר עוברת מקודשת, ויראה לי שצריכה קדושין אחרים אחר שתלד, כדי שיכניס אותה בקדושין שאין בהן דופי.

ובספר המקח לר' האי גאון ראיתי שפסק בזו דאינה מקודשת, ובמזכה לעובר פסק כרב נחמן דאמר בריש פרק מי שמת (ב"ב קמא, ב) המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה, ונראה דסבירא ליה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לכשיבואו לעולם, דגוף דבר הנקנה בעינן שיהא ממש בעולם, אבל כשגוף הדבר הנקנה בעולם אף על פי שהקונה אינו ממש בעולם, כעובר שהוכר ולא בא לעולם לגמרי, ומחוסר מעשה שאינו בידו, אפילו הכי אם אמר לכשיבא לעולם קנה כר' נחמן, ואף על גב דהתם אמרינן איפכא אימר דשמעית ליה לריש לקיש אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לדבר שלא בא לעולם מי שמעית ליה, ורב נחמן איפכא סבירא ליה, ורב ששת נמי משמע דסבירא ליה איפכא דבמזכה לעובר קאמר, דבין אמר לכשתלד ובין לא אמר קנה, ובדבר שלא בא לעולם כרבנן סבירא ליה.

והא דאר"י כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי, מסתברא דהלכתא כותיה. דהא פריק כל מאי דפרכינן עלה בפירוקא רויחא, ועוד דתניא כותיה. ובכתובות פרק אף על פי (נט, ב) בשמעתא דהמקדיש מעשה ידי אשתו הכי משמע דאמרינן התם הא לא דמיא אלא לאותה שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה, ופרכינן שאני התם דבידו לפדותה, וכל סוגיא דהתם בהכי רהטא, ור' אליעזר בן יעקב דמוקמינן בשטה משום דסבירא ליה דאף קודם שהביאו שלשי דבריו קיימין, וקודם שהביאו שליש הוי דבר שלא בא לעולם שאינה קרויה תבואה עד שתביא שליש, כדילפינן (ר"ה יג, א) מועשת את התבואה לשלש השנים דדרשינן לשליש.

ובעיא דר' הושעיא בהנותן שתי פרוטות לאשה באחת אמר לה התקדשי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשיך, לא איפשיטא הכא, דהא דאמרינן כי היכי דתפסי בה קדושי השתא תפסי בה נמי לאחר זמן, בדלמא קאמרינן, ולא דפשיטא להו הכי, אלא לפרוקי מאי דקשיא לן, אמאי אל פשיט לה ר' הושעיא מדר' יוחנן ודרב הושעיא. ורמב"ם שכתב שהיה מקודשת נראה שדעתו לומר דאף על גב דלא איפשיטא כאן, איפשיטא להו לבעלי הגמרא בעלמא כדמוכח בפרק אף על פי (כתובות נט, א) המקדיש מעשה ידי אשתו, דהא דקתני קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר וכו', ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא

אסורה לו, ואוקימנא לה התם באומרת יקדשו ידי לעושיהן לכי מגרשא כי היכי דלא תיהוי מקודשת דבר שלא בא לעולם, ואקשינן וכי אמרה מאי הוי, מי איכא מידי דהשתא לא קדיש ולקמיה קדיש, ואמר ליה ר' אילא אלמה לא, והרי האומר לחברו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש דקדשה, ואף על גב דחלף עלה זמן דאי אפשר לו להקדישה, כיון דהשתא מיהא מצי לקדשה קדשה, ודחינן מי דמי התם בידו להקדישה עכשיו, אלמא מלתא פשיטא היא לכולהו דכל שבידו להקדישה עכשיו אף על פי שאינו מקדש עד שיעבור זמן שאי אפשר לו להקדיש לאו דבר שלא בא לעולם מיקרי וקדשה, והכי נמי כיון דבידו עכשיו לקדשה אף על פי שאינו רוצה שיחולו הקדושין עד שיעבור עליה זמן שאי אפשר לקדשה בו, אפילו הכי מקודשת, כן נראה בעיני לפי מה שפסק הרב ז"ל, ור' אלפסי השמיטה מהלכותיו, ובנדרים פרק ארבעה נדרים (כט, א) קונם נטיעות הללו קרבן לכאורה משמע דהא דר' הושעיא אינה מקודשת דהויא לה כפדאום אחרים כדאיתא התם, אלא שיש לי לדון בה, וכתבתיה שם בארוכה בס"ד.

דף סג - א

כגון דכתב ליה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו. הכי גרסינן. וכן בפרק קמא דמציעא (טז, ב) גרסינן אמר רב האומר לחברו שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו, ואיתא נמי ביבמות פרק האשה רבה (צג, א) ואי קשיא לך דהא ר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בלא מעכשיו אמרה, דלאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לא אמר לה מעכשיו, ולכשיביאו שלישי דר' אליעזר בן יעקב לית ליה מעכשיו, וכן האומר לחברו אם תלד אשתך נקבה והמוכר פירות דקל לחברו בכולהו לא אתמר בהו מעכשיו, ויש לומר דההיא דרב בשהקנה לו בשטר דמתחלה רוב קניותיהן לא היו אלא בשטר, וכדמשמע בכמה מקומות בתלמוד (ב"ב לב, ב) במאי קני בהאי שטרא, גוי (שם נד, ב) מכי מטא זוזי לידיה איסתלק ליה ישראל לא קנו עד דמטי שטרא לידיה. והא דרבי נמי בשטר היא, כדאמרינן דכתב ליה לכשאקחך עצמך קנוי לך, והלכך אם נקרע השטר או נשרף לא קנו כלל, אלא אם כתבו להן מעכשיו,

וכדאמרינן לעיל (נט, א) גבי פלוגתא דרב הונא ודרב יהודה דלמאן דאית ליה האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו אם נקרע הגט או נשרף אינה מגורשת כלל ולא עדיף דבר שלא בא לעולם למאן דאמר קנה טפי מדבר שבא לעולם לכולי עלמא, ובדבר שבא לעולם כל שקנינו בחליפין או במשיכה או בחזקה אם לא אמר מעכשיו לא קנה, לפי שבשעתן לא קנו, דלאחר שלשים קאמר ולאחר שלשים יום כבר פסקה החזקה וכלתה המשיכה וחליפי הסודר ולא חל הקנין כלל, והוא הדין לקנין שטר כמו שכתבתי.

והלכך צריך לכתוב לו מעכשיו ולכשאקחך, כדי שאם יקרע הגט או ישרף בנתיים יהא משוחרר לכשיקחנו, וכן במוכר שדה לחברו דרב, אבל לאחר שתתגיירי ואם תלד אשתך נקבה. דסתם קדושין בכסף, לא בעי מעכשיו, דהא בדבר שבא לעולם אילו נתאכלו המעות מקודשת, והוא הדין לדבר שלא בא לעולם למאן דאמר קנה, ולגבי תרומה התם טעמא אחרינא הוא, משום דכמסור ביד הקדש דמי כדאמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, והלכך לכשיביאו שלישי ונתלשו הרי זו תרומה דכמסור ביד הקדש דמי. ודרב הונא דהמוכר פירות דקל לחברו בקנין כסף קאמר.

כללא דמלתא דבר שלא בא לעולם לר' מאיר ולרבי כדבר שבא לעולם לרבנן, כל שבזה לא קנה לרבנן בזה לא קנה לר' מאיר. וכל שבזה קנה לרבנן בזה קנה לר' מאיר. והלכך אי אמר ליה מעכשיו ולכשאקחך ומעכשיו ולכשאקחנה ורצה לחזור בו אינו חוזר, ומיד שקנאו נשתחרר לרבי, ואף על פי שנקרע הגט או שנשרף כעין דבר שבא לעולם לרבנן, וכן בשדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו. ודרב הונא דאמר עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו בדלא אמר לו מעכשיו, ואפילו הכי משבאו לעולם אין יכול לחזור בו, דבקנין כסף מיירי, כמו שכתבנו, ורואין את הכסף כאלו הוא בעין בשעה שבאו לעולם ואז חל הקנין לגמרי זו היא שיטתו של ר"י בעל התוס'.

וראיתי לרמב"ן נר"ו שכתב בהפך זה, בשנקרע הגט או שנאבד קודם שיקחנו שהרי אין השחרור חל עכשיו, אבל אהני ליה מעכשיו שאם רצה לחזור בו קודם שלקחו אינו חוזר. ולא הבנתי טעם הדבר, דמה נפשך אם אינו חוזר, הרי אנו רואין את הגט כאלו חל, ואם לא חל אם כן אף לענין חזרה כן ויכול לחזור בו קודם שלקחו דהא לא חל. ועוד דאם כן מוכר פירות דקל לחברו לא משכחת ליה אלא בדאמר ליה לכשיבאו בעולם, אבל במעכשיו לא, ואפילו לר' מאיר כיון שאינו עדיין בעולם, ולכאורה

לא משמע הכי דרב הונא דאמר המוכר פירות דקל לחברו קנה לא קאמר לכשיבואו, וסתמא קאמר בין אמר ליה לכשיבאו בין לא אמר ליה, והכי נמי משמע בריש פרק מי שמת (ב"ב קמב, ב) גבי המזכה לעובר דלא מפליג התם בין מזכה לעובר ובין לכשתלד אלא רב נחמן, אבל רב הונא לא מפליג ומזכה לעובר סתם דלא אמר לכשתלד משמע, ודכותה אמר ר' הונא בפירות דקל לר' מאיר דקנה כדאמר התם אימר דשמעת ליה לר' מאיר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מי שמעת ליה, וטעמא דמלתא דמה בין כסף לשטר ולשאר קניות דבכסף אף על פי שנתאכלו המעות ואלו כל שכלו נתבטלו כבר כתבנו למעלה גבי נתאכלו המעות מקודשת.

וניחשוב נמי דר' עקיבא כו'. והא דלא חשיב נמי דרב, אף על גב דאמרינן בעלמא (כתובות ח, א ועוד) דרב תנא הוא, היינו משום דמאמוראי קמאי נמי הוי ואמוראי לא קא חשיב, אבל תמיהא לי אמאי לא חשיב ר' חייא, כדחשיב ליה בפרק האשה רבה ור' חייא תנא הוא.

מתני': האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון כו' דבר עליה לשלטון מקודשת. תוספתא (ה"ג) דבר עליה כדרך המדברים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת.

גמרא: אמר ריש לקיש והוא שנתן לה שוה פרוטה. אבל בשכר לא, דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, והוה ליה מלוה.

והתניא בשכר שהרכבתיך על החמור אינה מקודשת בשכר שארכיבך על החמור מקודשת וכי תימא דיהיב לה והא בשכר קתני. אבל רישא דקתני שהרכבתיך על החמור אינה מקודשת, לא הוה קשיא ליה, דלמא סבר לה כמאן דאמר (לעיל מו, ב. מח, ב) מלוה ופרוטה דעתה אמלוה והלכך אף על גב דיהיב לה אינה מקודשת. ומיהו בשכר שארכיבך ובדיהיב לה פרוטה דמקודשת דאין דעתה על מלוה העתידה לבא, אבל אמלוה שכבר באה דעתה עליה, והלכך לא קשיא ליה מגופא דברייתא, אלא מלישנא דקתני בשכר, דמשמע בשכר ממש מקדשה ולא בפרוטה אחרת, והא דמהדר אפירכי, ולא מייתי הך ברייתא (לעיל מח, ב) דעשה לי שירין נזמין וטבעות דפליגי בה תנאי בהדיא בהא מלתא, ברייתא לא שמיעא ליה להאי מקשה, דאי שמיעא ליה מאי קא מקשה ליה לריש לקיש הא תנאי היא, וריש לקיש סבר לה כמאן דאמר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, אלא ודאי לא שמיעא ליה, ומיהו אינו קשה כל כך מדמקשה ליה לריש לקיש, דאף על גב דפיגי תנאי בהאי דינא, איכא למימר דמאן דמקשה ליה לריש לקיש הכי קא מקשה, כיון דמתניתין

סתמא קתני על מנת שאדבר עליך, מאי דחקה דריש לקיש לאוקמה בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ובדיהבי ליה, דלמא (ליכא תנא דסי"ל) תנא דידן סבירא ליה אינה לשכירות אלא בסוף, דהא תניא בשכר שארכיבך מקודשת, וכי פרקינן האי תנא סבר אינה לשכירות אלא בסוף ותנא דידן סבר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, מברר קושייתו, דהכי קא מקשה מאי דחקה דריש לקיש לאוקמה בהכי, לוקי מתניתין כפשטה, דאם איתא דתנא דמתניתין בדיהיב ליה דוקא קאמר, לימא הכי בהדיא, והיינו דלא מהדרין משום דריש לקיש סבר לה כמאן דאמר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מוקי לה למתניתין בהכי. ומהדרין משום דריש לקיש לישנא דמתניתין קשיתיה, דמאי איריא דתני על מנת, ליתני בשכר, משום דאנן מדתני לה תנא סתמא למתניתין קא קשיא לן, ולאו דינא קא קשיא לן כנ"ל.

ומיהו לעיקר קושיין אמאי לא מייתי ליה ברייתא דעשה לי שירין ונזמין, איכא לתרוצי כדתריצנא לעיל, דדלמא ברייתא לא שמיעא ליה. ולמאן דאמר אינה לשכירות אלא בסוף מקודשת אף על פי שאין שכירותו בעין, ואף על פי שאינו מצוי ביד האשה, דכיון שלא ירדו בו מתחילתו לתות מלוה והיא נהנית ממנו עכשיו שהוא נותנו לה, רואין אותו כאילו הנאתו בעין ומתקדשת בו.

ובירושלמי (פ"ג ה"י) גרסינן ר' בא בשם ר' והוא שיחדה לה סלע במגדל במה קדשה כההוא דתנינן תמן (כח, א) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו. כך הוא הגירסא בירושלמי, ונראה שהיא משובשת, ובמה קנאה גרסינן, כלומר אף על פי שיחדה לו סלע עוד היא צריכה טעם במה קנאה לסלע כדי שתתקדש לו בו, ומשני כההיא דתנינן, כלומר כיון שעשה שליחותה וזכתה היא בשכרו זכה הוא בסלע שהוא חליפיו, ופלוגתא דמטבע אם נעשה חליפין אם לאו דאיפליגו בה רב ולוי בפרק הזהב (בבא מציעא מו, א), שמא רב הוא דאמר נעשה חליפין כדמוכח הכא בירושלמי, ואף על גב דרב הונא אית ליה התם אין מטבע נעשה חליפין, ותלמידיה דרב הוה, דלמא בהא פליג אדרביה, ובגמרא דילן לא משמע הכי, מדלא מפרשי בה כלל ועוד דאם כן אף בשכר שהרכבתך אמאי אינה מקודשת בשיחדה לו סלע לשכרו, אלא טעמא דגמרינן כדפרישית כנ"ל. ואנן קיימא לן כמאן דאמר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואינה מקודשת כסתמא דמתניתין דקתני על מנת שאדבר עליך לשלטון ולא קתני בשכר שאדבר עליך.

מאי על מנת שירצה אבא אי לימא עד דאמר אבא אין. וכל מאן דאמר על מנת שירצה כמאן דאמר שיאמר אין, ומשום הכי רצה האב שאמר אין מקודשת גמורה ואם לאו אינה מקודשת גמורה עד שיאמר אין.

אימא מציעתא מת האב הרי זו מקודשת והא לא אמר אין. והוא הדין לסיפא דקא קשיא ליה דאף על גב דמלמדין את האב לומר איני רוצה אין מתירין אותה לשוק במקום יבם, דדלמא הדר אמר האב אין, ונמצאו קדושין חלין למפרע, דאין במשמע שיאמר אין בשמיעה ראשונה, אלא כל שיאמר אין ואפילו שמע מתחלה ושתק או אפילו שמע ומחה, אם חזר ונתפייס ואמר אין מקודשת למפרע, דומיא דכולהו תנאין דפרקין שבידס לקיים כל זמן שירצו, הא למה הדבר דומה לאומר על מנת שאתן לך מאתים זוז, אף על פי שאמר לבסוף איני רוצה לתת, וחזר ונתן שהיא מקודשת, שהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, והכי איתא הכא בתוספתא וכתבינן לה לקמן, אלא כיון דרישא קשיא, לא חש לרבויהי בהו.

דף סג - ב

אלא לאו על מנת דישתוק. דלשון שירצה היינו שישתוק והלכך רצה האב ששתק בשמיעה ראשונה מקודשת, ואם לאו אלא שצוח אינה מקודשת, אלא נתבטלו קדושיו לגמרי, דכל שהתנה בשב ואל תעשה ועשה נתבטל תנאו לגמרי, מת האב הרי זו מקודשת, אף על פי שלא שמע כלל, שאין הכוונה שישמע האב וישתוק, אלא שלא ימחה ויתר עליו שישתוק שאם לא מחה בשעה ראשונה הרי זו מקודשת, ואף על פי שמחה לבסוף, ובאומר על מנת שלא ימחה מוחה הוא אחר ששתק ואפילו אחר שהודה, שזה בשב ואל תעשה, וכל שבטלו מבוטל.

אימא סיפא מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה ואמאי והא שתיק. דעל כרחין מדאינו מוחה אלא בלמוד בין שמיעה ללימוד איכא שתיקה.

אלא דאמר לה על מנת שלא ימחה. כלומר סיפא דמלמדין בשאמר לה בפירוש על מנת שלא ימחה, והלכך אף על פי ששתק בשמיעה ראשונה אם עמד ומחה לבסוף אינה מקודשת.

רישא בחד טעמא מציעתא וסיפא בחד טעמא. יש ספרים שיש בהן כנוסחא הזאת, וזו היא גירסתו של רש"י, דמציעתא נמי בשאמר לה על מנת שלא ימחה, וגירסא מיושרת היא, דכיון שלא עמדה לנו משנתינו כולה כצורתה והוצרכו לדוחקה ולהעמידה בתרי טעמי, דרישא על כרחין לאו בדאמר לה שלא ימחה, דאם כן בשלא מחה אמאי מקודשת, אף על פי שלא מחה עכשיו שמא ימחה לאחר זמן, אלא על כרחין מתניתין בתרי טעמי, וכיון שכן, נשוב לומר דירצה אבא, היינו שיאמר אבא אין, שהוא היה משמעות הראשון, ולכאורה הענין הראשון שפירשו בו הוא הנראה והמתישבת יותר, והלכך רישא בשאמר לה כלשון משנתינו ממש על מנת שירצה, ופירושו שיאמר אין, ואם רצה שאמר אין מקודשת גמורה ואם לאו אינה מקודשת אלא תלויה ועומדת עד שעת מיתת האב שמא יאמר אין, אבל אם אמר לה בפירוש על מנת שלא ימחה ומת האב מקודשת גמורה, שהרי לא מחה ולא ימחה, אבל עד שמת אינה מקודשת גמורה שמא ימחה לאחר זמן, מת הבן מלמדין האב שימחה להתירה לשוק במקום יבם.

רב יוסף בר אמי אמר לעולם כולה חד טעמא הוא ומאי על מנת שירצה אבא דאמר לה על מנת שלא ימחה אבא מכאן ועד שלשים יום. כלומר כולה מתניתין בדאמר בפירוש על מנת שלא ימחה, ואף על גב דמתניתין קתני על מנת שירצה, לאו למימרא לשון שירצה משמעו שלא ימחה, אלא כיון שבלשון רצוי יש שלא ימחה, לא חש תנא דמתניתין לומר בפירוש על מנת שלא ימחה, והזכיר הלשון בענין הכונה כלומר שיהא מרוצה בדבר עד שלא ימחה, וסמך בזה על בבות דמתניתין שאינן מתיישבות אלא בכך ומסרן לחכמים, והכי מוכח בתוספתא (פ"ג, ה"ז) דקתני על מנת שירצה פלוני אף על מי שאמר איני רוצה מקודשת, שמא נתרצה לאחר שעה, עד שיאמר רוצה אני, אם אמר רוצה אני מקודשת ואם לאו אינה מקודשת, על מנת שירצה אבא אף על פי שאמר האב איני רוצה הרי זה מקודשת, שמא יתרצה האב לשעה אחרת, אלמא דלשון שירצה היינו שיאמר אין, וכל שאמר לבסוף אין אף על פי שמחה תחלה, הרי זו מקודשת, והא דקתני בתוספתא מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה, ברייתא נמי בתרי טעמי היא שנויה, וכפירושה דר' ינאי דמתניתין, ובתשלום אותה ברייתא מת האב מקודשת שמא נתרצה האב שעה אחת לפני

מיתתו וספק מקודשת קאמר, ובגמרין דמותביה מינה ללישנא דעד שיאמר אבא אין ולא מוקמיה לה בקדושי ספק, משום דמקודשת דמתניתין משמע להו מקודשת ודאית ולא ספק מקודשת, דהא ברישא קתני ואם לאו אינה מקודשת ואינה מקודשת גמורה קאמר, אלמא כל דתני בהא מתניי מקודשת מקודשת גמורה קאמר, ומכל מקום מדברי הברייתא נלמוד דאף על פי שלא ראינו שנתרצה חוששין לה וצריכה גט, ומהכא שמעינן דכל שאמר סתם על מנת שירצה אבא ועל מנת שירצה פלוני עד שיאמר אין קאמר, וכל שאמר אין אף על פי שמחה בתחלה חוזר הוא ומתרצה ואומר אין ונתקיים תנאו בין בקדושין בין בדיני ממונות, וכן נראה מדברי הרמב"ם (הל' אישות פ"ז, ה"א).

תנן רצו אחד נותן גט ואחד כונס תיובתא דרב. דאמר נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס, דאף על גב דרב נמי נאמן ליתן גט קאמר, ובגיטו של זה הותרה לעלמא, לא דמי דהתם אי לאו דאיהו ניהו דקדשה לא היה מגרשה, דאין אדם חוטא ולא לו, אבל הכא מימר אמר אנא מאי עבדי בגיטי לא משתריא לעלמא, דהא איכא אידך דאמר אני קדשתיה ואי דתנשא להאי דלמא קושטא קאמר ואי לאו דחד מהימן לכנוס לא שריא לה לחד מינייהו, ופריק בהא אפילו רב מודה בה, דכיון דאיכא אחר בהדיה רתותי מרתת, אלא שמע מינה כיון שזה נתן גט והוא החזיק בטענתו קושטא קאמר, והוא הדין דמצי לאוקומה בדאמר קדשתיה לאחד משנים, אלו ואיני יודע למי מהם קדשתיה, אלא ניחה ליה לאוקמה באוקמתא רויחא בדקיימא ליה אפילו בספק כל העולם ולא בספק שנים דוקא, ולישנא דמתניתין נמי הכי משמע, איני יודע למי קדשתיה שהכל בספק אצלו.

אבל בירושלמי (פ"ג, ה"ז) העמידה בכך, דגרסינן התם פתר לה באומר לאחד משני אלה קדשתיה ואיני יודע איזהו ושם החליפו השיטה ועשאוה מחלוקת רב ושמואל, רב אמר נאמן אף לכנוס ושמואל אמר נאמן ליתן גט, והקשו התם מתניתין פליגא על רב (יבמות כב, א) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו, ופרקיה תמן אשת איש ברם הכא לא הוחזקה אשת איש אלא בפני שנים לכשיבואו שנים ויאמרו שזהו שקדש, פירוש שמא כשיבואו השנים שנתקדשה בפניהם גם הם יעידו בכך שזהו שקדש ומעולם לא הוחזקה אשת אחר.

וקיימא לן כר' אסי דאמר דנאמן אף לכנוס, דתניא כותיה קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן אף לכנוס.

ירושלמי (פ"ג, ה"ז): ר' יוחנן אמר נאמן לכנוס ואין למדין ממנו דבר אחר, אחת משדותי מכרתי ואיני יודע למי מכרתי בא אחד ואמר אני לקחתי, לא כל הימנו. אף בקדושין כן אחת מבנותי קדשתי ואיני יודע למי קדשתיה בא אחד ואמר אני קדשתיה, לא כל הימנו.

כנסה ובא אחד ואמר קדשתיה לא כל הימנו לאוסרה עליו. ומסתברא דלא סוף דבר כנסה ממש, אלא כיון שהתירוה לכנסה אף על פי שלא כנסה, וכאותה שאמרו בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות כב, ב) גבי שבויה ואם משנשאת באו עדים לא תצא, ואתמר עלה אמר שמואל לא נשאת נשאת ממש, אלא כל שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת, ומאי לא תצא, לא תצא מהתירה הראשון, אבל אם בא שני קודם שהתירוה לינשא לראשון ועמד ראשון וכנסה, מוציאין אותה ממנו, הואיל ועברה על רצון חכמים וצריכה גט משניהם.

והכי אתמר בירושלמי (פ"ג, ה"ז) אמר רבי זיערא רבי איסא בשם רבי יוחנן קדם אחד מהן וכנס מוציאין מידו, ואף על גב דקיימן לן (כתובות כב, ב) בשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה היכא דליכא לברורי, אי נמי בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לא תנשא, ואם נשאת לא תצא, התם הוא דאיכא תרי לבהדי תרי, דכיון דאיכא תרי דמסהדי דנתגרשה ואי נמי מת והיא אומרת ברי לי ונשאת לאחד מעדיה, הלכך לא מפקינן לה מתותי גברא, כיון דנשאת על ידי שנים, אבל כאן שנאסרה על פי האב, ואלו מכחישין זה את זה ואין כאן מי שיתירנה אלא זה שנשאה, דאיכא למיחש שמא עיניו נתן בה והיא נמי ספק, נעמידה על חזקתה ואסורה לאחד מהן כדרך שהיא אסורה לעלמא, והלכך אם נשאת תצא, ומיהו באומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי, ובא אחד ואמר אני קדשתיה, דקתני בברייתא דאינו נאמן לכנסו, דדלמא תקפתו יצרו ולא מירתת משום דמחפה עליו, נראין הדברים דאם כנסה אין מוציאין אותה מידו, דהא אין כאן מי שמכחישו, ומן הספק אתה בא לאוסרה עליו ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה כנ"ל.

והא דאמרינן דנאמן לכנוס אין צריך קדושין אחרים, אבל הא דתנן אם היו ב' אם רצו אחד נותן גט ואחד כונס, אפשר לומר דהשני כשבא לכנוס צריך קדושין אחרים, שהרי הכניסה ראשון בספק זה.

והא דתניא אבל היא שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתיה אינו נאמן לכנוס. אבל נאמן הוא ליתן גט, נראין הדברים שאם גרשה ורצו הוא לכונסה לאחר זמן כונסה ואין בכך כלום, דכיון שגרשה הרי אנו מחזיקין אותה כפנויה גמורה, וכשם שמתירין אותה לשוק כך מתירין אותה לו, ואינו דומה להא דתנן פרק כיצד (יבמות כב, א) אשת אחיו המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו, דהתם הוחזקה אשת איש, אבל כאן לא הוחזקה, שמא כשיבאו עדים יאמרו שלזה נתקדשה, וכמו שאמרו בירושלמי וכתבתיו למעלה, והא דתנן נמי התם חכם שאסר את האשה בנדר על בעלה לא ישאנה, לא דמיא להא, מההוא טעמא גופיה, דכיון שהוחזקה אשת איש איכא רננה דדלמא כדי לישאנה אסרה על בעלה, אבל הכא דאיכא למימר דהוא ניהו שקדשה לא, ואף על גב דתניא (חולין מד, ב) דן את הדין זיכה וחיוב טהר וטמא אסר והתיר כולן רשאין ליקח, אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור, אפילו הכי נראה דכולי האי לא חשיד לומר קדשתיה כדי שיגרשנה ושישאנה לבסוף, דמי יימר דתנשא לו, ואם תנשא לו דלמא רמיא אנפשה ומדכרא דאחר הואי, ושמא לא תחפה עליו, או דילמא אתי מאן דקדשה ומייתי סהדי, וכולי האי לא עביד, דומה למה ששנינו שם (יבמות כו, א) וכולן שנשאו לאחרים ונתארמלו או נתגרשו מותרות לינשא להם, ואמרינן עלה בירושלמי (יבמות פ"ב, ה"י) לפי שאין אדם מצוי לחטוא לאחר זמן כנ"ל, אבל הרמב"ם (הל' אישות פ"ט הי"ד) כתב נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו.

כי הימניה רחמנא לאב לאיסורא לקטלה לא הימניה. דאף על גב דההיא פרשתא דאת בתי נתתי לאיש הזה בקטלא איירי, מכל מקום קרא דאת בתי נתתי לאיש הזה דמיניה ילפינן, הימנותא דאב לא ילפינן מיניה, אלא מאי דאיכתב ביה נתתי לאיש הזה לומר דבנתינתו נעשית אשת איש ואסורה לעלמא.

בני זה בן י"ג שנה ויום אחד בתי זאת בת י"ב שנה ויום אחד נאמן לנדריים ולערכין ולחרמין ולהקדשות אבל לא למכות ולא לעונשין. תמיהא מלתא מאי שנא אב, אפילו אחר, דעד אחד נאמן באיסורין, ואילו אמר ליה עד אחד אכלת חלב מביא קרבן על ידו, כדתנן בכריתות (יב, ב) ומייתינן לה לקמן, ושמא אדרבה אב לרבנותא נקטיה, שאף על פי שהוא קרוב אצל בנו מחייבו הוא קרבן בזה שאמר בן י"ג שנה ויום אחד הוא, אבל לא למכות ולא לעונשים. והוא הדין לממון ואפילו הביא ב' שערות חוששין שמא שומא בעלמא הן, אבל אם הביא שערות רבות שאין רוב

תנוקות מביאין כן בקטנן סומכין בהן אהימנותיה דאב ואפילו למכות ולעונשין, כ"כ בתוס'.

דף סד - א

מאי שנא רישא. דנאמן לומר קדשתיה וגרשתיה לפוסלה מכהן, ומאי שנא סיפא דאינו נאמן לומר נשבית ופדיתיה לפוסלה מן התרומה.

רישא בידו. דאף על גב דאינו בידו לגרשה. מכל מקום הא בידו לפוסלה מכהן. דאי בעי מקדש לה לישראל והרי היא אסורה לעלמא, ואם גרשה הרי אסורה לכהן, מאי אמרת דלמא מיית בעל ושריא לכהן, לכולי האי לא חיישינן לבטולי הימנותיה דאב.

כי הימניה רחמנא לנשואין לאב בשבויה לא הימניה. ובקדושי ביאת איסור נמי לא הימניה, והכי אתמר בירושלמי (ה"ח) קדשתיה לאחד מכל הפסולין נאמן, הבעלתיה לאחד מן הפסולין לה אינו נאמן, וגרסינן נמי בתוספתא (פ"ד, ה"ט) נשבית ופדיתיה או שנבעלה לאחד מכל הפסולין לא כל הימנו לאוסרה.

נימא מתניתין דלא כר' נתן דתניא אמר בשעת קדושין יש לי בנים. והוא מוחזק באחין או אפילו יש לו אחין ידועים ובנים לא היו לו ידועים, וכדי שלא תדאג מן האחין אמר לה שיש לו בנים, ואם מת לא תהא זקוקה לאחיו, ובשעת מיתה אמר שאין לו בנים ונמצאת זקוקה לאחיו הידוע, וכן אם היה מוחזק דאין לו בנים ואינו מוחזק באחין אם יש לו אם לא, ובשעת קדושין אמר שאין לו אחין וחזר ואמר בשעת מיתה שיש לו אחים.

נאמן להתיר. אף על פי שהיה מוחזק באחים, נאמן להתיר ביש לי בנים או באין לי אחים, דאינו עוקר שום חזקה לגמרי, שאף על פי שהיו מוחזק באחים, הרי אינו אומר שאין לו אחים, אלא שיש לו בנים, וכן במוחזק דאין לו בנים הרי אינו עוקר לומר שיש לו אלא מתירה מצד אחר, ואומר

שאינן לו אחים, ולא שאנו צריכין לדבריו בכך כיון דאינו מוחזק באחים, אלא משום חזרתו דאמר יש לי אחים איצטריך.

ואינו נאמן לאסור. אחר שעמדה בחזקת היתר לשוק על פיו, דהוחזק בשיש לו בנים במקום אחים או בשאין לו אחים במקום שאין לו בנים.

וסבירא לן השתא דמתניתין בכהאי גוונא מיירי, ולצדדין קתני, יש לי אחים אינו נאמן במוחזק לן דלית ליה אחים ולית ליה בנים, יש לי בנים נאמן במוחזק לן באחים ולא מוחזק לן בבנים, והיינו דאיצטריך להימנותיה בדאמר יש לי בנים, דאי לא מוחזק באחי לישקול הימנותיה ולשדייה אחיזרי דמסתמא לא חיישינן ליה, ואף על גב דבפרק יש נוחלין (ב"ב קלד) גבי משנת האומר זה בני נאמן, אמרינן למאי הלכתא לפטור את אשתו מן היבוס, ואקשינן תנינא יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן, ופרקינן התם דלא מוחזק לן בגויה דאית ליה אחי, לאו למימר דהא מתניתין בדלית ליה אחי מיירי, דאם כן נאמנותו בבנים למאי אצטריך, הא שריא וקיימא, אלא משום דאקשינן דההיא מתניתין דזה בני ללא צורך נשנית, דהא תנינא הא מתניתין דהאומר יש לי בנים נאמן, פרקינן דאצטריכו תרוייהו לגלויי חדא אחברתה, דאי מהא הוה אמינא דדוקא בדלית ליה אחי, וצריכותא דמתניתין משום אין לי אחים אינו נאמן. ומיתורא דמתניתין שמעינן דאפילו במוחזק דאית ליה אחי נאמן, וכיון דאתינן להכי, תרוייהו במוחזק לן בגויה דאית ליה אחי ותני הא לגלוי אאידך.

ויש לנו כיוצא בה לקמן בפרק עשרה יוחסין (לקמן עד, א) גבי משנת אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי, דאקשינן כמאן כרבן גמליאל, הא תנינא חדא זימנא דתנן (כתובות יג, א) היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה ואמרה מאיש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת. ופרקינן דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל כו', כלומר ותנא הא לגלויי אדרבן גמליאל דאף הוא מכשיר אפילו ברוב פסולין אצלה ותרוייהו ברוב פסולין אצלה מיירי.

והא דנקט בברייתא אמר בשעת קדושין לרבי (לא) לא צריכא, דהוא הדין לרבי בששתק בשעת קדושין ובשעת מיתה אמר יש לי בנים או אין לי אחים נאמן להתיר, כעין משנתינו, והא דנקט אמר בשעת קדושין לרבי נתן אצטריך, דאפילו הכי נאמן לחזור ולאסור מתניתין רבי היא ולא ר' נחמן.

אלא אמר אביי מתניתין דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני. מהכא משמע דמעיקרא לאו הכי אוקימנא לה למתניתין, דאם איתא למה ליה לאביי לאדכורי כלל מתניתין, דהא מעיקרא הכי נמי משמע לן ולא הוה ליה למימר אלא אמר אביי ברייתא דמוחזק לן באחי, דמתניתין כדקיימא קיימא.

ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן מה לי לשקר. אי בעי למיפטרה מיבם, ולכך נתכוין עכשיו שלא תהא אשתו זקוקה ליבם, אף על פי שלא אמר עכשיו כלום יכול הוא לפוטרה בגט סמוך למיתתו, וכשם שהיא מאמינתו במה שאמר אין לי אחים אף על פי שהוא מוחזק שיש לו כל שכן שתאמינהו באומר לה שיגרשנה סמוך למיתתו, אי נמי באומר לעדים כתבו גט לאשתי סמוך למיתתו, וכאותה שאמרו ביבמות פרק רבן גמליאל (נב, א) כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט, אי נמי בכותב לה עכשיו שתגרש בו מעכשיו ולשעה אחת סמוך למיתתו, ואף על גב דקיימא לן כבית הלל (גיטין פא, ב) דאמרי אין אדם פוטר את אשתו בגט ישן, מכל מקום כיון דמדאורייתא כשר ואם נתגרשה בו תנשא לכתחלה בכהאי גוונא, אמרינן מגו דטפי עדיף לה למיפטרה בהכי ממה דפטר לה בשקרא.

רבי סבר מה לי לשקר. בזה, דאי בעי עביד קמן אלים כעדים, ואף על גב דבפרק קמא דבבא בתרא (ה) איבעיא לן אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא, ולא איפשיטא, וכן נמי ביבמות פרק האשה (קיד) שלום גבי החזיק מלחמה בעולם התם הוא דמה לי לשקר דבחלוף טענות שאינן אמיתיות, ואף על פי שזו היתה נכונה אילו אמרה יותר מזו שאמר עכשיו, מגו כזה לא אלים, דלמא זו היתה נכונה וקרובה בדעתו, אבל מגו כזה דאילו רצה גומר כוונתו לפנינו עכשיו אלים כעדים, ואתיא עדות ומרעא חזקה.

ור' נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי ולא אתיא חזקה ומרעא חזקה. הלכך אמר בשעת מיתתו יש לי אחים נאמן לאסור, דלא אתיא חזקה דמה לי לשקר ומרעא חזקה דאחין, דאף על גב דהורעה חזקה זו קודם שכנסה, מכל מקום כיון שאמר עכשיו יש לי והחזיק חזקתינו הראשונה נאמן אף לאוסרה, ומכל מקום אם לא חזר בשעת מיתתו לומר יש לי אחים הרי זו מותרת אף לדברי ר' נתן, שהרי קודם שקדשה שתעמוד הוא בחזקת איסור לשוק בא הוא ואמר אין לי אחים והורעה החזקה, ולכולי עלמא לגבי זו שלא עמדה בחזקת יבם מעולם טפי עדיף מגו מחזקת האחין, והיינו דקאמר ליה ר' נתן אף נאמן לאסור, דלשון אף משמע

שהודה לדברי רבי במה שהתיר אלא שנחלק בדבר זה דנאמן אף לאסור, ולרבי כל שכן שהיה נאמן להתיר אם אמר בשעת מיתתו לבד יש לי בנים או אין לי אחים, דלא מרע דיבוריה, אלא אפילו השתא דמרע דבוריה, והוה לן למימר רואין דבריו הראשונים והאחרונים כמי שאינם, ואוקמיה אחזקתיה דהוה מוחזק לן דאית ליה אחי, אפילו הכי מגו עדיף לן דהוה ליה כהעדאת עדים ומרעא לה לחזקה לגמרי, ואף על פי שחזר בו, לא כל הימנו, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ולר' נתן נמי אצטריך, דאילו במוחזק לן דאית ליה אחי ואמר בשעת מיתתו אין לי, אי נמי יש לי בנים אינו נאמן, דהא מפיק לה מחזקתה, דעד השתא בחזקת איסור לשוק הוה קיימא, ולא אתיא חזקת מגו ומפיק לה, והיינו דמפיק לה אביי למתניתין מאוקמתין קמייתא, ואוקמה בדלא מוחזק לן באחי ולא בבנים, דאי מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני לר' נתן אינו נאמן להתיר ולומר יש לי בנים, דאשה זו בחזקת איסור לשוק עומדת, ולא אתיא חזקה דמה לי לשקר ומרעא לחזקה קמייתא, כנ"ל לפרש שמועה זו והרבה פירושים אחרים נאמרו בה.

ומיהו אוקמתיה דאביי לא דסמכ', ואביי גופיה לא אמר אלא בדרך שקלא וטריא, לומר דמהא לא תשמעיניה דמתניתין דלא כר' נתן, ואוקמתין קמייתא דסמכא, ותדע דאלו לאוקמתיה דאביי לרבי היה מוחזקין בו שיש לו אחים ואמר אין לי אחים נאמן, ואביי גופיה הוא דאמר בשלהי יש נוחלין (ב"ב קלה, ב) דאינו נאמן בהווא דשכיב ואמר איתתיה חזיא לכהנא רבה, ואמר רבה למאי ניחוש לה, דהא אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, ואמר ליה אביי והא כי אתא ר' יצחק אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, ואף על גב דשנינהו אשנויי ניקום ונסמוך, ואמר ליה רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה, וכן בהווא דמוחזק לן דלית ליה אחי ואמר איהו בשעת מיתה דלית ליה אחי, ואמר אביי דחיישינן לה, משום דאמרינן דאיכא עדים במדינת הים דידיעי דאית ליה אחי, ולא עדיף אמירה לבד דאמרי דאיכא עדים ממוחזק לן דאית ליה, ואם כן קשיא ליה לאביי מדרבי דקיימא לן כותיה דהלכתא כרבי מחברו, ועוד דאפילו לר' נתן לא אתי שפיר, דהא קיימא לן דאף על פי שהיו מוחזקים בו שיש לו אחים ואמר יש לי בנים נאמן, לפי שאינו עוקר חזקתנו לגמרי, אלא שאומר שיש לו בנים, וכדתנן התם זה בני נאמן, ואתמר עלה למאי הלכתא, אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום, ואסיקנא אף על גב דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי, אלא על כרחין האי אוקמתא לאו דסמכא, ואוקמתיה קמייתא דסמכא.

אמר אביי מחלוקת בשתי כתי בנות אבל בכת אחת דברי הכל גדולה גדולה ממש וקטנה קטנה ממש. ואקשינן עלה והא פסח דככת אחת דמי, ופליגי ביה ר' מאיר ור' יוסי. ופרקינן בלישנא בעלמא קא מיפלגי, ולא בדינא, דמר סבר עד פני הפסח עד קמי פסחא וכמאן דאמר הכי בהדיא, ומר סבר עד דמפנה פסחא וכמאן דאמר הכי בהדיא. ואיכא למימר דכיון דאתי להכי, תו לא מפכינן מתניתין כדאפכי לה, אלא לעולם ר' מאיר אומר אסור עד שיגיע, ור' יוסי אומר אסור עד שיצא, ואף על גב דברייתא איפכא תניא, מפכינן ברייתא מקמי מתניתין ולא מפכינן מתניתין מקמי ברייתא, וקיימא לן כר' יוסי דאמר עד שיצא, ואף על גב דבנדריים (סא, ב) בדוכתיה לא מדכרינן אלא לישנא דרב חנינא דאמר איפוך, הכא דסוגיא דאמוראי בתראי היא עדיפא ולחומרא עבדינן, והרמב"ם (הל' נדרים פ"י ה"ז) פסק כברייתא וכדמפרש לה למתניתין הכא ובנדריים, וכן מצאתי בספר יראים וזה לשונו: ואף על גב דתירץ רבא בלישנא בעלמא פליגי, מוחלפת השיטה קיימא לן, כדאמרינן בסנהדרין פרק קמא (ו, א) ובאחד דיני ממונות (לג, א) דכל היכא דפליגי תרי אמוראי, וסוגיא דשמעתין כחד מינייהו עבדינן כותיה, וסוגיא דשמעתתא ומסקנא בנדריים פרק ר"א (שם) כרב חנינא בר אבדימי דאמר מוחלפת השטה, ואינו מזכיר שם תירוץ דאביי כלל, הלכך סוגיא דשמעתתא מוקמינן כרב חנינא בר אבדימי שהוצרך לתרץ מוחלפת השטה

דף סה - א

קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי למה לי איידי דתנא אידך תנא נמי האי. ותמה אני על הרמב"ם ז"ל שכתבה בחבורו (הל' אישות פ"ט הט"ו), ואם שנאוה בגמרא בגררות האחרות מה לו לפסקה בהלכותיו.

אמר רב כופין ומבקשין תרתי הכי קאמר מבקשין ממנו ליתן גט. ואינו נותן כתובה דהא לא קדשתיה קאמר, ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה, שכבר הודה שקדשה. ומסתברא דאם חכם ויודע שהיא

אסורה לעלמא ונתן גט מעצמו, ופירש שעל דעת כן הוא כותב שלא תתעגן, אין כופין אותו ליתן כתובה, אבל אם לא פירש, נראין הדברים שכופין אותו ליתן כתובה, דסתם אמרו ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה, ולא חלקו בין חכם יודע שהוא ראוי ליתן גט לשאינו יודע.

ומדאמרינן כופין אותו ליתן כתובה, דקדקו רבותינו הצרפתים דארוסה יש לה כתובה, דהא הכא בדלא כתב לה הוא על כרחין, דאי בדכתב לה היכי אמר לא קדשתיך, הרי כתובתה מוכחת עליו, דאפילו תמצא לומר דהכי במאי עסקינן בדאמרה קדשתני והכנסתני לחופה, דמכל מקום כשנתן גט אמאי כופין ליתן כתיבה, דלמא על הקדושין הודה ולא על הנשואין, וכן דקדקו אותם משמעתא דמגבא מאימת גבינן שבפרק נערה שנתפתתה (מד, א), ושם נאריך בס"ד שהיא מקומה.

אבל הגאונים הסכימו שאין כתובה לארוסה, אלא בשכתב לה, והכא בששטר כתובה יוצא מתחת ידה, ובמקום שכותבין כתובה ואחר כך מקדשין כדאמרינן לעיל בפרק האיש מקדש (נ, ב) באתרא דכתבי כתובה והדר מקדשי, אי נמי יש לי לפרש בדכתב לה אלא שלא מצאה לקיימו, וכיון שנתן גט מעצמו הוחזק כפרן על הכתובה, וכמו שנתקיימה היא, דהא מדינא קיום לא ליבעי, וכיון שנתן גט אחר שכפר בה כאילו הודה בכולה מלתא וקיימו לשטר הכתובה, ואי נמי כששמותיהן שוין ויצא שטר כתובה מחמת יד סופר כנ"ל. ומיהו מסתבר לי דלא צריכי להכי ולהכי, דהכא רב הוא דאמרה, ורב הא אית ליה דארוסה אית לה כתובה, כדאיתא בפרק קמא דמציעא (יז, ב) בשמעתתא דהטוען אחר מעשה בית דין, ובשלהי פרק הכותב (פט, ב) אלא שזה שלא כשטתן של רבותינו הגאונים זלה", שהם פסקו בארוסה שאין לה כתובה ופסקי לזו דרב (כהנא) בהלכתא, ובכתובות פרק נערה שנתפתתה הארכתי בה בס"ד.

ומודים ודאי בנתגרשה מן הארוסין דלא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה מפני שאין לבו גס בה. ומסתברא דהכא דגייסי אהדדי, שאף בנתגרשה מן הארוסין צריכה ממנו גט שני, וכבר הארכתי בזה במקומה בפרק הזורק (פא, א) בס"ד.

היכי דמי אי דאית ליה סהדי להאי ואית ליה סהדי להאי מי מצי אמרה אלו שני עבדי וחבילה שלי. פירשו הראב"ד והרב אב"ד ז"ל בשאינן מכחישין אלו את אלו, אלא אלו מעידין שנתקדשה לזה ואלו מעידין שנתקדשה לזה, ואינן מעידין על זמן ידוע, ואפשר שנתקדשה לשניהם בזה אחר זה גרש זה ונשא זה, אבל אם היו מכחישין אלו את אלו, לא

היתה צריכה גט מאחד מהן, שאין כאן עדים. ותמיהא לי דהא אפילו במכחישין אלו את אלו, הויה לה כב' אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה דאמרינן בפרק האשה שנתאלמנה (כב, ב) הרי זו לא תנשא, וכן נמי זיל לגבי האי והוה ליה כשנים אומרים נתקדשה לו ושנים אומרים לא נתקדשה, וכן נמי לגבי אידך. ועוד דבהא קיימא לן (שבועות מז, ב) בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו דזו באה פני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה, והלכך הכא ודאי חדא מינייהו מהימנא, ולחד מהני ודאי נתקדשה, וכיון שכן, על כרחנו צריכה גט משניהם, ואפילו נשאת תצא, דלא אמרו לא תצא אלא בקדושי אחד אלו אומרים נתקדשה ואלו אומרים לא נתקדשה ועדיין פנויה היא, ומכל מקום התם נמי צריכה גט, ואפילו למאן דאמר תרי ותרי ספיקא דרבנן, ודכתבינן לקמן בפרקין (סו, א) ובפרק האשה שנתאלמנה (כב, ב) ומסתברא אפילו במכחישין.

והא דאמרינן: **מי מציא אמרה אלו עבדי וחבילה שלי**. קשיא לן ודלמא אית לה נמי סהדי לדידה, ואי משום דלא קתני בברייתא ושנהין צריכין גט שחרור זה מזה והיא משחררת את שניהם. דאילו הוי לה סהדי לדידה הוו צריכין גט שחרור מינה, מאי קושיא דלמא דאית לה סהדי דאמרי דחבילה שלה כסהדי דידהו, דסהדי דהאי ודהאי ודאי לאו אגופן קא מסהדי, דאם כן ליתני ושניהן צריכין גט זה מזה, אלא דעל החבילה ועל קדושיה מסהדי ולא אגופן, וסהדי דידה נמי דמסהדי אחבילה בלחוד, ומשום הכי לא תני והיא משחררת את שניהם, וצ"ע. ומה שתירץ הראב"ד דהכי קא פריך מי מציא אמרה כו', למה הוזכרה טענתה ומה אנו עושין בדין זה בשביל טענתה, לא נתיישבו דבריו.

מי מציא אמרה הכי. פירש רש"י מי מציא אמרה הכי למהווי מותר החבילה בספק שלה ושלהם, כלומר דכיון דלא קתני דינא דחבילה, שמע מינה דהכי קתני נוטלת כתובתה יותר על הדין השנוי פרק שנים אוחזין (בבא מציעא ב, א) דחולקין או שתהא מונחת עד שיבא אליהו (שם), כפי מה שהוא הדין לפי הדין הפסוק שם. אבל הרב אלברצלוני ז"ל כתב הואיל וקבלה שני הגטין והכחישה טענתה, אין לה בחבילה כלום. ואין זה נכון, דלא הכחישה טענתה בחבילה דשמא נתן לה אחד על מנת שאין לבעלה רשות בה, אי נמי שנתן הבעל עצמו, ואף על פי ששנינו בתוספתא בבבא בתרא (פ"ח, ה"ב) מי שיצא הוא הוא ואביו למדינת הים, ומת הבן או מת האב, לעולם נכסים בחזקת זקן, וכל שכן בדין אשה ובעלה שהנכסים בחזקת הבעל, דמה שקנתה אשה קנה בעלה, הכא שאני שאין

כאן בעל ודאי, אלא מתוך שקבלה גיטה מהן, וכיון שהיא מחזקת עדיין בטענתה הראשונה, נאמנת היא בדין מגו, ומיהו צריכה היא לזוהר בתביעתה, דאילו באה לבית דין ואמרה הגבוני כתובתי מן החבילה, כבר הודית שאין לה בה אלא מחמת כתובתה והכחישה טענתה הא', אלא צריכה היא לתבוע כל החבילה, וכשיאמרו לה שהיא שלהם, תאמר תנו לי כתובתי ממנה, שאתם מודים לי ממה נפשך והשאר כפי מה שיפסקו הדיינים, ולפיכך מגבין לה כתובה מעתה ממה נפשך, והשאר חולקין שלשתן שוה בשוה, הרמב"ן נר"ו. ואני תמה למה אינה נוטלת שליש החבילה וכתובה מן המותר, דמדינא נוטלת שלישתה כדין שנים אוחזין בטלית ומן המותר תטול כתובתה ממה נפשך.

עוד כתב הרב נר"ו ואם המתינה ולא תבעה כתובה עד שיחלוקו על פי בית דין, אינה יכולה לתבוע כתובה מן המותר, דאי תבעה חד מינייהו בכתובה אמר לה והא את לא הוית מודית דאית לך עילאה כתובה, והשתא נמי מחברי קבלת נמי גט ליתן לך איהו כתובה, ואי אמרת הבו לי ממה נפשך דכולה שלי, מכיון שחלקו להן בית דין, הלכה לה טענת כולה שלי, שכבר נטלה ספקה והלכה לה, ודמיא לה היא דקיימא לן בספק ובני יבם קם דינא כדאיתא ביבמות (לח, ב) ואף על גב דאתי ממה נפשך, גם בזו לא ירדתי לסוף דעת רבינו נר"ו, דהא על החבילה לא הכחישה טענתה, ולפיכך נוטלה שלישתה כדינא דשנים אוחזין, אבל על הקדושין הכחישה טענתה, כיון שקבלה גיטה מהם, ואף הם הודו לה ועמדו בטענתה וגרשו מעצמן, וכיון שכן נוטלת כתובה מהן, ואפילו מוכרין שער ראשון. וכשתמצא לומר שכיון שקבלה גט משני הודית לראשון שאינה אשתו ואין לה עליו כתובתה, מכל מקום מאחרון מיהא תשקול, ולא עוד אלא דמשניהם הוה לן למימר דתשקול, דאי אמר לה ראשון קא הודית ליה דלא מיקדשת לי, לא היא, דאיהי לא מודית ליה בפירוש, אלא מכיון דטענה מתחלה ועד סוף דחבילה שלה רצתה לשחק באחרון דתשקול גיטה מיניה, כי היכי דתגבה כשיעור כתובה מיניה, ואי טענה הכי טענתה מעלייתא קא אמרה, ואי קבלה מתרוייהו בבת אחת, כל שכן דלית להון טענה עלה בהא, דאינהו כל חד מינייהו נתן גט מעצמו הוה, ומאי אמרת שכבר הודית לחד מינייהו, ליתא, דאיהי הודאתה דכל חד מינייהו מסופקת והודאתם לה ודאית. והא דקתני נוטלת כתובה מן החבילה, דמשמע חדא כתובה בלחוד, ברייתא ודאי כשהחבילה ביד שליש או ביד בית דין מיירי, דאין מוציאין אלא בדבר ברור, ואין אחד מהן יכול ליטול חלקו ממנה עד שיבא אליהו כדין הפסוק בשנים אוחזין ובפרק חזקת (לב, ב) גבי ארבא, וכיון שכן היא נוטלת כתובה מן החבילה ממה נפשך,

ומותר החבילה יהא מונח עד שיבא אליהו, והלכך אינה יכולה ליטול ממנה דבר אחר, ואף על פי שקבלה שני גטין, והן אין להן אלא החבילה בלבד, ואילו היו להם נכסים אחרים היתה גובה כמו שכתבתי, והיינו דקתני גובה כתובתה מן החבילה, והיינו נמי דאמרינן במסקנה צריכה שני גטין ליטול כתובה מן החבילה, ואילו אפשר לה לחבילה ליחלק ביניהן, למה צריכה שני גטין לגבות כתובתה מן החבילה, הא בגט אחד נוטלת כתובה מחלקו של זה שנתן לה גט. ורש"י כן פירש והמותר מוטל בספק עד שיבא אליהו, ולקמן נמי כן פירש צריכה שני גטין ליטול מן החבילה, כלומר לעולם החבילה מונחת עד שיבא אליהו, אלא אם כן נתנו שניהם גט מעצמן והגט מביאו לידי גיבוי כתובה מן החבילה ממה נפשך ע"כ.

והא דגרסינן בירושלמי בפרק שנים אוחזין (ה"ב) צריכה גט משניהן והיא משחררת את שניהם ושניהם משחררין זה את זה. ובבהמה ובמשוי שלשתן שוין, התם בשהחבילה יוצאה מתחת ידן, ומפני שכל אחד הכחיש טענתו על ידי קבלת גיטיהן, ונמצאת טענת כולן והכחשתן שוה, לפיכך שלשתן שוין בחבילה, והאי דלא קתני נוטלת כתובה, איכא למימר דרבנן היא, דאמרי מטלטלי לכתובה לא משתעבדי, ותמיה לי אחרון למה אינו מפסיד, דאף על פי שהראשון כשקיבל גיטו מיד חברו ומיד האשה היה לו להפסיד חלקו שבחבילה, דמה שקנה עבד קנה רבו, ואחר שקבל השני גיטו ממנו וזה כתב ונתן לו, הוה ליה ראשון כאומר מנה לך בידי והלה אומר אין לי בידך כלום, והודאת בעל דין כמאה עדים דמי, וכאותה שאמרו (גיטין מ, ב) כתבתי ונתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא כתב ולא נתן לי, הודאת בעל דין כמאה עדים. ואולי נאמר דאפילו בעבד נאמר הדין שאמרו באשה למעלה דלא הכחישו טענותיהן אלא במה שאומר זה עבדי, אבל בחבילה לא הכחיש טענתו ועדיין מחזיק בטענתו, ודלמא אחר נתנה לו על מנת שיצא בו לחירות, אי נמי שאין לרבו רשות בהן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

ור' מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדא לכתובה. הראב"ד פירשה בשמתו המגרשים. לומר דאלו שניהם קיימין אפילו רבנן מודו דמיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה. ולא נהירא דאם איתא דמחיים מודו רבנן, למה לי לאפוקי לבר מהלכתא ולאוקמוה כר' מאיר, לוקמה מחיים ואפילו לרבנן, ואי אמרת אם כן מאי קא משמע לן, איכא למימר דדינא דחלוקה קא משמע לן, כמשנת שנים אוחזין, אלא ודאי אפילו מחיים דבעל לרבנן אינה גובה מן המטלטלין, דכל אסמכתניהו אינה אלא על

הקרקע, לפי שעומדת ימים רבים ואין זמנה קבוע, ועוד שאין דרכה לחזור אחר המטלטלין שיכול להטמין, אלא אחר הקרקע שהוא ידוע אצל הכל, מה שאין כן בבעל חוב שזמנו קבוע ודעתו שיטרח בעל חובו לפרוע, לו במעות.

ור"ח הביא ראיה מהא דתנן בנדרים (סה, ב) מעשה באחד שהדיר את אשתו, ובא לפני ר' עקיבא וחייבו ליתן לה כתובה, אמר לו רבי שמונה מאות זוז הניח לנו אבא נטל אחי ד' מאות ואני ד' מאות לא דייה שתטול היא מאתים ואני מאתים, אמר לו אפילו אתה מוכר שער ראשך חייב אתה ליתן לה כתובתה, ודייקינן עלה בגמרא שמע מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה, אלמא לרבנן אפילו מחיים לא משתעבדי לכתובה, דלרבנן גריעא מבעל חוב, דאפילו מחיים לא, מה שאין כן בבעל חוב, ולר' מאיר עדיפא מבעל חוב, דאלו מטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ולר' מאיר משתעבדי לכתובה מדגרסינן ביבמות פרק נושאין על האנוסה (צט, ב) יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובתה כיצד ישראל שלקח עבד ושפחה מן השוק ולהן בן ושחרר את השפחה ונשאה ועמד וכתב כל נכסיו לבנה, נמצא זה מוכר את אביו להגבות את אמו כתובתה, ומוקי לה כר' מאיר, וקמשמע לן דמטלטלין משתעבדי לכתובתה, והכא אפילו כשתמצא לומר דמחיים דבעל קא מיירי ובגרושה, מכל מקום מקבל מתנה כיתמי דמי, ולא עוד אלא כלקוחות הן, דעדיפי מיתמי כדאיתא בריש פרק הנזקין (נ, ב) ועוד דתנן בפרק האשה שנפלו לה נכסים (פא, ב) הניח אחיו מעות ולקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, ואוקימנא כר' מאיר, ויבם כיתמי דמי, וטעמא דמלתא דלר' מאיר עדיפא לוח מב"ח משום דכל יש כתובה ואית לה קלא טפי. ועיקר פלוגתייהו בכתובות גבי יבם.

והקשה הרמב"ן נר"ו מדתנן בפרק הכותב (פד, א) מי שמת והניח אשה ובעל חוב והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים. ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן, ופירש ר' יוחנן לכתובת אשה משום חינא, ועוד דתנן פרק האשה שנפלו לה נכסים (פא, ב) וחכמים אומרים פירות המחוברים לקרקע שלה והתלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה, ופירש רש"י קדמה היא בהן מחיים ותפסה זכתה, ואם איתא דאפילו מחיים לא משתעבדי מה תפיסה מועלת. ותירץ דשלש מחלוקות בדבר, דלרבנן אינה גובה מן המטלטלין אפילו מחיים דבעל, מיהו אם תפסה מחיים אין מוציאין מידה, והיינו מתניתין דפירות התלושין כל הקודם בהם זכה, ולר' טרפון אפילו תפסה לאחר מיתה מה שתפסה תפסה. והרב בעל

ההלכות כתב נמי דאפילו מיניה דידיה לא גביא אלא ממקרקעי, ואייתי ראייה מהא דחבילה, ומיהו דוקא מנה מאתים ותוספת כתובה שהכניס לה משלו, אבל מה שהביאה לו גובה אפילו ממטלטלי ומיניה דידיה, וז"ל ואי מגרש לה כל מידי דשקל מינה בין זוזי בין מנה פרע, ואפילו מגלימא דעל כתפיה, מידי דלא שקליה אי אית ליה מקרקעי יהיב ואי לא לא יהיב. ועוד כתב ואי איכא תכשיטין דכתב לא איהו בכתובתה, כגון קטלאות ונזמין וטבעות, ואיתנהו בעינייהו, לא מיבעיא דכי איתנהו גבה דהא תפסה להו דשקלא ונפקא, אלא אפילו כי איתנהו גביה כיון דאיתנהו בעינייהו מגבינן להו מינייהו ע"כ.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון אי מה להלן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים אמר ליה התם לא מחייב לאחרני הכא מחייב לאחרני. פירש רש"י הכא קא מחייב לאחרני, שקרובתיה נאסרות בו וקרוביו נאסרין בה. וקשיא לי אי הכי גר וגירות ואי נמי מי שאין להם קרובים שיאסרו מחמת קדושיהן דלא מחייבא לאחרני, נימא הודאת בעל דין כמאה עדים. ואם תאמר כיון דבעלמא מחייבא לאחרני, אף במקום דלא מחייבא לאחרני לא מהימנא, כדי שלא יאמרו מי שאין להם קרובים נאמנת שיש להם אינה נאמנת, והא גבי ממון נמי הכי הוא דבמקום שחב לאחים אינו נאמן, כדאיתא בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות יט, א) ומסתברא דהכי פירושו מחייב לאחרני דנאסרה אכולי עלמא בהודאתה זו, ואין לך מודה שנתקדשה שאינה מחייבת אחים, וכן פירש ר"ח פעמים שבא אחרת וקדשה ונמצאת בהודאתה מחייבת לאחרים ע"כ.

מיהו אכתי קשיא מאי מחייבת איכא, דמאי אית להו עליה, ומאי שייכי בה דנימא שהיא חובה להן בהודאתה, אטו מי שהודה שמכר שדהו לחברו אינו נאמן ומי קרינן ליה מחייב לאחרני, ואפילו לרב נחמן דאמר בפרק קמא דמציעא (ג, א) המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו, וקא יהיב טעמא משום דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, ואף על פי שאותן אחרים לא היה להם בה שום זכות שאני התם דהוי כהפקר וזכות הכל עליה ונמצא זה כמחייב לאחרים שהיו יכולין לזכות בה בלא רשות, אבל כאן שאין לשום אדם זכות עליה ואין אדם זוכה בה אלא מדעתה, מאי חב לאחרים איכא. ועוד אפילו במקום שחב לאחרים כל כיוצא בזה שהיא יכולה לחוב עכשיו להן בפנינו בעל כרחן נאמנת היא במה שהיא מחייבת בהודאתה משום מגו, וכדמשמע בפרק קמא דמציעא

(יט, ב) דאמרינן התם מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל, ופרכינן וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי, ואזלא וזבינתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתב בניסן כו'. ופרכינן אמר רבה שמע מינה איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול. כלומר וכיון דאפשר לה למחול לבעל ולהפסיד את הלקוחות בפנינו נאמנת במגו, והכי נמי לא שניא. ויש לומר דגבי ממון דאי לאו דכתב רחמנא (שמות כב, ח) אשר יאמר כי הוא זה דמיניה גמרינן הודאת בעל דין, הוה אמינא דלעולם לא מיקיימא מלתא אלא בסהדי, משום דכתיב (דברים יט, טו) על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר וכדאיסתפקא מלתא למר זוטרא ורב אחא דבסמוך, אלא דאתא כי הוא זה וגלי לן דיקום דבר במקום דאיכא חובה לאחריני כתיב, והלכך עריות דכתיב בהו דבר, על כרחין לצד ממון שיש בו חובה הוקשו, ולא לצד ממון שאין בו חובה, ולומר דלא מיקיימא להו מלתא אלא במקיימי דבר, ומשום דאית בהו כעין חוב לאחריני אקשינהו לצד ממון דאית ביה חובה, ולא שתהא חובתו של זה כזה, דזה חב ממש וזה אינו חב ממש כדאמרן. ותדע לך דאילו חב לאחרים ממש אף על גב דאמר כזה וכזה היה ובפני עדים היה והלכו להם למדינת הים אינו נאמן, ואילו הכא אי אמרה נתקדשתי בפני שנים והלכו להם למדינת הים או שמתו נאמנת, דאנן לא קפדינן אלא שתתקדש באפי סהדי, וכיון דאמרה דהכי הוה נאמנת, דהא לא מחייבא ממש לאחריני, ומיהו עיקר מלתא לא מיקיימא אלא במקיימי דבר, והודאתה כמי שאינה, אף על פי שהיא נאמנת שנתקדשה לו כני"ל.

ומסתברא לי דהא דתנן (גטין פו, ב) ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וחד מינייהו כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, התם היינו טעמא משום דרחמנא רבייה בגיטין כממון, מדכתיב (דברים כד, א) וכתב לה, דמשמע כל שכתב לה הוא בכתב ידו מגורשת, ושטר גמור הוא כשטר שבממון, ודכותה רבי רחמנא עד אחד בטומאה שלאחר קנוי וסתירה מועד אין בה, ולמאי דרבי רבי ולא גמרינן מינייהו, דאם כן גזירה שוה למאי אתא, ואין לך בהן אלא מקומן, ואילו בקדושין כתב לו בכתב ידו ואין עליו עדים אינה מקודשת. והא דתנן ביבמות פרק ד' אחין (ל, ב) וכולן שהיו בהן גירושין או קדושין ספק הרי אלו חולצות ולא מתייבמות, כיצד סדר קדושין, זרק לה קדושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קדושין, כיצד ספק גירושין, כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גירושין, ואמרינן עלה בגמרא אמר רבא כל שיש בקדושין יש בגירושין, ויש בגירושין שאין בקדושין, וזהו

דקדושין למעוטי מאי, למעוטי זמן, דליכא בקדושין, דמשמע לכאורה דכתב בכתב ידו ואין בו עדים איתא בקדושין כמו בגרושין, ליתא. דהתם הכי קאמר, וכולן ט"ו נשים שפוטרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום אם היו בהם ספק קדושין או ספק גרושין אינן פוטרות צרותיהן לגמרי באלו, אלא חולצות, וזהו דוקא בקדושין שאינה פוטרת לגמרי, כגון זרק לה קדושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה, וזהו למעוטי מאי שאינה כזו אלא כראשונות שפוטרות לגמרי מן החליצה ומן היבום, יש בו עדים ואין בו זמן, שאף על פי שבגרושין הוא ספק ואינה פוטרת לגמרי, בקידושין פוטרת לגמרי, אבל כתב בכתב ידו ויש בו זמן, אי נמי יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, אינן מתמעטין מזהו דקדושין ולומר שהן כראשונות שפוטרות צרותיהן, דאדרבה באלו צרותיהן מותרות לגמרי בין לחליצה בין ליבום, שאין כאן קדושין כלל כנ"ל, ובמקומה בפרק ד' אחין הארכתי יותר בס"ד.

לא איברו סהדי אלא לשקרי. פירוש בממון, וכשלא חב לאחרים.

אמר אביי אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן. איכא למידק, והא אמרינן בפרק הנזקין (גיטין נד, ב) היה עושה עמו בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן, אבל אמר לו טהרות עשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן, ואקשינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, אמר אביי כל שבידו נאמן, אלמא לאביי עד אחד אינו נאמן אלא היכא דבידו, ורבי נמי דמשמע הכא דלא פליג אדאביי, מדפליג עליה בסמוך באשתו זנתה בעד אחד ואמר הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, אלמא בשאר איסורי מודה, והתם בפרק הנזקין מוקי לה לההיא כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ולא מידי, ולבתר הכא אשכחיה ואמר ליה ורישא דאמר ליה בזימנא קמייתא דאשכחיה, ודוקא בשבידו, אבל בשהוציאן מתחת ידו אינו נאמן, ור"ת תירץ דהכא בשותק, ומשום שתיקה כהודאה נגעו בה, אבל התם באומר איני יודע, והלכך כשהוציאן מתחת ידו אינו נאמן, אבל בשהן תחת ידו נאמן, מגוון דבידו לטמאן, וסייעיה להך סברא מדאמרינן וצריכא דאי אשמועינן הך קמייתא משום דאי דלא קים ליה בנפשיה חולין לעזרה לא הוה מייתי, אבל נטמאו טהרותיך מימר אמרינן האי דשתיק סבר חזי ליה בימי טומאתו, כלומר ולא הויה הודאה, אלמא מדין הודאה נגעו בו, ועוד דאמרינן בריש פרק האשה רבה ביבמות (פז, ב) עד אחד דמהימן מנא לן, דתנן אמר לו עד אחד אכלת חלב והלא אומר לא אכלתי אינו נאמן, טעמא דאמר לא

אכלתי, הא אי שתיק מהימן, ודחינן ממאי דנאמן, דלמא משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא.

ואינו מחוור, דאם כן לאו משום דמהימן, אלא משום דהודאת בעלים כמאה עדים (הול"ל אלא) ולישנא דקאמר אמר לו עד אחד כו' נאמן, משמע דמשום נאמנותו דעד הוא, ולא הוה ליה למימר אלא אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק חייב, כלומר קרבן, אמר לו עד אחד נטמא טהרותיך והלה שותק טמאות כלישנא דמתניתין. ותו קהו רבוותא בכולה שמעתין איפכא משמע, דהא אשתו זינתה בעד אחד, דפליג רבא ואמר הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים אי משום הודאתו למה לי שנים, הא קא מודה, ושוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא, ומה לי דפליג רבא בהא ולא פליג באינך כולהו. ועוד ההוא סמיא לא ידע אי קושטא קאמר ליה ואיני יודע הוא דקאמר, ואפילו הכי אמר ליה מר שמואל אי מהימן לך זיל אפקה, ופרשה אביי אי מהימן לך דלאו גזלן הוא, אלמא בלא הודאתו אסירא דהאי משום הודאתו מה לי גזלן מה לי כשר, דהא אודי, ומעשה דינאי לא שתק ולא הודה, ואדרבה צווח וקטיל. והתם נמי בפרק האשה רבה משמע הכי מדאמרין בתר הכי אלא סברא הוא מידי דהוה אחתיכה ספק חלב ספק שומן ואמר עד אחד ברי לי דשומן הוא דמהימן, ודחינן מי דמי התם לא איתחזק איסורא עד אחד נאמן.

הלכך לאסור את המותר דליכא למימר איתחזק התירא, דלא אמרינן ליה בשום דותכא עד אחד נאמן, בין שתק הלה בין אמר איני יודע, וההיא דפרק הניזקין טעמא אחרינא אית לה, דמשום דפועל חזקתו משמר פעולתו מלטמא ומלפגל הוא דאמרין דכשאינו בידו לא מהימן. ועוד דאם איתא דקושטא קאמר, בשעה שהחזירה לבעלים הוה ליה לאודועיה, אבל כשהוא בידו דאלו בעי מטמא מהימן, והוא הטעם לרבא דבזימנא קמייתא דאשכחיה הוה ליה למימר, אבל אי אשכחיה בתר דפרעיה ולא אמר ליה, ולבתר הכי אשכחיה ואמר ליה, לא מהימן, דאם איתא בזימנא קמייתא הוה ליה למימר, אבל הכא דאיניש דעלמא הוא מהימן בין אשכחיה ואמר ליה בין אשכחיה ולא אמר ליה, ובתר הכי אמר ליה, דהא דלא אמר ליה מעיקרא משום דלא רמיא עליה, והוא הדין לאומר לחברו נתנסך יינך, והלה שותק או אומר איני יודע מהימן ואסור, ולדברי ר"ת דוקא בשותק, אבל באומר איני יודע אי נמי בשאמר ליה נתנסך יינך עמנו בספינה מקום שאין הבעלים יכולים לדעת אם נתנסך

אם לא, אף על פי ששתק שרי, דהשתא ליכא למימר שתיקה כהודאה דמיא. וליתא להא דר"ת כדכתיבנא.

והראב"ד הביא ראיה בפרק הניזקין דעד אחד בעלמא מהימן באיסורי, מדאמר התם גבי המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב, אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב, ומה טעם אמרו בשוגג פטור, כדי שיודיעו, אלמא מהימן, ומיהו לאו ראיה גמורה היא, דלאו משום דמהימן הוא בעל כרחיה דבעל הבית, אלא מתוך שמודיעו דלמא מהימן ליה כבי תרי. והא דאמרינן בסנהדרין (ל, א) הרי שבא ואמר אני ראיתי את אביכן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם, בבית לא אמר כלום, בשדה דבריו קיימין, כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין, והא הכא דאמר של מעשר שני הם, וכל שאין בידו ליטלן אינו נאמן יש לומר דהתם לא קאמר אלא כמעיד מפי אחרים, ולא שהוא יודע בהן שכך הוא, ואיכא למימר שמא האב שלא להשביע את בניו קאמר, ומכל מקום כשבידו ליטלן נאמן, דהא הימניה כשהטמין בפניו במקום שיכול ליטלן וכמפקידן אצלו לשם מעשר שני הוא.

והא דאמרינן הכא: **טעמא דאמר לא אכלתי הא אי שתיק נאמן.** אי קשיא לך מנא ליה לאביי הא, דלמא לאו משום דמהימן הוא, אלא משום דשתיקה כהודאה דמיא, וכדדחינן התם ביבמות פרק האשה רבה. איכא למימר דהכי קאמר, טעמא דאמר לא אכלתי, הא כל שלא אמר לא אכלתי, בין דאמר איני יודע בין ששתק חייב, דאי לא ליתני ואמר הלה איני יודע פטור וכל שכן אי אמר לא אכלתי דקא מכחיש ליה. וההיא דיבמות דקא דחי ליה, לאו מהא מתניתין דחינן ליה, אלא מדתניא או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים, יכול אף על פי שאינו מכחיש, תלמוד לומר או הודע מכל מקום, והיינו דדחי ליה, ודלמא הכי קאמר יכול אף על פי שאינו מכחיש אלא שותק יהא פטור תלמוד לומר או הודע מכל מקום, ללמדך דאפילו שותק חייב, משום דשתיקה כהודאה דמיא, וכאן למדך הכתוב, ואכתי תיבעי לך עד אחד דמהימן מדאורייתא מנא לך, וממתניתין לא מצי לאתויי, דאיהו מדאורייתא מנא לך הוא דקא בעי, ואדרבה בהא מתניתין הוא דבעיא התם מדאורייתא מנא להו.

ואם תאמר ואביי דהכא היכי מוכח ממתניתין דעד אחד מהימן, דהא אמרינן ביבמות בריש פרק האשה רבה דמתניתין לו משום נאמנותן, כדדייקנן התם ורישא מאי טעמא מחייבי רבנן, אילימא משום דמהימן.

והא תרי בעלמא, אף על פי דקא מכחיש להו אינהו מהימני והכא קא פטרי רבנן, אלא לאו משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא, איכא למימר דאביי דייק ממתניתין דנאמן וחייב, ומוקי לה כר' מאיר דאמר בשנים אומרים לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי חייב הואיל והם נאמנים, ובחד נמי משום דמהימן הוא, והכי נמי מוקי לה בכריתות (יא, ב) בדוכתא כר' מאיר, אי נמי אפילו רבנן וכאידך טעמא דמפרשינן התם לרבנן דמשום מגו מתרצינן ליה לדבוריה לא אכלתי שוגג אלא מזיד, ולהוא לישנא רישא משום דמהימן הוא, דכי פטרי רבנן בשנים משום דלא מהימני במכחישינן ומשום מגו, וסוגיין בפרק אמרו לו כההוא לישנא רהטא וההיא דיבמות אתיא אליבא דאידך לישנא דאתמר בכריתות דטעמייהו דרבנן משום אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ודחינן בעלמא כדרך לאידך לישנא מאי איכא למימר.

והא דאמרינן וצריכא, דאי אשמועינן הך קמייתא כו', אבל נטמאו טהרותיך מימר אמר האי דשתיק סבר חזי ליה בימי טומאתו, הכי קאמר, אי אשמועינן קמייתא הוה אמינא דשתיקתו לאו הכחשה, אבל נטמאו טהרותיך מדאישתיק ולא אמר ליה ולא מידי, אמאי תהוי כהכחשה, וכמי שאינו מקפיד ואינו חושש לדבר, שאלו חשש היה אומר איני יודע או יודע אני, קא משמע לן אביי שאין השתיקה אלא מפני שאינו יודע, וכל מקום שאינו מכחיש העד בפירוש נאמן הוא ואסור. הרמב"ן נר"ו. ול"נ דהכי קאמר אי אשמועינן אכלת חלב והלה שותק, הוה אמינא דטעמא משום דשתיקתו כהודאה דמיא ולא משום נאמנותו של עד, דאי לאו דקים ליה בנפשיה דאכל מידק הוה דייק ונחית לחקירת הדבר, כי היכי דלא ליתי חולין לעזרה, אבל נטמאו טהרותיך דאף על גב דשתיק לאו כהודאה היא, דמימר אמר חזי ליה בימי טומאתו ולא איכפת ליה להכחישו במאי דקאמר, אימא אם חזר ואמר איני יודע לא ניחוש לדברי העיד, דלעולם עד אחד לא מהימן, קא משמע לן דאף על גב דליכא משום הודאה איהו מהימן. ואי אשמועינן התם אכתי הוה אמינא דהתם איכא למימר דשתיקה כיוצא בה הודאה היא, דהואיל ומפסידה מיניה בימי טהרתו הוה ליה למימר ליה אינו כן או איני יודע, אלא מדאישתיק אודיי אודי ליה, ולעולם משום הודאתו הוא ולא משום נאמנותו דעד, ובעלמא דליכא למימר הכי כגון שורו נרבע דשתיקתו לא מוכחא מידי, דהא דאישתיק סבר מה איכפת לי כל תורי לאו לגבי מזבח קיימי, אימא לא ליפסול, דאי משום עדותו של זה עד אחד לא מהימן, קא משמע לן דטעמא דכולהו לאו משום שתיקה כהודאה היא, אלא משום נאמנותו

דף סו - א

אשתו זנתה בעד אחד מהו אביי אמר היא היא רבא אמר הוי דבר שבערוה וכל דבר שבערוה אין פחות משנים. תימה וכי אביי לית ליה אין דבר שבערוה פחות משנים, והא ילפינן דבר דבר ממון. והא בהדיא דרשינן בריש פרק קמא דסוטה (ג, א) דעד אחד לא מהימן אטומאה בלא קנוי וסתירה, דאתיא דבר דבר מממון, ובשלהי פרק בתרא דגיטין (צ, א) נמי דרשינן ליה בין לבית שמאי בין לבית הלל לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, ויש לומר דאביי מוקי לה לההיא במכחישתו, ורבא מוקי לה אף בשותק, אי נמי איכא למימר דאביי לאו דבר תורה קאמר, אלא כיון דבעלמא מהימן הימנוה רבנן אפילו בדבר שבערוה.

אין דבר שבערוה פחות משנים. איכא למידק אימא מה להלן עד אחד והלה אומר איני יודע אי נמי בשותק חייב אף בערוה עד אחד והלה שותק אי נמי אומר איני יודע מהימן. יש לומר דהתם לאו משום הימנותיה דעד הוא, אלא משום דהוה ליה מחויב שבועה שאינו יכול לישבע, והלכך משלם. ול"נ דקושיא מעיקרא ליתא, דהא אמרינן דלא אקשיה רחמנא אלא לצד ממון שיש בו הכחשה.

הקם להם הציץ שבין עיניך. תימה דאף על פי שבגדי כהונה מותר ללובשן בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, וכדאיתא ביומא פרק בא לו (סט, א) מכל מקום במדינה אסור, כדאיתא התם היוצא במדינה אסור, והכא במדינה הוה, ותירצו בתוס' דציץ שאני, דכתיב ביה על מצחו תמיד, דמשמע אפילו שלא בשעת עבודה, ואפילו במדינה, וכדמשמע בפרק קמא דיומא (ז, ב) דאמרינן התם מאי תמיד, אילימא על מצחו תמיד, מי לא בעי למיעל לבית הכסא ומי לא בעי למינס, אלמא כל שאר העתים מותר. ויש דוחין דהתם הכי קאמר, אילימא על מצחו תמיד, הא לא אפשר, דהא איכא שעת שינה ושעת כניסתו לבית הכסא, אלא על

כרחין האי תמיד לאו אמצחו קאי, אלא לתמיד הוא מרצה, ולומר שאף על פי שאינו על מצחו מרצה הוא, ואפילו תלי בסיכתא.

והרמב"ן נר"ו הקשה מה ראו להקפיד ולהרהר עכשיו על כהונתו יותר ממה שהקפידו עליו שמונים שנה ששמש בכהונה גדולה (ברכות כח, א) ותירץ דאפשר שהיו יודעין שיש עדים מכשירים אותו, אבל לפי שעשה שלא כהוגן שהניח את הציץ במדינה, והוא אסור מדרבנן, ואיהו לא אשגח בדרבנן, ועוד שהיה בשעת שכרות, לפיכך הקפיד אותו זקן.

ואינו מחוור לי, דהא טעמא יהבינן בגמרא למחאתו של יהודה בן גודגדא שהיו אומרים אמו נשבת במודעית, ואם יהודה בן גודגדא היה יודע שיש עדים מכשירין, לא היה לו לערער עליו על כהונתו ולגלגל עליו מה שאינו, ואם לא היה יודע מכשירי מעיקרא מאי סבר כששתק ולבסוף מאי סבר כשצווח, אלא מסתברא דעד עכשיו שלא מיחו בידו לפי שלא היה הדבר ברור אצלם, וכדאמרינן ויבוקש הדבר ולא נמצא, ועכשיו שראו שהקים בציץ שלא כהלכה, ושעת הודאת הנס היתה היה סבור אותו זקן שכל מעשיו שגגה הן ואם ימחו בידו יקבל, ומיחה ולא קיבל.

מאי לא נמצא אילימא דתרי אמרי אשתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי מאי חזית דסמכת אהני דאמרי לא אשתבאי סמוך אהני דאמרי אשתבאי. ואי קשיא לך אדרבה לימא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ינאי בחזקת אבהתיה. תירץ רש"י דינאי גופיה לא הוה ליה חזקה דכשרות, ובאמו הוא דאיכא למימר הכי דהוה לה חזקה דכשרות. ולא נהיר דקיימא לן בפרק קמא דכתובות (יג, א) לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה, ועל כרחין משום דחזקה דאמא מהניא אברתה, ועוד דמשמע בכתובות (כה) ואיתא נמי בפרק חזקת (ב"ב לב, ב) דהיכא דאיכא תרי דאמרי בן גרושה בן חלוצה הוא ואיכא תרי דאמרי דכשר הוא, דמוקמינן גברא בחזקת אבהתיה, דאמרינן התם כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא, ואתא עד אחד ואמר דכהן מעליא הוא, ואסיקנא ואתי תרי ואמרי דבן חלוצה הוא ואחתנייה, ואתא עד אחד ואמר דכהן מעליא הוא ר' אלעזר סבר אין מעלין ורבן שמעון בן גמליאל סבר מעלין, ואיכא התם תרי לישני, איכא מאן דאמר דבמיחוש לזילותא דבי דינא פליגי, דר' אלעזר סבר חיישינן ורבן שמעון בן גמליאל סבר לא חיישינן, ואיכא מאן דאמר דבמצטרפין לעדות פליגי, דר' אלעזר סבר לא מצטרפין ורבן שמעון בן גמליאל סבר

מצטרפין, הא לאו הכי לכולי עלמא מדינא מסקינן ליה, דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה.

ומיהו רש"י פירש שם אוקי גברא אחזקתיה, דאסקיניה על פי סהדא קמא דאמר דכהן מעליא הוא, ואז הוה מהימן, דלא הוה עוררין, ואינו מספיק, מכל מקום כיון דאיכא תרי ותרי אי לאו חזקת אבהתיה חזקה דעל פוס סהדי קמאי לאו חזקה היא, וכדאיתא התם (ב"ב לא, א) גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חזקה, אמר רב נחמן אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתא, הדר האי אייתי סהדי דאבהתיה, אמר רב נחמן אנו אחתינן ליה ואנו מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן, ואמאי נימא כיון דתרי ותרי נינהו אוקמה אחזקה קמייתא דאחזקת ליה בחזקתיה דאתפסנוה בידיה אפומא דסהדי קמאי, וכן אי אפשר לתרץ כגון שכבשה כרכום למודעית, אלא אתו תרי דאמרי לא אישתבאי איהי ואתו בי תרי ואמרי אישתבאי, והלכך כי מוקמת תרי לבהדי תרי נמצאת היא בחזקת פסולה וכדתנן (כתובות כו, ב) עיר שכבשה כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות, דהא ליתא, דאם כן מאי קא מייתי אביי ראייה מיניה לעד אחד דמהימן, דאפילו בדליכא עד כלל דינא הכי, דהא אמרינן דכל כהנות שנמצאו שם פסולות.

ויש מי שתירצו דכל תרי ותרי הוי ספיקא דאורייתא, כדאיתא ביבמות פרק ארבעה אחין (ל, ב) וכולן שהיו בהן קדושין או גרושי ספק, ולא אמרינן אוקי אתתא אחזקה, ומסייעי לידה להאי פירוקא מדאמרינן בפרק האשה שנתאלמנה (כב, ב) שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא, ואם נשאת לא תצא, שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה לא תנשא, ואם נשאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, ואם איתא דכל תרי ותרי מוקמינן אתתא אחזקתה מאי קושיא בשנים אומרים נתקדשה אוקי אתתא אחזקת פנויה ולפיכך לא תצא, ובשנים אומרים נתגרשה העמידה אחזקת אישת איש ולפיכך תצא, ועוד דאמרינן התם שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא, ואם נשאת לא תצא, ואקשינן מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי, ואם איתא הבא עליה בחטאת קאי הוה ליה למימר דהא בחזקת אשת איש מוקמת לה. ועוד דגרסינן בפרק האשה רבה (צב, א) האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים באו ואמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעלה ונתיבמה ואחר כך אמרו לה חלוף הדברים

תצא והולד ראשון ואחרון ממזר, ואמרי בגמרא היכי דמי אילימא דאיכא תרי ותרי, מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ולא תצא, ועוד ממזר ספק ממזר הוא, ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אתתא אחזקתה, האי כדין נפקא, דהא בחזקת איסור ליבוס הוה קיימא, דבן הוה ליה, והולד ממזר גמור מאשת אח שלא במקום מצוה הוא. אלא שמעינן מכל הני דלא אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה, אלא בתרומה דרבנן, אבל בדאורייתא לא. והכא בעבודה דאורייתא, אי נמי בתרומה דאורייתא, והתם בתרומה דרבנן, והא דתנן בעירובין פרק בכל מערבין (לה, א) תרומה ונטמאת מבעוד יום אין עירובו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב, ספק ר' מאיר ור' יהודה אומרים הרי זה חמר גמל, ואוקמוה רבה ורב יוסף בגמרא בשתי כתי עדים אחת אומרת מבעוד יום ואחת אומרת משחשיכה, ואפילו הכי לא מוקמינן לה אחזקה ראשונה דטהרה ואף על גב דתחומין דרבנן, לא קשיא, דר' מאיר תחומין דאורייתא סבירא ליה, כדאיתא התם בהדיא.

ואינו מחוור, דאדרבה לכאורה משמע בהדיא ביבמות (לא, א) דאסיקנא דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ואוקי מלתא אחזקתה, מידי דהוה אנכסי דבר שטיא כדאיתא התם, וכן אומר ר"י בעל התוס' דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא, ומדינא מוקמינן מלתא אחזקתיה בין לקולא בין לחומרא, ובשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה מדאורייתא מוקמינן לה בחזקת פנויה. וזרק לה גיטא שנים אומרים קרוב לו ושנים אומרים קרוב לה מדינא חולצת ומתיבמת, ואם היה בעלה כהן מותרת לו, אלא דאסרינן לה מדרבנן, וכי אמרו רבנן דספיקא הוי, ולא מוקמינן אחזקתה, הני מילי בשל תורה, כגון קדושין וכגון האי דינאי דפסלי ליה בתרומה דאורייתא ובעבודה, וכן נמי בההיא דעירובין דאמר ר' מאיר הרי זה חמר גמל, משום דתחומין דאורייתא לר' מאיר כדאיתא התם, אבל בדרבנן כגון דפרק חזקת דתרי אמרי בן גרושה ובן חלוצה ותרי אמרי דכהן מעליא הוא, דמסקינן ליה לתרומה דרבנן, משום דבדרבנן לא החמירו לאפוקי מחזקת אבהתיה, והא דתניא שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, ואקשינן מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי, ולא פרכינן הבא עליה בחטאת קאי, איכא למימר דלרווחא דמלתא קא פריך הכא לומר דאפילו למאן דאית ליה בפרק ארבעה אחין דתרי ותרי ספיקא דאורייתא הוא, ומפקינן לה מחזקתה, מכל מקום הבא עליה באשם תלוי, וכיון דאסיקנא כגון שנשאת לאחד מעדיה ובאומרת ברי לי, אף על גב דתרי ותרי ספיקא

דרבנן היא, לא מפקינן לה, דהא אינהו ברי קאמרי, ולגבי עצמן נאמנין הן בדיעבד.

ולפום האי פריקא הא דאמרינן התם בפרק ב דכתובות שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה לא תנשא ואם נשאת לא תצא, שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, ואקשינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, ולא פרקינן רישא אוקי אתתא אחזקת פנויה סיפא אוקמה אחזקת אשת איש, איכא למימר דאליבא דמאן דאמר תרי ותרי ספיקא דאורייתא קא פריך, ודכותה טובא איכא דמקשה אליבא דחד תנא, ואף על גב דלא קיימא לן כותיה לברורי לברייתא אליבא דכולהו תנאי ואליבא דכולהו אמוראי. אי נמי כיון דנפקא עלה קלא מעיקרא דנתקדשה ועמדה ונשאת, הוה לן לאפוקה, דלא גרע מקלא דקודם נשואין ואירוסי דמפקינן לה. אי נמי איכא למימר דסיפא קא קשיא ליה, מאי שנא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דתצא, וברישא לא תצא, דהא ברייתא בין דאיכא לברורי בין דליכא לברורי הוא מדנקט ליה בפנויה ואשת איש, ולא נקט לה כולה באשת איש, וליפלוג בין מיתה לגרושין, אלא ודאי בין דאיכא לברורה בין דליכא לברורה דומיא דנתקדשה קאמר, דליכא לאיפלוגי בין נתקדשה עכשיו לנתקדשה זה כמה, דבין כאן ובין כאן ליכא לברורי, והלכך שני אומרים נתגרשה אפילו בדליכא לברורי כגון דאמרו נתגרשה זה כמה קתני ברייתא דאם נשאת תצא, ואמאי כיון דנשאת לאחד מעדיה וליכא לברורי, הוה לן למימר אם נשאת לא תצא כדאמרינן בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דבדליכא לברורי אם נשאת לא תצא כדאמר ר' יוחנן התם (כתובות כב, ב). וכן כתב רבינו אלפסי בהלכות דאפילו בגירושין היכא דמסהדי לאחר זמן דליכא לברורינהו אם נשאת לא תצא, והיינו דלא משני רב אשי בהא קדושין ליכא לברורי גרושין איכא לברורי כדשני בההיא דר' יוחנן מיתה ליכא לברורי גרושין איכא לברורי. וההיא דהאשה רבה (יבמות צב, א) דאמרו לה חלוף היו הדברים, דאקשינן תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, כלומר ולא תצא, מסתברא דמשום דהני תרי דאמרי חלוף היו הדברים לא באו עד שנתייבמה, הוא דאמרינן מאי חזית דסמכת אהני דאתו בתר יבום ומפקת לה סמוך אהני דנתייבמה אפומייהו, ותדע לך דהא ר' מנחם ברי יוסי דאמר בפרק ב דכתובות (כב, ב) בין מת בין נתגרשה לא תנשא ואם נשאת תצא מודה הוה דאם נשאת עד שלא באו הני דאמרי לא מת ולא נתגרשה לא תצא כדאמרינן התם א"ר מנחם ב"ר יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואחר כך נשאת, אבל נשאת ואחר כך באו

עדים לא תצא, כנ"ל ליישב לפי שיטתו של רבינו יצחק ז"ל.

דף סו - ב

אמר ר' טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה שעבודתו כשרה. דדרשינן ליה לקמן מברך ה' חילו. ואיכא למידק והא לא דמי משל לדרי טרפון, דהתם אף על פי שנודע שהיה חלל בשעת עבודה אפילו הכי עבודתו כשרה. והכא לכולי עלמא אם נודע שהיה חסר בשעת טבילה טהרות שנעשו על גביו טמאות. ותירצו בתוס' דר' טרפון ור' עקיבא בתרתי פליגי, בטהרות שנעשו על גביו שלא נודע לבסוף אם חסר בשעת טבילה אם לאו, ובכהן שטבל בו ועבד ונודע שבשעת טבילה חסר הוה, דר' טרפון מטהר ומכשיר קרבנותיו, דיליף לה מבן גרושה ובן חלוצה, ור' עקיבא פוסל תרוייהו, ומשל דר' טרפון לקרבנות, ואודי לי מיהת דבקרבנות קאמר, ואמר ר' עקיבא לא.

אביי אמר לעולם דקא מכחיש ליה ודקא אמרת אמאי מהימנא דא"ל שלח אחוי. תמיהא ליה דאם כן לא דמי משל למקוה, דבמקוה מאי אחוי איכא, אי אמר תא נמדדיה, אם כן לאו פסולו בחד הוא אל בשנים, ואי מדדיה חד ואמר תא נמדדיה זימנא אחריתי דלמא במדידה ראשונה לא חסר. ומאי קאמר היינו דקתני מקוה פסולו מגופו, כלומר שנוכל לברר שהרי הוא לפנינו, דליכא לברר אלא על פי העד האחד שמדדו ראשונה, וצ"ע.

ובן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשרה מנא לן אמר רב יהודה אמר קרא (במדבר טו, יז) והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול. איכא למידק אדרבה זרעו זרע כשר משמע, כדאיתא בריש מכליתין (ד, א) וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין תלמוד ומר אין לה עיין עליה, ומסתברא דלא מיקרי זרע פסול אלא פסולי קהל, כגון נתין או ממזר, והנהו דאצטריך קרא לרבינהו מזרע אין לה עיין עליה, אבל פסולי כהונה זרעו מיקרי, ומשום הכי מרבינן ליה הכא מזרעו דמשמע כל זרעו בין מיוחס כמוהו בין שאינו מיוחס כמוהו. ואף על גב דאמרינן בפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק, ב) מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים אמר

שמואל עשר כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי, ומפרש התם מאי שתוקי, שמשתקין אותו מדין כהונה דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו וליכא, דאלמא מיוחס ממש בעינן. ליתא, דהתם מיוחס גמור הוא, דבן כהן הוא, אלא דלא ידעינן אבוה מאן מינייהו ניהו, אי דהאי או דהאי, ולא דרשינן מזרעו אלא מאחריו, והיא גופה לאו דבר תורה קאמר, דמיוחס גמור הוא לכל דבר שבקדושה וראוי למנותו כהן גדול, כדתנן בפרק החולץ (יבמות לב, ב) הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת כו' ספק בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון יוציא והולד כשר, ותניא (שם לז, א) ראשון ראוי למנותו כהן גדול, ואיתא נמי בפרק נושאת על האנוסה ואסיקנא התם דזרעו מיוחס אחריו דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא, וכי גזור רבנן בזנות, בנשואין לא גזור כנ"ל. ובתוס' תירצו בשם ר"ת דאסיפיה דקרא קאי דכתיב ברית כהונת עולם, דמשמע ליה מהאי לרבויי בין כשר בין פסול, וכהאי גוונא איכא בסוף פרקין (סח, א) דאמרינן נכרי מנלן אמר קרא (דברים ז, ג) לא תתחתן בס, ואסיפיה דקרא סמוך כמ"ש שם ר"ת, וכן בעבודה זרה פרק ב (לז, א) גבי בנותיהן דאורייתא הוא, ואינו מחוור דאם כן אף אני מביא כל הפסולין ואפילו כהן שבא על אחותו והוליד ממנה בן, דהא בקרא דכהונת עולם לא כתיב ביה לא ממזר ולא חלל, אלא ודאי כדפרישית דלא מרבה מהכא אלא פסולי כהונה הראוין לבא בקהל.

ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט וגו'. הכי גריס רש"י ור"ח. ואינו מחוור, דההיא קרא לאו בעסק עבודה איירי, אלא לענין דין, כדדרשינן מיניה במסכת ראש השנה (כה, ב) יפתח בדורו כשמואל בדורו. ור' שמואל ז"ל גריס ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם דכתיב בפרשה והיה כי תבא (שם כו, ג) ובספרי דריש לה בהדיא מההוא קרא.

דף סז - א

מי סברת מתניתין ר' יוסי היא ר' יהודה היא. פירוש תנא דמתניתין בהא כר' יהודה סבירא ליה, ומיהו מתניתין לאו ר' יהודה ממש היא, דר'

יהודה כר' עקיבא סבירא ליה דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין כדאיתא בפרק ד' מיתות (סנהדרין נג, ב).

והרי חלל שנשאת בת ישראל כו'. ואם תאמר שאני התם דהיא עצמה מתחללת בביאתו, וכיון שכן, דין הוא שיהא הולד חלל בין מחמתו בין מחמתה, יש לומר דמכל מקום פסולה דולד לא מחמת האם היא, דהא ישראל שנשא חללה הולד כשר, אלמא מחמתיה הוא דולד הולך אחריו.

וניתניה בהדיא. ולעיל דלא פריך הכי, משום דכיון דמוקמיה לה כר' יהודה, ולר' יהודה קהל גרים איקרי קהל, אף היא בכלל ממזרת לישראל היא. ומיהו אנן לא ידעינן לה אלא מדתני תנא כל מקום לאתויי.

כל מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה וכדרבה בר בר חנה. אי אית ליה לתנא דמתניתין כותיה, ואי לית ליה כרבה בר בר חנא אלא כרב דימי, איזו זו למיעוטי דרב דימי ודרבין.

דף סז - ב

אלא כל מקום דסיפא לאתויי מאי. ואם תאמר ואימא לאתויי ישראל שנשא מצרית ראשונה דיש קדושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום יש לומר דכיון דתנא נתינה לישראל, כל פסולי קהל בכלל, בין שיש בהן דורות כמצרית בין שאין בהן דורות כנתין.

ולייטעמיך איזו זו דסיפא למה לי. ובירושלמי (היי"ב) מקשו והרי מחזיר גרושתו משנשאת דיש קדושין ויש עבירה והולד כשר. היא תועבה ואין בתה תועבה, ולא פרקו לה, ובגמרא דילן דלא אמר הכי איזו דסיפא למעוטי, איכא למימר משום דכיון דלא מיתסרא אלא אבעלה הראשון לבד, ולשאר ישראל שרי, לאו פגומה מיקריא, ולא דמיא לאלמנה לכהן גדול, דהיא אסורה לכל כהן גדול, אבל הכא דלא מיתסרא אלא אבעל ראשון לאו פגומה מיקריא, וליתא בכללא דמתניתין דקתני הולד הולך אחר הפגום.

מאי פגום שבשניהם אילימא מצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם איכא. דעמונית לאו פגומה היא, דכתיב (שם כג, ד) עמוני, ודרשינן עמוני ולא עמונית. ואם תאמר ולימא מצרי ראשון שנשא מצרית שניה (אי נמי מצרי שני שנשא מצרי שניה) אי נמי מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, יש לומר משום דבאומת שתי אומות משמע, ורישא נמי בשני עממין אוקימנא לה. ועוד כיון דגבי ברא חד מינייהו כשר הוא לאו פגום שבשניהם מקרי.

אימא אידי ואידי לבן הא לכתחלה הא בדיעבד. ולא יקח לאו לא יהא בה לקוחין, אלא ללאו הוא דאתא, כלאו דאלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח, ואם תאמר והא קיימא לן כרבא דאמר פרק קמא דתמורה (ד, ב) כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. ופרכינן ליה טובא, ומשני להו, והתם נמי פרכינן והרי אלמנה לכהן גדול דאמר רחמנא לא תעביד ותפסי בה קדושי. ומשני שאני התם דגלי ביה קרא לא יקח ולא יחלל, דאלמא אי לאו קרא הוה אמינא דלא תפסי בה קדושי, ותירצו בתוס' דכיון דגלי קרא בלא יקח דכ"ג, הוה אמינא דנילף מיניה ללא יקח דאשת אב, דאף על גב דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני.

הא דאמרינן: לכתחילה מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה דבכרת לא תפסי בה קדושי חייבי מיתות בית דין לא כל שכן. קשיא לי דהשתא אתי למפשט מאחות אשה דלכתחלה לא, וקא מסיק לישניה דלא תפסי בה קדושי, כלומר דיעבד, הא לא הוה ליה למימר אלא מה אחות אשה לכתחלה לא חייבי מיתות בית דין לא כל שכן, ועוד היאך פשוט [לן] דאחות אשה לא תפסי בה קדושי, אכתי מנא ליה היא, ואפשר לומר דמאי דקאמר לא תפסי בה קדושי, הכי קאמר לא יתפוס בה קדושי, כלומר לא יקדשנה, ודוחק הוא. ונ"ל דהכי קאמר לא מצית אמרת דלא יקח לכתחלה קאמר, הא דיעבד תפסי בה קדושי, דמאחות אשה נפקא דלא, דהשתא אחות אשה דבכרת לא תפסי בה קדושי אשת אב דמחייבי מיתות לא כל שכן, והדר אקשינן לא תקח דאחות אשה. מנלן דאפילו דיעבד קאמר דלמא לכתחלה קאמר, והלכה והיתה לאיש אחר לאחות אשה אצטריך ובדיעבד, ובן אתי בקל וחומר מאחות אשה אבל שאר קרובים מנלן.

ואם תאמר אם כן אכתי אמאי נדו מבן, לימא אכתי אידי ואידי בבן, הא לכתחלה הא דיעבד, ואחות אשה לכתחלה קאמר, דלא תקח הא לאו

מלתא היא, דמכל מקום אף לכשתמצא לומר דאחות אשה לכתחלה קאמר דלא תקח, אבל בן לאו לכתחלה, דאם כן לישתוק קרא מיניה ואתי בקל וחומר מאחות אשה. ואכתי קשה לי אשמעתיה אמאי לא קאמר לכתחלה מאלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט נפקא, ומה התם דלאו גרידא הוי לכתחלה לא חייבי מיתות לא כל שכן, וכי הדר אקשי ודלמא אידי ואידי באחות אשה הא לכתחלה הא דיעבד ואסקה דאין הכי נמי, אמאי לא דחינן אחות אשה נמי לכתחלה לא מצית אמרת דמאלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט נפקא. ויש לומר דדלמא כהני שאני, הואיל ורבי בהן הכתוב מצות יתרות.

ועל הסוטה שאין הולד ממזר. ביבמות פרק החולץ פירש ר"ח דממזר דאורייתא לא הוי, ממזר דרבנן מיהא הוי, מידי דהוה אהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואחר כך בא בעלה דהולד ממזר ותצא מזה ומזה (יבמות צב, א) ובתוס' דחו אותה, דהתם קנס חכמים הוא כדי שתהא מדקדקת ונשאת, אבל בסוטה אין צורך לקונסה כדי שלא תהא מזנה תחת בעלה. ועוד דאמרינן בפרק יש מותרות (שם פה, ב) גמרא שניות מדברי סופרים כו' אין לה לא כתובה ולא מזונות, אמר ר' שמעון בן אלעזר מפני מה אמרו אלמנה לכהן גדול יש לה כתובה, כלומר הואיל והללו אין להם כתובה זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו, רבי אומר הללו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חזוק והללו דברי סופרים וצריכין חזוק, ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו מחזיר ספק סוטתו, מאן דאמר דאורייתא הא נמי דאורייתא, ומאן דאמר מפני שהוא מרגילה הא מרגלה ליה, ואם איתא דולדה ממזר דרבנן הוי (לא מרגלה ליה) [הוא מרגיל אותה] וכדאמרינן התם גבי חלוצה דכיון דזרעה פסול מדרבנן הוא מרגילה, אבל היא אינה מרגילתו.

דף סח - א

הא דאמרינן: **קולא וחומרא לחומרא מקשינן.** קשיא לי אדרבה כי מקשינן לנדה ותפסי בהו קדושי הוו חומרא טפי, דאם בא עליה אפילו אחד מן הרחוקים יתחייב עליה מיתה, וכן אפילו אחד מן הקרובים

דאיסור חמור חייל אאיסור קל. ויש לומר דמכל מקום כיון דאי לא תפסי בה קדושי הוי הולד ממזר, קרי ליה חומרא.

הא דאמרינן : **אתיא בקל וחומר מיבמה ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קדושין חייבי מיתות לא כל שכן**. איכא למידק הא כמאן לא כרב ולא כשמואל, דלרב דאמר במסכת יבמות (נה, ב) אין קדושין תופסין ביבמה, אינה בלאו, דלא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ללא תהא בה הויה לאיש זר אתי, ולא ללאו, ועשה גרידא הוא דאית בה יבמה יבא עליה ולא אחר, ולא הבא מכלל עשה עשה, ואי כשמואל דמוקי ליה ללאו, קדושין תופסין בה, וליכא מאן דאמר דהוא בלאו ואין קדושין תופסין בה. וכן פירש רש"י בפרק האשה רבה דלרב דמוקי קרא דלא תפסי בה קדושי לית ליה לאו ביבמה, והיינו דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (נה, ב) יבמה לשוק אי למאן דאמר לאו אי למאן דאמר עשה. ויש מפרשים דהכא ל"ד קאמר שהיא בלאו אלא בעשה, ומשום דפשטיה דקרא משתמע מיניה לאו, קאמר הכי, והא דאקשינן אי הכי שאר חייבי לאוין נמי, לאו דוקא דחייבי עשה, נמי הוה מצי למפרך, אלא משום דאדכרה ליבמה דהוא בלאו, וחייבי עשה מלאוין לא אותיב.

ובתוס' אמרו דכולהו תנאי ואמוראי אית להו לאו ביבמה, כדמוכח הכא, וכן דקדק ר"ת מההיא שמעתא גופא דהאשה רבה, דתניא התם (יבמות צב, א) זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, אבל חכמים אומרים אין ממזר ביבמה, דאלמא יבמה בלאו קיימא לכולי עלמא, וההיא דהבא על יבמתו לא גרסי בה אי למאן דאמר לאו לאו אי למאן דאמר עשה עשה, אלא יבמה לבעלה מנין אתיא ביאה ביאה, וספרים דגרסי ליה מפרשי הכי, למה לן למילף יבמה לשוק בפני עצמה לחייב בהעראה, והא ילפינן חייבי לאוין וחייבי עשה דמחייבי בהעראה, וכיון שכן, יבמה נמי אי משום לאו שבה אי משום עשה שבה חייב, ולעולם לכולי עלמא בלאו קיימא ולא תהא בה הויה לזר מתהיה נפקא, כלומר ליבם תהא בה הוה לאיש זר לא תהא בה הויה, ומכל מקום לא תהיה אשת המת החוצה אמר רחמנא, ובפרק קמא דיבמות (יד, ב) נמי גבי בני צרות אמרינן פשיטא בני חייבי לאוין נינהו, ואתמר נמי התם לאפוקי מדר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין קא משמע לן, וכל אלו ראייה דמחייבי לאוין היא, אף על פי שיש לדחוק דגמרא הוא דתפיס ליה חייבי לאוין לרווחא דמלתא ולעולם מחייבי עשה, והראשון נראה עיקר.

ואי אחת מצרית ואחת ישראלית שתי נשים מעם אחד בעינן. ואם תאמר לוקמה בששתיהן מצריות אחת מצרית ראשונה ואחת שלישית דשתיהן מעם אחת והאחת שנואה והאחת אהובה. יש לומר מצרית שלישית כישראלית גמורה היא ולא מעם אחד קרינן להו.

דף סח - ב

וולדה כמוה מנלן דכתיב (שמות כא, ד) האשה וילדיה תהיה לאדוניה. פירוש בישראל הבא על השפחה קא מיבעיא ליה, אבל בעבד הבא על השפחה פשיטא דעבד אין לו חייס. ותמיהא לי ישראל הבא על השפחה נמי למה לי קרא תיפוק ליה דכל ולד במעי השפחה כולד במעי הבהמה דמי כדאמרינן בשלהי פרקין, וכדאמרינן ביבמות (כג, א) אי אשמועינן שפחה משום דאין לה חייס, כלומר ואינן אלא כבהמה וולדה כולד במעי בהמה דמי, ויש לומר דעיקרא דמלתא משום דכתיב האשה וילדיה הוא, דאי לאו קרא הוה אמינא שפחה יש לה חייס כנרית, וכיון שכן, דשייכא במצוות כישראלית ובנה מישראל יהא הולך אחר האב, להכי אצטריך האשה וילדיה דולד במעי שפחה כולד במעי בהמה דמי, כנ"ל.

אמר קרא (דברים ז, ג) לא תתחתן במ. פירש רש"י לא יהא לך חתון בהם, לומר שאין קדושין תופסין בהם, ואיכא למידק דהא אמרינן בפרק הערל (יבמות עו, ב) פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת, בעו מיני מרב ששת פצוע דכא כהן מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור וכו'. אמר להו רב ששת תניתוה פצוע דכא מותר בנתינה, ואי סלקא דעתך בקדושתיה קאי איקרי כאן לא תתחתן במ. אמר רבא אטו התם משום קדושה ולא קדושה הוא התם דלמא קא מוליד בן ואזל פלח לעבודה זרה. והני מיילי בגיותן כו' הדר אמר רבא לאו מלתא היא דאמרינן בגיותן לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנות, כלומר וקרא על כרחין בגירותן הוא דכתיב, ולאוקמינהו בלאו. ובתוס' תירצו דאסיפיה דקרא סמיך דכתיב בתו לא תקח לבנד, כלומר לא יהא לבנד לקוחין בבתו. וקרא לצדדין כתיב לא תתחתן במ בגירותן אבל בגיותן לית בהו לקוחין ולא תדבק בהן פן יסיר את בנד מאחרי. והשתא אתי שפיר לרבות כל המסירין, דאי בגירותן לא

שייך לרבווי כל המסירין, דגרים דשאר עממין מישראל שרי, דאי לא תימא הכי לר' שמעון דדריש לרבות כל המסורין נימא דשאר עממין מישראל שרי, דאי לא תימא הכא לר' שמעון דדריש לרבות כל המסירין נימא דשאר עממין נמי אפילו בגירותן ליהוו בלאו דלא תתחתן, אלא על כרחך לצדדין כתיב לא תתחתן בשבעה עממין אפילו בגירותן, אבל בשאר עממין בגירותן שרו, אבל בגיותן לא תדבק בהן כי יסיר, וכן כל המסירין, וכן יש לפרש בפרק אין מעמידין (עבודה זרה לו, ב) דפריך בנותיהן דאורייתא הוא דכתיב לא תתחתן בס, דאסיפיה דקרא סמיד, ודכוותה ההיא דפרכינן לעיל (סו, ב) גבי והיתה לו ולזרעו אחריו דסמיד אסיפיה דקרא דכתיב ברית כהונת עולם, לפי מה שכתבתי למעלה במקומו משמו של ר"ת ז"ל.

ויש מי שאינו גורס כאן כגירסתו של רש"י ז"ל, אלא נכרית מנא לן, אמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הגויה קרוי בנך אלא בנה, וכיון דולדה כמוה ודאי לא תפסי בהו קדושי, ולפי גרסא זו נראה דתו לא צריכינן למילף שפחה מעם החמור אלא מהאשה וילדיה נפקא לן דולדה כמוה, ומינה שאין קדושין תופסין בה, וקשיא לי אם כן למה לי לרבווי (בעיי שפחה מנא ליה וולדה כמוה) [ליבעי רק ולדה כמוה] מנא לן, לא הוה ליה למימר אלא ולדה כמוה מנלן דמינה שמעינן תרתי ולדה כמוה ושאין קדושין תופסין בה. ועוד מכי גמרי וולדה כמוה מהאשה וילדיה הוה ליה לאקשוויי אי הכי עם החמור למה לי, כדאקשינן לקמן גבי כל היכא דקרינן כי תהיין קרינן ביה וילדו לו וכל היכא דלא קרינן ביה כי תהיין לא קרינן ביה וילדו לו, אי הכי שפחה נמי, ואלא האשה וילדיה למה לי, וגירסת רש"י עיקר, וכן היא ברוב הספרים.

בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הגויה קרוי בנך אל בנה.
פירש רש"י מדלא כתיב כי תסיר את בנך, שמע מינה דעל כרחין אבתך לא תתן לבנו קאי, וכי יסיר הגוי בנך הנולד לו מבתך קאמר, דבהסרת הבת ממש לא קאמר, דלא כתיב כי יסיר את בתך, ואבתו לא תקח לבנך נמי לא קאמר, דלא כתיב כי תסיר את בנך, ודריש מדהקפיד הכתוב בבן בתך הבא מן הגוי ולא הקפיד בבן בנך הבא מן הגויה, שמע מינה דאינו קרוי בנך דולדה כמוה, ותמיהא מלתא, דאם כן מאי קאמר רבינו שמע מינה בן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, היינו הא דר' יוחנן ממש, ומאי חדית בה רבינא. ועוד דאמרינן בשלהי פרק קמא דיבמות (טז, ב) גוי שקדש בזמן הזה חוששין לקדושיו, כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי בנך קרוי

בנך ואין בנך הבא מן הגוי קרוי בנך אלא בנה, ואקשינן והא איכא בנות, ואמר רבינא בן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, ולפי פירושו של רשיי למה ליה לאהדורי אדרבינא, מדשמואל גופא משמע הכי, ויש לפרש דכי יסיר אחותן קאי, והכי קאמר בתו לא תקח לבנך כי יסיר חותן זה את בנך ממש מאחרי שילמדנו מעשיו ומשום הכי קאמר ר' יוחנן בנך ממש קרוי בנך ועליו הקפיד הכתוב, אבל אבן הבן לא הקפיד, דבן בנך הבא מן הגויה אינו קרוי בנך אלא בנה, מפני דהולד כמוה, ולפיכך אף על פי שהוא מסירו ומרגילו אחריו אין בכך כלום, ואתא רבינא וחדית בה שמע מינה מדפריש ר' יוחנן דכי יסיר אחותן קאי, ואפילו הכי לא הזכיר הסרת הבת, דלא כתיב כי יסירם מאחרי, שמע מינה דבן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, דעל כרחין הקפידה תורה על הסרת הבת ממש כהסרת הבן ממשע, אלא דמשום הכי כללינהו לפי שאינן שוין דבן דוקא ולא בן הבן אבל בת בין בה בין בבנה איכא הקפדה, וכן נראה מדברי ר"ת.

כל היכא דלא קרינן ביה כי תהיין לא קרינן ביה וילדו לו. פירוש כל היכא דלא קרינן ביה כי תהיין אצל שום אדם ואין לך אלא שפחה ונכרית, אבל חייבי כריתות אף על פי שאין לזה יש לזה הויה בה, והלכך אפילו לזה שאין לו בה הויה קרינן ביה וילדו לו ובנו הוא לכל, כדתנן בפרק כיצד (יבמות כב, ב) אשת אחיו מי שיש לו בן מכל מקום פוטר את אשת אביו מן היבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה והנכרית, ואתמר עלה בגמרא מכל מקום לאתויי ממזר.

שמע מינה לכתחלה קאמר. כלומר דלא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר. ואם תאמר מאי שנא דשרי בלאו דלא יהיה קדש ומותר בשפחה, וחייב בלאו דלא תתחתן ואסור בגויה, ומשוחרר אסור אף בלאו דלא יהיה קדש, שהרי אסור בשפחה כדתנן (גיטין מא, א) מי שחציו עבד וחציו בן חורין לישא שפחה אינו יכול. תירץ ר"ת דממזר חייב בכללאו גרידא, אבל שפחה שאני, דלא אמר רחמנא לא תינסיב שפחה אלא אפקיה בלשון קדשות לא יהיה קדש פרט לממזר שהוא עצמו קדש, דמקדשות בה ויצירתו בעבירה. ועוד אמר ר"ת דמכל מקום אסור הוא בבהמה, אף על גב דאזהרתיה דנשכב מלא יהיה קדש כדאיתא בפרק ארבעה מיתות (סנהדרין נד, ב) וטעמא משום דמקדשות כי האי לא אתי, כן כתוב בתוס'. ומיהו לר' עקיבא לא צריכינן לכולי היא, דלדידיה שוכב ונשכב תרוייהו מן בכל בהמה לא תתן שכבתך נפקא, כדאיתא התם לא תתן שכבתך לא תתן שכיבתך.

דמינסב ליה עצה ואמר ליה זיל גנוב ואזדבן בעבד עברי ובשני דר' שמלאי עבד עברי מי הוי. והוא הדין דהוה מצי למימר ור' שמלאי מי הוה מנסיב ליה עצה למגנב, וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חברך, ואמרינן נמי לעיל בפרק האיש מקדש (נד, א) גבי בהמה שנמצאת בירושלים וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חברך, אלא דעדיפא מינה קאמר, דאי אפשר לו בכך בין רוצה בין אינו רוצה לפי שאינו נוהג. ורש"י תירץ דאי אקשי ליה הכי הוה מצי לשנויי אלא דאמר ליה מכור עצמך בעבד עברי כר' אליעזר דאמר בפרק קמא (יד, ב) זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית, ע"כ. אי נמי אפשר דבענין זה היה מותר, כדי לטהר את דורותינו.

פרק עשרה יוחסין

גירי חרורי ממזרי נתיני שתוקי אסופי מותרין לבא זה בזה. הוא הדין לעבדי בממזרים לדברי ר' טרפון, ולא תנא חרורי אלא משום הנך כולוה דמתניתין דאינן מותרין בעבדים. ואם תאמר והאיך שתוקי ואסופי מותרים בנתיני, והא קיימי בלא תתחתן בם ואפילו בגירותן, כדאמרינן ביבמות (עו, א) דבגיותן לית להו חתנות בגירותן הוא דאית להו חתנות, וקאמר רחמנא לא תתחתן בם, ושתוקי ואסופי אסירי באיסורי חתון, על כרחין דאי לא לישתרו אפילו בגוים ועבדים. ואיכא למימר דודאי בכל לאוין דפסול יוחסין לא מיחייבי כי היכי דלא מיחייבי בלאו דלא יבא ממזר, דלא מיקרו קהל, ולא חשש הכתוב לייחס הפסולים, והא דאסירי בגוים, משום לא יסיר את בנך מאחרי, דהני נמי בכלל ישראל הן, הלכך אסור שמא יסור לבנו לעבודה זרה, ובעבדים נמי אסירי משום שאינן חייבין בכל המצות כישראל הן ועדיין סורן רע, ואית בהו קצת משום חשש עבודה זרה. ומיהו מותרין הן בנתינין, דאף על גב דאמרינן ביבמות פרק הערל (עט, א) דדוד גזר עליהן כלומר שיהיו עבדים. איכא למימר עבדים מיהא לא הוו, אלא שגזרו עליהם להיותן כעבדים, וכי גזור לכשרים אבל לפסולים לא גזור, ולפיכך כל אלו שהם פסולים אינם אסורים בנתינים.

דף סט - ב

עד עמוד הכהן לאורים ותומים. ירושלמי (ה"א) וכי אורים ותומים היו בבית שני, אלא כאדם שהוא אומר עד שיחיו מתים.

דף עב - ב

ממזרי ונתיני טהורים הם לעתיד לבא דברי ר' יוסי. ואם תאמר וכי מצות לא יבא ממזר תבטל לעתיד. ויש לומר דהוראת שעה תהא לאותן שהיו בדורות קודם ביאת אליהו שאליהו בא ומטהרין אבל אותם שיהיו בימי המשיח אף הם יהיו פסולין, דמצות לא יבא נוהג היא לעולם אף בימיו של משיח.

דף עג - א

ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא. מכאן דקדק הרמב"ם בתשובת שאלה דכי אמרינן בעלמא ספיקא דאורייתא לחומרא דרבנן היא, דאי מדאורייתא לא אסרה תורה אלא הודאי. וכן פסק בחיבורו הגדול (ה' טומאת מת פ"ט הי"ב), וקשיא לי טובא, דאם כן אזל ליה אשם תלוי למאן דלא בעי חתיכה משתי חתיכות (כריתות יז, ב) ואפילו למאן דבעי חתיכה מבי חתיכות הני מילי לענין קרבן אבל להתיר לכתחלה לא קאמר, דהנך תנאי לאו בהכי פליגי. ועוד מדאמרינן בפרק קמא דמכלתין (לח, ב) ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, ואקשינן

והא תנן ספק ערלה בארץ ישראל אסור בסוריא מותר. ופרקינן דלמא כך נאמרה הלכה ודאי אסורה ספיקה מותרת, אלמא בארץ ישראל ספיקה אסורה דאורייתא, ואף בסוריא אי לאו דנאמרה הלכה להתיר ספיקא, אף התם היתה אסורה. ועוד מדבעינן בפרק קמא דחולין (יא, א) רובא וחזקה מדאורייתא מנלן, ואתינן למפשט מפסח ומעגלה ערופה ושעיר המשתלח ושחיטה, ואם איתא למה לן דלרובא ודלחזקה הא כל ספק דאורייתא מותר, אלא הכא דאמרינן ממזר ספק יבא מייטורא דקהל אתי, ואדרבה דוקא מינה טעמא דגלי קרא הא לא גלי אפילו ספק ממזר בלא יבא, וממנה לכל איסורי ספק דאורייתא, וכן פירש רש"י, ועיקר וכבר הארכתי בזה בספר ת"ה בשער התערובות (בית ד' שער א') בס"ד.

מאי אמרת דלמא אזלא איהי לגבייהו והוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו'. איכא למידק אכתי רובא נינהו, דאי אזלא לגבה הוה ליה רובא, ואי אזלא איהי לגבייהו הוה ליה מחצה על מחצה, נמא הרוב להכשיר, ויש לומר דלרווחא דמלתא קאמר, דאפילו ליכא אלא קבוע, התורה אמרה ספק ממזר יבא.

ומיהו אכתי איכא למידק מכל מקום קרא למישרי שתוקי למה לי, לישתוק, ואנא ידענא כדאמרינן דהא רובא כשרין הן. ויש מתרצים דנפקא מינה דהיכא דחזינן דאזלא איהי לגבייהו וזניאת בחד מינייהו, דהשתא ודאי ליכא גביה אלא קבוע, אי נמי יש לומר דנפקא מינה לעיר שכולה מחצה כשרין אצלה ומחצה פסולין אצלה ודלתי מדינה נעולות, ואפילו הכי אמרה תורה ספק ממזר יבא.

דף עג - ב

כל שנאסף מן השוק אין אביו ואמו נאמנים עליו. ירושלמי (ה"ב) כל זמן שמושלך בשוק אביו או אמו נאמנין עליו, נאסף מן השוק צריך שני עדים, ואביו ואבמו כשני עדים הם, רבנין דקסרין בשם רב חסדא הדא דתימא בתינוק שאינו מרגיע, אבל בתינוק שמרגיע, צריך שני עדים, ואביו ואמו כשני עדים הם, ואתייהא כי הא דאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי עגלים וסייחין

המקפצין אין (לו) להם חזקה. ופירוש מרגיע שמדדה שהוא רגע כאן ורגע כאן.

מכלל שמועה זו נראה שלא אמרו ממזר ודאי אמרה תורה ולא ספק ממזר אלא בשמחצה מיהא כשרין אצלה, דכל כי הא הוא דהוי ספק, אבל כל היכא דרוב פסולין אצלה כממזר, ודאי משוינן לה, דרובא דאורייתא אלא אם כן בדקו את אמו ואמרה לכשר וראוי לי נבעלתי כר"ג ור"א ואבא שאול, וארוסה שעברה דאמרינן לקמן (עה, א) שהולד שתוקי, אף על גב דרוב פסולין אצלה שאני ארוסה, דתליא בארוס כדאיתא לקמן, והוה ליה כמחצה על מחצה כנ"ל.

תנו רבנן נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אימתי בזמן שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן. דבזמן שמקחו בידו רמי אנפשיה ומדכר, משום שאם בה לחזור בזה שמכר לו היה צריך לקבל עליו מי שפרע, וכיון שאין שם אלא הוא, מהימנין ליה כבי תרי, ותקנת חכמים הוא, כעין נאמן הדיין וכעין נאמנותה של חיה ואם, אבל בזמן שאין מקחו בידו לא רמי אנפשיה ואפילו אמר דרמא אנפשיה לא מהימן אלא כעד אחד, ואקשינן וניחזי זוזי ממאן נקט, כלומר אפילו אין מקחו בידו אמאי לא מהימן ניחזי זוזי ממאן נקט דכיון דלא נקיט אלא מחד מינייהו ודאי מדכר דכיר ממאן שקיל. לא צריכה דנקט מתרוייהו חד מדעתיה וחד בעל כרחיה ולא ידוע הי מדעתיה והי בעל כרחיה, כלומר ואינו ידוע לנו בעדים מהי שקל מדעתיה ומהי בעל כרחיה, ולא גרסינן ולא ידע, דאפילו אמר נמי דידע ומדכר לא מהימן, דכיון דשקל מתרוייהו אנון סהדי דמתבלבל הוא בכך ולא מדכר שפיר, אבל אם אמר מהאי שקלי ומהאי לא שקלי כלל מהימן כל זמן שבעלי המקח עומדין לפניו וכדאמרינן בדיין דנאמן בזמן שבעלי הדין עומדין לפניו.

ואיכא מאן דמפרש דבזמן שמקחו בידו דנאמן משום מגו הוא, דאי בעי מצי הדר ביה, ואפילו יש שם עדים דמיניה שקל ולדידיה זבין נאמן הוא במה שבידו יותר ממאה עדים, דאי בעי הדר ביה מיניה דהאי ומזבין להיאך, דמעוה אינן קונות, ואף על גב דמקבל עליה מי שפרע, מכל מקום עיקר המקח שלו הוא, ואקשינן וליחזי זוזי ממאן נקט, כלומר למה לי נאמנותו, בין ברישא בין בסיפא ניחזי זוזי ממאן נקט נשאל לעדים ממאן נקט וממאן לא נקט, דקא סלקא דעתך דבדאיכא סהדי היא, דאי ליכא סהדי מאי קא משמע לן דבזמן שמקחו בידו נאמן, פשיטא, דהא איכא מגו, אלא כי אתו סהדי אשמועינן טובא דאף על גב דמכחשי ליה סהדי

איהו עדיף מינייהו, משום מגו דאי בעי יהיב ליה השתא להאי. לא צריכה דנקיט מתרוייהו ואמר מחד מדעתי ומחד בעל כרחי, וקא משמע לן דאף על גב דאיכא סהדי שנטל ואילו הדר ביה מקבל מי שפרע, נאמן הוא משום מגו, והוא הדין דהיכא דלא שקל זוזי אלא מחד מינייהו, אלא דאורחא דמלתא נקט, אבל בזמן שאין מקחו בידו אינו נאמן כלל בין אמר מהאי שקלי מדעתי ומהאי בעל כרחי בין דאמר מהאי שקלי ומהאי לא שקלי.

ור"ח כתב נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי כל זמן שמקחו בידו, וכגון דנקיט זוזי מתרוייהו ואמר להאי זבנית מדעתאי והאי שדנהו לזוזי גבאי דידי, ואם יצא המקח מידו אינו נאמן. ואני יש לי פירוש אחר בזה בריש פרק קמא דבבא מציעה בס"ד.

וליהדר לידונינהו בשודא דדייני. משמע מהכא דהיכא דלא תלי בשודא דדייני, לא סמכינן אהימנותיה דדין, אלא דהדר דאין להו קמן. ומיהו תמיהא לי, היכי דמי, אי דאיכא סהדי דפסיק להו דינא, ניחזי סהדי מאי קאמרי, דסתמא דמלתא סהדי מיידק דייקי בכולה מלתא, וכדמשמע לעיל דאקשינן ונחזי זוזי ממאן נקט, כלומר בדאיכא סהדי כפי הפירוש השני שכתבנו, וכדאמרינן נמי בפרק חזקת (ב"ב מה, ב) דאקשינן גבי אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחד, אי דאיכא עדים ניחזי עדים מאי קאמרי, ולא דחינן דחזו בה ולא חזו בהא, אלמא עדים מסתמא עבידי דדייקי וידעי כולה מלתא, ואי דליכא סהדי נהימנין בין בשודה דדייני בין בשאר דיני, ואפילו אין בעלי הדין עומדין לפניו מגו דאי בעי אמר אכתי לא פסקית דינא והכי קאמינא, ושי לורמ דבשודה ליכא מגו, דמסתפי דלמא הדר מחייב ליה, ואפילו בשאר דינין דעלמא נמי קשיא, דהא בעלי הדין מודים שכבר פסק הדין, והיאך הוא יכול לטעון שלא פסק ובעלי דבר מודים זה לזה שכר נפסק הדין, ואין לדיין אצלם שייכות בדין זה והודאתם כמאה עדים כנ"ל.

חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה. כלומר דהתם לא קתני אלא בכשרות דידה, דהיינו ראוה מעוברת, אבל ראוה מדברת, היינו מדברת ממש, והלכך תנא הך דהכא להכשיר בבתה, אלא למאן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה, תרוייהו תנינא התם ראוה מדברת וראוה מעוברת ומדברת, היינו נבעלת, חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה כדאיתא התם.

ואם כן אבא שאול מאי אתא לאשמועינן, ופרקינן דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל, דאי מהתם הוה אמינא ברוב כשרין אצלה, אבל הכא דרוב פסולין אצלה לא נהימנה להם לאכשורי עובר צריכא.

ויש להקשות הא ניחא למאן דאמר דלא הכשיר רבן גמליאל אלא ברוב כשרין אצלה, אבל למאן דאמר דאפילו ברוב פסולין אצלה מכשיר, מאי איכא למימר, וכי תימא דאבא שאול קא משמע לן דהכי פירושא דרבן גמליאל דאפילו ברוב פסולין אצלה מכשיר, אם כן מאי קשיא ליה, הניחא למאן דאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה, אלא למאן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה מאי קא משמע לן, דמאי קשיא אבא שאול פירושא דרבן גמליאל אתא לאשמועינן, ויש לומר דודאי הכי הוא, דאבא שאול פירושא דרבן גמליאל אתא לאשמועינן, דאפילו ברוב פסולין אצלה מכשיר, אלא דלעיל הכי קשיא לן למאן דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה, מאי קא משמע לן אבא שאול, דהא דברי רבן גמליאל דמתניתין היא, דהיינו דקתני תרתי מדברת ומעוברת חדא להכשיר בבתה, אבל לדברי האומר לדברי המכשיר בה מכשיר אפילו ברוב פסולין אצלה, לאו למימרא שיהא ענין זה בכלל דברי רבן גמליאל דמתניתין, אלא דמיסבר סבר לה דלרבן (ר') גמליאל דמכשיר בכל ענין הוא דמכשיר ואפילו ברוב פסולין אצלה, וכיון דלאו בכללה דמתניתין דהתם היא, הא דאבא שאול אתי לאשמועינן דהאי דרבן גמליאל אפילו ברוב פסולין אצלה.

דף עה - א

אלמנת עיסה. פירשו כגון אדם שזרק גט לאשתו ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ולסוף ב' חדשים נשאת לאחר וילדה בן לאחר ז' חדשים, אותו הבן הוא עיסה ויש בו ספק ממזרות, שמא קרוב לו הואי ואינה מגורשת ושמא הוא בן ז' לאחרון והוי ממזר מאשת איש, או שמא קרוב לה הוי ואינו ממזר. ואם אותו עיסה נשא אשה ומת אותה אלמנה פסולה לכהן, דשמא ממזר הוא ופוסל בביאתו, הוה ליה ספק ספקא דשמא קרוב לה היה והרי

היא מגורשת ואינו ממזר, ואם תמצא לומר קרוב לו שמא בן תשעה לראשון הוא.

ארוסה שעברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי. ואמרינן ביבמות פרק הבא על יבמתו (מט, ב) בהא עליה כולי עלמא לא פליגי דבתריה דידיה שדינן ליה. כלומר כל שבא על ארוסתו בבית חמיו בתריה דידיה שדינן ליה ולא פליגי אלא בעברה. ואסיקנא, רב אמר הולד ממזר, לאו דמותר בממזרת, אלא דאסור בבת ישראל. כלומר, דספק ממזר הוי, ושתוקי דאמר שמואל בדוקי הוא, שבודקין את אמו ואם אומרת לכשר נבעלתי, כלומר לארוס, נאמנת, ואף על גב דרוב פסולין אצלה וכיון דרבא (לעיל עד, א) פסיק הלכה כאבא שאול, הילכך [קיימא לן] כשמואל דקאי כוותיה. אבל ודאי אי בדקינן לה ואמרה לא ידעה, הולד ספק ממזר הוי, ובהא לא פליג שמואל, וגרסינן בכתובות (יג, ב) ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף, הוא אמר אין מינאי והיא אמרה מיניה, אמר רב יוסף למאי ניחוש לה, חדא דהא קא מודה, ועוד הא אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר נאמנת והולד כשר.